

תשובות על שאלות שולחן ערוך אבן העזר

מצורפות תשובות לשאלות מבחני הרבנות הראשית באבן העזר. תודה לרב עקיבא כהנא מכולל ארץ חמדה שסידר את השאלות וציין להרבה ממקורות התשובות. הוספתי שאלות ותשובות נוספות. הסיכום לא ערוך ולא מוגה.

בהצלחה. מיכאל יומטוביאן

סימן א

סעיפים ה' ו' קיום מצוות פריה ורביה

ביבמות סב מבואר שאדם שנולדו לו בן ובת, כשהם יכולים להוליד, קיים מצוות פר"ו.

מה הדין אם לא התחתנו? קיים פר"ו, כל עוד יכולים להתחתן ולהביא ילדים.

מתו? כתוב בגמרא שאם מתו הבן והבת לפני שהביאו ילדים לא קיים פר"ו. אך אם הביאו בן ובת, קיים פר"ו. ר. אע"פ שהזכר הוא בן הבת והבת היא בת הבן, הואיל ומשני בניו הם באים, קיים פר"ו. אך אם הניחו שני בנים או שתי בנות לדעת הרמבם לא קיים ולדעת התוספות יבמות סב ב ד"ה וכו' ש קיים וכן בשל"ג יט ב אות ג. שוע סתם כרמבם והנוכח הביאו דעת תוספות ושל"ג.

התעברה, באמבטי? **בעל שהפריה אישתו בהפריה מלאכותית האם קיים מצוות פרו ורבו?** הנו"כ על השוע הסתפקו האם במצב של נתעברה באמבטי קיים האב מצוות פרו ורבו. הב"ש כתב שכן. הטז כתב שלא. והח"מ הסתפק. לאור דעות אלו הפוסקים דנים לגבי הזרעה מלאכותית.

ממזר? הריטב"א כתב שקיים וכן פסק הרמא. הב"ש הביא ספר חסידים הסובר שמכיון שממזר מת, אינו מקיים פר"ו, ולכן צריך לחלק שאם ידוע שהבן ממזר ואזי הוא חי ולכן קיים פר"ו אך אם לא ידוע שהוא ממזר, ועתיד למות, אינו קיים.

שוטה וקטן? קיים פר"ו.

סעיף ז מצוות פריה ורביה בגר שהתגייר

גוי שהתגייר ויש לו ילדים האם קיים פר"ו? במסכת יבמות סב א מי שהיו לו בנים בגויותו והתגייר, קיים פר"ו. לדעת הרמבם הכוונה דוקא שבניו התגיירו עימו והתוספות שם כתבו שאפילו לא התגיירו עימו קיים פר"ו. שוע פסק כרמבם.

האם יש לו חיובי אב כלפי הבן?

האם מותר לא"א לעשות הפריה מזרע גבר אחר ומה דין הוולד? הב"ש בס"ק י מביא דעת רבנו פרץ שאשת איש שנתעברה מזרע אחר, אין הולד ממזר כי אין מעשה ביאה. וכן דעת פוסקים רבים.

סעיף ח

מהם שלושת הטעמים לחיוב לישא אשה? האם הם מדאורייתא או מדרבנן או מנהג דרך ארץ? מה מחויב האיש לעשות לפי כל אחד מהטעמים והאם מותר למכור ספר תורה לפי כל אחד מהטעמים?

הסוגיא ביבמות סא ב.

1: חיוב מדאורייתא של פרו ורבו עד שיהיה לו בן ובת. ולקיומה מותר למכור ספר תורה.

2: לאחר שיש לו בן ובת יש מצווה לישא אשה ולהוליד ילדים נוספים, משום מצוות "לערב אל תנח ידיך" שנקראת גם "לא תוהו בראה לשבת יצרה", הראשונים שם בסוגיא כתבו שהוא מצווה מדרבנן וכתב הרמבם דלא תקנה היא אלא ישוב דרך ארץ ואין מחמירים עליו כל כך. מחלוקת ראשונים האם לקיום מצווה זו מוכרים ספר תורה, שוע הביא שתי הדעות.

3: מצווה לישא אשה שלא יבוא לידי עברה. מטעם זה אינו חייב לישא אשה בת בנים. ונחלקו הנימו"י והרמבם האם מוכרים ספר תורה כדי לקיים מצווה זו, הנימו"י כתב שלא מוכרים והרמבם במלחמות ה' כתב שמוכרים.

חרם דרבנן גרשום

ר"ג מאור הגולה תיקן שתי תקנות, (1) שלא ישא אדם שתי נשים (מובא כאן בסעיף י) (2) שלא יגרש בע"כ (מובא ברמ"א בסימן קיט סעיף ו).

מה טעם התקנה לא לישא שתי נשים משום דררא דאיסורא או קטטה ומה הנ"מ? הב"ש כתב משום קטטה ולכן במקום מחלוקת המיקל לא הפסיד. הבש מוסיף שלאחר האלף החמישי זה משום מנהג ולכן במקום ספק מעמידים על דין תורה.

האם כלה זמן החרם בשני החרמות?

החרם לא לישא שתי נשים הוא עד סוף האלף החמישי, לגבי התקנה לא לגרש בע"כ, הנו"ב ורעק"א סוברים שלא תוקן לזמן מוגבל אלא לתמיד, ואילו הבש סובר שגם חרם זה תוקן לזמן.

מה הדין במקום מצווה? (4*)

הדיון בפוסקים הוא לגבי נושא אשה שניה במקום יבום או שאשתו לא ילדה עשר שנים, או לגרש בע"כ אשה עוברת על דת.

הנימו"י (כתב יד ב) שאין חרם במקום מצווה לכן מותר ליבם גם כשהוא נשוי. וכן פסק שוע. לפי דעה זו כתב הרמא שמותר לשאת אשה שניה כשהראשונה לא ילדה עשר שנים. מאידך הגהות מרדכי (קי) כתב שהחרם גם במקום מצווה והביאו הרמא אצלינו בשם יש אומרים. לגבי עוברת על דת, כתב הרמא בסימן קטו סעיף ד ובסימן קיט סעיף ו שיכול לגרשה בעל כרחיה. והקשו האחרונים מסימן א שם כתב הרמא שיש חדרג גם במקום מצווה?

תירוצ' א: לגרש בע"כ קל יותר, ודוקא את זה התיר הרמא במקום מצווה.

תירוצ' ב: בעוברת על דת היא פשעה, ולכן מותר לגרשה בעכ.

שתי התקנות הנזכרות של רגמ"ה איזה מהם יותר עדיף להתיר במקום שיש להתיר? (3*)

ראה התשובה לגבי עוברת על דת. ועוד סברא הובאה בפוסקים, שהגרש בע"כ עובר פעם אחת על החרם, והנושא אשה שניה, כל עוד דאגידא ביה עובר באיסור.

הנוב"י סובר הפוך שלשאת אשה שניה קל יותר, אך בעוברת על דת עדיף לגרש בע"כ שמא תחזור בתשובה ואז ימצא שהוא נשוי לשתים.

האם עד אחד נאמן להעיד שמתה אשתו של אדם, כדי שיוכל לישא אשה, או להעיד כדי שישא אחותה?

הב"ש כתב שלא מועיל, משום שלאחר חדר"ג הוי אתחזק איסורא ועד אחד לא מועיל נגד חזקת איסור. הנוב"י כתב שהאיסור לשאת שתי נשים הוא מדרבנן והתוספות בגיטין סוברים שספק אם עד אחד מהני כשאתחזק איסורא, ממילא הוי ספק דרבנן ויש להקל. ועוד שזה מילתא דעבידא לאיגלווי ועד אחד נאמן מדאורייתא. אבל לישא אחותה אינו יכול בעדות עד אחד.

דין חדרג בזמן הזה?

המהריק והשוע כתבו שהחרם היה רק לאלף החמישי, והרמ"א הוסיף שאע"פ שהחרם הסתיים יש לו תוקף מצד המנהג.

מנה ג' הבדלים בין איסור מכח תקנת חדר"ג לאיסור מכח מנהג?

ספק, הבש כתב שמכיון שאחר האלף החמישי זה מנהג בלבד, מעמידים על דין תורה ומקילים בספק. (ב"ש כא). אך כשחלה תקנת חדרג מחמירים בספק.

עד אחד מעיד שמתה אשתו, הבש בסימן קנח כתב שלאחר חדרג אתחזק איסורא ואין להתיר בעד אחד והנוב"י מיקל, (פת"ש יד).

כשהאשה מוחלת ומסכימה שישא אישה נוספת, אם מדובר בחדרג מחילתה לא מועילה אך מכח מנהג מחילתה מועילה. (ב"ש כ).

מאה רבנים. להתיר חדרג צריך מאה רבנים אך למנהג, די שבית הדין יראה לנכון להתיר לו.

אשה שנשתמדה מזכים לה גט פיטורין ונושא אחרת, מה הטעם שמזכים לה ג"פ, האם זה כדי להתיר לו חדר"ג, או טעם אחר בדבר. יש אומרים שהטעם משום חדרג שלא ישא שתי נשים, אך יש אומרים שהחשש הוא שמא ימות הבעל ואז האשה השניה היא צרת אשה שזנתה ואסור לה להתיבם, כתב ערוך השולחן נפ"מ בין הטעמים לזמנינו שלא נוהגים ליבם, אין צורך לתת גט.

נשתטית, כתב הרמ"א להתיר לו לישא אחרת, והבח כתב בסימן קיט שיש לתת גט ביד שלישי שאם תשתפה, מיד יתן לה ולא יעבור על החרם, מה הפקפוק שפקפקו האחרונים בהשלשת ג"פ בנשתטית.

כל מילי דלא מצי עביד כעת לא מצי משווי שליח.

מתי צריך היתר מאה רבנים?

הדרכי משה הביא כלבו האומר שאין להתיר חדר"ג באשה שוטה אלא בהיתר מאה רבנים. והד"מ כתב עליו שמכיון שכלה זמן החרם אין צריך היתר מאה רבנים. להלכה הרמא כתב לגבי שוטה או כזו שחייב לגרשה ואינה רוצה ליקח ממנו גט, שיש להקל ולהתיר לו לישא אחרת, ולא כתב שצריך היתר מאה רבנים! ונחלקו האחרונים בדעת הרמא. הב"ש סובר שהרמא השווה שוטה למי שהדין לגרשה לומר שגם שוטה לא צריך היתר מאה רבנים. בתשובת שב יעקב מחלק ואומר שהרמא השווה שוטה למי שמן הדין צריך לגרשה ללא פשיעתה, ובזה דינן שווה שצריך היתר מאה רבנים, ובסימן קטו מדובר שמגרש את האשה מחמת פשיעתה ואז אין צורך בהיתר מאה רבנים.

האם יכול לישא אשה אחרת כשאשתו נשבתה או נעלמה למשך כמה שנים? הפת"ש (שם) הביא שהרש"ך כתב שאם נשבתה אשתו יכול לשאת אחרת, והנוב"י כתב שאם כבר קיים פר"ו יתכן שאסור לשאת אחרת לאחר שנשבתה אשתו או נעלמה כמה שנים.

בעל ששלח גט לאישתו על ידי שליח ומת השליח, האם מותר לו לישא אישה שנייה ואין בזה משום חדר"ג. נוב"י כתב שאע"פ ששליח עושה שליחותו זהו דוקא בדבר שתלוי רק בשליח אך כאן שהדבר תלוי גם באשה, אין הכרח שקיבלה את הגט.

האם יכול לגרש אשה קטלנית בע"כ?
מה הדין בדיעבד שעבר על חדר"ג? כנסת הגדולה סובר שאם עבר ונשא אין כופים אותו להוציא.
 הנוב"י חולק וסובר שכופים לגרש כשם שראינו בשוטה שמשלישים גט וכו'.

סימן ב

מי שבא לישא אשה בזה"ז:
האם צריך להביא ראיה שהוא יהודי? תוספות יבמות מז
האם צריך ראיה לכהונה? ראה בסימן ג.
שאינו ממזר?

סעיף ג

ומה הדין אם יצא ערעור על המשפחה?

במסכת קידושין עו כתוב כל המשפחות בחזקת כשרות הן מאידך בכתובות כד כתוב אדם לא נאמן לומר זה פלוני כהן להשיא אשה. רשי בכתובות מסביר שהכוונה מחשש ממזר ותוספות מסבירים שחוששים לחלל. אך בכל אופן קשה מהסוגיא בקידושין שם כתוב שהמשפחות בחזקת כשרות הן? החילוק הוא שבקידושין מדובר במשפחה מוכרת ולכן היא בחזקת כשרות ואילו בכתובות מדובר במשפחה שאינה מוכרת. כלומר משפחה שאינה מוכרת צריכה הוכחה שהם כשרים.

יצא ערער בסוגיא בקידושין כתוב שאם יצא ערער על המשפחה, הבא לישא אשה כהנת בודק אחריה 4 אימהות, לוויה או ישראלית בודק עוד אם נוספת.
מהו ערער? רשי כתב שנים שהעידו שיצא קול שיש פסול. ואילו הרמבם (ושוע) כתב שנים העידו שהתערב במשפחה פסול.

מה הכונה לוויה או ישראלית בודק עוד אם? הרמבם מסביר שבדקים בהתאם לערער, אם יצא ערער ממזרות, בודקים מחמת פסול ממזרות, ואם יצא ערער כהונה, בודקים מחמת פסול כהונה. ובכל אופן כשהאשה ממשפחת כהנים בודקים רק ד אמהות, ואם היא ממשפחת לויים וישראלים בודק עוד אם. הרמבם סובר שהכל תלוי בסוג הערער שלחללות בודק 4 ולממזרות בודק עוד אם.
 מדוע אשה לא צריכה לבדוק? הח"מ סובר שצריך לבדוק אבל פחות. הב"ש סובר שספק ממזר פסול רק מדרבנן ורבנן החמירו רק באיש שגם פסולי כהונה חלים דוקא עליו.

סימן ג

סעיף א

מי שבא ואמר כהן אני למה מועילה אמירתו?

בכתובות כג ב האומר על עצמו שהוא כהן אינו נאמן. כלומר אינו נאמן להעלות לו תרומה. ומכיון שאינו נאמן לזה גם אינו נושא כפיו ולא קורא בתורה ראשון שהרי מתוך כך גם יתנו לו תרומה. וכן פסק שוע.

מדוע נהגו כיום להקל ולהעלות לתורה אדם שמצהיר שהוא כהן?

הרמ"ך כתב שמקילים שיעלה ראשון לתורה משום שאין בזה צד איסור רק מפני דרכי שלום, אבל נשיאת כפים שיש בזה איסור עשה לא מקילים.

הרמא כתב שמקילים גם שישא כפיו, והקשו עליו הח"מ והב"ש. ותירץ הב"ש שכל דבר שאין לו הנאה ממשית ממנו לא חששו שיעשה איסור.

לאחר שהוחזק ככהן האם נאמן לומר על עצמו שאינו כהן כדי להתיר לו גרושה? בפת"ש כתב שאינו נאמן.

אם בא על פסולי כהונה, האם חייב מלקות? השו"ע פסק על פי הרב המגיד שלוקה, כיון שהחזיק עצמו לכהן נאמן על פי עצמו והוי התראת ודאי על פיו. בפת"ש הביא דעה שחייב רק אם הוחזק 30 יום.

אם נותן אמתלא לדבריו שנהג כך כדי להוסיף כבוד לעצמו, האם מועילה אמירתו?

הובא בפתש בסימן ו שאינו נאמן, משום שאמתלא לא מועילה לאחר שעשה מעשה ונשא כפיו וכו'. ועוד שלא נאמן באמתלא שעשה איסור, ואמתלא אחר זמן רב לא מסתברת ועוד שאמתלא טוענים כשהיה אנוס וכאן הוא אנוס את עצמו.

סעיף ב

האם עד אחד נאמן להעיד שהוא כהן?

בכתובות כג ב מבואר שנאמן רק לענינים דרבנן. וביאר עה"ש שאמנם עד אחד נאמן מדאורייתא שהרי עד אחד נאמן באיסורין אך מכיון שמעלים מתרומה ליוחסין, ועשו מעלה ביוחסין, לכן עד אחד לא מועיל לתרומה דאורייתא.

שטר שכתוב פלוני הכהן לזה מפלוני מנה ועדים חתומים עליו: א. האם זה מועיל להחזיקו בכהן? ב. האם הוא כהן ליוחסין? ג. האם יש הבדל בין השטר כתוב בלשון העדים או בלשון הלוה? (2*)

בגמרא כתובות כד ב הגמרא מסתפקת האם להעלות משטרות ליוחסין ובעיא דלא איפשטא. כתבו הראשונים שהספק של הגמרא רק ביחס ליוחסין אך לתרומה דרבנן מעלים משטרות וכן פסק שוע. לדעת הרא"ה הספק של הגמרא הוא רק באופן שהמלוה כותב את השטר אך אם העדים כותבים שהמלוה הוא כהן, מעלים מהשטר גם ליוחסין, לעומת זאת הרמבם כתב שבכל אופן לא מעלים משטרות ליוחסין. השוע אצלינו פסק כרמבם. האחרונים הקשו מחושן משפט סימן מט שם משמע שהשוע פסק כרא"ה לגבי מצב שיש שני יוסף בן שמעון בעיר ואחד אביו חי והשני מת שאם העדים כתבו שליט"א על אחד הוי הוכחה, ואם המלוה כתב אין זה הוכחה?! ומתוך הח"מ שתוספת שליט"א העדים מבררים ועוד שבמקרה כזה של שני יוסף בן שמעון העדים מבררים.

סימן ד

סעיף ו

עבד וגוי הבא על בת ישראל, האם הבן הנולד להם צריך גיור? ואם הנולד היא בת האם היא מותרת לכהונה? (3*)

עפ"י יבמות מה ב הולד כשר, והראש בקידושין ד ל כתב שאם היא בת היא פסולה לכהונה. לדעת הרמבם כשרה לכהונה ואילו הריף (יבמות טו) מסתפק. השוע פסק כראש והבש כתב שבדיעבד אם נישאת לכהן אין מוציאין.

האם יש לחלק לעניין זה בין כהן מיוחס לכהני חזקה? מובאת דעת מהרשדם שכהן שנשא חלוצה בשוגג מכיון שהאיסור מדרבנן והכהנים בזמן הזה הם ספק כהנים, אין כופין אותו להוציא. ורבים האחרונים החולקים עליו.

סעיף יג

מפני מה אין ממזרות מנידה, מסוטה, מיבמה לשוק?

מפורש בגמרא יבמות מט ובסוגיא שם.

סעיף יד

איש שעזב את אשתו וילדה כעבור י"ב חודשים, מה דין הוולד? ומה הדין אם האישה תטען שזה מבעלה והקפידו את הזרע.

מהסוגיא ביבמות פ ב עולה שעובר שוהה במעי אמו עד יב חדש ומשמע שאם שהה יותר, על כרחנו אין העובר הזה מאביו. לכן אשה שבעלה עזב אותה ואחר יותר מיב' חדש ילדה, על כרחנו שהולד ממזר. מאידך בירושלמי כתוב שאיננו חוששים שהולד ממזר משום שאנו אומרים שמא בעלה הגיע בחשאי במהלך השנה שלא היה נוכח בביתו. מכח הסתירה, השו"ע הכריע שאם העובר נולד לאחר יב חדש, הולד ספק ממזר, ואם נולד בתוך יב חדש, הולד כשר.

הפוסקים העירו כמה הערות לגבי דין זה,

1: אם הבעל טוען שהולד ממנו הולד כשר, ואם טוען שאינו ממנו הולד ממזר.

אם האשה טוענת בברי שהולד מבעלה, י"א שנאמנת והולד כשר.

2: ילדה אחר יב חודש ושלשה ימים, יש אומרים שהולד כשר, שזהו זמן קליטת הזרע ויש חולקים.

3: ילדה תוך יב חודש (אך לאחר החודש העשירי) אך ראו בה דבר מכוער, כתב הרמא שהולד ספק ממזר.

ואם טוענת ברי שהולד כשר, נחלקו האחרונים,

בסימן טו פסק הרמא שגם פרוצה ביותר נאמנת לומר שהולד כשר, ומה הדין כאן?

הבית מאיר סובר שברי לא מהני, משום שהעובדה שילדה לאחר יב חודש היא כברי שהולד ממזר, בשונה מפרוצה ביותר שאין ברי שהולד ממזר כנגד הברי שלה.

רע"א סובר שביחס לולד נאמנת להכשיר בברי שלה אך ביחס אליה עצמה אינה נאמנת וכיון שראו בה דבר מכוער, אין לה חזקת כשרות.

אשה שילדה מוקדם מידי, (אחר חמישה חודשים ויומיים), האם חוששים שהתעברה קודם הנישואין? בעלה היה במדינת הים וחזר בסוף סיון וילדה בתחילת כסליו, האם חוששים שמא מאחר התעברה?

הכלל הוא שולד חי יכול להיות לכל הפחות בן שבעה חודשים, וכתב המהרי מינץ שמכיון ששיפורא גרים, הרי שמחשיבים שעברו עליה שבעה חודשים. הח"מ הקשה מדוע הגמרא בכתובות לט אומרת שאישה לא יכולה ללדת קודם שתתבגר, הרי למדנו שאשה יכולה ללדת אחרי חמישה חודשים ויומיים? ומתוך שזה נחשב שישה חודשים וממילא הסתיימו הנערות.

ומה הדין אם ילדה אחר שלושה חודשים ויומיים? הביא הרמא שהרי הוא כנולד לחמשה חודשים. והוא נפל. ואע"פ שהוא בוכה, לא חוששים שהיתה מעוברת קודם לכן, אלא שהוא נפל ואינו ראוי להיות קיים.

סעיף טו

מה הדין באשת איש שיצא עליה קול שהיא מזנה והיא פרוצה ביותר, האם בניה כשרים לבא לקהל?

קיי"ל רוב בעילות אחר הבעל: ציין שני מקרים לפחות שאין אנו אומרים רוב בעילות אחר הבעל במסכת סוטה כז' א' והלכתא ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה. כלומר חוששים לה משום זונה, אך ילדיה כשרים משום שרוב בעילות אחר הבעל. לדעת הרמבם מותר לכתחילה לשאת את ביתה וכן פסק שו"ע, ולרש"י רק בדיעבד כשאי אפשר לישא אחרת. לגבי פרוצה ביותר - הגמרא נשארה בתיקו ולכן חוששים לבניה והם פסולים מספק, והבש הביא מחלוקת ראשונים האם חוששים למזירות או רק לפסול כהונה. והכריע שלכתחילה לא יבואו בקהל אך בדיעבד צריך עיון אם מוציאים אותם מישראל. פרוצה ביותר שאומרת שבניה כשרים, או שהיתה פרוצה ביותר לפני הנישואים, בשני מקרים אלו פסק הרמא שאומרים רוב בעילות אחר הבעל. כתב הרמא, אשת כהן שיצא עליה קול שזינתה, חוששים לזרעה משום חללים שהרי אע"פ שרוב בעילות אחר הבעל, מספיקה ביאה אחת על מנת שתהיה חללה וכן ילדיה. והבש כתב שחוששים לזה רק לכתחילה.

סעיף טז

יבמות פז ב' הלך בעלה למדינת הים ונישאת לאחר כי חשבה שהוא מת ובאו ואמרו לה בעלך חי תצא מזה ומזה והולד מזה ומזה ממזר.

א: הולד מהשני ממזר מדאורייתא.

ב: הולד מהראשון ממזר מדרבנן, כלומר זהו קנס מדרבנן על שנישאה לשני ללא בדיקה.

ג: ואם גירשה השני ואחר כך החזירה הראשון, כתבו התוס' שם שגם באופן כזה הולד מהראשון ממזר מדרבנן והרמבם חולק וסובר שהולד אינו ממזר באופן כזה, כמו המחזיר גרושתו לאחר שנישאה לאחר, שלא שמענו שהולד ממזר. שוע פסק כרמבם.

ד: אם בא עליה השני לאחר שגירשה הראשון, גם בזה התוספות סוברים שהיו ממזר מדרבנן ולדעת הרמבם אינו ממזר כלל.

ה: נשואה שזינתה ואחר כך התעברה מבעלה, כתב המרדכי (יבמות מב) שהולד אינו ממזר וכן פסק הרמא. (שלא כר"ח הובא בתוספות יבמות מט ב' ד"ה סוטה נמי שהולד ממזר מדרבנן). ונחלקו אחרונים האם הולד כשר לכהונה.

סעיפים יח - כה דיני ממזרות

גוי הבא על הממזרת, או ממזר הבא על הגויה, האם הולד ממזר? (3*)

גוי שבא על אימו וילדה בן והתגייר האם הוא ממזר.

ומה הדין אם הגוי בא על אשת איש?

עבד הבא על הממזרת, האם הולד ממזר? (2*)

קיימא לן שממזר נושא לכתחילה שפחה להתיר את הבנים כשישתחררו. באר באיזה שפחה מדובר?

מה הדין בספק ממזר האם מותר לשאת לכתחילה שפחה או לא?

גר שנשא בת ישראל האם הולד מותר בממזרת? ב. נתעברה שלא בקדושה ונולדה בקדושה האם מותרת בממזר?

ישראל שנשא ממזרת או ממזר שנשא ישראלית הולד ממזר. קידושין סו ב.

גוי שבא על הממזרת הולד ממזר. סעיף יט.

ממזר שבא על הגויה הולד גוי ואם מתגייר הוא כשר. קידושין סו ב.

גוי שבא על בת ישראל אפילו נשואה הולד כשר ואינו ממזר יבמות מה ב.

ממזר יכול לטהר עצמו כשישא שפחה קידושין סט א'. ונחלקו הראשונים בטעם ההיתר, הרן כתב (ל א) אמנם איסור שפחה הוא מן התורה אך אין ממזר בכלל שמכיון שנולד באיסור לא שייך באיסור קדשה. והרמבם סובר שאיסור שפחה מדרבנן, ובממזר היקלו.

מחלוקת אחרונים האם ספק ממזר מותר בשפחה, ונראה שתלויה במחלוקת הנ"ל, הסוברים שאיסור שפחה מדרבנן ובממזר הקילו חכמים, בודאי שיקלו בספק ממזר אך הסוברים שאיסור שפחה מדאורייתא ובממזר אין איסור תורה זה, הרי שספק ממזר הוא ספק דאורייתא ויש להחמיר.

גוי שבא על אימו והתגייר הולד הוא כשר, מרדכי יבמות צח.

ממזר או ממזרת מותר בגר או גיורת והולד ממזר קידושין עב ב. עד מתי גר מותר בממזרת? בקידושין עה, עד עשרה דורות ויש אומרים עד שישתקע שם עבודת כוכבים ממנו. רא"ש פסק עד עשרה דורות ורמב"ם עד שישתקע. שו"ע סתם כדעת הרא"ש והביא הרמב"ם כדעה נוספת.

ישראל שנשא גיורת או גר שנשא ישראלית, הנולד ישראל לכל דבר ואסור בממזר. ממזר ודאי מותר בממזרת ודאי. אך אם אחד מהם ספק או שניהם, מהתורה מותר שהספק הוא קהל בפני עצמו וחכמים אוסרים. קידושין עד.

יבמה שלא שהתה אחר מיתת בעלה ובא עליה היבם ונתעברה, ואין ידוע אם בן שבעה לראשון או בן תשעה האחרון, הולד כשר ממה נפשך. אך אם חזר היבם ובא עליה הולד השני ספק ממזר. יבמות לה ב.

סעיף כו

קיי"ל שפנויה שנתעברה בנה שתוקי. האם האם נאמנת להכשירו לבוא בקהל, ואם כן מה טעם הדבר? האם גם ברוב פסולים נאמנת, ואם כן מה הטעם בדבר? האם יש אופן בשתוקי, שאף שלא יודעים מי האב מכשירים אותו? (2*). (בסימן ו סעיף יז נדון לגבי פנויה שנבעלה האם מותרת לכהן וכאן הדין הוא האם הולד מותר לבוא בקהל)

קידושין עד א. פנויה שהתעברה ואיננו יודעים ממי, הולד נקרא שתוקי ואם האשה אומרת שנבעלה לכשר, הולד כשר לבוא בקהל, שהרי גם ללא דבריה הולד היה רק ספק ממזר ומותר מן התורה (כמבואר בדף עג א), אז כשהיא אומרת שנבעלה לכשר, נאמנת. וגם כשיש רוב פסולים, האשה נאמנת לומר שנבעלה לכשר וביאר הבש שגם במקום שיש רוב פסולים, מהתורה הולד כשר שהרי אינו ממזר ודאי מהתורה משום שיתכן שהאשה הלכה לבועל והוי קבוע, ולכן נאמנת לומר שהולד כשר. אם כן יוצא שאם מדובר ברוב פסולים וברור שהבועל בא אליה, הולד פסול ואין האשה נאמנת להכשיר אותו.

באם מתה האם מה דין הבן?

הנב"י כתב שבאופן זה הולד נחשב כפירש. ויש מהאחרונים שחלקו עליו.

פנויה שילדה וטוענת שהולד ממשהו מסוים ותובעת מזונות והוא כופר האם נאמנת?

הריבש והבש כתבו שהוא נאמן ופטור אפילו משבועה. ואילו התשב"ץ כתב שהוא חייב שבועה שמה שהתורה האמינה לו זה לגבי חיובי דאורייתא אך לגבי מזונות של הילד שעיקרו מדרבנן, חייב להשבע.

ומה הדין בשניהם מודים, לענינים הבאים: (2*)

א. להחשיב את הולד ככוהן

ב. להחשיב את הולד כממזר ודאי.

האם האשה נאמנת לפסול את הולד ולומר שבא ממזר? כתב הרמבם שהאשה אינה נאמנת לפסול את הולד, הר"ן ביאר סברת הרמבם בקידושין ל ב ד"ה מתניתין. וכן פסק שוע. השלט"ג כתובות ה א כתב שהאשה נאמנת לפסול את הולד.

ואם הפסול מודה שהולד ממנו? בענין זה מצאנו סתירה בדברי הרמבם, האם הולד יהיה ודאי פסול, בהלכות אסורי ביאה ויבום כתב הרמבם שאינו פסול ודאי שהרי כשם שזינתה עם זה כך יתכן שזינתה עם אחר, מאידך בהלכות תרומות כתב הרמבם שאם הבעל מודה איננו חוששים שמא זינתה עם אחר ואוכלת בתרומה מכח הבן?! הבח מיישב שבאיסור דאורייתא מחמירים ובתרומה דרבנן מקילים. השוע פסק כדעת הרמבם.

ג. לאסור את הולד בקרוביהם

ד. האם יורש את הפנוי?

ה. להפטר מחליצה אם נשאה לו לאחר מכן ומת עיין סימן קנו סעיף ט'

ו. והאם זה משנה אם היא מיוחדת לו או שהבועל והנבעלת גרו ביחד?

ומה הדין כשהיא מיוחדת לו? כתב הרמא שגם באופן זה אינה נאמנת לפסול את הולד, הב"ש והח"מ כתבו שאם הבועל מודה שהוא ממנו אזי הוא ממזר ודאי.

אשה שנתגרשה וילדה, ספק אם זנתה לפני הגירושין או לאחר הגירושין, מה דין הולד?

דרכי משה הביא תשובת מהרי ווייל שאם האשה לפנינו, בודקים אותה ואם אומרת שהתעברה אחר הגירושין, הולד כשר ואם אומרת שהתעברה קודם הגירושין, הולד ספק ממזר. וביאר הדרכי משה שמדובר שבעלה לא אצלה ולכן הוי ספק ממזר, אחרת היינו אומרים רוב בעילות אחר הבעל ומתירים. ואם האשה אינה לפנינו, הולד כשר מטעם ספק ספיקא שמא התעברה לאחר הגירושין ואם התעברה לפני, שמא מגוי. וביאר הבש שמדובר באופן שאין שם ממזר שאם כן גם אם התעברה לאחר הגירושין, צריך להיות ספק ממזר.

סעיפים כז - כט ארוסה או נשואה שהטוענת שהולד אינו מבעלה

האם לאמא יש נאמנות לפסול את הילד או לעשותו לפחות לספק ממזר? סעיף כט

ארוסה או נשואה שאומרת שהעובר ממזר, האם נאמנת? סעיף כט

טוען הבעל שהעובר אינו ממנו, והיא טוענת שמעוברת מנכרי, מה הדין? ואם אינה טוענת כלום או שטוענת שאינה יודעת ממני התעברה, האם הולד ממזר ודאי או רק ספק? (2*)
 ארוסה שנתעברה ואומרת שמארוסה נתעברה וארוסה אינו בפנינו (או שאינו זוכר):
 מה דינו של הולד, לענין כשרותו לבוא בקהל ולענין ירושת אביו, ולענין יבום לפטור אמו מן החליצה. סעיף כז (2*)
 מה דינו של ארוסה זו לינשא לכהן אחר לכתחילה.

האם מותר לאשה להנשא לארוסה
 אם הארוס מכחישה שאין הולד ממנו מה דינו של הארוסה לינשא לכהן אחר ומה דינה לגבי הארוס עצמו אפילו כשהוא מישראל.

הסוגיא בכתובות יג ב ארוסה שהתעברה והיא בבית אביה, אם הארוסה אינה טוענת כלום הולד ספק ממזר. ואם היא טוענת שהיא מעוברת מהארוס אזי יש לחלק, אם הארוס מודה או שהוא לא בפנינו, הולד כשר ואם הארוס מכחיש וטוען שהולד לא ממנו אזי הולד ודאי ממזר, שהתורה נתנה נאמנות לאב לומר שהולד ודאי לא ממנו.

סעיף כט

קיי"ל דאב נאמן על בנו להכשירו או לפוסלו, מהיכן נלמד דין זה – פרט דעות ראשונים בזה.
 נאמנות יכיר ונאמנות האמא האם נאמן לומר אינו בני? האם יש דין יכיר באמירת "זה בני"?
 דין "יכיר" ביבמות מז.

א: האב נאמן לומר על ולד של אשתו שאינו ממנו לכן הוא ממזר. אם לבן יש כבר בנים, כלומר לאבא יש נכדים ממנו, מתוך שאינו יכול לפסול הנכדים אינו יכול לפסול את בנו.

ב: רק בעל או ארוס נאמן על בנו אבל פנויה שהתעברה אין נאמנות לומר שזה בנו ומעמדו הוא כך וכך.
 ג: כשהבעל אומר שהולד לא ממנו האם תולים בגוי והולד ספק ממזר או שלא תולים בגוי והולד ודאי ממזר? לדעת הטור הולד ודאי ממזר, והרמבם כותב שהולד בחזקת ממזר משמע שהוא ספק ממזר. הנוב"י מראה סתירה בדעת הרמבם ומתריץ שאם אומר שהולד אינו ממנו הוי ספק ממזר ואם טוען אינו ממני והוא ממזר אז הוי ודאי ממזר.

ד: האם הבעל נאמן לומר ממי התעברה אשתו? תרומת הדשן כתב שהבעל נאמן לומר ממי נתעברה וכן פסק הרמא. הפתש הביא רעק"א שאומר שאינו נאמן.

פרט לפחות שבע בעיות ושאלות בדין "יכיר"?

סעיף ל

מי שבא לבית הדין ואומר שהוא ממזר והלך ובא על בת כהן האם פוסלה בביאתו או לא?
 כתב הרמבם האומר על עצמו שהוא ממזר נאמן לאסור עצמו בבת ישראל מדין שוי אנפשיה חתיכא דאיסורא. וכתב הבש שמכיון שזה רק מדין שוי אנפשיה אינו פוסל אשה אחרת לכהונה.
 מה דינו ודין בניו ובניו בניו? ב. מה הדין כשמקצת מבניו יש לו בני בנים, ומקצת מבניו אין לו בני בנים?

נאמן על בנו מדין יכיר, אך אם יש לבנו בני בנים אינו נאמן.

מה הדין לגבי ירושה?

האם מועילה אמתלא?

סעיף לא

יש אופנים שאסופי כשר אף שלא יודעים מי האב ומי האם מה הטעם בזה ומדוע הוא שונה משתוקי דהיכן דלא ידעין מי אביו הוא פסול?

אסופי שיש בו הוכחה שלא הושלך למיתה שאין בו דין אסופי, האם בכך הוא הותר לבוא בקהל או שמא עדיין יש בו דין שתוקי?

קידושין עג אסופי הוא ספק ממזר וכשר מדאורייתא וחכמים גזרו עליו. אך אם מוכח שאמו רוצה בו והושלך רק מחמת רעבון כגון שרואים שטופל לפני שהושלך או שהושלך למקום שמור, הרי הוא כשר. והקשו האחרונים, הרי גם באופן שאנו יודעים שאמו לא השליכתו הרי עדיין לא ידוע מי אביו והוי שתוקי ומדוע הוא כשר? המהריט מתריץ שאכן אין מופקע ממנו שם ממזר אלא נפ"מ לכך שאימו נאמנת עליו לומר לכשר נבעלתי, בניגוד לאסופי רגיל שנאמנת רק כשעדיין לא נאסף מהשוק.

שתוקי ואסופי שמתרים לבוא בקהל מותרים בכל אחד?

סעיף לז

שתוקי ואסופי שקידש אשה וחזרה וקיבלה קדושין מן האחר, האם צריכה ג"פ מהמקדש השני.

כתב הרמבם שאסופי שנמצא בעיר שיש בה גויה או שפחה, אנו חוששים שמא הולד גוי ואפילו ברוב ישראל, ולכן אם נשא אשה היא רק ספק אשת איש. כמו כן שתוקי, תמיד צריך לחשוש שנשא ערווה עליו ולכן היא ספק מקודשת.

האם יתכן שילד שנולד והוא ממזר, יהיה לאחר מכן כשר?

סימן ה

מהו איסור גיורת לכהן, והאם פצוע דכא כהן מותר בה, ומה ההבדל בין זה ובין ממזרת? פצוע דכא וכרות שופכה האם מותר בממזרת, ואם הוא כהן האם מותר בגרושה ולהיטמא למתים, ומה דינו באכילת תרומה?

איסור גיורת לכהן במשנה יבמות סא א: "אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות". לגבי כהן פצוע דכא: במשנה ביבמות עו א מובא הדין פצוע דכא וכרות שפכה אסור לבוא בקהל. ומותר בגיורת ומשוחררת. לגבי ממזרת נחלקו הראשונים הרמב"ם כתב שאסור בממזרת והראשונים חולקים וסוברים שמותר בממזרת הואיל ופצוע דכא לא נקרא קהל. אך ספק ממזרת מותרת לפצוע דכא. כהן שהוא פצוע דכא, הגמרא ביבמות עו א מסתפקת האם מותר בגיורת ומשוחררת. הרמבם והראש הכריעו שהוא מותר בגיורת ומשוחררת, וביאר המגיד משנה שאיסור גיורת לא מפורש בתורה לכן כהן פצוע דכא מותר בה אך איסור ממזרת מפורש לכן גם פצוע דכא אסור בה. לעומתם, בעל המאור סובר (הובא בשלט"ג כד א אות ב) שכהן פצוע דכא אסור בגיורת. הריף השמיט את ספק הגמרא והבית יוסף למד מכך שסובר כבעל המאור. למעשה השוע פסק כרמב"ם ורא"ש שכהן פצוע דכא מותר לישא גיורת ומשוחררת לפי שאינו בקדושתו.

האם כהן פצוע דכא מותר בגרושה? הח"מ סובר בדעת הרמבם שכשם שגיורת הותרה, כך גרושה הותרה, והב"ש סובר שכשם שאסור בממזרת כך אסור גם בגרושה וחללה.

ומה לגבי שאר דיני כהונה? הבית מאיר סובר שכל מה שנאמר שאינו בקדושתו הוא רק לעניין קדושת הזיווג אבל לענינים אחרים הוא כהן גמור ואילו הח"מ סובר שאין עליו קדושת כהונה גם לשאר הענינים.

נקודות לסיכום ענין פצוע דכא: 1: אסור לבוא בקהל ומותר בגיורת ומשוחררת. 2: האם מותר בממזרת או בספק ממזרת? 3: כהן פצוע דכא האם מותר בגיורת ומשוחררת? 4: האם כהן פצוע דכא מותר בגרושה? 5: האם כהן פצוע דכא קדוש בקדושת כהונה?

סעיף ז

נכרתה אחת מן הביצים והוא מוליד האם יש לו דין פצוע דכא?

בגמרא יבמות עה א רבי ישמעאל...שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה, כל שאין לו אלא ביצה אחת, אינו אלא כסריס חמה וכשר. והקשו התוספות מהגמרא האומרת כל שנפצעו ביציו ואפילו אחת מהן הרי הוא פצוע דכא. ונחלקו ר"ת והראש כיצד ליישב את הסתירה, ר"ת מחלק בין מצב בו נפצעה אחת מהביצים שאז אינו מוליד והרי הוא פצוע דכא לבין ניטלה אחת הביצים כשהיא שלימה שהרי זה מוליד וכשר לבוא בקהל. הרא"ש מחלק בין ניטלה הביצה בידי שמיים ובאמת כך הדין אם ניטלו שתי הביצים אלא שאין זה שכיח. לבין ניטלה בידי אדם. השוע פוסק שלא כרבי ישמעאל וכן פסק הרמא וכתב שלא לסמוך על המתירים לכתחילה שהרי מדובר באיסור דאורייתא.

סעיף י

מה ההבדל בין סריס אדם וסריס חמה? האם ע"י חולי נקרא בידי שמים או בידי אדם? בגמרא עה ב פצוע דכא בידי שמיים כשר. רשי מסביר בידי שמים שנולד כך אך אם חלה ונעשה פצוע דכה הוא פסול. הרמבם סובר שגם אם נעשה על ידי חולי, הרי הוא בידי שמים ומותר. שוע הביא דעת הרמבם ראשון ואחר כך דעת רשי והראש.

האם סריס בידי אדם מביא סימנים?

בפת"ש מובא שהיה ספק לגבי אדם אחד אם הוא סריס בידי אדם, והעובדה שהביא שערות מחזקת את זה שאינו סריס, שהרמבם כתב שהסריס בידי אדם אינו מביא סימנים.

אם נשא אשה ונעשה פצוע דכא אם כופין להוציא?

מובא בפת"ש: בשפתי חכמים פ' תצא בפסוק לא יבא ממזר דמשמע מדבריו דבפ"ד אין כופין להוציא בנשאה בהיתר והשיג עליו בכמה סוגיות דגם בפ"ד שנעשה אחר שנשאה בהיתר כופין להוציא.

סעיפים יא - יד איסור סירוס

ישראל אסור למסור בהמתו לגוי כדי לסרסה ומה היכי תימצא שמותר?

איסור סירוס במסכת שבת קי ב, וגם סירוס אחר סירוס אסור שם קיא א. עוד שם בגמרא סירוס נקבות אינו בכלל וכתב הרמבם פטור אבל אסור.

מסרס על ידי דבר אחר (כגון ששיסה בו את הכלב), כתב הרמב"ם שאינו לוקה עד שיסרס בידי אדם או ראוי להכותו מרדות.

כשאינו עושה כלום באיברי הזרע מותר כגון ליטול לתרגול את כרבותו.

שתיית כוס עקרינ (שבת קי ב, יבמות סה ב, תוספתא יבמות ח ב)

לזכר אסור ולנקבה מותר.

בהיתר לנקבה נחלקו האחרונים האם ההיתר דוקא כשיש לה צער לידה, והחת"ס מחלק שאם ילדה כבר יכולה לשתות גם ללא צער לידה.

בזמן הזה כשיש חדרג כתב חת"ס שאין האשה יכולה לשתות ללא רשות בעלה שהרי יתכן והוא רוצה עוד ילדים ולא יכול לגרשה בעל כרחה.

זכר שעבר ושתה כוס של עקרים מותר לבוא בקהל. חת"ס. וכן מותר להשקות בהמה במקום חולי.

איסור סירוס על ידי גוי

הגמרא במצא אסתפקת האם יש איסור אמירה לגוי בשאר איסורים. הראש בסימן ו שם מביא את הראב"ד הסובר שהספק לא הוכרע ואזלינן לקולא. אך הראש עצמו סובר שספק הגמרא הוכרע וכן פסק שו"ע שאסור לומר לגוי ואם עשה מעצמו מותר.

ובגמרא סנהדרין נו ב מחלוקת ת"ק ורבי חידקא האם יש איסור סירוס בגוי ורמבם וראש ועוד ראשונים הכריעו שגוי אינו מצווה על איסור סירוס. ובכל אופן מותר לתת בהמה לגוי למחצית שכר אע"פ שבדאי הגוי יסרס משום שאדעתא דנפשיה קעביד, ועוד שאם אין הגוי מסרסם בעצמו אלא נותן לגוי אחר מותר. וכתב בתרומת הדשן שאפילו אם הגוי ממנה שליח לגוי אחר שיסרס מותר ולמד מזה הבש שאין שליחות לגוי אפילו בגוי אחר.

סימן ו

סעיף א'

כהן שנשא ספק גרושה האם כופין אותו לגרש?

ספק חלוצה שנישאת לכהן האם תצא או לא, או שהיא מותרת לכתחילה להינשא לכהן?

ספק שבוייה שנישאת לכהן, האם חייב להוציא או לא, ומה אם צדדי השאלה?

נישאה בנישואין אזרחיים ובית הדין נתן לה גט לחומרא, האם אסורה לכהן? (2*)

גרושה אסורה לכהן מהתורה, וחלוצה אסורה מדרבנן. בהמשך לזה כתב הרמבם שכהן שנשא ספק גרושה צריך להוציאה משום שספק דאורייתא לחומרא, אך אם נשא ספק חלוצה אינו צריך להוציאה. אך לכתחילה אסור לכהן לשאת ספק חלוצה.

שבוייה אסורה לכהן מדרבנן שמא נבעלה לגוי. אם נשא ספק שבוייה, כתב מהרי הלוי שאין צריך להוציאה שהרי זה ספק דרבנן כמו בחלוצה. ואילו שער המלך כתב שצריך להוציאה ואין זה דומה לאיסור חלוצה, איסור חלוצה אסור משום גזירה ולכן הותר בספק, אך שבוייה שנאסרה מחמת חשש שמא נטמאה, חשיב כודאי איסור ולא נותר מטעם ספק דרבנן.

אם כן לסיכום: גרושה אסורה מדאורייתא וגם ספק גרושה אסורה. חלוצה אסורה מדרבנן וספק חלוצה מותרת. שבוייה אסורה מדרבנן ולגבי ספק שבוייה יש מחלוקת אחרונים.

גם ריח גט פוסל לכהונה, יבמות צד א. וכן פסק שו"ע. לרמבם פסול מדרבנן ולשאר הראשונים פסול מדאורייתא.

התגרשה מחמת קול שיצא שהיא התקדשה, כתב הרשב"א שגם גט כזה פוסל לכהונה וכן פסק הרמא. ואם עבר כהן וקדשה, לדעת הבח אין צריך להוציאה, ולדעת הט"ז אין להקל גם בדיעבד. גט על תנאי ולא נתקיים התנאי לפי בית הלל לא נפסלה (גיטין פא) וכן הלכה.

סעיף ב

האם יתכן שאשה שנתגרשה ונפסלה לכהונה תחזור ותהיה כשרה לכהונה.

האם יתכן באשה שקיבלה גט שלא תיפסל לכהונה?

מיאון אחר גירושין- במשנה ביבמות קח א מבואר שקטנה שנתגרשה מאחד ואחר כך החזירה ומיאנה בו ואחר כך נישאת לאחר, ומת השני, יכולה לחזור לראשון משום שהמיאון מבטל את הגט. וכן הוא הדין לענין פסול גרושה לכהונה, שאינה נחשבת גרושה.

ואם גירשה הראשון ונישאה לשני ומאנה בו, מבואר שם במשנה שאינה יכולה לחזור לבעלה הראשון משום שמכרת ברמיזתו וקריצותיו. אך כתב הטור שמותרת לכהן שגם מיאון השני מבטל את הגט של הראשון ואינה נקראת גרושה, אך הבית יוסף כתב שלא פלוג רבנן ואינה מוגדרת גרושה במקרה זה. תשובה נוספת לשאלה היא גט על תנאי כפי המבואר בסעיף א.

סעיפים ג - ה יצא קול גרושה

יצא קול על אשה שהיא גרושה, או ספק גרושה, או חלוצה או ספק חלוצה, האם מותרות להנשא לכתחילה, או רק אם עברה ונשאת ואם כופין אותו להוציא? *3

יצא לאשה קול שהתקדשה לפלוני והתגרשה, האם אסורה לישראל או כהן?

אשה שכתבו עליה בעיתון שנשאת בגטו ואחר המלחמה נישאה לאינו יהודי וילדה בת, האם יש מקום לחשש ממזרות ומה מידת נאמנותה אם היתה אומרת משהו

א: בגמרא גיטין פא א אם יצא קול על אשה שהיא גרושה, אם יצא לאחר נישואין לכהן, לא צריכה לצאת, אך אם היא עדיין לא נשואה לכהן, מכיון שיצא קול, אסור לה להתחתן עם כהן.

ב: יצא קול ש"כתב גט" לאשתו, במקום שקוראים לגרושין בלשון כתיבת גט הרי שזהו קול על גירושין אך אם מדובר במקום שלא קוראים לנתינת גט כתיבה, אין זה קול שהיא מגורשת. הטור פסק את דברי הגמרא והחילוק הזה וכן פסק שוע. הרמבם כתב באופן גורף שאם יצא קול פלוני כהן כתב גט לאשתו, דינו כדין יצא קול שפלוני גירש את אשתו.

ג: בגיטין פח ב מבואר שאם יצא עליה קול שהיא מקודשת ואחר כך יצא קול מגורשת, באופן כזה כן חוששים לקול שהיא גרושה משום שמדובר בקול ושוברו עמו א"כ יש אמתלא שאז לא חוששים לאוסרה לכהן. דעת הראב"ד שחוששים רק אם קול הגרושין יצא מיד אחר קול הקדושין אך אם לא יצא מיד, איננו חוששים לו שהרי הוא כמו קול שיוצא לאחר נישואין, רש"י לא כתב כן וגם השוע לא פסק כך. אם יש אמתלא, איננו חוששים לקול, ואם היה אמתלא בגירושין ולא בקידושין, חוששים לקידושין ולא לגרושין.

ד: אם התברר שהקול היה שקר, הלכה כמנהג סורא שמבטלים את הקול. גיטין פט ב.

ה: קול שלא הוחזק בבית דין אינו קול. פט ב.

ו: כתב הרמבם יצא עליה קול חלוצה, אין חוששים לה. והראב"ד חולק. הרמא הביא דעת הרמבם בשם יש אומרים.

סעיפים ח - יח איסור זונה לכהן

מתי אשה נאסרת לכהן מטעם זונה? קדשה שהפקירה עצמה, האם אסורה מטעם זונה? גיורת אסורה לכהן מטעם זונה או מטעם אחר, ואם יש נפ"מ אם זינתה בגיורת או לא? (*2)

בגמרא יבמות סא א "חכמים אומרים 'אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושבנעלה בעילת זנות' גיורת היא אפילו אם נתגיירה לפני שהיא בת 3 שנים. ואם בא על הגויה, לדעת הרמב"ם הכהן לוקה משום זונה. נבעלה לאדם שהיא אסורה לו משום ערוה הרי היא זונה ואסורה לכהן. ואם האיסור רק באיסור לאו שאינו מיוחד לכהנים, לדעת התוספות (יבמות מד ב) והרא"ש (ו ו) אין היא נחשבת זונה ורמב"ם ורש"י (סא ב ד"ה שבנעלה) חולקים. נבעלה לחלל ודאי שהיא אסורה לכהן. נבעלה למשומד נחלקו אחרונים האם נחשבת זונה. גם אם לא נבעלה אלא רק נכנסה לחופה הוי זונה ואסורה לכהן. נרבעה לבהמה אינה נעשית זונה (יבמות נט ב). הבא על הנדה לא נעשית זונה (רא"ש יבמות ו ו). פנוי הבא על הפנויה נחלקו תנאים והלכה שאינה זונה יבמות סא ב. ביאה הפוסלת בין באונס או ברצון יבמות נו ב.

סעיף יא אשת איש שנאנסה, האם מותרת לכהן

אשת איש שנאנסה, אסורה לכהן יבמות נו א.

סעיפים יב יג אשת כהן שאומרת שנאנסה או שעד אחד מעיד

אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי, האם היא מותרת לבעלה?

בנדרים צ ב אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או שגגתי ובא עלי אחר אינה אסורה עליו שמא עיניו נתנה באחר. כמו כן עד אחד שמעיד שזינתה אינו נאמן שאין דבר שבערווה פחות משניים. אמנם אם האישה נאמנת עליו או העד נאמן עליו, יוציא כדי לצאת מידי הספק.

באם מת בעלה האם היא מותרת לכהונה?

כתב השוע בסעיף יג: אשת כהן שאמרה לבעלה: נאנסתי, אע"פ שהיא מותרת לבעלה כמו שנתבאר, הרי היא אסורה לכל כהן שבעולם אחר שימות בעלה, שהרי הודית שהיתה זונה, שאסרה עצמה ונעשית כחתיכה דאיסורא:

אשת כהן שאמרה נאנסתי ומת בעלה שאסורה לכל כהן, אם נתנה אמתלא לדבריה שאמרה כן כדי שיגרשנה בעלה האם היא נאמנת? (2*)

אם האישה נתנה אמתלא לדבריה כגון שאמרה שהיה לה ריב עם בעלה ואמרה כן כדי שיוציאנה, לדעת הראב"ד מותרת לאחרים והרמב"ם חולק.

באם נישאה אחרי מות בעלה לכהן, מה דין הבנים ומה דין הבנים באם בעלה השני מאמין לדבריה?
הב"ש כתב שאסורה דוקא לכתחילה אך בדיעבד אם כהן אחר נשאה לא תצא אא"כ מאמין לדבריה שנאנסה.

סיכום קצר סעיפים יב יג

אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי אינו חייב להוציאה שמא עיניה נתנה באחר ואם מאמין לה יוציאנה מחמת הספק. לכהנים אחרים היא אסורה מדין שוי אנפשיה, ואם נותנת אמתלא למה אמרה כך לבעלה, לראב"ד מותרת לאחרים ולרמב"ם אסורה. ובדיעבד אם נשאה כהן אחר, כתב הבש שאם לא מאמין לה לא יוציאנה.

להשלמת לימוד סעיפים אלו צריך ללמוד סימן קטו סעיף ו.

סעיף טו קינוי וסתירה

מי שתבע את אישתו בחשד שנפגשת ומדברת עם אחר, בית הדין התרה בה שלא תדבר עם פלוני, ונסתרה עמו, מת בעלה ורוצה להינשא לכהן האם מותרת לכהן?
אסורה ופרטי הדין בסימן קעח.

סעיף טז

בעלה עמד להוציאה בעדי כיעור, ומת הבעל לפני שיינתן גט והיא מכחישה, האם מותרת לכהן או אסורה.

סעיפים יז יח פנויה שנבעלה או נתעברה האם מותרת לכהן (בסימן ד סעיף כו למדנו על פנויה שנבעלה, האם מותרת לבוא בקהל)

אישה שטוענת שנבעלה לכשר (2*) האם נאמנת גם כשאין תרי רובי, באר שיטות הראשונים בזה.
ומה הדין אם נישאת כבר ולא טוענת כלום? מה הדין באם אינה יודעת למי נבעלה? ומה הדין אם לא ידוע מי הלך אצל מי?
הסוגיא בכתובות יג יד טו.

אם אומרת בכתב ברי לי שלכשר נבעלתי האם נאמנת.

השב שמעתתא כתב שלא מועיל משום שיש כאן תורת עדות ומפי כתבם לא מועיל. לעומתו רעק"א ובית מאיר כותבים שמועיל ונאמנת מדין ברי ולא מדין עדות.

סימן ז

סעיף א

שבויה גדולה מדוע היא אסורה לכהן? האם שונה דינה מאשה מזנה שאומרת שנבעלה לכשר? והאם דין זה נאמר גם ביחס לכהני זמננו?

א: שבויה אסורה לכהן משום ספק זונה שמא נבעלה לגוי כתובות כב א.

ב: מהרשדם כתב להתיר מספק ספיקא, שמא אינו כהן ושמא היא טהורה. שער המלך הקשה שאין להתיר בספק ספיקא בשני גופים. ועוד יש אומרים שאין זה נחשב ספק נטמאה אלא לאחר תקנת חכמים היא נחשבת ודאי שנטמאה.

שבויה שנישאה לישראל ונמצאה בתולה ומת בעלה, האם מותרת לכהן?

הב"ש כתב אפשר שהיא מותרת לכהן. הט"ז אסר שמא הערה בלבד, הנוב"י הקשה שרוב גויים פרוצים בעריות וודאי גומרים תאוותם. לכן אין לומר שהערה בלבד לכן יש להתירה.

סעיף ב והלאה מי נאמן להעיד על שבויה שלא נטמאה

מה הדין לגבי: עד אחד. קרוב. קטן. נשים שאינן נאמנות להתירה מעגינותה. בעלה. גוי. עד מפי עד.

האם עד אחד נאמן להעיד שלא נטמאה? נאמן כתובות כז א.

האם עד שהוא קרוב נאמן להעיד שלא נטמאה? הגמרא שם דנה בזה. הראש כתב שבנה וביתה אינם נאמנים ואילו בדעת הר"ף והרמבם כתבו האחרונים משמע שהם סוברים שגם בנה וביתה נאמנים.

נשים שאינן נאמנות להתירה מעגינותה? בשלט"ג י א אות ד' כתב שלענין זה הן נאמנות וכן פסק הרמא. **קטן?** הר"ן כתב (יב א) שנאמן גם כשמתכוין להעיד, ואילו הרמב"ם ושו"ת הרא"ש כתבו שדוקא במסל"ת. שוע הביא שתי הדעות.

האם בעל נאמן להעיד על אשתו שנשבתה שלא נטמאה? בכתובות כז ב אין הבעל נאמן משום שאין אדם מעיד על עצמו. וכן פסק שוע. וכתבו הראשונים (רא"ש ב ל ור"ן יב א) שגם במסיח לפי תומו הבעל לא נאמן.

גוי מסל"ת מהו לענין עדות שבויה? גוי אינו נאמן. אך אם הוא מסל"ת הבית יוסף הביא מחלוקת ראשונים והרמא כתב שאינו נאמן ויש מקילין שנאמן.

ומה הדין עד מפי עד? כתב הרמא והוא הדין עד מפי עד (שאינו נאמן). והרשך כתב שעד מפי עד יש להתיר.

ע"א נאמן גם בשבויה (וגם בעגונה) אולם לא כל אלה שהאמינום לגבי עדות אשה נאמנים לגבי שבויה, ולא כל אלה שנאמנים לגבי שבויה נאמנים לגבי עדות אשה. ציין את ההבדלים ואת טעמיהם. עד מפי עד, מסל"ת גוי, היא עצמה, קטן, ה' נשים

קיי"ל אישה שהעידו עליה עדים שנשבתה אסורה לכהן, הבא שני אופנים שאע"פ שהעידו עדים שנשבתה מותרת לכהן. עד אחד, מחבואה, נחבשה על ידי ממון ויד ישראל תקיפה, אשה שאומרת נשבתה וטהורה, ואח"כ באו עדים.

סעיף ג

האם כהן המעיד על השבויה שלא נטמאה יכול לשאתה?

הגמרא בכתובות לו ב מחלקת בין כהן שבעצמו פדה את השבויה שהוא יכול לשאתה משום שאדם לא זורק ממונו בכדי, לבין כהן שלא פדה בעצמו את האשה ומעיד עליה שהיא טהורה שלא נאמן לשאתה. השוע פסק דין זה. הבש סייג שמדובר באופן שידוע שהיתה שבויה, ולכן אינו נאמן לומר שהיא טהורה כדי לשאתה, אך אם רק הכהן יודע שהיתה שבויה הוא נאמן לומר שלא נטמאה. ואם לא ידוע שהוא כהן נאמן במיגו שיכל לומר שאינו כהן. ואם עבר ונשאה, הנוב"י מסתפק אם חייב להוציאה ורעק"א כתב שלא תצא. שני כהנים המעידים שהאשה טהורה, ורצה אחד מהם לשאת אותה, נראה שמותר כמו המובא בסימן יב סעיף א שאין שניים מצויים לחטוא בשביל אחד.

סעיף ד

אמרה נשבתה וטהורה אני מתי נאמנת? בכתובות כב א כשאין עדים שנשבתה היא נאמנת, אך כשיש עדים אינה נאמנת.

סעיף ה

מה הדין אם עד אחד מעיד שננטמאה ועד אחר מעיד שלא נטמאה? כתובות כג ב. במצב כזה האשה מותרת. ונחלקו הראשונים בדין זה (הובאו בר"ן י ב), יש אומרים שדוקא אם העד המטהר ראשון האשה טהורה אך אם עד ראשון העיד שננטמאה, אין העד השני מועיל לטהר אותה. ויש אומרים שזה לא משנה. השוע לא חילק.

אם השבויה טוענת שננטמאה נגד העדים שטוענים שלא נטמאה? (מובא בשלט"ג י א אות ג) אם עד אחד מעיד שהיא טהורה, האשה נאמנת לאסור את עצמה. ואם מדובר בשני עדים שאומרים שהיא טהורה, היא לא נאמנת לאסור עצמה על בעלה, וכשהיא פנויה היא נאמנת לפי שהיא נאמנת על עצמה יותר ממאה עדים. וכן פסק הרמא.

סעיף ז

אמרה נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים, האם צריך להמתין לעדים? מפורש בגמרא כג א שאין ממתינים לעדים כלל. ומבואר בח"מ שגם אם באו אחר כך עדים ואומרים שאינם יודעים כלום, לא תצא. עוד מבואר שם בגמרא שאפילו יצא קול שנטמאת, מכיון שאין עדים שנשבית היא נאמנת על עצמה שהיא טהורה.

סעיף ח

האם אב יכול להעיד על ביתו שנאסרה לכהן? בגמרא בקידושין סד א אב נאמן לומר שקידש את ביתו וגרשה אך לא נאמן לומר שנשבתה ונאסרה לכהן, משום שהוא נאמן לאוסרה בענייני אישות ולא בענייני כהונה. הר"ן שם מקשה מדוע האב לא נאמן במיגו שהיה טוען שגרשה יעו"ש התירושים. הרשבא מוסיף שהאב לא נאמן לומר שנבעלה בעילת איסור. והאם נאמן כעד אחד להצטרף לעד אחר לאסור אותה? בזה נחלקו החמ והבש.

סעיפים י יא פרטי דינים באיזה אופן שבויה נאסרת לכהן

אישה שנחבשה בידי גויים האם היא מותרת לבעלה, והאם יש הבדל בין בעלה כהן, לבין בעלה ישראל?

בגזרת אוסטרייך הותרו הנשים לכהונה מה הטעם בזה ומה הקושי בפסק זה?

דין שבויה נמצא במשנה בכתובות בדף כב א. ובדף כו ב יש משנה נוספת "האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים, על ידי ממון מותרת לבעלה, ועל ידי נפשות אסורה לבעלה" הרמבם מסביר את המשנה שהכוונה לאשת כהן אך אשת ישראל לא נאסרת ואילו התוספות ועוד ראשונים מסבירים שנאסרת גם לבעלה ישראל שאם נחבשה על ידי נפשות אנו חוששים שנתרצית להם כדי שלא יהרגוה. והרמא הביאם להלכה.

אדם שהמיר דתו הוא ואשתו וחזרו האם אשתו מותרת לו או שחוששים שמא זנתה תחתיו?

ישראל שהמיר הוא ואשתו וחזרו בהן, אשתו מותרת לו ולא חיישינן שמא זנתה תחתיו, ואפילו בעלה כהן.

ואם אשתו המירה לבד?

ואם אשתו המירה לחוד, אסורה לבעלה אפילו ישראל (תשובת רשב"א והגהות מרדכי דכתובות), אם לא שיש לה עד א' שלא זנתה, כשבויה. ויש מקילין ואומרים דלא חיישינן שמא זנתה (שם).

ומה הדין אם המירה בשעת הגזירה?

ובשעת הגזירה, שהמירו דתן מחמת אונס וחזרו בהן לאחר שעבר האונס, יש להקל ולהתירן אפילו לבעליהן כהנים (הרא"ש כלל ל"ב).

אשה שנדרה להמיר ולא המירה האם מותרת לבעלה?

ואם אשה נדרה להמיר עצמה ולא המירה עדיין וחזרה בה, מותרת לבעלה (מהרי"ק שורש ק"ס):

סעיף יד**כהן שבא על אחת מהעריות או אשת איש ונתעברה בביאה ראשונה מה דין הוולד?**

האם יתכן שאדם יבוא על אשה והולד יהיה כשר, ובאם יבוא עליה פעם שניה הולד יהיה חלל? באיזה אופן יתכן כהן שנשא אישה אסורה והבנים לא יהיו חללים? ממזר שאביו כהן האם יש לו דין כהן? ומה הדין בבא על חייבי לאוין?

בקידושין עז ב כהן הבא על אחת מהעריות עשאה זונה ולא חללה משום שחללות הוא רק מאיסורי כהונה וגם הולד אינו חלל. אמנם הח"מ (סקכ"ג) והב"ש (סקל"ז) מביאים את הפרישה והב"ח ומצדדים בדעתם שאכן אין נפ"מ וכיון שהולד ממזר ודאי שגרוע מחלל וממילא עולה מדבריהם שהוא לא מוגדר ככהן. ואם בא עליה פעם שניה עשאה חללה שהרי בא על הזונה והולד חלל אם נולד מהביאה השניה.

סעיף טו

כהן הבא על הנידה, מה דין הולד? הולד כשר יבמות ס.

סעיף טז

חלל שנשא כשרה או כשר שנשא חללה, מה דין הולד? חלל שנשא כשרה הילדים חללים, אך כשר שנשא חללה הולד כשר. קידושין עז א.

סעיף יח

באיזה אופן אפשר למצוא בכהן שנשא גרושה שהבן הראשון אינו חלל והשני חלל?

אם נשא גרושה מעוברת הולד כשר. קידושין עז א.

סעיף כ

כהן שנשא ספק חלוצה האם הבנים כשרים או לא?

כתב הרמבם חלוצה אסורה לכהן מדרבנן, כהן הבא עליה הופך אותה ואת זרעה לחללים מדרבנן. (בפת"ש הקשה מדוע הרמבם מזכיר חלל דרבנן רק בבא על החלוצה הרי יש עוד גרושות מדרבנן). עוד כתב הרמבם שכהן שבא על ספק זונה או גרושה וכדומה, הרי היא והולד ספק חלל. לגבי ספק חלוצה פסק הרמבם שאם נשא אותה, לא תצא. לעומת זאת הטור כתב שכהן הבא על ספק חלוצה הרי זו ספק חללה, יש הסבירו שהוא חולק על הרמבם ויש מחלקים בין נשא ספק חלוצה שאינו צריך להוציא לבין בא דרך זנות שאז הוא ספק חללה. השוע השמיט דין ספק חלוצה כשכתב על ספק חלל.

סעיף כא

גר שנשא גיורת, מה הדין הבת לכהונה? (*2) נתעברה שלא בקדושה ונולדה בקדושה האם מותרת בכהונה? האם יש הבדל בגר שנשא גיורת לגר שנשא ישראלית או לישראלית שנישאת לגר, לענין הבת?

גיורת אסורה לכהן, מה דין בת גרים לכהן? רבי יוסי בקידושין ע"ב סובר שגר שנשא גיורת הבת כשרה לכהונה. ואילו ראב"י סובר שרק אם צד אחד ישראל כשרה לכהונה. הגמרא אומרת שלכתחילה פוסקים כראב"י שצריך שיהיה בה צד אחד ישראל ובדיעבד גם אם נישאה אפילו שאין בה צד ישראל לא תצא. וכן הלכה.

סימן ט

סעיף א

מתו שני בעליה הראשונים, האם רשאית להנשא לבעל שלישי. ומה הדין כשמתו שני בעליה ועברה ונישאת לבעל שלישי האם תצא?

מה הדין אם לא ידע הבעל השלישי שמתו כבר שני בעליה הראשונים ונשאה, האם יכול לגרשה בעל כרחיה?

מתו שני בעליה הראשונים אך היא מצליחה בעסקיה אף לאחר פטירתם האם רשאית להנשא לבעל שלישי?

דין אשה קטלנית ביבמות סד ב. והלכה כרבי שאם נישאה לשניים ומתו לא תנשא לשלישי שכבר הוחזקה להיות אנשיה מתים.

מה הדין בדיעבד? הראש בכתובות ד ג כתב שכופין אותו להוציאה משום שחמירא סכנתא מאיסורא. לעומתו הרמבם סובר שלא תצא ואפילו נתקדשה יכנסו שאין להוסיף גזירות על דבריהם. שו"ע פסק כרמב"ם. האחרונים הביאו שני מקרים בהם הרמבם מודה שבדיעבד תצא, אם מתו שלושה בעליה, וכן אם בא לשאול את החכמים והורו לו שלא להתחתן ובכל זאת נשאה, במקרה כזה כופין אותו להוציאה משום שגילה שהוא חושש לזה ויש סכנה.

מה הדין בארסות? הגמרא מביאה מחלוקת בטעם הדין שאם מתו בעליה לא תנשא, רב הונא אומר מעיין גורם ורב אשי אמר מזל גורם. לטעם של רב הונא דין זה שייך דוקא בבעל ולא בארוס ודוקא שמת מחמת מחלה ולא מחמת תאוה וכדומה. השוע כתב שנישאת והרמא הוסיף או נתארסה.

קטלנית שנפלה לייבום? הרמבם בשו"ת כתב שמתייבמת ובדעת הראש נחלקו האחרונים. רשי ורמבן כתבו שאינה מתייבמת.

נתגרשה פעמיים תוספות ביבמות כו א אין בכך כלום ואילו רשי שם ונימו"י כתבו שלא תנשא לאחר. רמא הביא שתי הדעות וכתב שעיקר כסוברים שדוקא מיתה.

שתי אחיות שמתו בעליהן לטעם מעיין גורם יש צד לומר שהוחזקו אך לטעם מזל גורם ברור שלא הוחזקו.

סימן י

ממה שנאמר לא יוכל בעלה הראשון לקחתה אחרי אשר הוטמאה ילפינן שני דינים אחד שהאישה שנתגרשה ונישאה שנית אינה יכולה לחזור לבעלה הראשון, ודין שני שאישה שזינתה אסורה לבעלה. גרושה שחיה עם גבר זר לאחר הגירושין, האם מותרת לחזור לבעלה.

הסוגיא ביבמות יא ב אשה נשואה ונתגרשה ונישאת או אפילו רק נתקדשה לאחר ונתגרשה ממנו אסורה לחזור לראשון. אך אם רק זינתה עם אחר (לאחר גירושיה מהראשון) אינה אסורה לחזור לבעלה הראשון. כמו כן אם זנתה עם הראשון ונתקדשה לשני וגרשה מותרת לחזור לראשון.

אישה שזינתה, האם בעלה לוקה עליה, ואם יש הבדל אם גירשה בעלה ונישאת שנית אליו?

מה הדין אם אחרי הגירושין יצא הקול שנתקדשה למישהו אחר והצריכו גט מחמת הקול, האם מותרת לחזור לבעלה? כתב בשו"ת הרא"ש ופסק ברמ"א שאסורה לחזור לבעלה במצב כזה, שהרי היודע שהתגרשה לא יודע שהגירושין היו רק מחמת הקול.

האם בכל נישואין לבעל שני נאסרת לבעלה הראשון ומתי אינה נאסרת? (2*)

אם הבעל השני חרש ונשאה וגירשה, אינה אסורה לחזור לבעלה הראשון.

סעיפים ג - ז מתי אנו אומרים שבעל שגירש את אשתו אעפ"י שלא נאסרה עליו אסור לו להחזירה?
גיטין מה ב, יבמות כה א. נדה יב א.

סימן יא

דין כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל האם קשורים זה בזה?

שש הערות בדין אשה שזנתה אסורה לבעל ולבועל.

1: מה הדין באם בלאו הכי היתה אסורה לבעל?

הובא בבאר היטב בשם מוהר"ר בצלאל אשכנזי, אשה שזנתה עם בועל ראשון ונאסרה לבעלה, ואח"כ זינתה עם בועל שני, אסורה גם לבעל שני אע"פ שלא הוא שאסרה על בעלה.

2: מה הדין אם היה באונס, האם נאסרת על הבועל? ומה הדין בכהן? (2*)

תוד"ה ליקוחין שבת נו א אומרים שבאונס אינה נאסרת על הבועל כשם שלא נאסרת על בעלה. אמנם בכתובות ט א הקשו מה טעם בת שבע לא נאסרה לדוד ובתירוצו הראשון אמרו שהיה אונס, אך בתירוצו שני תירצו גט נתן לה, א"כ לפי התירוצו השני גם באונס היא אסורה לבעל. הנו"כ למדו ברמ"א שסובר כתוספות בשבת ובאונס אין האשה נאסרה גם לבעל.

אשת כהן שנאנסה על ידי ישראל, אסורה לבעלה כדין אשת כהן שנאנסה, אך האם נאסרה לבעל? החמ הסתפק והבש כתב שנאסרת.

3: היו שניהם ברצון, אח"כ התברר שבעלה נפטרה קודם שחיו יחד, האם מותרת לינשא לו?

ברכ"י הביא מוצל מאש שהסתפק בדבר האם לאסור משום שלעבירה נתכוונו אך הכריע שמותרת. ובישועות יעקב כתב שודאי מותר ואין ספק כשם שתירצו שבת שבע מותרת לדוד משום גט כריתות אע"פ שבשעת מעשה היה ספק אם ימות.

4: אשת חרש שזנתה, האם אסורה לבעלה?

נישואי חרש חלים מדרבנן (יבמות קיב ב) ונחלקו האחרונים האם נאסרת לבעלה כשם שנאסרת לבעל. הבש סובר שנאסרת גם על בעלה והבית הלל מתירה לבעלה שמכיון שהאיסור מדרבנן, לא קונסים אותה. הבית מאיר מסייג שההיתר לבעלה הוא דוקא כשאמרו לה שבעלה מת וכדומה, אך אם זנתה ממש, מפורש ברמב"ם שנאסרת על בעלה, מסימן מד.

5: זנתה עם הגוי. קעז יט. אסורה לבעלה תוספות סנהדרין עד ב. ור"ת בכתובות ג ב ד"ה "ולדרוש" כותב שמותרת לגוי אם התגייר אך ריב"א שם חולק עליו. השוע הביא דעת ר"ת בשם יש אומרים.

6: זנה עם אחות אשתו (שהיתה נשואה). קעז יט. כתב תרומת הדשן שאסורה לבעל אע"פ שממילא היתה אסורה לבעל.

עוד בענין זה בסימן קעז.

הקדמה: ישנם שלושה מצבים לטעון או להוכיח שאשה זנתה:

קינאי וסתירה - אסורה לבעל ולבועל.

עדי טומאה - אסורה לבעל ולבועל.

עדי כיעור או קול שיוצא - דיון בסימן שלפנינו. ע"כ

האם מוציאים אישה בעדי כיעור מהבעל או מהנחשד? (2*) האם בקלא דלא פסיק לכיעור או לזנות

אוסרים אישה על בעלה? מה נקרא כיעור?

במסכת יבמות כד ב כתוב הנטען על אשת איש והוציאוה מתחת ידו, (כלומר הוציאו אותה מהבעל) אף על פי שכנס יוציא, (כלומר אם הנטען כנס אותה, מוציאים אותה ממנו).

איסור האשה לבעלה בעדי כיעור

לדעת הריף הרמבם ותוספות יבמות כד ב ד"ה אמר, לא כופים את הבעל להוציאה אפילו שהיו עדים על דבר מכווער והקול לא פוסק ואין להם בנים. וכן פסק שוע.

הרמא פוסק כראשונים שאומרים שכופים להוציא בעדי כיעור אם מתקיימים שני תנאים, יש קול ואין לו בנים.

איסור האשה לנחשד בעדי כיעור

לכתחילה בודאי שלא תנשא לו, ובדיעבד, לדעת הריף הרמבם ותוספות שם כשיש קול ואין בנים ממנו צריך להוציאה, אך אם יש לו בנים ממנה, לא כופים אותו להוציאה. וכן פסק שו"ע. והרמא פסק שאם יש עדי כיעור אן קול מוציאים כשאין לה בנים ממנו.

עד אחד בכיעור מהו? (*2) כתב מהרם עד אחד בכיעור אינו נאמן לא להפסידה כתובתה ולא לאוסרה על בעלה, וכן פסק הרמא. (ה"ה עד אחד בטומאה אינו כלום אא"כ נאמן על הבעל). ואם העד נאמן על הבעל כבי תרי, לדעת הב"ש זה הבדל בין עד טומאה לעד כיעור שבעד כיעור אפילו שמהימן ליה אינם נאסרים ולדעת הח"מ אי מהימן כבי תרי אסורים כמו בעד טומאה.

באם יש עדי כיעור אך בודאי לא בא עליה באותו עדות שהם מעידים, מה הדין בזה? ח"מ מסתפק שמא נאמר שפעם אחרת נטמאו. הב"ש אומר שאין לחשוש וכן פסק בישועות יעקב שרוב ישראל בחזקת כשרות.

האם עדות מיוחדת מועילה לאסור אישה לבעלה?

המרדכי ביבמות טו כתב שעדות מיוחדת מצטרפת וראיה מסנהדרין ל ב שעדים המעידים כל אחד על מעשה הלוואה אחר מצטרפים לחייב את הלווה בסכום הלוואה. והבית יוסף כתב ראיה מכתובות כו ב שמשווה עדות מיוחדת בממונות לעדות מיוחדת באיסורים. אמנם הריף בגיטין לה ב הביא תוספתא גיטין ה ד האומרת שלגבי אישה שנתחזה אחרי שקיבלה גט צריך עדות מלאה ולא מיוחדת. הרמ"א פסק שעדות מיוחדת מצטרפת, ובפת"ש הובאו אחרונים החולקים ואומרים שלא אסורים אישה לבעלה בעדות מיוחדת.

האם יש הבדל בין עדי טומאה לעדי כיעור? (*3) ב"ש סק"ז, פת"ש סקט"ו מה הדין לגבי קינוי וסתירה? (*2)

סעיף ד

האם עדי זנות של אשת איש צריכים דרישה וחקירה? (*5) והאם עדי כיעור צריכים דרישה וחקירה? מה הדין כשעד אחד אומר שאינו יודע באיזה יום אירע המעשה?

הבית יוסף הביא מחלוקת ראשונים התוספות בסנהדרין ח ב ד"ה והביא והנימו"י שם סוברים שעדות לאסור אישה לבעלה צריכה דרישה וחקירה, שהרי מעיקר הדין גם דיני ממונות צריכים דו"ח אלא שחכמים הקלו שלא תנעול דלת בפני לוין וכאן יש להשוות יותר לגזלות וחבלות. לעומתם התוספות ביבמות קכב ב ד"ה אין בודקין סוברים שכיום אין צריך דרישה וחקירה שאין דיני נפשות נוהגים, ויש לדמות יותר לדיני ממונות, שהרי בעדות זו האשה מפסידה כתובתה. השוע פסק יש אומרים שצריכים דו"ח. פתש מביא נוב"י שאע"פ שצריך דו"ח אין זה ממש כדיני נפשות שאם אחד אמר איני יודע העדות בטלה.

האם צריך לקבל עדות בפניה ובפני הבעל, ואם מספיק בפני האשה. (*3) והאם צריך בפני הבעל? בשו"ת הראש כתב שצריך להיות בפניה ובפני בעלה שהרי אסורים אותה על בעלה, והפתש הביא מאירי הסובר שלאפרושי מאיסורא אין צריך עדות בפני בעל דין, אמנם אם יש הפסד ממון יחד עם האיסור, צריך להעיד בפניהם כדין כל עדות. הרמ"א פסק כרא"ש שצריך לקבל העדות בפניהם, בדיעבד, כתב הבש בשם הרבה פוסקים שהעדות לא מועילה, ובפתש כתב שבדיעבד העדות מועילה גם שלא בפניהם. לגבי הבעל: כתב בח"מ אם כבר נשאת להבעל צריך להיות קבלת העדות בפניו, אבל אם לא נשאת לו, א"צ לקבל העדות לפני הנטען אף על גב דע"פ העדות אסורה לנטען:

האם יש נפ"מ בין ארוסה לנשואה? בארוסה אין כתובה, ולכן לא הוי כדיני ממונות, וזה קל יותר כנ"ל.

האם אפשר לפסול עדים לעדות שלא בפניהם?

דעת הריבש שכדי לפסול העדים אין צריך להעיד בפניהם, אמנם הפוסקים כולם חלוקים על הריבש ואין פוסקים כמותו.

סעיף ו

ישראלית פנויה שנבעלה לגוי או באופן שננטען שנבעלה לגוי והלה התגייר, האם מותרים הם להינשא לכתחילה ובדיעבד?

לגבי גוי הבא על בת ישראל כתב השוע על פי התוספתא יבמות ד ה הרי זה לא ישאנה ואם כנס לא יוציא.

סימן יב

שלוח שהביא גט בארץ ישראל, ואמר בפני נכתב ובפני נחתם, האם לשלוח מותר לשאת אשה זו או לא?

במשנה ביבמות כה כתוב שהמביא גט מחו"ל לארץ ישראל ואומר בפ"נ ובפ"נ לא ישא את הגרושה שהרי סומכים על עדותו בהכשר הגט. הגמרא מוסיפה שהמביא גט בארץ ישראל יכול לישא את הגרושה שהרי אין צורך לומר בפ"נ ובפ"נ. ואם בכל זאת השליח אמר בפ"נ ובפ"נ, האם יכול לשאת את אשתו? הבש כתב שאע"פ שאמירה זו מועילה שהבעל לא יכול לערער על הגט, מכל מקום הוא לא בכלל עד המעיד, והבית מאיר מביא רשבא שאומר במפורש שגם בארץ ישראל אם אמר בפ"נ ובפ"נ, אינו יכול לשאת את הגרושה. **אם באו עדי קיום לגט, האם רשאי לשאת אותה?** כתב הפתש שאם העדים קיימו את הגט לפני שהשליח הביא את הגט לאשה, הוא יכול לשאת אותה שהרי באופן זה אין צורך שיאמר בפ"נ ובפ"נ. אך אם לא קיימו אלא לאחר שהשליח מסר את הגט, אסור לו לשאת את האשה.

מה הדין אם שנים שהעידו לאשה שמת בעלה, האם יכול אחד מהם לשאת אותה?

במשנה ביבמות כה, עד שהעיד על בעלה שמת לא ישא את אשתו. הבית יוסף כתב שמדובר דוקא בעד אחד אך שני עדים שמעידים על אדם שמת, מותר לאחד מהם לישא אותה שאין שנים מצויים לחטוא בשביל אחר. הדרכי משה מביא תוספות חולין מד ב ד"ה וכן עדים שגם במקרה זה בעל נפש יתרחק מזו. שוע פסק כבית יוסף הרמא הביא החשש לבעל נפש ואם מדובר בשלושה, נחלקו אחרונים האם יש מקום לבעל נפש להחמיר.

סימן יג

סעיף א

מהו דין המתנה?

מקור דין המתנת שלושה חודשים ביבמות מג א. ונחלקו אמוראים (מב א) בטעם ההמתנה, שמואל אמר להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני, יש אומרים שזהו מדרבנן ויש אומרים מדאורייתא. לעומתו רבא אומר שמא ישא אחותו מאביו וכו'.

וכתב בשו"ת הרא"ש שמותר להשתדך בזמן זה, רק שלא יכנסו באותו בית וכן פסק הרמא. והבית יוסף כתב שצריך להשביע אותו שלא יכנס לבית המשודכת.

אישה שבדאי לא שמשה או שאינה ראויה לילד? או האם ניתן להקל בהבחנה בזמן הזה לאחר בדיקת מעבדה השוללת קיומו של הריון?

מבואר ביבמות מא ב שבכל אופן צריכה להמתין, לא פלוג רבנן. "קטנה דלאו בת איעבורי היא ואפילו הכי צריכה להמתין". מכאן נלמד שגם אם האשה תעבור בדיקה רפואית שהיא לא בהריון, זה לא יועיל להתיר לה לוותר על ההמתנה.

האם שלושה חודשים הוא מזמן נתינת הגט או הכתיבה, מה הדין בגט הבא ממקום אחר? במה תלויה המחלוקת?

בגיטין יח א נחלקו רב ושמואל. שמואל אומר שמונים מיום הכתיבה שהרי אינו מתיחד עמה לאחר כתיבת הגט. ואילו רב סובר שמונים מיום הנתינה. הריף והרמבם פסקו כשמואל והראש פסק כרב. שוע פסק כריף ורמבם והרמא הביא דעת הראש להחמיר.

סעיף ב

יבמה שמת היבם שלה, האם צריכה להמתין?

כתב הרא"ש (יבמות ד כה) שצריכה להמתין קודם שתתארס לאחר וכן פסק שוע. וכתב תרומת הדשן שאם יש שני יבמים ומת אחד מהם, יכולה להתיבם לשני מיד.

סעיף ה

גיורת שבאה להינשא האם צריכה להמתין ג' חודשים?

הרמבם כתב שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגיירה ממתנינים תשעים יום. דעת המגיד משנה שמדובר בגיורת שהיתה נשואה אך גיורת סתם, אינה צריכה להמתין כשם שפסק הרמבם שמזנה אינה צריכה להמתין משום שמתהפכת. הבית יוסף סובר בדעת הרמבם שגיורת גם לא נשואה צריכה להמתין אע"פ שלגבי מזנה פסק הרמבם שאינה צריכה להמתין. בשוע פסק שגיורת נשואה צריכה להמתין.

סעיף ו

מה דין ממאנת? ביבמות לד ב ממאנת אינה צריכה להמתין.

מה דין מזנה? האם אנוסה ומפונה האם לומר שלא צריכה להמתין משום שמתהפכת או שצריכה שמא לא התהפכה יפה יפה. ריף ורמבם פסקו כרבי יוסי שאינה צריכה להמתין, וכן פסק שוע. הראש ג י כתב שחוששים שמא לא התהפכה יפה וצריכה להמתין.

אשה שנאנסה תחת בעלה אם צריכה להמתין, ומה הדין באם נתעברה האם צריכה הפרשה כ"ד חודש ומה הדין בבתולה?

לריף והרמבם הפוסקים כרבי יוסי בודאי אינה צריכה להמתין. אך לדעת הראש והרמא הפוסקים כרבי יהודה, האור זרוע מחלק כך שאם לא נבעלה לבעל תחילה צריכה להמתין אך אם נבעלה לבעלה אין צריכה להמתין שאנו תולים שהולד מבעלה. וכן פסק הרמא.

סעיף ט

מי שגירש את אישתו ויצא לעז על הגט וגירשה שנית, האם צריך להמתין ג' חודשים מגט שני? נחלקו בזה ר"ת ור"י הובא בתוספות גיטין צ א ד"ה והלכתא. שוע הביא יש אומרים ויש אומרים והרמא כתב שראוי להחמיר.

ומה הדין של גט שניתן מחמת קול קידושין?

הבית יוסף הביא מחלוקת ראשונים. הרשבא כתב שצריכה להמתין ורבנו ירוחם כתב שאינה צריכה. הרמא פסק כרשב"א שצריכה להמתין.

בדין המתנה של ג' חודשים, מנה חמישה מקרים שלא צריך להמתין ומה הדין בימינו שניתן לבדוק בבדיקה רפואית, האם צריך להמתין?

מותר להשתדך. שות הראש. ס"א.

מחזיר גרושתו ס"ד.

שפחה וגירות שנתגיירו ולא היו נשואות לפי המגיד משנה בדעת הרמבם ס"ה.

ממאנת יבמות לד ב. ס"ו.

אנוסה ומפותה לפי רבי יוסי יבמות לד ב וכהכרעת הריף הרמבם והשוע.

קטנה שנישאה בטעות מכיון שאינה ראויה לילד ומדובר שנישאה בטעות אינה צריכה להמתין שזהו דבר שאינו מצוי ולא גזרו בו חכמים. לג ב ס"ח.

סעיף י

מה הדין אם עבר וקידש תוך צ יום? הסוגיא ביבמות לז א.

סעיפים יא - יד

מדוע אסור לישא מעוברת או מינקת חברו?

הסוגיא ביבמות מב מג. הגמ' אומרת שני טעמים, שמא העובר יימעך בשעת תשמיש ושמא יעכר החלב ולא תוכל להניק את התינוק. על הטעם הראשון הגמרא הקשתה שכשם שלבעלה מותר לשמש איתה כך גם לבעל השני...? הריף והראש הביאו למסקנה רק את הטעם השני והוא הטעם שלא נדחה בגמרא. ואילו הרמבם הביא גם את הטעם של דחסה. וביאר הבש שיתכן שהרמבם פוסק טעם זה כדי להורות שמה שאסור רק לפי הטעם הראשון, עומד באיסורו לכן גרושה מינקת אסורה להינשא אע"פ שאינה מחוייבת להניק וממילא גם מעוברת שיש לה צימוק שדיים חייבת להמתין.

מה הדין אם מת הולד? או שאמו גמלה אותו לפני שמת בעלה או התגרשה?

הגמרא בכתובות ס אומרת שאם מת הולד אינה צריכה להמתין, אך אם גמלתו צריכה להמתין מחשש שמא תגמול אותו מוקדם כדי להינשא. ואם נתנה בנה למינקת, סתם אשה צריכה להמתין שמא המינקת תחזור בה, אך אלמנות של ריש גלותא אינה צריכה להמתין מאחר ואין חשש שהמינקת תחזור בה.

אם גמלה את הבן בחיי בעלה, כתב הראש (ה כ) שמותרת להינשא היות וניכר שגמלתו בחיי בעלה ואין מקום לגזור אטו שאר מניקות. ומטעם זה יש להתיר לאשה שצמקו דדיה ואינה יכולה להניק ושכרו לה מינקת בחיי בעלה. מלשון הראש משמע שהיתר שכרו לה מינקת לא עומד בפני עצמו אלא דוקא כשפסק חלבה, אך הטור כשהעתיק את דברי הראש כתב או שצמקו דדיה או ששכרו לה מינקת. משמע ששכרו מינקת הוא היתר בפני עצמו, ואכן כך כתב הבית יוסף בשם הגאונים שאם פסקה להניק ג' חודשים לפני מיתת בעלה ושכרה מינקת אינה צריכה להמתין. להלכה פסק השוע שאם פסקה מלהניק את התינוק שלושה חודשים בחיי בעלה ומסרה אותו למינקת ולא הניקה אותו כלל, אינה צריכה להמתין, כמו כן אם גמלתו בחיי בעלה או שצמקו דדיה כתב השוע שאינה צריכה להמתין.

מהו גדר החיוב להמתין?

הבית מאיר כתב שאין כאן רק נידון איסורי (והוא איסור דרבנן) אלא עניין ממוני מטעם פיסוק חיותיה של התינוק. וכתב החת"ס שלפי זה לא שייך לומר בדין זה ספק דרבנן לקולא.

דין המינקת הוא להמתין שתי שנים או כ"ד חודשים – הנפק"מ בזה?

הבית יוסף הביא מחלוקת ראשונים האם מונים את חודש העיבור. הגה"מ אומר מכיון שכתוב בכתובות ס' כד חודש ולא שנתיים הרי שחודש העיבור עולה למניין, מאידך במרדכי יבמות ד קיד מובאת דעת ר"מ הלומד מהסוגיא בגיטין עה ב שם כתוב שנתיים, שצריכה להמתין שנתיים שלמות. תרוה"ד כתב לכתחילה לא למנות את חודש העיבור אך בדיעבד אם קידש אין מוציאין מידו. השוע פסק שחודש העיבור עולה למנין והרמא כתב לחוש לכתחילה גם לחודש העיבור. והטו כתב שאם כלו כד חודש באדר ב אין צורך להחמיר למנות את חודש העיבור.

גרושה או זונה, האם יש עליהם דין מינקת?

נחלקו בזה הראשונים, דעת רש הזקן (הובא בתוספות ביבמות וכן בכתובות ס ב ד"ה והלכתא) שאינה צריכה להמתין משום שאינה משועבדת להניק את הולד. אך ר"ת וסיעתו סוברים שמסתימת הגמרא משמע שגם גרושה צריכה להמתין. וכן נראה מסתימת הרמבם. השוע פסק כדעת ר"ת שגם גרושה צריכה להמתין.

אלמנה עשירה, האם יש דין מינקת חבירו? – באר טעם הספק בזה. ב"ש סקל"ז, פ"ת אות ל'

היה מקום לומר שכשם שאנו אומרים בגרושה שכשאינה מחויבת להניק, יכולה להנשא ללא המתנה, אולי נאמר כך גם לגבי אלמנה באופן שאינה חייבת להניק, כגון שהיא עשירה! אך הב"ש דוחה זאת וסובר שבאלמנה לא פלוג רבנן.

אישה שפסקה להניק בחיי בעלה אם יש עליה דין מינקת, ומה דין הגרושה בזה? סעיף יא

כתב הרא"ש כתובות ה כ. שאם גמלה את הבן בחיי בעלה ומת בעלה, מותרת האלמנה להינשא ללא המתנת כד חודש. ומטעם זה יש להתיר אשה שצמקו דדיה בחיי בעלה. הגאונים הוסיפו שגם אשה שגמלה את בנה שלושה חודשים לפני מיתת בעלה ונתנה אותו למינקת אינה צריכה להמתין. וכן פסק שוע. בשות הרמא כתב שגם גרושה אותו הדין הביאו הפתש.

נתעברה מעכו"ם האם יש לה דין מינקת חבירו? פת"ש סקי"ח

מחלוקת אחרונים הובאה בפתש. נוב"י מיקל שאין זה מעוברת חבירו. רעקא חולק ומביא ראיה משבת קנ א לא יאמר לחברו לשכור לו פועלים ושם הכוונה לגוי..

מתי מקילין ומתירין מינקת?

גרושה או זונה לחלק מהראשונים. גמלתו בחיי בעלה וכן צימוק דדים, מסרה למינקת לאחר שגמלתו ג' חודשים בחיי בעלה.

סימן טו'

מקדש ערוה דרבנן שהקידושין תופסים בה, וצריכה גט, ונתקדשה לאחר, אם צריכה גט מהשני? מה הדין אם גם לשני היא ערוה מדרבנן?

הכלל הוא שערוה מדאורייתא אינה מקודשת כלל ואינה צריכה גט, ואילו ערוה מדרבנן מקודשת וצריכה גט.

הטור כתב "אלו שאינן בני קידושין מחמת ערוה, מהן מן התורה ומהן מדרבנן". כלומר גם ערוה דרבנן, הקידושין לא תופסים.

הקשה הבית יוסף שערוה מדרבנן קידושין תופסין בה?! הדרכי משה תירץ שכוונת הטור לומר שהקידושין לא תופסים לחומרא, שאם קידש את הראשונה שהיא ערוה מדרבנן ואחר כך קידש אדם שני את אותה אשה, היא צריכה גט משני, אע"פ שמדאורייתא קידושי ראשון תפסו וקידושי שני לא תפסו, ולענין זה אמר הטור שקידושי ערוה דרבנן לא תופסים.

אך הד"מ מסתפק האם אכן כך הדין שהרי ערוה האסורה באיסור לאו, קידושין תופסין בה ואם קדשה אחר לא מצאנו שצריכה גט משני אם כן כל שכן האסורה מדרבנן בלבד, שלא תצטרך גט משני?! כלומר הדמ מסתפק האם קידושי שני תופסים.

ונחלקו הח"מ והב"ש בדבריו, לדעת הח"מ הספק הוא רק באופן שהאשה אינה ערוה לשני, וכן כשאינה אסורה באיסור לאו לשני, אך אם גם לשני היא אסורה, ודאי שאין קידושי השני תופסים כלל. ואילו הבש סובר שגם באופן זה יש ספק.

סעיף כו

מה הדין במגרש אישה מחמת קול בעלמא האם הוא מותר בקרובותיה?

כתב הבית יוסף בשם הרשב"א כל המגרש אפילו מחמת קול בעלמא נאסר בקרובותיה.

סעיף כז

מה דין בעד אחד שמעיד שמתה אישתו של פלוני שישא פלוני אחותה?

הבש (כ) כתב שעד אחד אינו נאמן כדי שישא את אחותה כן כתבו תוספות יבמות צד ב ד"ה ואע"ג. ונימו"י ל א ד"ה גמרא. הבית יוסף כתב בשם רשי שנאמן אך הבש אומר שאין זה מוכרח. האם עד אחד נאמן להעיד שמתה אשתו של אדם על מנת שישא אחרת ולא יחשוש לחדר"ג? כתב הבש כאן שעד אחד אינו נאמן משום שאתחזק איסורא אך הרבה אחרונים חולקים עליו בזה וסוברים שמכיון שהוא איסור דרבנן, אפשר להתיר כשעד אחד מעיד שמתה אשתו.

סימן טז

סעיפים א ב

איסור לבוא על הגויה.

באיזה איסור עובר ישראל או כהן שבא על גויה ומה עונשו בידי שמים ובידי אדם במקרים הבאים:
בדרך אישות, בדרך זנות, כשיש לה בעל.

הסוגיא בע"ז לו ב.

דרך אישות, לרמבם הוי איסור דאורייתא וכן פסק שו"ע ויש חולקים הביאם הרמא, לדעתם איסור דאורייתא הוא רק בז' עממים.

בזנות, דרך מקרה אסור מדרבנן משום גויה וזונה ואם יחדה לזנות חייב משום נשג"ז.

כשיש לה בעל: תוד"ה אשת קידושין כא ב עולה שיש איסור מהתורה בביאתה משום ודבק באשתו. ואילו מהרמבם משמע שאין להם אישות כלל.

באיזה אופן חייב למסור את הנפש ולא לבוא על גויה?

כתב הרמא הבא על הגויה בפרהסיא שדינו שקנאים פוגעים בו... הוא בכלל עריות ודינו ליהרג ולא לעבור כמו בשאר עריות.

סימן יז'

סעיף ב

קדש אשה נשואה בנוכחות בעלה, האם היא מקודשת?

הסוגיא בגיטין פט ב אשת איש שפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר, אם היה הדבר בפני בעלה, מקודשת, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה כדרך שאמר רב המנונא שאשה האומרת לבעלה גירשתני, נאמנת. נחלקו הראשונים בדעת רב המנונא, לדעת הרמבם (הובא ברן כתובות י א) האשה נאמנת לינשא לאחר לכתחילה ונאמנת ליטול כתובתה מהבעל הראשון. לדעת הראב"ד (ברן גיטין נ ב) אמנם תופסים בה קידושין אך אינה נאמנת לינשא לכתחילה וליטול כתובתה. והתוספות (ד"ה מיגו כתובות פט ב) סוברים נאמנת לינשא אך לא ליטול כתובתה. (הרמא הביא דעות אלו בשו"ע).

אך אם קבלה קידושין שלא בפני בעלה, נחלקו אמוראים בדעת רב המנונא, רב הונא אומר שנאמנת ושמאל אומר שאינה נאמנת. הרמבם והריף פסקו כשמאל.

ומה הדין אם המקדש היה כוהן?

רעק"א אומר שבאופן כזה לא הוי כאומרת נתגרשתי שהרי מכל מקום קידושין אלו בעבירה.

מהו גדר בפניו?

שו"ת הרא"ש כתב שאין צריך בפניו ממש אלא כל שהבעל בעיר. והריב"ש סובר דוקא כשהם שניהם יחד בבית הדין. שו"ע פסק כראש ורמא הביא דברי ריב"ש.

מה דין אישה שאמרה לבעלה גירשתני הן לעצם הדין והן לגבי הכתובה?

תשובה לעיל, ויש להוסיף דברי הרמה שכיום שגברה חוצפה, הורעה חזקת רב המנונא, ולא עבדינן בה עובדא אלא לחומרא. ונחלקו האחרונים בדעתו האם בדיעבד תצא.

סעיף ג

"אשה שהלך בעלה למדינת הים והעידו עליו שמת, אפילו עד א', אפילו העד עבד או שפחה או אשה או קרוב, מותרת, ואפילו עד מפי עד או אשה מפי אשה או עבד או שפחה או קרוב כשרים לעדות זה. ופסולי עדות, אם פסולים מדרבנן כשרים לעדות זה, אבל פסולי עדות דאורייתא פסולים, ואם מסיחים לפי תומם כשרים. וכן כותי או ישראל מומר לעבודת אלילים ולכל התורה כולה, אם הוא מסיח לפי תומו נאמן: הגה: לא בא עד בדרכים הנזכרים, רק יצא קול הברה בעיר שמת, אין משיאין את אשתו (ת"ה ס' רכ"ב ובתשובת הרמב"ן ס' פ"פ)

עד אחד שנאמן בעדות אישה האם זה מדאורייתא או מדרבנן? (4*)

נחלקו הראשונים בדבר זה. הראה וריטבא (נימו"י יבמות כח א) סוברים שהוא מן התורה. רשי (צב א) ותוספות סוברים שהוא תקנה מדרבנן. בדעת הרמבם יש מחלוקת אחרונים. הנוב"י מכריע שעד כשר, נאמנותו מהתורה אך עד פסול או עד מפי עד וכדומה כשרותו מדרבנן.

מדוע בעדות עגונה די בעד אחד, ועד מפי עד ואפילו האישה עצמה נאמנת? משום עיגונא אקילו בה רבנן. ומתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת בתחילתה ועוד שהוא מילתא דעבידא לאיגלווי.

עד מפי הבעל

פת"ש הביא מחלוקת אחרונים.

עד מפי עד שמת

רעק"א כתב שגם אם העד הראשון מת כבר בשעה שהשני מעיד, הוא נאמן.

פסולי עדות מחמת עברה

מבואר במסכת יבמות כה ב, פסול מדרבנן כשר לעדות אשה, אך פסול מדאורייתא פסול לעדות אשה וכתבו הריף והראש שם שגם פסול מדאורייתא, אם מסיח לפי תומו נאמנים להתיר אשה שאינם גרועים מגוי. וכן פסק שוע.

ישראל מומר

כתב הרן שעל פי דברי הראשונים שהתירו פסולי עדות מחמת עבירה מהתורה במסל"ת הוא הדין שיש להכשיר מומר במסל"ת. וכן פסק שוע.

גוי שאינו מסל"ת אך יש רגלים לדבר

נוב"י כתב שמסברא נראה לו שגוי נאמן ללא מסל"ת כשיש רגלים לדבר. וזה עדיף ממסל"ת ללא רגלים לדבר. אך גזר שלא לסמוך על זה אפילו כסניף. הפתש שם כתב שיש מקום לומר שמורה הוראה שימצא לנכון יוכל לצרף זאת לסניף. והחת"ס כתב שלא לסמוך על זה כלל.

האם נוגע בעדות כשר להעיד בעדות אשה?

עד נוגע

נובי כתב שנראה להכשיר וראיה מבן בעלה שנאמן להעיד למרות שרוצה את הירושה. ומשאת בנימין ומהריב"ל כתבו שיש להסתפק.

נטילת שכר

יש אומרים שמותר לו להעיד שהרי אינו כשר מהתורה אלא קולא של חכמים והקלו גם באופן זה ועוד שהוא כמו עדי גט שאסורים על האשה ויכולים לקבל שכר וגם הוא אסור על האשה. הנוב"י דוחה את ראיותיהם אך סובר למעשה שפסול נוטל שכר לא שייך בעדות אשה כלל שהרי הפסול מדרבנן כשר לעדות אשה אז בודאי שלא שייך קנס מדרבנן. גם חכמי בראד כתבו להתיר וכו'.

דבר ולא חצי דבר

הרבה מחכמי הזמן כתבו שיש לאסור כמו בעדות רגילה. הישועות יעקב כתב שלא גרע מעדות קרובים שהכשירו וממילא גם זה יכשירו. וכתב הפתש שמדברי המביט משמע כחכמי הזמן אך לפי דעתו נראה כישועות יעקב.

נמצא אחד מהעדים פסול אפילו לעדות אשה

כתב הנוב"י שאין שאר העדים נפסלים.

האם בעדות אשה שמת בעלה אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה?

סעיף ד דין חמש נשים שאינן נאמנות להעיד

חמש נשים מהו הדין לגבי מסל"ת (3*)

במסכת יבמות קיז א, 5 נשים אינן נאמנות להעיד שמת בעלה. וכתבו האחרונים שאפילו מסיחות לפי תומן אינן נאמנות.

האם אשת חמיה נאמנת?

חמותה אינה נאמנת אך אשת חמיה נאמנת, פתש כו.

אשה שמת בעלה ונישאת לאחר אם מעידה לאישה שהייתה מחמש נשים שאין מעידות להן מבעלה הראשון? (2*)

הב"ש ס"ק יג כתב שמעידים שכעת אינם שונאים.

במקום שאין מיבמין אם מותרת חמותה או אח בעלה להעיד שהיו בנים לבעלה? (2*)

הקדמה לתשובה: הגמרא מסתפקת האם אם אחי בעלה שאינה חמותה כשרה להעיד לה שמת בעלה ואז יוצא שבנה צריך ליבם אותה. כלומר האם אם יבמה פסולה להעיד כמו חמותה. הריף והרמבם לא הביאו ספק זה להלכה, וכתב הבית יוסף שכמו שחכמים הקלו בכמה דברים בעיניני עגונה, גם בזה אפשר להקל. הרא"ש כתב שהספק לא הוכרע והטור כתב שצריך להחמיר. ע"כ.

במקומות שאין נוהגים ביבום נחלקו האחרונים, הח"מ כתב שניתן לסמוך להקל במצב זה כמו הבית יוסף והבש כתב אפשר שאסור מטעם לא פלוג.

סעיף ה

האם בקול שמת הבעל מתירים אותה להינשא? סעיף ה', פת"ש סקל"ג
כתוב בתוספתא יבמות יד י'. ופסק הרמא "אם שמע קול מקוננות שסופדות לפלוני יכול להעיד להתיר את אשתו". אך אם שמע קול הברה בעלמא, כבר למדנו בסעיף ג' מתרומת הדשן שאין מתירים אשה על פי זה.

סעיף ו

יהודי שהמיר דתו באונס ולאחר שעבר האונס חזר בתשובה (לא גמורה) והעיד לאישה שבעלה מת, האם מתירים אותה או לא, ומה הדין בהמיר דתו מרצון וחזר בתשובה והעיד לאישה על בעלה שמת באותה תקופה שהיה מומר?

1: בשו"ת הרא"ש כתב שאם היה אנוס בשעה שראה את העדות, ובשעה שהעיד חזר בתשובה, עדותו כשרה שהרי תחילתו וסופו בכשרות. וכן כתב שוע: "בשעת הגזירות מתירים נשים על פי בעלי תשובה".
2: ומה הדין אם תחילתו בפסול וסופו בכשרות, כגון שבשעה שראה היה יכול להמלט מהשמד ולא נמלט, ואחר כך חזר בתשובה בשעה שמעיד? בשות הראש חילק שבמצב כזה העדות פסולה. אך הטז חלק וכתב שבעדות אשה מה שחשוב הוא שאינו דובר שקר כגון גוי מסל"ת לכן גם עדות כזו מקבלים, ורק אם היה רשע ממש בשעת ראיה פוסלים את העדות.
3: עד פוחז וריק ומסל"ת האם נאמן? הרמא כתב שנאמן שלא גרע מגוי. והפתש הביא שיש חולקים.

סעיף ז

כשאדם מעיד הרגתי את בעלך האם משיאים על פיו ומה הדין בגוי?
מהמשנה ביבמות ודעת ת"ק עולה שמשיאין על פי עדות זו, ואע"פ שמשנים עצמו רשע בעדות זו, פלגין דיבוריה. וכתב המרדכי קידושין תקנ' שהוא הדין גוי מסל"ת שאומר הרגתי את פלוני.

סעיף ח

עד אחד שאמר לאשה מת בעליך, האם יכולה לומר בבית דין מת בעלי ויתירו לה להנשא?
הרן בשבועות טו כותב שעד אחד שאמר לאשה בינו לבינה שמת בעלה, זה מספיק ובאה לבית דין ומעידה שמת בעלה. וכן פסק שו"ע.

אישה שאמרה בב"ד שע"א אמר לה שמת בעלה והותרה להינשא ואח"כ בא העד לב"ד ומכחיש, האם מתבטל ההיתר? האם יש הבדל בין עד כשר לעד לא כשר?

אם העד מכחיש אותה, לדעת הרן היא אינה נאמנת. לעומת זאת בשלט"ג יבמות מב ב אות ב' כתב שהיא נאמנת. השוע פסק שאינה נאמנת. ונחלקו האחרונים האם אינה נאמנת גם אם העד הכחיש אותה אחרי שהתירו אותה כבר. החמ סובר שהעד הראשון נאמן להכחיש בכל אופן.

יש אחרונים הסוברים שאם העד הראשון פסול ודאי שאינו נאמן להכחיש אותה, ויש חולקים והאם יש חילוק אם הוא אומר שמעולם לא דיבר עם האישה או שאמר שדיבר איתה ושיקר לה? הח"מ כתב שהוא נאמן ולכן האשה צריכה לבדוק היטב שמדובר באופן שהעד לא יחזור בו. והחת"ס כתב שאינו נאמן.

האם חשוד על העריות כשר לעדות אשה?

בסנהדרין כו ב החשוד על העריות פסול לעדות אשה. רשי הסביר שהכוונה להעיד לאשה שמת בעלה, הפתש הסביר שהפוסקים לא הביאו דין זה משום שהחשוד על העריות פסול רק מדרבנן, והפסולים מדרבנן כשרים לעדות אשה, ורשי שכתב כן סובר שמדובר שיש עדים שנכשל בעריות דאורייתא ולכן הוא פסול.

שמעון הלך למדנה"י ולאחר זמן הופיע אדם והעיד על שמעון שמת והעד אינו כשר לעדות לפי התורה, ובתוך דבריו אמר שבן דודו הוא שהרג את שמעון האם מתירין האישה על פיו או לא? באר היטב סקכ"ד, עיין גם פת"ש סק"ס ועיין גם פת"ש קטו סקל"ג

סעיף ט

מה הדין אם יש שני עדים אחד אומר מת ואחד אומר נהרג.

1: ביבמות קיז ב צרה אחת אומרת שבעלה מת והשניה אומרת שבעלה נהרג, הואיל וזו וזו מודות שאין קיים ינשא. הראשונים נחלקו מה הדין אם מדובר בסתירה כזו בין שני עדים. שו"ת הרא"ש השו"ע והב"ש פסקו שהאישה כשרה להינשא. שהרי אין זו הכחשה ואף אם זו הכחשה הרי די בעד אחד.

2: בפתש הוסיף שאם עד אחד אומר מת ואחד אומר טבע במים שאין להם סוף בודאי שאין זו הכחשה, שהרי יתכן שטבע במים שאין להם סוף ויצא, אך מת במקום אחר. ובזה גם החולקים על שו"ת הראש יודו שהאישה מותרת.

3: עד אחד אומר שנצלב והשני אומר שמת. לכאורה גם כאן נאמר שאין סתירה שהרי יתכן שהצלב ירד אך אחר כך מת באופן אחר, אך הנובי דחה זאת משום שבעדות של טביעה, מדובר שהעד לא שהה עד שתצא נפשו, ומכיון שאין רוב למיתה אין סתירה בין העדים, אבל רוב הנצלבים מתים, לכן יש הכחשה בין העדים והחולקים על הראש יחלקו גם כאן.

סעיפים יא יב כתב

מה הדין אם העיד בכתב שהבעל מת?

בגיטין עא, מי שנשתק ויש בו דעת ניתן לסמוך על כתיבתו לענין עדות אשה, שבעדות זו הקלו ולא אומרים מפיהם ולא מפי כתבם. דין זה נפסק להלכה בסעיף יב.

מצאו כתוב בשטר איש פלוני מת, אם מתירין את אשתו להנשא?

הרא"ש ביבמות טז ט הביא מחלוקת ראשונים בזה ולא הכריע. וכן מובא בריף יבמות מז ב. הרמבם הכריע וכתב שאם ידוע שהוא כתב ישראל, תנשא אשתו.

האם צריך לקיים את השטר?

עוד נחלקו הראשונים האם צריך לקיים השטר, והשוע הכריע כר"ן שאין צריך לקיים אותו. וכתב שהרמבם אומר שצריך שיהא כתב ישראל.

אם יש נפ"מ בין כתב ישראל לכתב עכו"ם?

הרמבם כתב שלא מתירים אשה על פי כתב גוי. המגיד משנה ביאר שאפילו מסל"ת אינו נאמן, משום הבו דלא לוסיף עלה. הבית יוסף בבדק הבית כתב שכוונת הרמב"ם לפסול דוקא כשנכתב כעדות, אך כמסלת נאמן. אמנם גם לפי המגיד משנה אם עד אחד מעיד בכתב ששמע מגוי מסלת, האשה מותרת.

האם גוי נאמן אם מסל"ת בכתב? כנ"ל מחלוקת מגיד משנה ובית יוסף בדעת הרמבם.

להלן נוסח עדות על בעל שמת שנמצאה בשטר בכתב יד ללא חתימה ולא נתקיים בבית דין: זכורני איך אני משה בן יעקב שמעתי מהגוי פלוני שהסיח לפי תומו שפגש את יעקב ז"ל בעיירה פלונית וקיבל ממנו דבר מה. כתוב לפחות חמישה דברים שצריך לדון בהם בעדות זו!

עדות בכתב, עד אחד מעיד שהיה גוי מסל"ת, האם צריך לקיים השטר, האם מדובר בכתב ישראל או עכו"ם, האם גוי נאמן במסל"ת בכתב.

סעיף יג

ראה בקטנותו שמת בעלה האם נאמן להעיד בגדלותו?

ביבמות קכא ב קטנים המספרים שעתה חזרו מהלווייתו של פלוני, נאמנים להתיר את אשתו.

1: הרמבם הטור והשוע הסבירו שאין דינו כאישה שנאמנת באופן כללי, אלא קטן נאמן רק אם מתאר לפרטי פרטים ואז מאמינים לדבריו.

2: הרמא הוסיף שהוא נאמן דוקא כשאומר זאת לאלתר ולא לאחר זמן. ומסיבה זו גם אינו נאמן לומר בגדלותו מה שראה בקטנותו, או"ז ומהרי"ו.

3: נחלקו הראשונים האם קטן צריך להיות מסל"ת.

יד טו טז גוי מסל"ת

קיימא – לן דעכו"ם המסיח לפי תומו, משיאין אישה על פיו

מה נקרא מסיח לפי תומו, והאם צריך קישור דברים? – הבא ראייה לדין זה. (3*)

יבמות קכא ב גוי מסלת נאמן.

לפי הר"ן נאמן רק אם מספר סיפור ובתוכו מספר גם על המוות. והריב"ש סובר שהוא נאמן גם אם מספר רק את הפרט הספציפי הזה. רמא הביא את שתי השיטות. החמ כתב שהמנהג להקל כריב"ש, והבש כתב להקל רק במקום עיגון.

מצבים בהם האשה מותרת ללא קישור דברים לכו"ע

אומר את הדברים בדרך צער. מדבר עם חבריו וישראל שמע ממילא. הוסיף פרט אחד אחרי הסיפור. במקום שיש ספק אם יש קישור דברים, מקילים מכח ס"ס.

האם כשבא לבית דין יכול להיות מוגדר מסל"ת?

הבש כתב שבכל אופן לא. והרדך וחכ"צ כתבו שכן.

ספק מסיח לפי תומו, מה הדין בזה? (2*)

הרמ"א והח"מ פסקו להחמיר ככל ספק דאורייתא. הרא"ם והבש כתבו שבשעת הדחק אפשר לסמוך על דעת יחיד.

עכו"ם מסיח לפי תומו, מפי עכו"ם מסיח לפי תומו?

כתב מהרי"ק שכשם שגוי מסל"ת נאמן ועד מפי עד נאמן. אז גוי מסלת מפי גוי מסלת, נאמן.

כשהגוי מסלת אך יש ספק אם הגוי שאמר לו היה מסל"ת, תרומת הדשן כתב שהולכים לקולא, ושות הרן כתב להחמיר.
האם עכו"ם מסיח לפני תומו נאמן באיסורין דאורייתא ציין מקור הדין לזה.

סעיף כ

מה הדין במי שאמר על אישה שהיא זקוקה ליבם והיבם חי, ואח"כ העיד ששמע שמת זה זמן רב אם נאמן, ומה הטעם? כתב בשות הרן שנאמן משום שאדם יכול לחזור בו מדברים שאמר מחוץ לבית דין.

סעיף כא

עדים להתיר עגונה האם צריכים דרישה וחקירה (3*)
 ביבמות קכב ב אין דו"ח. הרמבם כתב כיון שהיא מילתא דעבידא לאיגלווי והראבד משום דייקא ומינסבא. אך אם הוכחשו בדו"ח העדות בטלה. אך אסור לחקור ולדרוש בעדות אשה.
זיהוי האדם שמת סעיפים כב - כח

סעיף כב

האם אפשר לזהות את המת בלילה לאור ירח או לאור הנר או שחייבים אור יום?
 בודקין אפילו לאור הלבנה או הנר, משנה יבמות קכב א.

האם גוי מסל"ת נאמן לזהות כך?

פת"ש הביא מראות הצובאות המסתפק האם גוי מסלת יכול להעיד בכהאי גוונא. משום שאולי דוקא בעדות מדקדק ולא בזיהוי כזה.

כד כה טביעת עין וסימנים

מה עדיף טפי טביעת עין או סימנים?

יש צדדים לכאן ולכאן, ונבאר בדרכו של ערוך השולחן.
 טביעת עין עדיפה משום שהיא ודאית יותר מסימנים, שהרי אפילו הסימן המובהק ביותר כמו יתרת אבר, מכל מקום יכול להיות בעולם כמה אנשים בסימן כזה, מה שאין כן טביעת העין שהוא הכרת הפרצוף לא ימצא אף אחד בעולם כמותו.
 ויש יתרון בסימנים, שיכולים להיות בכל הגוף וטביעת עין היא רק בפרצוף פנים עם החוטם ועוד שטביעת עין מועילה רק אם מכירו היטב וכל שהעין לא שבעתו, אין טביעת עין ואילו סימנים אפילו בראיית פעם אחת מספיק.
 ועוד שבטביעת העין יש שינוי ואילו סימנים לפעמים יכולים להועיל גם לאחר זמן כשאנשים משתנים כגון יתרת אבר.

האם טביעת עין מהני בגוי מסל"ת?

הח"מ כתב שלא מועיל, וטעמו שטביעת עין צריכה הסתכלות עיונית ראויה והמסל"ת ראהו רק בהעברה בעלמא. ורבים חולקים עליו.

מה צריכים לראות במת כדי לזהותו בטביעת עין?

פדחתו חוטמו ופרצוף פניו. ולדעת רבנו תם, צריך דוקא את כל אלו בתנאי שאין שם אלא את הראש, אך אם כל גופו שלם אפילו שאין פרצוף יכולים לזהותו בטביעת עין, השוע הביא דעתו וכתב וחלקו עליו האחרונים.

באיזה סימנים מתירים אישה להנשא? (2*) היו לו סימנים בגופו ובכליו? האם מתירים לאשה להינשא והאם צריכים סימנים מובהקים?

מת שיש בו סימן אמצעי בגופו וסימן מובהק בכליו האם מתירים את אישתו ואם כן נמק מה הטעמים בדבר?

- 1: ישנם שלושה סוגי סימנים. גרועים, ממוצעים ומובהקים. הגרועים (כגון גבוה ונמוך או לבן ואדום וכדומה כיון שאנשים כאלו מצויים הרבה). אינם כלום גם לענין אבידה. הממוצעים (אינו מצוי בהרבה בני אדם, אך לא נדיר מאד) מועילים לענין אבדה ולא להיתר אשת איש. וסימנים מובהקים (דבר זר ומופלג שימצא באחד מאלף...) מועילים להיתר אשת איש.
- 2: נחלקו אחרונים (אבן העזר ופנ"י) האם סימן בינוני מועיל למצב בו אין איסור אשת איש דאורייתא כגון מצבים שרובם למיתה, כגון ים שאין לו סוף ושהה עד שתצא נפשו וכדומה.

3: כתב הרמא שסימנים שאינם מובהקים לא מצטרפים להחשב סימן מובהק. והרבה אחרונים ביארו שהרמא התכוין לסימנים גרועים, אך סימנים בינוניים מצטרפים.

4: כתב הב"ש שבדיעבד אם נישאת על פי סימנים אמצעיים לא תצא. וכתב ערוך השולחן שהדברים תמוהים, והוסיף שנראה לו שבשני סימנים לא תצא.

5: סימנים בכלים - במשנה יבמות קכ כתוב שסימנים בכלים לא מועילים. והגמרא מסבירה שני הסברים או שחוששים לשאלה או שמדובר בסימנים שאינם מובהקים. נחלקו הראשונים האם חוששים לשאלה. השוע פסק שחוששים לשאלה.

6: נחלקו אחרונים האם חוששים לשאלה גם בכלים שאין דרכם להשאל/

7: כתב הרמא כל סימן המהני בישראל המעיד, הוא הדין בגוי המסיח לפי תומו.

כשאמרו סימנים בכליו הכוונה שהם על גופו או גם בסמוך לו.

בב"מ (כה) פירות שנמצאו סמוך לכלי שייכים לבעל הכלי. האם כלים שנמצאו סמוך להרוג מעידים עליו? הבש כתב שאי אפשר להוכיח שיתכן שהיה מונח שם קודם. והנוב"י כתב שתולים שהחפץ שייך להרוג.

סעיף כו

כמה זמן לאחר מיתתו עוד אפשר לזהות את המת על פי טביעת עין?

במשנה בדף קכ. עד שלושה ימים אפשר לזהות בטביעת עין. אבל אחר שלושה ימים הפרצוף משתנה. במה דברים אמורים שהוא ביבשה, אבל אם הוא במים, אפילו עברו יותר משלושה ימים, עדיין ניתן לזהותו כשהעלוהו מן המים אבל בשני תנאים א: שראוהו מיד לאחר שהעלוהו מהמים ושאין בו מכה.

רבנו תם מחדש שהאיסור לזהות לאחר שלושה ימים הוא דוקא כשהוא חבול בפניו, אך אם אינו חבול בפניו, ניתן לזהותו גם לאחר שלושה ימים, השוע הביא את דעתו וכתב ואינו מחזור בעיני האחרונים.

מהם שני החידושים של רבנו תם בנוגע לזיהוי בטביעת עין?

א: אפשר לזהות בטביעת עין ללא פנים כשהגוף שלם וחלקו עליו. ב: אם אינו חבול בפניו אפשר לזהות אותו גם לאחר שלושה ימים וחלקו עליו.

נמצא אדם מת שגופו שלם מונח במקום מושלג כחדש וזיהו אותו, האם סומכים על הזיהוי להתיר את אישתו?

כתב הראב"ן והב"ש שבימות החורף הקור גורם שהגוף לא משתנה אפילו לאחר ג' ימים.

סעיף כז כח

עדים מעידים על אדם שמת או נהרג, אבל אינם יודעים מתי מת או נהרג, האם מתירים את אשתו?

מחלוקת ראשונים מה הדין כשיש ספק האם עברו ג' ימים. התוספות סוברים שהולכים לקולא ואפשר להכירו בטביעת עין. וכן כתב שוע ביש אומרים הראשון. הרשבא סובר שהוי ספק דאורייתא לחומרא וכן כתב שוע ביש אומרים בתרא. הפוסקים הביאו כמה מקרים בהם לכוע יש להקל בספק אם עברו ג' ימים כדלהלן:

א: ר"ת חידש קולא שכשאין חבלה בפנים יכול לזהות גם לאחר שלושה ימים, אם כן במצב של ספק אם עברו שלושה ימים והפנים שלמות הוי ספק ספיקא להקל.

ב: אם המת עדיין חם. ג: אם ידוע שיהודים רצחו אותו והורעה חזקת כשרות אז מניחים שהורעה רק לאחרונה. ויש עוד מצבים.

ודאות שהאדם מת סעיפים כט - לו

סעיף כט

אדם שנפל לגוב אריות או חפירת נחשים, האם מעידים עליו שמת?

ביבמות קכא א נפל לגוב אריות אין מעידים עליו (שמא לא היו רעבים ולא אכלוהו), אבל אם נפל לחפורת נחשים ועקרבם מעידים עליו וכן אם נפל לכבשן האש.

סעיף ל

נפל לכבשן האש או יורה רותחת או כל דבר שודאי סופו למות, מעידין עליו שימות.

סעיף לא

הניח את הבעל גוסס, האם מעיד עליו שמת?

ביבמות קכ אין מעידים על המגוייד (חתוך ופצוע), וכתבו התוספות והב"ש שאם המגוייד גוסס, מעידים עליו. אינו מגוייד אך גוסס ג' ימים כתב הבש שמעידים שהרי מתאבלים עליו והדגמ"ר חולק שלא משיאים את אשתו.

סעיפים לב לד לה

נפל למים שיש להם סוף באיזה אופן האשה מותרת?

ביבמות קכא נפל למים שיש להם סוף (כלומר שרואים את סופם מכל צדדיהם) והרואים שהו עד זמן שתצא נפשו אשתו מותרת שהרי ראו שלא עלה מהמים.

מהו שיעור הזמן? ממעשה של ביתו של נחוניא חופר בורות למד הריב"ש שעד שלוש שעות אפשר לשרוד בבור מים. והפתש כתב שנחלקו בשיטתו האם תחילת שעה שלישית או סופה.

והחת"ס כתב שיתכן שאין מחלוקת והכוונה שבתוך שלוש שעות אם ימצאוהו ויעניקו לו טיפול רפואי יחיה, ולכן מספיק שיראו שעה קלה שאינו יוצא, ואחר כך יהיו בסביבה שלוש שעות שאם יהיה טיפול רפואי הם ישמעו עליו.

הב"ח כתב שיעור שעה

מה דין נהר קפוא?

הבב והטז סוברים שהיו כמים שיש להם סוף, שהרי אין לו מהיכן לצאת.

והפנ"י כתב שדינו כמים שאין להם סוף שיתכן שיש מקום אחר שיש בו מקום לצאת.

קיבל מכה ונפל למים שאין להם סוף. מה הדין?

הפוסקים כתבו להתיר את אשתו משום תרי רובי, רוב גוססים למיתה ורוב הטובעים במים שאין להם סוף למיתה.

נפל למים שאין להם סוף, לא תינשא, מה הדין אם נישאת בדיעבד?

לא תצא, ואפילו העיד על כך גוי מסלת, לא תצא. וביאר הבש שכך הדין בכל דבר שעל פי רוב הוא מת, שאם נישאת, לא תצא.

במים שאין להם סוף לא תנשא, מדוע, האם מפני שהוא מיעוט המצוי, או אעפ"י שהוא מיעוט שאינו מצוי אבל מחמת איסור אשת איש החמירו בזה? (2*) יבמות לו: תוספות ד"ה הא

אם נפל למים שאין להם סוף, גובה כתובה או לא?

נחלקו הראשונים, השוע כתב בשם י"א שגובה כתובתה, שאמנם לענין אשת איש החמירו אך לגבי ממון יש ללכת על פי הרוב. והח"מ כתב שדוקא אם יש שני עדים, אך בעד אחד איננו מקילים שתיטול כתובתה. הרמב"ם כתב שלא נוטלת כתובתה משום שחיוב כתובה הוא רק כשיכולה להינשא לאחר.

האם בנפל למים שאין להם סוף יש הבדל בין רוב אחד ותרי רובי, ומה מקילין במים שאין להם סוף? (2*)

ראה לעיל לגבי קיבל מכה ונהר קפוא.

מה דין היבמה כשנפל היבם למים שאין להם סוף?

הפת"ש הביא נו"ב שהסתפק לומר אולי מכיון שמדובר רק באיסור לאו להתיר על פי סימנים שבגופו. כלומר יש הו"א להקל יותר אך הסתפק בזה ולא הכריע.

טבע בעלה במים שאין להם סוף דאם ניסת לא תצא, באם מת הבעל השני אם מותרת להינשא לכתחילה?

בפתש מסתפק בזה אך אומר מכל מקום אם יש בנים נראה שאין להחמיר כדי שלא להוציא לעז על הבנים.

סעיפים לו - מב כשיש סתירה בין העדים המעידים שהבעל מת. קיז ב

סעיף לט

להיתר עגונה צריכים בית דין של שלושה, או דינו ככל שאר הוראות או"ה?

השוע כתב על פי תשובת הראשונים שכשמתירים על פי עד אחד, צריך בית דין של שלושה כדי להתיר את האשה לשוק לכן צריך שלא יהיו קרובים או פסולים. ונחלקו האחרונים מדוע צריך שלושה? הטז סובר שצריך שלושה בשביל קבלת העדות, ואילו החמ והחת"ס סוברים שצריך שלושה כדי שהעדים לא יוכלו לחזור בהם ולומר ששיקרו. והבש סובר שצריך שלושה לעצם ההיתר.

סעיפים מג מד

שוטה שיודעת בטיב נשואין ואלמנות, שבאה ואמרה מת בעלי האם נאמנת?

ביבמות קטז ב' אם כן פקחת תנשא שוטה לא תנשא? ופסק רמא מכאן משמע ששוטה נאמנת לומר מת בעלי ובלבד שהיא מבינה בעניני נישואין ואלמנות.

האשה שאמרה מת בעלי מתירין אותה. האם גם נוטלת כתובה?

קטז ב' אשה נאמנת לומר מת בעלי ותינשא וגובה כתובתה. וגובה רק עיקר כתובה. יעו"ש. וצריכה להשבע ככל גביה מיתומים ובגלגול אפשר להשביע אותה שיודעת בודאות שבעלה מת.

אישה שאמרה מת בעלי והתירוני להינשא ותנו לי כתובתי, האם מתירין לה להינשא ומה הדין לעניין גביית הכתובה? האם יש הבדל בין התירוני להינשא ותנו לי כתובתי לבין תנו לי כתובתי והתירוני להינשא?

הסוגיא ביבמות קיז.

א: אם אמרה מת בעלי ותנו לי כתובתי, אינה נאמנת אפילו להנשא, כי נראה שכל עדותה רק כדי לגבות הכתובה.

ב: הגמרא מסתפקת כשאמרה התירו אותי להנשא ותנו לי כתובה ועוד הסתפקה אם אמרה תנו לי כתובה והתירוני להנשא ונשארה בתיקו. לדעת הרמבם והשוע הגרסא בגמרא לגבי הספק השני את"ל וממילא יוצא שהספק הראשון מוכרע שנאמנת. ולדעת הראש וי"א בשוע אין זה בדרך את"ל ושני המצבים הוי ספק ואסורה להנשא.

סעיפים מח - נ

נאמנות האשה או העד במצב של מלחמה, קטטה, ובזמן שאין ידוע שיש מלחמה ואם הוסיפה קברתיו?

אדם שנעלם במלחמה ולא נודעו עקבותיו. מה הדין: א. כשאשתו טוענת שמת? עד אחד אומר שמת? שני עדים אומרים שמת? (2*) עד אחד בקטטה מהו? (2*) עכו"ם מסל"ת במלחמה מהו? (2*)

קטטה

ביבמות קיד ב אם יש קטטה ביניהם האשה לא נאמנת לומר מת בעלי. אמוראים נחלקו (קטז א) מדוע אינה נאמנת אם משום חשש שמשקרת או מחשש שאומרת בדדמי. נפ"מ אם הבעל מרגיל קטטה. נפ"מ נוספת שאומרים הראשונים, אם מדייקת ואומרת קברתיו, שאז יש חשש שמשקרת אך אין חשש בדדמי. הרמא פסק שהולכים בזה לחומרא.

לגבי עד אחד כשיש קטטה, הגמרא קטז א מסתפקת, ותלוי בשאלה האם נאמנות העד נובעת מכך שזו מילתא דעבידא לאיגלווי ואם כן גם במקרה זה נאמן. או שהנאמנות נובעת מכך שאשה דייקא ומינסבא וממילא במקרה זה לא יהיה נאמן. בעיא דלא איפשיטא. ופסקו הרמבם והשוע שלכתחילה לא תנשא אך אם נשאת לא תצא.

כיצד פוסקים בבעיא דלא איפשיטא? שיטת הרמבם הכלל הוא: לכתחילה לא תנשא ואם נישאת לא תצא. אך יש יוצאים מן הכלל במקרה שאמרה תנו לי כתובה והתירוני להנשא, תנשא לכתחילה כיון שהספק אינו ביחס לעצם ההיתר. ומאידך מת בדבר, אם האשה אומרת בדדמי לא תנשא אפילו בדיעבד, כיון שאלו שתי לישנות בגמרא והלכה כלישנא בתרא. הראש סובר שאפילו בדיעבד תצא, ויש יוצאים מן הכלל לגבי אמרה תנו לי כתובתי והתירוני להנשא, תנשא לכתחילה כיון שהספק אינו ביחס לעצם ההיתר. ועד אחד בקטטה לא תצא כי יש עד אחד.

מלחמה

יבמות קיד. כשיש מלחמה האשה לא נאמנת לומר שבעלה מת משום שאומרת בדדמי.

כשאומרת שמת במלחמה, אינה נאמנת.

אם אומרת בפירוש שמת על מטתו וכדומה, נאמנת.

אם אמרה מת סתם ואנו יודעים שיש מלחמה בעולם? לדעת רשי זה כאילו אמרה שמת במלחמה ואילו לדעת הרמבם והשוע הרי זה כאילו אמרה שמת על מטתו.

אם היא החזיקה מלחמה בעולם, הגמרא מסתפקת האם להאמינה במיגו שהיתה אומרת שלום בעולם או לא נאמנת שהרי עדיין יתכן שתאמר בדדמי. למעשה הרמבם והשוע פסקו שלא תנשא ואם נשאת לא תצא. והראש והרמא פוסקים שאף בדיעבד תצא כיון שזה ספק דאורייתא.

אם אמרה מת וקברתיו. לדעת הרמבם לא נאמנת. ולדעת הרשבא נאמנת, קל וחומר מרעבון שאם אמרה מת על מטתו אינה נאמנת וכשאומרת קברתיו, נאמנת.

עד אחד במלחמה הגמרא מסתפקת ופסק השוע שלכתחילה לא תנשא ואם נישאת לא תצא.

מת ברעבון זה חמור ממלחמה משום שגם אם אומרת שמת על מטתו אנו עדיין חוששים שאומרת בדדמי, ואינה נאמנת אלא אם אומרת שקברה אותו.

סעיף נא

מה הדין באשה שבאה לבית הדין ואמרה מת בעלי מחמת נשיכת נחש?

יבמות קיד ב אם מדובר בשעת שילוח נחשים וכדומה אינה נאמנת משום שאומרת בדדמי.

סעיפים נו - נח

אשה שהתיר לה בית דין להנשא ואחר כך התברר שהיתה טעות, האם אסורה לבעלה, או שנחשב כאונס?

המשנה מחלקת בין מצב בו התחתנה על פי עד אחד שאינה נחשבת אנוסה לבין מצב בו התחתנה על פי שני עדים שאז היא אנוסה. אך הגמרא בצא"ב הכריעה שגם אופן כזה אינו נחשב אנוסה ואסורה לבעל ולבועל וכן פסק שו"ע.

אשת איש, שיצא קול שהתגרשה או עד אחד העיד שמת בעלה, ונתקדשה לאחר, ואחר כך בא בעלה וגרשה האם מותרת לחזור לשני?

שאלה כללית

איך יש לפסוק בספק אם הנכרי מסיח לפי תומו או בכל ספק בעניין עגונה האם הולכים לחומרא? בסעיף טו לגבי ספק מסלת ובסעיף כו לגבי ספק השתהה כתב הרמא להחמיר ככל ספק דאורייתא. אך לגבי איבעיא דלא איפשיטא בגמרא הרמבם פוסק שלא תנשא אך אם נישאת לא תצא, וביאר החמ שבמחלוקת או בספק הוי חוסר ידיעה לכן מחמירים אך באיבעיא דלא איפשיטא מקילים אם נישאת בדיעבד.

סימן יח

קידושין תופסין בחייבי לאוין וחייבי עשה ובודאי בשניות לעריות. קידושין סתם. מהם החיובים כלפי אשה שנשאה באיסור מבוארים בהלכות כתובות בסימן קטז.

סימן יט

סעיף א

מהו דין סוקלין ושורפים על החזקות?

הגמרא בקידושין פ"א אומרת מלקין על החזקות וסוקלים ושורפים על החזקות. כלומר מי שהחזיק בשאר בשר אפילו שאין ראייה לזה, מלקין או סוקלין על פי חזקה זו. הרמבם מביא ראייה לזה ממקלל אביו ואימו שהורגים אותו וזה כמובן על פי החזקה.

הב"ש מביא מהריק שמחלק שמלקין על פי החזקה גם ללא ראייה, אך בדיני נפשות נוהגים על פי החזקה רק כשיש גם ראייה. אך כתב הבש שמסתימת השו"ע לא נראה כך.

סעיף ב

מה דין איש ואשה שאמרו זו אשתי וזה בעלי וזינתה האשה עם אחר?

מקור הדין נובע מדברי רב בב"ב קס"ב שאלאחר שלושים יום הוי חזקה. דין זה כתבו הרמבם, והוא מחלק כך, שאם הוחזקו בעיר שלושים יום הרי שהורגים עליה משום אשת איש אך אם לא הוחזקו בעיר שלושים יום, לא הורגים עליה משום אשת איש. הבח כתב שהצורך בשלושים יום הוא דוקא כלפי אדם אחר שבא עליה, אך לאדם שאמר על אשה שהיא אחותו ובא עליה, אפילו בפחות משלושים יום, נהרג עליה, והחמ והטז השיגו על הבח.

פנוי ופנויה שאמרו שהם אח ואחות ואחר שזנו יחד אומרים ששיקרו ורוצה עכשיו לישא אותה? האם מועילה אמתלא?

לדעת הטז אמתלא לא מועילה לאחר שלושים יום, ואם עשה מעשה, אמתלא לא מועילה גם בתוך שלושים יום. כלומר כדי שתועיל אמתלא צריך להיות בתוך שלושים יום ולא עשה מעשה.

האישה שאמרה טמאה אני, מה הדין אם בתוך שלושים נתנה אמתלא? האם מועילה אמתלא לאחר שלושים אם שמשה עם בעלה, (עשתה מעשה), ואח"כ נתנה אמתלא, האם היא נאמנת.

מה הדין באומר על אישה שהיא אחותו ובא עליה בתוך שלושים יום אם חייב עליה, דווקא לאחר שלושים ומה הטעם?

קיי"ל סוקלין על החזקות, וכמה זמן קובעים חזקה ואם מהני אמתלא לבטל חזקה (2*), והאם לענוש לעובר על חזקה יש הבדל בין זה שיצר אותה או מישוהו אחר? שוי אנפשיה לוקה מיד.

סימן כ

האם לאסור אישה על בעלה צריכים העדים להעיד שראו כמכחול בשפופרת, או מספיק שראו כדרך המנאפים?

בגמרא מכות ז' מספיק שראו כדרך המנאפים. והנ"ב כתב שמדובר שראה אותם כך הרבה זמן שאז אנו אומרים ודאי גמר תאוותו אך אם ראה אותם רגע ואז קפץ ממנה, צריך שיראה אותו עוסק בדישה.

סימן כב

מה הדין כשאישתו בעיר האם מותר להתייחד עם הנשים.

סימן כו

כתב הרמ"א מומר ומומרת שנישאו בנימוסיהן ונתגיירו אח"כ אין כאן חשש קידושין: מתי היא מותרת לעלמא ללא גט, ומתי אסורה? והאם רק מספק. פרט כל הצדדים.

האם יש חיוב גט לאחר נישואין אזרחיים, בתרומת הדשן כתב שאינה מקודשת כלל ואינה צריכה גט. מכיון שאינו בועל לשם קידושין. בשני מצבים כתבו האחרונים שיצטרכו גט, אם מדובר באנשים שומרי תומ"צ שהכריחו אותם להנשא בחוקות הגויים, שאז מן הסתם מכוונים לשם קידושין. כמו כן אם המשיך לחיות עימה לאחר שהתגייר וחזר בתשובה.

איזה איסור יש ביחוד אשה בלי קידושין, והאם צריכה גט?

דוד גזר שלא להתיחד עם פנויה, ע"ז לו. אמנם אפילו אם בא עליה לשם אישות ללא עדים, אינה מקודשת, קידושין סה ב.

המקדש אישה בחופה האם היא מקודשת?

בקידושין ד אומר רב הונא שחופה קונה ורבא הקשה עליו. הרמבם פסק שחופה לא קונה וכן פסק שוע. הר"ח כתב שיש ספק האם הלכה כרב הונא ולכן היא ספק מקודשת והשוע הביא דעתו בשם יש אומרים.

סימנים כז' - לא': קידושי כסף. סימן לב': קידושי שטר. סימן לג': קידושי ביאה.

סימן כז

3 הערות בנוגע לקידושי אשה בכסף -

האם אפשר לקדש אשה במטבע?

הב"ש כתב שאין לקדש אשה במטבע משום שדעתא אצורתא וצורתא עבידא דבטלה, האבנ"מ חולק וסובר שאפשר לקדש במטבע, והחיסרון של דעתא אצורתא שייך רק בקנין חליפין.

האם אפשר לקדש בקידושי כסף המחובר לקרקע?

לגבי קידושין בשטר המחובר לקרקע ראה בסימן לב. התוספות ד"ה שכן ה' א' כותבים שאפשר לקדש בקרקע וכן דעת הראשונים. ה"ח בתחילת קידושין מביא יש אומרים שלא.

טלי קידושין מעל גבי קרקע, האם מקודשת?

בגיטין זה לא מועיל משום ונתן בידה. לגבי קידושין, הבש כתב שהיא ספק מקודשת שיש לדון האם השווה הויה ליציאה בענין זה או לא, לעומת זאת החתם כתב שאינה מקודשת.

פרט לענין מה מקישים הויה ליציאה, ולענין מה לא מקישים והטעם בזה

ה' א': מתקדשת בשטר. ט' ב': שטר קידושין צריך להכתב לשמה. מא' א': יש שליחות בקידושין. מחלוקת ראשונים האם מקדישים בשטר המחובר לקרקע, ראה בסימן לב. מחלוקת אחרונים האם טלי קידושייך מעל גבי קרקע מקודשת. לדעת הרשבא צריך להזכיר בשטר הקידושין שמות האיש והאשה כמו בגט והביאו השוע בשם יש אומרים.

אם נתן לה הקידושין בשתיקה האם מקודשת? נתן לאשה כסף קידושיה ולא אמר הרי את מקודשת, האם היא מקודשת? (נידון בסעיף א ובסעיף ג)

הסוגיא בקידושין ו' א'. ברור שאם נתן לה בשתיקה ללא כל רקע ביניהם שאין זה קידושין. אך אם היה מדבר עמה על עסקי גיטין וקידושין ונתן לה הקידושין, רבי יוסי אומר דיו ורבי יהודה אומר שצריך לפרש. והלכה כרבי יוסי. הרמא מוסיף יש אומרים שלא דוקא באותו ענין אלא מענין לענין באותו ענין כמו כן גם אם לא דיבר איתה אלא בפניה, מקודשת. דין זה נכון גם למצב שאמר לשון קידושין שהאשה אינה מבינה, אך מכיון שדברו על עסקי גיטין וקידושין, הוי קידושין.

ואם נתן לה בשתיקה שלו ושלה ולא דיברו קודם בעסקי קידושין וכעת הם טוענים שהתכוונו לקידושין? הוי קידושין, כן כתב המרדכי בפרק האיש מקדש והביאו הרמא בסעיף ג.

סעיף ב

מה הדין כשאשה אומרת שלא הבינה שזה קידושין, האם נאמנת או לא? והאם זה ספק? וזה גם בלשון קידושין. ומה הדין באיש שאומר שלא הבין, האם נאמן או ספק?
 כשאמר לשון ודאית של קידושין ושניהם מבינים אותה בודאי שאינם נאמנים לומר שלא התכוונו לכך. כשאמר לשונות מסופקים כתב הרן שהאשה נאמנת לומר שלא הבינה אך כתב הרא"ש שהאיש לא נאמן לומר שלא התכוין לקידושין. וכן פסק הרמא.

סעיפים ד ה

אמר לאשה הרי את מקודשת ולא אמר לי האם מקודשת? אמר לאשה שנתן לה כסף, הריני נותנו לך בתורת קידושין האם זה נחשב כאומר לי?
 מהגמרא בקידושין ה' ב עולה שאם לא אמר לי אינה מקודשת. וכן פסק שוע. הרמא מביא דעת הרשבא שמחמיר בגיטין וקידושין לחשוש גם בדיינים שאינם מוכיחות.
 בשני מצבים גם לפי השוע חוששים לקידושין
 אם היה מדבר עמה בעסקי גיטין וקידושין וכן אם קידש אשה אחת ואחר כך אמר לשניה הרי את מקודשת.

סעיף ו

מה הדין באב שקידש בתו וקיבל כסף, ואמר המקדש בלשון "הרי אתה חמי"?
 בגמרא קידושין ה' ב הריני אישך אינו כלום, דבעינן שיקח אותה ולא שילקח אליה. אם אמר אתה חמי, הרמ"א כתב בשם שלט"ג שאינו כלום דבעינן שיקח את האשה ולא את אביה, והחמ מקשה שהרי כתוב את ביתי נתתי לאיש הזה, לכן במדבר עמה על עסקי קידושה צריך להועיל.

סעיף ח

מה הדין בנתן הוא ואמרה היא?

קידושין ה' ב נתן הוא ואמרה היא הוי מקודשת מספק. בשני מצבים פסק השוע על פי הראשונים שמקודשת בודאי, אם דיברו מעסקי גו"ק או באופן שהבעל ענה כן. ראה שם ברא"ש.

סעיף ט

ראובן שנתנה לו אשה דינר, וכשקיבלו אמר לה, הרי את מקודשת לי בהנאה שקיבלתי ממך דינר זה, באיזה אופן תהיה האשה הנ"ל מקודשת לו, ובאיזה אופן לא, הבא לכל הפחות שתי דוגמאות לכל צד ומה הדין בנתנה היא ואמרה היא באדם חשוב?

בקידושין ז' א מבואר שאם נתנה דינר לאדם חשוב מקודשת. ומדובר שהבעל אומר לה שמקדש אותה בהנאה שנותן לה בכך שמקבל ממנה את החפץ. ונחלקו הראשונים האם האשה גם צריכה לומר שמתקדשת בקבלה זו, הרמבם כתב שצריכה לומר וכן פסק שוע לעומת זאת התוספות כתבו שאפילו לא אמרה כלום היא מקודשת והרמא כתב שהיא ספק מקודשת.

סימן כח

סעיף ד

מה הדין בקידושה בפקדון שיש לו אצלה?

בגמרא קידושין יב ב, אמר לה כנסי סלע זו בפקדון וחזר ואמר לה התקדשי לי בו, בשעת מתן מעות, כלומר אם אמר לה כך קודם שנטלתו, ונטלתו, מקודשת. לאחר מתן מעות, כלומר לאחר שנטלתו בתורת פיקדון, אמר לה התקדשי לי בו, רצתה מקודשת, לא רצתה אינה מקודשת. הגמרא מבארת ש"לא רצתה" הכוונה ששתקה, ואז הדין הוא שאם מדובר בשעת מתן מעות, כלומר קודם שקיבלה ממנו את הכסף, היא מקודשת ולאחר מתן מעות היא לא מקודשת משום שהוי שתיקה שלאחר מתן מעות, ואינה מקודשת לפי שיש לומר ששתקה מפני שלא איכפת לה מדבריו.

בפתש סייג ששתיקה לאחר מתן מעות לא מועילה, דוקא כשמתחילה נתן לה לשם תכלית מסוימת, ואחר הנתינה שינה ואמר שנתן לשם קידושין, באופן זה אנו אומרים ששתיקה אחר מתן מעות לא מועילה. אך אם נתן מתחילה בסתם וקיבלה ממנו ואחר כך אמר שנתן לשם קידושין והיא שותקת, הוי קידושין, שהרי מתחילה נטלה על דעת מה שיגיד לה בהמשך, ואם שתקה ולא השליכה החפץ, הוי קידושין.

סעיף ז

המקדש במלווה?

בקידושין מזו המקדש במלווה אינה מקודשת כלומר אם האשה חייבת לו כסף והאיש אומר לה שנותן לה את מה שהיא חייבת לו, אינה מקודשת, שאין פה נתינה שהרי הממון שבידה הוא שלה! (בקידושין ו ב המקדש בהנאת מלווה מקודשת)

קידש אותה בשטר בחוב שהיא חייבת לו?

בקידושין מח התקדשי לי בשטר, חכמים אומרים שמין את הנייר אם יש בו שווה פרוטה, מקודשת. לדעת הטור והשוע דין זה נשאר למסקנה לכן אם יש בשטר שווה פרוטה האשה מקודשת ואם אין בו שווה פרוטה, מקודשת מספק שמה שווה פרוטה במדי. לדעת הרמבם האשה לא מקודשת מכיון שכוונתו לקדש במלווה.

סעיף יא

קימ"ל דהמקדש במלווה אינו קידושין. מה הדין בהיה לו מלווה במשכון אצלה, (כלומר המשכון אצלו) והאם יש חילוק בין משכנה בשעת הלואה או אח"כ?

בקידושין יט קידש אותה במלווה שיש עליו משכון מקודשת. התוספות כתבו שמדובר שמקדש אותה בהנאת מחילת מלווה, והחידוש הוא שלמרות שהמשכון בידו, סמכא דעתא ומתקדשת. לעומת זאת הראש סובר שאפילו לא אמר בהנאת מחילת מלווה, מקודשת, משום שכשיש משכון, הרי זה נחשב כאילו מעות ההלוואה בעין, ומתקדשת במעות ההלוואה.

סעיף יב

קידש במשכון על חוב שיש לו אצל אחרים, האם היא מקודשת ואם יש הבדל בין משכון שלקח מישאל או מעכו"ם

קידושין ח ב, מקודשת שהרי המשכון שייך למקדש מדרכי יצחק שבעל חוב קונה משכון. ומה הדין במשכון בשעת הלוואתו? התוספות שם סובר שקונה, וכן פסק שוע. לעומת זאת התוספות בגיטין לז סובר שאינו נחשב שלו לגמרי לקדש בו אשה, וכן פסק רמא. משכון מגוי: כתב המרדכי שלא קונה משכון של גוי ואינו יכול לקדש בו אשה. וכן פסק רמא. וכתב מהרי וויל שאם מכר המשכון לאחר, והקונה קידש בו אשה, היא מקודשת. מכיון שהפקעת הלוואתו מותרת. החמ הקשה, שפסקי רמא סותרים, שהרי גם המלווה עצמו יכול לקדש מדין הפקעת הלוואתו? הבש מסביר שמדובר בשני מקרים שונים, כשמתכוין לגנוב את הגוי, הוי הפקעת הלוואתו ומקודשת, אך אם מתכוין להחזיר לו, אינו מפקיע ממנו.

סעיף יג

קידש אותה בשטר חוב שאחרים חייבים לו, האם מקודשת?

הלכה כחכמים בקידושין מזו ב שאינה מקודשת. השוע פסק שהיא ספק מקודשת, ונחלקו האחרונים מדוע ספק מקודשת, החמ הסביר משום שהשטר שווה פרוטה וספק אם התכוון לשטר. והבש הסביר שהספק שמה סמכא דעתא כתירוצים שונים בגמרא.

מה הדין כשקידש במעמד שלשתן בחוב שיש לו אצל אחרים?

נחלקו ר"מ וחכמים האם מקודשת. חכמים אומרים אינה מקודשת. והגמרא מבארת למסקנה שהמחלוקת האם מעמד שלושתן קונה גם במלווה או רק בפיקדון. ולפי זה פסק שוע בסתם שמקודשת שהרי אנו פוסקים שמעמד שלושתן קונה גם במלווה. הרן סובר המחלוקת בין רמ לחכמים האם אפשר למחול על מעמד שלושתם, ולפי זה אינה מקודשת, שוע הביא דעה זו כיש אומרים.

ומה הדין באם קידש בממון שקנה בקניין דרבנן, האם מקודשת מהתורה?

בית יוסף סובר שהוי דאורייתא מכח הפקר בית דין הפקר.

דרכי משה ובח מדרבנן בלבד.

סימן כח סעיף טו וכן סימן לח סעיף יג. צריך לסכם כראוי!

המקדש אשה בשכר פעולה שיעשה עבורה, האם מקודשת?

הגמרא (סג) אומרת שמכיון שישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, הוי מקדש במלווה, ואינה מקודשת.

מה הדין בקידשה בשכר מלאכה שיעשה עמה ואם יש חילוק בין שכירות לקבלנות?

אישה שנתנה מכוניתה למוסד ובעת התשלום אמר לה התקדשי לי בשכר המלאכה?

האם אומן קונה בשבח כלי?

הסוגיא בקידושין מח.

סעיף יז

הנכנס לבית חברו ונטל חפץ וקידש בו אשה, וכשבא בעל הבית אמר לו מדוע לא נתת דבר טוב ממנו, מה הדין?

הסוגיא בקידושין נב ב, ואינה מקודשת בגלל שאנו חוששים שמא אמר לו כך רק כדי שלא יתבייש. ומוסיף השו"ע שאם קדשה בדבר שאין בעל הבית מקפיד, כגון תמרה או אגוז, מקודשת מספק. נו"כ מפרשים שהכוונה בסוגיא, אם יקדש בו אשה שוב, לאחר שבא בעל הבית, אך לפני שבא בעל הבית, הרי מדובר בגזל! וודאי שאינה מקודשת. (עשה הקשה, מדוע ודאי אינה מקודשת ולא רק ספק..)

באר הדינים באורח שלקח מהכיבוד וקידש בו אשה מתי היא מקודשת, ומתי לא ומדוע. יש לפרט.

כתב הרמא אורח שקיבל מנה וקידש בה אשה מקודשת. הב"ש הקשה מאורח חיים שם כתוב שהמקבל מנה לא יכול לתת אותה לבנו? ותרץ שאינו יכול לתת לבנו אבל לקדש בה אשה עבורו - מותר.

סעיף יט

לאה שאלה טבעת מרחל לעונדה לשם קישוט בחופת חברתה, ובשעת הקידושין התברר שלחתן אבדה הטבעת שקנה ועמדה לאה והשאלה לו את הטבעת ששאלה מרחל וקידש בה את הכלה, האם הקידושין היו קידושין או לא?

מה הדין בשואל חפץ מחבירו, באם הודיעו שרוצה לקדש בו אשה, או לא הודיעו?

אם הודיעו: כתב הרא"ש שאם הודיעו הרי שהמשאיל נותן לו באופן שיועיל לקידושין, דהיינו אם צריך שיתן מתנה גמורה על מנת להחזיר, נותן כך.

אם לא הודיעו: העיטור ושוע סוברים שהיא ספק מקודשת. ולדעת הח"מ אפילו אם אמר לה בפירוש שתתקדש בהנאת השימוש, ואילו הבש סובר שאם אמר לה במפורש שתתקדש בהנאת השימוש, מקודשת ודאי. הרא"ש סובר שמקודשת בהתקיים ארבעה תנאים יעו"ש.

* הרמא הוסיף שהמקדש בחפץ שכור דינו כשואל. וביאר הבש שמשמע שסובר שהוי ממכר ליומיה רק לענין אונאה ולא יכול לקדש אותה בזה.

ומה הדין בשואל חפץ מאשה נשואה וידעה המתקדשת שזה שואל וכיצד נוהגים למעשה? (*3)

כתב הרמא שחוששים לקידושין אע"פ שמה שקנתה אשה קנה בעלה, יתכן שהטבעת שלה. והחמ כתב שנהגו לקדש בטבעת של מישהו מהקהל שמסתמא הבעל שלה לא מקפיד שתתן במתנה על מנת להחזיר. והבש כתב שאינו יודע למה מקילים שהרי לא שייך לומר ניחא ליה לאיניש דתיעבד מצווה בממוניה שהרי מפסיד ממון.

סעיף כ

האם חתן יכול לקדש אשה בחפץ שקיבל במתנה על מנת להחזיר?

כתב הרא"ש שהאשה מקודשת, שהרי לא צריכה להחזיר לו את החפץ משום שהוא יכול להחזיר לנותן לו דמים.

סעיף כא

המקדש באיסורי הנאה דרבנן, האם מקודשת?

קידש אשה בחמץ, האם הקידושין תופסין? האם יש הבדל בין חמץ דאורייתא לחמץ דרבנן, ובין שעות לדאורייתא לשעות דרבנן? (*2)

איסור הנאה דאורייתא אינה מקודשת, קידושין נו ב.

איסור הנאה מדרבנן: פסחים ז א אמר רב גידל המקדש בחיטי קורדנייתא (חטים יבשות שאיסור חימוצן מדרבנן) משש שעות ולמעלה אינה מקודשת. כלומר גם איסור הנאה מדרבנן אינה מקודשת. לדעת רשי מדובר בחמץ דרבנן ובשעות דרבנן ואעפ"כ אינה מקודשת משום שחכמים הפקיעו הקידושין. ראשונים אחרים (תוספות וראש) חולקים וסוברים שמדובר בשעות דאורייתא אך אם מדובר באיסור דרבנן שאין לו עיקר בדאורייתא, האשה מקודשת. שוע פסק כראש ותוספות.

אם עשו תקנה בכל מדינה שרק רבנים מורשים יערכו קידושין ועשה קידושין פרטיים האם הם תופסים?

כתב מהרי"ק שחוששים לקידושין אע"פ שהפקר בית דין הפקר משום שיש אומרים שאומרים הפקר בית דין הפקר רק בית דין חשוב כגון רב אמי ורב אסי. וכ"פ רמא.

אישא שנדרה הנאה מכל מה שיתנו לה שלא בפני פלוני ופלוני ועבר אחד וקידשה האם תופסים הקידושין? (ראה גם לב סעיף ד).

אם קידש אותה בכסף, אינה מקודשת שהרי קידש אותה באיסורי הנאה.

אך אם קידש אותה בשטר...

סעיף כג

מהם צדדי הספק בקידושי בכור, באם הכוהן קדש בו אשה?

הסוגיא ב"ק יב. מקודשת. ולפי הרמבם והשוע מקודשת. אך הראש סובר שהלכה כחכמים שאינו ממון בעלים וכתב השוע למרות שהלכה כרמבם צריך לחשוש לדעת הראש והאשה ספק מקודשת.

סימן כט

סעיף א

האם אפשר לקדש אשה בקנין חליפין?

במקרה והחתן שכח את טבעת הקידושין בביתו ומעוניין לקדש אותה באולם השמחות בטבעת הקידושין שבביתו ע"י שיקנה לה אותה בקנין סודר, האם יחולו קידושין?
א: בקידושין ו ב אשה לא נקנית בחליפין.

ב: אם רוצה לקדשה בקנין סודר באופן שמשאיר אצלה את הסודר? המרדכי כתב שמקודשת והתוספות כתבו שאינה מקודשת.

ג: להקנות טבעת בקנין חליפין ולקדש אשה, השלט"ג (ב ב אות ד) כתב שאינה מקודשת כיון שעדיין זה דומה לקונה אשה בחליפין. והרשך כתב שמקודשת משום שאינו דומה לחליפין שהרי אינה צריכה להחזיר את הטבעת. הב"ש תלה מחלוקתם במחלוקת ראשונים בהסבר מדוע המקדש במנה והניח עליו משכון אינה מקודשת, רשב"א כתב שאינה מקודשת משום שהמנה עדיין אצלו, והראב"ד כתב שאינה מקודשת משום שאינו חייב לה את המנה וגם המשכון אינו חל. נפ"מ ביניהם היא כשמקנה לאשה את הטבעת בקנין סודר.

האם אפשר לקדש אשה במתנה על מנת להחזיר?

א: בקידושין ג א וכן ו ב במתנה על מנת להחזיר אינה מקודשת משום שדומה לחליפין ואין אשה נקנית בחליפין. הראשונים חולקים האם צריכה גט כשנתקדשה במתנה על מנת להחזיר ומדברי השוע נראה שאינה מקודשת כלל ואין צורך בגט.

ב: נחלקו הראשונים האם צריך לכפול התנאי, דעת התוספות ו ב שבמקום זה אין צריך לכפול התנאי משום שברור שזו כוונתו. ואילו הראש (ב"ב ח מח) סובר שחייב לכפול התנאי בכל מקרה. כלומר לפי הראש אם לא כפל התנאי, הוא בטל והאשה מקודשת. בגלל מחלוקת ראשונים זו הבש פסק שהיא ספק מקודשת.

האם יכול לקדש אשה בחפץ שקיבל על מנת להחזיר? בסימן כח סעיף כ כתב השוע שאפשר. וכאן הוסיף הרמא שגם אם מקדש אשה בחפץ שהאשה נתנה לו במתנה על מנת להחזיר, מקודשת.

סעיף ו

אמר לאשה התקדשי לי בדינר ונתן לה משכון עליו, מה הדין, באר ומה הדין אם נתן לה שטר על חיובו בדינר?

בקידושין ח א התקדשי לי במנה ונתן לה משכון, אינה מקודשת. מנה אין כאן משכון אין כאן. מחלוקת ראשונים בהסבר מדוע המקדש במנה והניח עליו משכון אינה מקודשת, רשב"א כתב שאינה מקודשת משום שהמנה עדיין אצלו, והראב"ד כתב שאינה מקודשת משום שאינו חייב לה את המנה וגם המשכון אינו חל. נפ"מ אם כתב לה שטר על זה, שלפי הרשב"א אינה מקודשת ולפי הראב"ד מקודשת. הרמא פסק שאם כתב לה שטר אינה מקודשת.

סימן לא

סעיף א

מה השווי המינימלי הנדרש לקידושי אשה? קידושין יב א שווה פרוטה.

האם צריך לשום את הדבר שבו מקדש את האשה? בקדושין ז ב המקדש בחפץ שהוא שווה סכום מסוים, אין צריך שומא לפני הקידושין אלא שמים לאחר הקידושין ואם שווה את הסכום שאמר, האשה מקודשת

המקדש אישה ואמר לה התקדשי לי בחפץ זה ששווה מנה, מה הדין אם לא שמו?
מקודשת.

המקדש אישה ואמר לה התקדשי לי בחפץ זה ששווה מנה, והתברר ששווה פחות מזה אך שווה פרוטה, האם מקודשת?

אינה מקודשת

ואם שווה פחות אבל לא בכדי שיעור אונאה האם מקודשת או לא? בפתש הביא קהלת יעקב שאם אינו שווה הסכום שאמר, אפילו בפחות מאונאה, האשה לא מקודשת.

סעיף ב

מהם האופנים בהם יש דעות בראשונים שאכן צריך לשום את החפץ לפני הקידושין?

אם אמר על חפץ מסוים ששווה סכום מסוים וזהו דבר שאין בקיאים בשומתו ופעמים טועים בו, בדבר כזה דעת רבנו תם בשם הראש שצריך לשום. כלומר בשני תנאים שאמר סכום שוויו ועוד שמדובר בדבר שטועים בשומתו.

ובשם הרן אמר רבנו תם שבכל דבר שטועים בשומתו אפילו שלא אמר סכום, צריך לשומו. שוע הביא דעות הללו בסעיף ב.

קדשה באבן טובה ואמר לה ששווה מנה שצריכה שומה, ושומה אחרי הקידושין האם היא מקודשת?

ר"ת (תוספות קידושין ט א והלכתא, ראש א ח) כתב שבדברי הגמרא שאין צריך לשום את החפץ לפני קידושין יש להבחין. חפץ ששומתו ידועה קצת, בזה קבעה הגמרא שאין צריך לשום אותו. אך חפץ ששומתו לא ידועה כלל כגון אבנים טובות ומרגליות, צריך לשום אותו היות ופעמים טועים בשווי והאשה אינה סומכת דעתה. וכתב ר"ת שמטעם זה נהגו להסיר האבן מהטבעת. אמנם הראש הקשה מדוע מסירים את האבן אם לא הזכירו סכום כלל? שוע כתב שתי הדעות.

עדים שראו פני הכלה והכירוה רק לאחר הקידושין
לדעת המביט אינה מקודשת ולדעת המהרי"ט מקודשת.

סעיף ג

אמר לה התקדשי לי בחפץ זה ששווה פרוטה, ושמו אותו והתברר שאינו שווה פרוטה: האם חוששין שמא שווה פרוטה במקום אחר? (2*)

קידושין יב. קידשה בדבר שאינו שווה פרוטה במקומה. לדעת שמואל היא ספק מקודשת, שמא שוו"פ במדי. (ונחלקו הראשונים האם הספק מדאורייתא, או שמדובר בחומרא מדרבנן בלבד).

הראשונים (ראש א יז) פסקו כשמואל וכן פסק שוע שהיא מקודשת מספק. הפתח הביא מחלוקת אחרונים, לדעת הפנ"י דוקא שמקדשה סתם, אבל כשאומר לה שמקדשה בשווה פרוטה, אינה מקודשת כלל, משום שכוונתו שווה פרוטה במקומה. ואילו שער המלך סובר שהספק שייך בכל אופן.

אם החפץ הוא דבר שאינו מתקיים מה דינם של הקידושין ואם כן מה הטעם לכך?

לדעת הרמב"ם אינה מקודשת כלל, ולדעת הרא"ש גם בזה היא ספק מקודשת.

סעיף ד

אם קידשה אחר קידושין גמורים מי יגרש ומי יקיים ומה הטעם בזה?

יגרש ראשון ונושא שני, שאם יגרש שני וישא ראשון, יאמרו גירש ראשון ונשא שני וגרשה וכעת הראשון מחזיר גרושתו באיסור.

קידשה גם השני בפחות משווה פרוטה מה דינם אז? תן דוגמא לכך ממקום אחר?

אחד מגרש ואחד מקדש, כמו המקרה בסימן מו ו.

מתי אנו אומרים שהיא נאסרת לשניהם ומה הטעם בזה?

אם בא עליה השני קודם שגירשה הראשון, אסורה לבעל ולבועל.

ילדה מהמקדש השני לפני שהתגרשה מהראשון מה דינו של הוולד ומה ההבדל בזה בין שיטת הר"י ושיטת הרמב"ם?

כתב הרמ"ה בטור שהולד כשר. וביאר הבית יוסף שטעמו של הרמה שהוא סובר כר"י שהספק מקודשת הוא חומרא מדרבנן בלבד, אך לפי הרמבם שהיא ספק מקודשת מדאורייתא, הולד ספק ממזר.

סימן לב

סעיף א

צריך לכתוב השטר לשם האשה המתקדשת. ואם לא כתבו לשמה, אינה מקודשת. ט ב.

מחלוקת בגמרא האם צריך לכותבו לדעתה, ואם לא כתבו לדעתה, פסק השו"ע כרא"ש שהיא ספק מקודשת.

אין צריך לכתוב זמן בשטר קידושין. רבנו ירוחם הובא ברמא בסעיף ד.

סעיף ב

אם השטר פסול לקדש בו, אך הוא שווה פרוטה, האשה מקודשת.

סעיף ד

האם צריך להזכיר שמות האיש והאשה בשטר?

כתב הרשבא שצריך להזכירם כשם שמזכירים בגט, והביאו השוע בשם יש אומרים.

שטר קדושין שכתבו בכתב ידו האם מקודשת והאם זה תלוי בעדי מסירה כרתי או עדי חתימה כרתי.

מתוך אתר ישיבת הר עציון: המשנה בגטין פו. אומרת כי אם "כתב [הבעל] בכתב ידו ואין עליו עדים" הגט כשר מדאורייתא, ואף שהאישה אסורה מדרבנן להינשא בו, אם נישאה - אין בניה ממזרים.

הגמרא אינה דנה בכשרות שטר קידושין שנכתב בכתב ידו של הבעל ואין עליו עדים (הדיון שאנו עומדים לערוך כאן מבוסס על ההנחה ששטר קידושין כשר בעדי חתימה). ריטב"א בקידושין ט. מכשיר כתב ידו בשטר קידושין כבגט, ואילו רשב"א ביבמות (לא: ד"ה הא דאמרינן) פוסל כתב ידו בשטר קידושין למרות כשרותו בגט. ע"כ מאתר הר עציון.

נימו"י יבמות ח ב ד"ה גמרא כל. וכן סימן קלג א. הנימו"י והרמא כתבו שהוי ספק מקודשת. הנימו"י מסתפק האם דוקא גט התורה הכשירה אך קידושין הוא דבר שבערוה ואין פחות משנים. הח"מ והב"ש כתבו שלמאן דאמר עדי מסירה כרתי ועדי חתימה לא מועילים בפני עצמם, אין נפ"מ למחלוקת זו שהרי כשיש עדי מסירה אין צורך בעדים כלל.

קידש בשטר המחובר לקרקע, מה הדין?

הבית יוסף הביא מחלוקת ראשונים, הרשבא בתשובה כתב שכשר. רשי בגיטין י א, והרן בקידושין א א כתבו שאינה מקודשת כמו שגט כזה פסול והוקשה הויה ליציאה. הרמא כתב י"א שהוא פסול ויש מכשירים. והחמ כתב שהרשבא חזר בו ואין מי שמכשיר.

קידש בשטר של איסורי הנאה. מה הדין?

הירושלמי מחלק, דברים האסורים בהנאה מהתורה, הגט ושטר הקידושין פסול. דברים האסורים בהנאה מדרבנן, הגט ושטר הקידושין כשרים. בבבלי גיטין כ א כתוב שגט על איסורי הנאה כשר. ללא חילוקים. הרן י א סובר שדעת הבבלי להכשיר בכל איסורי הנאה, והרשבא בתשובה כתב שצריך לומר שהבבלי מודה לירושלמי בחילוק שלו. הרמא אצלינו כתב י"א שהוא פסול ויש מכשירים ולא חילק בין דאו' לדרבנן.

סימן לג

האם בקידושי ביאה צריכים עדי ראייה או סגי בעדי ידיעה?

סיכום הסימן בנקודות

- א: המקדש בביאה מקודשת. קידושין ב א. (כמובן בעדים)
- ב: גם ביאה שלא כדרכה. קידושין ט ב.
- ג: נתיחד עמה הוי קידושין על פי גיטין פא ב. הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה.
- ד: ביאה עושה אירוסין ולא נישואין. קידושין י א. וכן פסק שוע. והר"ן כותב שאם בא עליה בביתו הוי קידושין ונישואין יחד, הביאו הרמא.
- ה: פנוי הבא על הפנויה, יש אומרים שחוששים שכיון לקידושין, מרדכי קידושין תקלג'. ואם הוחזק לזנות אין חוששין ויש מקילין בכל ענין. רמא הביא שתי השיטות.
- ו: המקדש בביאה דעתו על גמר ביאה, קידושין י א. לכן אם לפני שגמר ביאתו קיבלה קידושין מאחר, מקודשת לשני.
- מתי העראה קונה? אם הערה ופירש ממנה מיד. או שאמר בפירוש שקונה בהעראה, כמו כן יבמה נקנית בהעראה, ואם קידש אותה קודם ואחר כך בא עליה הרי שהעראה עושה נישואין.

סימן לד

סעיף ג

אם אירס אשה לא בדרך ברכת האירוסין, האם יכול לברכה בשעת הנישואין?

מחלוקת בדין זה הובאה בראש כתובות א יז. השוע פסק שאינו יכול לברך והוי ברכה לבטלה. והרמא פסק כראש והריבש שכתבו שיכול לברך אותה עם ברכות הנישואין. הריבש כתב שנהגו לקדש פעם שניה וכן פסק הרמא. והקשה הבש מסימן לו סעיף ו שם פסק שהמקדש על ידי שליח, אסור לחזור ולקדש בשעת החופה כדי לא להוציא לעז, ומדוע כאן מותר? ותירץ שלגבי קידושין על ידי שליח יש יותר חשש שיוציאו לעז. וראה עוד השלמה לזה בסימן לו סעיף ו.

סימן לה

האם צריך עדים במינוי השליח, השלמה לזה ראה בסימן קמא סעיפים ח - יג לגבי שליח גט.

סעיף ג

האם מינוי הבעל שליח להולכה, או אשה הממנה שליח להולכה או לקבלה אם צריך לפני שני עדים?

הסוגיא בגיטין סג ב לגבי שליח גט. שליח קבלה צריך עדים ושליח הולכה אין צריך עדים.

שליח הולכה

נחלקו הראשונים האם שליח הולכה צריך עדים, לדעת הרמבם והשוע בסתם לא צריך עדים במינוי שליח הולכה כיון שאינו דבר שבערווה וכן פסק שוע. ומספיק שהשליח והמשלח מודים בדבר, לדעת החמ מספיק הודאה רגילה ואין צריך אתם עדי ולדעת הבש צריך "אתם עדי". לדעת הראבד שליח הולכה צריך עדים שהרי אינו אוחז בידו חפץ המוכיח שנשלח על ידי המקדש. והבש כתב שאם אוחז בידו שטר אירוסין לכו"ע אין צריך עדים על המינוי.

שליח קבלה

לדעת הרמבם ראבד ושוע שליח קבלה צריך מינוי בפני עדים שהרי שליח קבלה זה דבר שבערווה. ואילו הראש והרמא סוברים שאמנם בשליחות הגט האשה אינה נאמנת לומר שהיא מינתה אותו לשליח לפי שהיא באה להתיר עצמה, אבל בקידושין היא נאמנת לאסור עצמה ולומר שזה שליח שלה.

מה ההבדל בין שליח האיש לשליח האשה? בין קידושין לגירושין? האם יש הבדל בין קידושי כסף לקידושי שטר? (6*)

מה ההבדלים בהלכה בין שליח להולכה לקבלה בגירושין וקידושין? (2*) (א. עדים כנ"ל, ב. שליח להולכה עושה שליח. ג. ר"י מיגאש, שבהולכה כשר עבד. ד. שליח לקבלה לא יכול לעשות שליח, חצר חלקו על הב"י שלא מגורשת לגבי שליח קבלה, אבל אם שליח הולכה נתן גט בחצרו ומכר – פת"ש שמועיל)

סעיף ד ה

מי שאמר לחברו שרצונו לקדש אישה פלונית והלך חברו בלי ידיעתו וקדשה לו האם הקידושין

תופסים? האם צריך מינוי מפורש לשליחות לקידושין?

נחלקו הראשונים בביאור הסוגיא בקידושין מה דלמא ארצויי ארצי קמיה. לפי רשי והראש עולה שאם ידוע בודאות שהוא רוצה את הקידושין אין צריך מינוי שליחות מפורש. וכן פסק השוע בסעיף ד. ולדעת הרמבם המובא בראש שזהו רק באב אך בסתם אדם האשה ספק מקודשת וכן פסק השוע בסעיף ה.

סעיף ו

האם שליח לקידושין עושה שליח (2*).

דין שליח עושה שליח בגט ובקידושין

בגט

שליח קבלת הגט. אין בפירוש בגמרא. אינו יכול למנות שליח אחר משום שהוי מילי סימן קמא סעיף מג ואם אמרה בפירוש שמסכימה יש אומרים שמותר.

שליח הולכת הגט הסוגיא בכט א רואים שבמצבים מסוימים השליח ממנה שליח, משמע שאין זה מילי, רק צריך שיהיה מדעת המשלח.

בקידושין

שליח קבלת הקידושין, אינו יכול משום שהוי מילי. לא מפורש בגמרא.

שליח הולכת הקידושין. אין סוגיא, דיון בראשונים מובא בסימן לה סעיף ו.

הרמא הביא דעות ראשונים בזה כדלקמן.

יש אומרים שאם נתן לו כסף לקדש אינו מילי אך אם אמר לו קדש בכסף שלך וכדומה הוי מילי.

ויש אומרים גם אם נתן לו כסף הוי מילי, ורק אם נתן לו שטר אירוסין אין זה מילי.

הקדוש מראדוש סובר שבכל אופן שלוח לקידושין הוי מילי שהרי אי אפשר לקדש אשה בעל כרחא ולכן אין השליח יכול למנות שליח אחר.

בסימן לו סעיף ה כתב השוע"י אומרים ששליח קידושין לא יכול למנות שליח שני כי מילי לא נמסרו לשליח". החמ סובר שהשוע"י לא מחלק בין שליח קבלה להולכה ובשניהם יש מחלוקת אם אפשר למנות שליח שני, והבש סובר שדוקא שליח קבלה לא יכול למנות שליח שני משום שאינו אוהז בידו כלום אך שליח הולכה יכול למנות שליח שני משום שאוהז בכסף הקידושין.

מינה את חברו בכתב לקדש לו אישה או לגרש ושלח את הכתב ע"י גוי האם היא מקודשת? *3
בסימן קמא סעיף לה כתב השוע"י שאפשר למנות שליח הולכה בכתב והגוי ימסור לשליח את מינוי השליחות ואת הגט, והרמא החמיר שמא ימנה כך את הסופר והעדים והרי בעינן לשמה. אצלנו ביחס לקידושין הרמא כתב שיש אומרים להחמיר כגיטין ויש אומרים שיש להקל כיון שבקידושי כסף אין דין לשמה.

מנתה האישה שליח בכתב לקבל לה קידושיה או גירושיה האם מועיל? רא"ש גיטין פרק ז, אות כ

סעיפים ז ח שליח ששינה הסוגיא בקידושין נ

סעיף ט שליח שקידש את האשה לעצמו הסוגיא בקידושין נח ב.

סעיף י אם לא רצתה להתקדש למשלח נט א.

סעיף יא חזקה שליח עושה שליחותו גיטין סד

האומר לשלוחו צא וקדש לי אישה ומת השליח האם מותר לו לישא אישה אחרת ומתי? באר טעם הספק הזה.

סעיף יב התקדשה לאחר ולא ידוע אם השליח קדם קידושין עט.

סעיפים יג יד ביטול שליחות קידושין. (ביטול שליחות בגירושין סימן קמא נט - סז)

הסוגיא בקידושין נט א. הלכה כר' יוחנן שדיבור מבטל דיבור ואפשר לבטל שליחות. והוסיף המרדכי שגם אם מינה השליח בקנין, יכול לבטלו. לכתחילה אין לבטל אלא בפני השליח אך אם בטלו שלא בפניו מבטל.

סימן לו

מי שקדש על ידי שליח האם יכול לקדש פעם אחרת בשעת החופה?

כתב המרדכי קידושין תקו "מי שקדש על ידי שליח, לא יקדש פעם אחרת בשעת חופה שלא להוציא לעז על קידושין הראשונים, שהעולם יאמרו אין קידושי שליח כלום". וכן פסק שוע.

יש מקרים מיוחדים בהם יכול לחזור ולקדש כגון שהקידושין הראשונים היו ללא מנין, ובאופן זה יכול לקדש שוב בעשרה ולברך. כמו כן אם אין עדים על קידושי השליח, או לסוברים שאם לא בירך ברכת האירוסין יכול לברך אותה בשעת הנישואין, כמובא בסימן לד.

סימן לז

האם חייב האב לפדות את בתו הקטנה? פד"ר י עמוד 222

סעיף ז

אב ששלח שליח לקדש את בתו, האם צריך לעשותו בעדים? סעיף ז' וסעיף יד ברמ"א

קידושין מא א האב יכול למנות שליח לקבל קידושין עבור ביתו.

ובדף יט יכול למנות גם את הבת עצמה שתקבל את הקידושין. ומצאנו שני הסברים ברא"ש כיצד זה יתכן, להסבר א של הראש יש שליחות לקטן כשהשליחות לטובתו, ולהסבר ב האב יכול לתת לביתו את הזכות שיש לו בקידושיה. שוע פסק הלכה כגמרא זו והראם והרמא פסקו שקטנה אינה יכולה לקבל קידושיה.

וכתב תרומת הדשן והביאו הרמא שכיון שממנה אותה להיות שליח, זה צריך להיות בפני עדים, והב"ש כתב שזה נכון לפי הפירוש הראשון ברא"ש ולא לפי הפירוש השני.

סעיף יא

קטנה שהלך אביה למדינת הים וקידשה עצמה מה דינה?

בקידושין מד ב נחלקו אמוראים לגבי קטנה שהתקדשה שלא לדעת אביה, רב ושמואל סוברים שצריכה גט מכיון שיש ספק שמא נתרצה האב, אך זהו דוקא אם אביה שידך אותה. לדעת עולא אינה צריכה אפילו מיאון. ובדף מה ב רבינא מכריע שלא חוששים לרב ושמואל. וכן פסק שוע שאינה צריכה גט ולא מיאון אפילו אם אביה שידך אותה. החמ והבש מציינים שאם התרצה האב בקידושין אזי חוששים לקידושין, אך כאן לא התרצה בקידושין אלא בשידוכין בלבד.

כתב ר"ת והביאו הרמ"א, שמחלוקת האמוראים היא רק במקרה שאביה נמצא כאן, אך אם הוא נמצא במדינת הים לכו"ע חוששים שמא התרצה האב.

סעיפים יא' - יג' קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה

א: הלכה כרבינא בקידושין מד ב שלא חוששים שמא נתרצה אביה ואינו כלום ואפילו מיאון אינה צריכה.
 ב: גם אם התרצה האב בפירוש אחר הקידושין, אין זה מועיל.
 ג: התרצה האב מיד כששמע. לדעת הרמבם אין זה מועיל ואינה מקודשת אך לדעת הרמה היא מקודשת ושוע הביא דעה זו בשם יש אומרים
 ד: אם האב גילה דעתו שחפץ לקדשה לפלוני ואחר כך הקטנה קידשה עצמה לדעתה ללא רשות אביה, לדעת הרמה חוששים לקידושין אלו שמא נתרצה וכן חשש השוע בסעיף יב.
 ה: נתקדשה לדעת אביה ונישאת שלא לדעתו, מחלוקת בקידושין מה ב.
 ו: בסעיף יד ברמא מובא שאם האבא במדינת הים וקידשה עצמה, גם במצב כזה חוששים לקידושין, שאע"פ שהלכה כרבינא מכל מקום כשהאבא במדינת הים, חוששים שהתרצה והביאו הרמא להלכה.

סעיף יג נשאת שלא לדעת אביה.

קטנה שהלך אביה למדינת הים האם מותר לה להינשא ואם יש נפ"מ בדין זה לדין של סעיף א' בשאלה זו.

אם אח"כ שמע אביה ונתרצה, האם היא מקודשת למפרע או רק משעת שמיעה, ומה הדין אם נתעכלו המעות?

קטנה שקידשה אביה ומת ונכנסה לחופה האם היא נשואה מדאורייתא?

קידושין מה ב דנה הגמרא לגבי נשאת שלא לדעת אביה. יעו"ש. הראשונים חולקים מה הדין אם מת אביה, המדרכי כתב שכיון שמת האב היא ברשות האחים, ואינה יכולה להנשא שלא מדעתם. וכן פסק הרמא. ואילו ר"ת סובר שאין אדם מוריש זכות ביתו לבנו, ולכן הנישואים חלים.

סעיף יד

קטנה שהלך אביה למדינת הים והשיאוה אמה ואחיה, האם תפסה הקידושין מדרבנן, וצריכה מיאון? באם לא תפסו קידושין, האם מפרישים אותם או שיכולים לחיות ביחד?

לדעת בה"ג תקנו חכמים שתהא כיתומה ויש כח לאחיה ואימה לקדשה מדרבנן. ולדעת הראש לא תיקנו כן, אך בדיעבד לא צריכה לפרוש ממנו כי אין זה כדרך זנות שהרי עשו דרך קידושין. שוע סתם כראש והביא דעת בהג כיש אומרים. הרמא מביא דעת המדרכי ורבנו תם שחוששים אפילו לספק קידושין מדאורייתא שמא התרצה האב.

מה הדין שבא האב ומוחה, האם אסורים זל"ז או יכולים לחיות ביחד?

כתב הריבש אפילו מיחה האב אינה חייבת לפרוש ממנו.

ומה הדין בקיבל אביה קידושין מאחר ועדיין היא קטנה מי צריך לגרשה?

הרמא כתב שצריכה גט משניהם והנו"כתמהו מדוע צריכה מהראשון.

אישה שגרשה בעלה ועשה הסכם שהאם תטפל בבנות לזונן ולגדלן ולהשיאן וקבלה קידושין עבור הבנות בקטנותן האם חלו הקידושין ואם כן האם מדאורייתא או מדרבנן?

רמא הביא תשובת הריבש שאם האב אמר שיהיה כח בידה להשיאן כשהן קטנות, מה שעשתה עשוי ובלבד שאמר כן בפני עדים ככל שליח קבלה שצריך עדים. אך אם אמר שיהיה כח בידה להשיאן כשיגדלו והיא השיאתן בקטנותן, אין במעשיה כלום.

סעיף טז

מי שיש לו שתי בנות קטנות, ושידך אחת מהן לאחד ולאחר זמן קיבל קידושין ואמר סתם ביתך מקודשת לי, מה הדין?

כתבו הראשונים (הובא גם ברן על קידושין כב ב) ששתי הבנות אסורות לו וצריכות ממנו גט, ואיננו אומרים שבדאי התכוין לזו ששידך אותה כבר. ואם קידש בסתם אך מיד לאחר ששידך כתב ה"ח"מ שבאופן זה רק המשודכת מקודשת לו, (אך מלשון השוע נראה שגם אם קידש מיד, הוי ספק).

אמר שתי בנותיך מקודשות לשני בני , שהדין הוא שאסורות לשני בניו, כיון שאין ידוע לכל אחד מי קידש, האם כופין אותו לגרש?

כתב הרמא "כל כי האי גוונא דהו קידושין שלא נמסרו לביאה כופין אותו לגרש".

סעיף כד

אישא שאומרת נתקדשתי ואין יודעת למי, האם מישאיה יהיה נאמן לומר אני הוא, ואם עד אחד טוען מיהו המקדש האם הוא נאמן?

קידושין סג ב נאמן ליתן לה גט להתירה לעלמא אבל אינו נאמן כדי לכונסה. כלומר מחמת הכלל אין אדם חוטא ולא לו, אנו מאמינים לו שהוא קידשה וכעת הוא מגרשה והיא לא אשת איש ומותרת לכל העולם. אך גם לאחר שמגרשה, הוא לא יכול לשאת אותה שאנו חוששים לקנוניא, שאמר שזה הוא כדי לשחרר אותה מהאיש שבאמת קידש אותה, אמנם בדיעבד אם כנסה אין מוציאין מידו שהרי זה ספק. אם עד אחד מעיד כמותו שהוא קדשה הוא נאמן, ויכול לשאתה לכתחילה ר"ן כז א הביאו הרמא. **אם באו שנים וכל אחד מהם טוען שהוא קידש אותה ויש עד לטובת אחד מהם האם נאמן?** הח"מ סובר שבמקרה כזה אין העד נאמן משום שהרי דבר שבערווה, ומה שמועיל במקרה לעיל זה משום שאין מי שמכחישו. הבש חולק וסובר שמאחר והיא לא אתחזק כאשת איש, עד אחד נאמן.

סעיפים כה כו

האב שאמר על בתו, קדשתיה וגרשתיה, באיזה אופן הוא נאמן והבת תהיה פסולה לכהן, ובאיזה אופן תהיה מותרת לכהן. באיזה אופן הבת תהיה אשת איש ובאיזה אופן תהיה מותרת לכל העולם ודינה כפנויה? אב שאמר קידשתי את בתי, האם מועילה אמתלא? (2*)

במשנה קידושין סד אב שאמר על בתו קדשתיה וגרשתיה נאמן כל עוד שהיא קטנה. הרן הוסיף שמדובר שאומר כן תוך כדי דיבור אך אם ביתו הוחזקה שהתקדשה אינו נאמן לומר שהתגרשה.

האב שאמר קידשתי את בתי ואחר כך קידשה לאחר מה דינה? ומה הדין אם טוען שקידושי הראשון היו בפסולי עדות או שטוען שהתגרשה מן הראשון מה הדין. 2*

בהמשך לדין זה כתב הרשבא דין נוסף אב שאמר שקידש את בתו ואחר כך קדשה לאחר ואמר שקידושי הראשון היו בפסולי דאורייתא, נאמן. והרמא הוסיף שצריך להיות שאומר כן תוך כדי דיבור כמו בדין הקודם. אך השוע לא כתב כן. השוע הבין שאין ביניהם מחלוקת ופסק את שני הדינים, ואילו הרמא הבין שהם חולקים ופסק כרן שצריך להיות תוך כדי דיבור.

סימן לח**סעיף א**

האם יש אונס בקידושין?

הר"ן בקידושין כה כותב שאם התנאי לא התקיים באונס, האשה לא מקודשת, שהרי אין האשה מתקדשת אלא לרצונה ומדעתה, ואם לא קיבלה מה שרצתה אינה רוצה להתקדש ומה אכפת לה מאונס שלו.

סעיפים ב ד

פרט מה הן הלכות התנאי? האם בתנאי קודם למעשה, האמירה צריכה להיות קודם או הכל תלוי כשהמעשה לא יהיה קודם?

ראובן קידש אשה על תנאי ואמר לה בזה הלשון, על מנת שתבעלי לפלוני, האם תנאי זה אפשר לקיימו? האם בקדושי ביאה מועיל תנאי?

כפול

הן קודם ללאו, לפי שבגמר דבריו אדם נתפס, ואם בסוף אמר הן הרי שהכוונה שיועיל ללא תנאי. ולפי זה אם אמר לאו והן ולאו, זה תנאי טוב.

תנאי קודם למעשה, לרמבם הכוונה שיתנה לפני שעושה את המעשה, אך סדר הדיבור לא משנה! ולשאר הראשונים גם סדר האמירה משמעותי.

תנאי שאפשר לקיימו, שהרי אם אי אפשר לקיימו הוי כמפליג.

ובגיטין פד ב הלכה כרבא שאם התנה על מנת שתעשה איסור, התנאי מועיל שהרי יכולה לעשות איסור. ואם התנה על מנת שתיבעל לאסור לה, אי אפשר לקיימו והתנאי בטל והמעשה קיים. ואם התנה על מנת שתיבעל למותר לה, התנאי מועיל שיכולה לשחד אותו בממון. וקשה מדוע להבעל למותר לה הוי אפשר לקיימו, הרי ברגע שתבעל לו, הקידושין חלים, ואז הוי מקודשת והבעילה אסורה?! הבח תירץ שיכולה להבעל לו לאחר מות בעלה והקידושין יחולו למפרע, והחמ תירץ שיכולה להבעל לאותו פלוני בלי לומר לו שביאה זו יוצרת קידושין.

אפשרי על ידי שליח, המקור בכתובות עד שאי אפשר לעשות תנאי בחליצה משום שאי אפשר לחלוץ על ידי שליח. וביאר הבש שאפשר לעשות תנאי בקידושי ביאה משום שהוקשו כל היות להדדי.

שלא יהיו תנאי ומעשה בדבר אחד, הקשו הראשונים מקידושין ו ב מי שנתן אתרוג במתנה לחברו על מנת שיחזיר לו את האתרוג, התנאי קיים והרי התנאי והמעשה בדבר אחד?! התוספות שם מבארים שמותר שיהיה תנאי ומעשה בדבר אחד א"כ התנאי סותר למעשה כגון הרי את מגורשת והנייר שלי, אך כשאין סתירה אפשר שיהיו תנאי ומעשה בדבר אחד. הרא"ש (ב"ב ח מח) סובר שזה מחלוקת סוגיות והלכה שאם התנאי והמעשה באותו חפצא התנאי בטל. ופסק הרמא שמכיון שמחמירים בגיטין וקידושין צריך לחוש לחומרא שבתנאי ומעשה בדבר אחד התנאי בטל.

סעיף יח

קידש אישה בתנאי שיראה לה דירה והראה לה את דירתו שכולה ממושכנת האם היא מקודשת?
קידושין ס על מנת שאראך מנה, צריך להראות לה מנה משלו. ואפילו הביא עדים שיש לו אינה מקודשת כי היא רוצה לראות בעצמה כפי שהתנה ואינה סומכת על עדים.
כתב רבנו ירוחם שאם הראה לה מעות שלו שהן משועבדות, מקודשת כיון שהן לגמרי שלו. הביאו הרמא.

סעיפים כא- כג

קידש את האשה בתנאי שיראה לה קרקע לדירה והראה לה קרקע שחכר מ'מנהל מקרקעי ישראל' האם האשה מקודשת?
בקידושין ס ב על מנת שאראך בית כור עפר צריך להראות משלו, ואם הראה קרקע שיש לו באריסות או בשכירות אינה מקודשת.

סעיף כד

אמר לאשה התקדשי לי בדינר זה אחד, ונמצאו שניים האם מקודשת?
בקידושין מח אפילו הטעתה אותו לשבח אינה מקודשת. אמנם בירושלמי כתב שאם מדובר בתנאי שאין בו קפידא, ואין משמעות לשינוי, מקודשת. ואילו הרן כתב שבכל תנאי יש קפידא ואינה מקודשת. וכתב הבש שבמקרה זה שאמר התקדשי לי בדינר ונמצאו שניים לכולי עלמא מקודשת שהרי נתן דינר.

סעיף לה - ביטול התנאי

כדי לבטל תנאי, האם צריך עדים או אמירה או גם בלי שום אמירה אלא רק עשה מעשה שמוכיח ביטול התנאי?

האם מועיל תנאי בחופה? סעיף לה, עיין ב"ש סקנ"ח לגבי כנס ולא בעל

סעיף לח

קידש אישה בתנאים של ממון לטובתו או לטובתה או מומין או נדרים האם יכול לוותר על התנאי?
כל אחד יכול לוותר על התנאים שהם לטובתו.

סעיף לט

ויכוח בין בעל לאישה האם נתקיים התנאי, מי נאמן?
הר"ן בקידושין כה ב הביא דעת הרמבן והחולקים עליו. רמא הביא שתי השיטות.
מה הדין בגלוי דעת בקידושין? ראה תשובה בסימן קלד לענין גיטין. (ערוה"ש מב סק"ט – סקי"ב)

סימן לט

(סימן זה עוסק בנמצאו מומים באשה, מה הדין לענין קידושין. נמצאו מומים לגבי חיוב כתובה בסימן קיז ובסימן קנד)
המקדש אשה סתם ונמצאו בה מומין, האם הקידושין תקפים? האם יש איזה חילוק בדבר? (2*)
קידש אשה ונמצאו בו מומין – מה הדין? (2*)

כתובות עב

כשנושא אשה יש שלוש אפשרויות מה אמר: על מנת שאין כך מומין, על מנת שאין כך שום מום, נשאה בסתם.

ישנם שני סוגי מומים: מומים משמעותיים ומומים שאינם משמעותיים.

ונפרט:

אמר על מנת שאין כך מומין, אם יש בה מום משמעותי, אינה מקודשת, אך אם המום אינו משמעותי, מקודשת.

אמר על מנת שאין כך שום מום, בכל מום אינה מקודשת.

נשאה בסתם,

אישה שהייתה נכפית בקטנותה ונתרפאה ולאחר מכן נישאה לראובן ע"מ שאין בה מומין ולאחר זמן נודע לבעל שהייתה נכפית בקטנותה כנ"ל האם הקידושין תופסים או לא?

לגבי שאר מומים אם התרפאה לפני הקידושין, היא מקודשת, אך לגבי מצב בו היתה נכפית או מצורעת, כתב הח"מ שיתכן שהיא עדיין מוגדרת בעלת מום משום שזה מום שרגיל לחזור.
מה הדין אם הטעות היתה באיסור, הוא חשב שהיא אלמנה והוא כהן והתברר שהיא גרושה, האם בטלו הקידושין?
 כתב הנוב"י שאי אפשר להתירה ללא גט, שהרי מוכח בגמרא שבחייבי לאוין הקידושין תופסים אף אם לא הכיר בה מתחילה.

סימן מ

סעיפים א ב

המקדש אשה לאחר שלושים יום, האם מקודשת?

קידושין נט', האשה מקודשת. אפילו אם עד יום השלושים יתאכלו המעות! משום שבעת שנתן לה את המעות נתן לה אותם לשם קידושין, (ואינו דומה לפיקדון, שהרי פיקדון נשאר ברשות המפקיד, ואינו דומה למלווה משום שבשעת הנתינה לא נתן לשם קידושין והכסף מיד שייך לאשה שקבלה אותו). ואם קדשה בשטר צריך שהשטר יהיה בעין לאחר שלושים יום.

בא אחר וקידש בתוך שלושים יום?

כתוב בגמרא שמקודשת לשני, ואז קידושי הראשון לא חלים.

המקדש אשה לתקופה של שלושים יום?

כתוב בירושלמי הביאו הרן והרמא שהקידושין חלים וממילא אינם פוקעים. וכתב הבש שביחס לגט יש ספק האם גט כזה כורת.

סעיף ה

הרי את מקודשת לאחר שתתגרשי?

קידושין סב אינה מקודשת כי אי אפשר לקנות דבר שלא בא לעולם.

סעיף ו

האומר ליבמה הרי את מקודשת לי לאחר שיחלוץ יבמך אם תפסו הקידושין ואם כן האם הם קידושי ודאי או קידושי ספק? *2
 שמואל מסתפק ביבמות צב.

סימן מב

סעיף א

הכריחו אדם לקדש לו אשה וקידש, האם היא מקודשת?

קידושין ב ב אין האשה מתקדשת אלא לדעתה. ובמסכת בבא בתרא מח ב "תליוה וקדיש ... לא הוו קידושין הוא עשה שלא כהוגן לפיכך אפקעינהו רבנן לקידושין מיניה".

אם אנסו את האיש לקדש, בזה נחלקו הראשונים, הרמבם כתב שהיא מקודשת, וביאר המגיד משנה שדוקא אשה שאינה יכולה להפקיע עצמה ממנו ללא רצונו, תקנו להפקיע את הקידושין אך לגבי האיש, מכיון שיכול לגרש בעל כרחו, לא הפקיעו קידושין שנעשים בעל כרחו, וכתב הבש שלכאורה לאחר חדרג שאינו יכול לגרש בע"כ, נפקיע הקידושין, ואפשר לומר שבכהאי גוונא שהכריחו אותו לקדש לא החרים רבנו גרשום שלא יגרש בע"כ. והריף כותב שאין קידושיו קידושין, השוע כתב י"א וי"א וסיכם הלכך הוי ליה ספק.

ומה הדין אם אמר רוצה אני?

סעיף ב

מה הדין בקידושין בעד אחד?

קידושין סה, המקדש בלא עדים אינה מקודשת. והמקדש בפני עד אחד מחלוקת אמוראים. הריף הרמבם והראש כתבו שאינה מקודשת ואילו הסמג והיראים כתבו לחשוש לקידושין. התשבץ כתב בדעתם שהם חוששים לקידושין בתנאי שהחתן והכלה מודים שהיה קידושין. שוע פסק כריף רמבם וראש שאין קידושין והרמא כתב לחשוש לדעת היראים אך במקום עיגון אין להחמיר.

האם בקידושין מועיל עדות מיוחדת / ומה הדין בגיטין? (*4)

עדות מיוחדת בקידושין

בממונות מצטרפים כריב"ק סנהדרין ל א. בנפשות אין מצטרפים מכות ו ב. באיסורים משמע בכתובות כג ב שמצטרפים. ואכן בסימן יא סעיף א פסק הרמא שעדי כיעור מצטרפים לאסור האשה. לגבי קידושין פסק השוע כאן שאין העדים מצטרפים אבל יתכן להסביר שזה משום שהזוג לא מתכוונים לקידושין ולא בגלל שאין שני עדים כדלהלן.

עדות מיוחדת בגירושין

מהסוגיא בגיטין לג ב עולה שמצטרפים.

סעיף ג

עדי קידושין שהם רואים ואינם נראים, האם נקראים עדים?

הבית יוסף מביא רשב"א וריב"ש (מובא בר"ן גיטין לה ב) שאומרים שאם האיש והאשה לא רואים את העדים, אע"פ שהעדים רואים את מעשה הקידושין, אין האשה מקודשת, בטעם הדבר כתב הח"מ שאנן סהדי שאינם מתכוונים לקידושין, ואילו המהרי"ט כתב הטעם שהתורה הפקיעה הקידושין. ואע"פ שהוא או היא אומרים מפורשות שכוונתם לקידושין, מכיון שלא רואה את העדים, אין לזה משמעות. המהרם פדאוה מסייג שמדובר באופן שהאשה מודה שהיה קידושין אך אומרת שהתכוונה לשחוק, אך אם היא כופרת בכלל שהיה מעשה כזה והעדים מעידים שאכן היה, באופן כזה חוששים לקידושין. שוע פסק כרשבא וריבש והרמא הביא הסתייגות המהרם פדאוה.

התקדשה האשה בפני שני עדים פסולים ולא ידעו החתן והכלה שהם פסולים והיו עוד שני עדים כשרים רואים ואינם נראים מה הדין?

לטעמו של הח"מ הקידושין חלים שהרי הם לא ידעו שהעדים פסולים ולכן התכוונו לקידושין ומכיון שראו אותם גם עדים כשרים הרי היא מקודשת. ולטעמו של המהריט, אינה מקודשת.

סעיף ד

לא יחד עדים לקידושין האם מקודשת, האם צריך לייחד עדים לקידושין? האם צריך וראוי להקפיד על יחוד עדים בקידושין?

קידושין מג, אין צריך ליחד עדים לקידושין. והוסיף הריבש כשהוזמנו שניים לעדות, אף אותן שלא הוזמנו יכולים להעיד. שוע הביא דין הגמרא והרמא הביא דברי ריבש. כתב הבית מאיר שמנהג קדום ליחד עדים לכתחילה כדי לחשוש לשיטת רשי שאם יש שם קרובים וכיוונו להעיד שהם פסולים את כל העדות.

עדים שלא התכוונו להעיד בעת שראו, יכולים להעיד?

פת"ש הביא מח' אחרונים.

יחד עדים לקידושין ונמצא אחד מהם קרוב או פסול. האם אומרים עדות שבטלה מקצתה בטלה

כולה? האם אפשר לקבוע שהקידושין כדין מחמת אחרים שנכחו בחופה?

כתב החת"ס שמעיקר הדין אין צריך לשוב ולקדש, מכיון שמדובר שהיו שם רבנים ועוד אנשים ואנן סהדי שנכנסה לחופה אין לפסול. והיחוד לא פוסל את עדות האחרים. ואין לפסול מטעם עדות שבטלה מקצתה משום שלדעת הראש הפסול הוא כשמעידים בבית דין וכאן מדובר בשעת הקידושין ועוד קצות החושן כתב שגם לדעת הריף והרמבם שהפסול הוא בשעת ראיית העדות, אך זה רק בעדות ממון ונפשות אבל דברים שתחילת עשייתן צריכה העדים, אין דין זה. ועוד שכל עדות שהיא אנן סהדי, לא שייך בה נמצא אחד קאו"פ כל העדות בטלה. אך מהיות טוב כדאי שבסתר יקדש שוב.

העובדה שחלק מהאורחים הנוכחים בחופה פסולים לעדות פוסלת גם את עדות העדים הכשרים?

במכות ה ב, נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטלה. לדעת רשי ורמבם אם העדים הפסולים התכוונו בשעת ראיית המעשה להעיד, זה פוסל את כל הכת. ולדעת תוספות וראש צריך שהתכוונו בשעת ראיית העדות להעיד ושיעידו בפועל.

במעמד החופה עומדים הרבה קרובים או פסולים, ולכאורה לפי רשי ורמבם אם הם מתכוונים להעיד, הם פוסלים את הקידושין, אמנם מעיקר הדין אין לחשוש משום שכל זמן שלא באו לבית הדין מסתמא לא כיוונו להעיד. אך לכתחילה כתב הריטבא צריך ליחד עדים כשרים לקידושין. הקצות מוסיף טעם נוסף שיש חשש שלא יתנו דעתם על הקידושין מחמת השמחה וכדומה והיחוד גורם לתשומת לב.

מה הדין כשלא ראו נתינת הטבעת ממש?

כתב הרשבא שצריכים ממש לראות הנתינה, לכן עדים ששמעו שאומר לאשה הרי את מקודשת לי באתרוג זה, וראו אחר כך אתרוג יוצא מתחת ידה, אינה מקודשת.

לעומתו המרדכי כתב שאם אחד מהעדים לא ראה ממש, לא מבטלים הקידושין משום שחוששים לקידושין בעד אחד ועוד שאם רואה דבר מוכח, הוי עדות, אע"פ שלא רואה ממש כמו שבקידושי ביאה אין צריך לראות הביאה ממש.

הדמ הסביר שהם חולקים. וראיית המרדכי אינה ראייה משום שבקידושי ביאה זה שונה.

רמא העתיק דעת הרשבא להלכה.

כשלא ראו את האשה עצמה?

למבי"ט לא מקודשת ולמהרי"ט מקודשת.

לא שמעו הרי את מקודשת לי?

עדי קידושין האם צריכים דרישה וחקירה?

ביבמות קכב ב אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה, וכן פסק שוע. בסימן יז סעיף כא. עוד למדו זאת מגיטין פח שם כתוב שהדיוטות דנים בגיטין משמע שאין צריך גם דו"ח. וכן פסק הרמא אצלינו בסעיף ד שעדי קידושין לא צריכים דו"ח. המשאת בנימין כתב שאין ללמוד מכך לקידושין משום שבקידושין היא נאסרת לכל העולם וצריך דו"ח.

הרשב"א וריב"ש כתבו אין בודקין בדו"ח עדי גירושין וקידושין. והמרדכי כתב שאם נראה שהדין מרומה בודקין בדו"ח. וכן פסק הרמ"א.

בשו"ת נוב"י כתב שעדות על אשה פנויה שהתקדשה בזה כתב הרשב"א שאין צריך דו"ח. אבל עדות על אשת איש שהתקדשה לאחר, העדים צריכים דו"ח.

המשאת בנימין כתב שעדי קידושין צריכים דו"ח היות והאשה נאסרת בעדותם לכל העולם ועדי גירושין אין צריך כי בעדותם היא ניתרת לכל העולם.

מהו הדין אם נמצא כתוב בשטר שפלוני קידש את פלונית אם חוששין לקידושין, האם צריך לקיימו

ואם צריך לדעת שנכתב מדעתן. (*4) מה הדין אם היה חתום על השטר בעד אחד

הגהות מרדכי תקסט כתב שאם השטר מקוים חוששים לקידושין ואם אינו מקוים לא חוששים לכתוב בו. המהריק מחמיר לחשוש לכתוב בשטר בכל אופן. הרמא פסק כהגהות מרדכי וכתב ודלא כיש מי שמחמיר בדבר. הרשב"א הוסיף שחוששים אם הוזכר בשטר שנכתב מדעת האשה.

סעיף ה

המקדש בפסולי עדות?

המקדש בפני עדים הפסולים מדאורייתא לא חוששים לקידושין כלל ואילו המקדש בפני עדים הפסולים מדרבנן או ספק פסולים מדאורייתא חוששים לקידושין.

מה נקרא פסול לעדות? חו"מ.

אם לא העידו עליו מבית דין ואם לא יודע שיפסל לעדות? ואם הוחזק לעברייני בציבור, האם זה דין לפסלו?

בפתש הביא פני אריה שכתב כדי לפסול עדים צריכים שני תנאים, 1: העדות עליהם צריכה להתקבל בבית דין של שלושה דיינים. 2: העדות צריכה להימסר בפניהם.

עדים שאינם יודעים שעוברים עברה אינם פסולים לעדות, בפתש הביא רעק"א שלכן המתגלחים בתער אינם נפסלים לעדות.

עדים ריקים ופוחזים כיון שאינם חשודים להעיד שקר בשביל ממון אלא חשודים על שאר עברות כל זמן שאין לפנינו שני עדים המעידים שעברו על עברה, כשרים הם לכל עדות מלבד מה שחשודים עליו.

האם יש מקום לחשוש שחזרו בתשובה, כמו המקדש ע"מ שאני צדיק ונמצא רשע (*2)

מה הדין בגלוי דעת בקידושין? ערוה"ש מב סק"ט – סקי"ב

המקדש קידושי דרבנן בפסולי עדות דרבנן? (*2) באר טעם הספק הזה.

הרמא כתב שלא חוששים לקידושין.

בא על הערוה, או חשוד, האם פסולים לעדות מהתורה או מדרבנן ח"מ סקי"ד ב"ש סק"כ

כתב הח"מ: הנה הפרש גדול יש בין בא על הערוה ממש לחשוד בעלמ' שמת'יחד עם העריות דבחשוד בעלמ' נראה שאינו רק פסול מדרבנן דאינו לאו מפורש בתורה רק שהוא חשוד לאותו דבר.

אבל אם בא על הערוה ממש ויש עדים בדבר, למאן דפסק כרב ששת (סנהדרין פז"ב דף כ"ו) הוא פסול מדאוריית' ומיהו לדעת קצת פוסקים הפוסקים כרב נחמן שם אף בבא על הערוה ממש מאחר שיצרו תוקפו כשר לעדות, רק בעדות אשה נקרא חשוד מדרבנן.

סימן מג

קידושי קטן

האם יש תוקף לקידושין של קטן שקידש אשה?

א: חכמים לא תיקנו קידושין לקטן אלא רק לקטנה שלא ינהגו בה מנהג הפקר. לכן קטן שקידש אין קידושיו כלום. יבמות קיב ב.

האם מותר לקטן לישא אשה וכשיגדיל יחולו הקידושין מדאורייתא?

א: הבית יוסף (סימן מג) מביא בזה מחלוקת הראשונים, דעת הרשב"א ש"אסור לעשות כן מכמה טעמים", ודעת הרא"ש (האיש מקדש סימן ח) היא ש"קטן שהשיאו אביו לא חשיב כאילו היא בזנות אצלו אפילו היא גדולה ובת עונשין אע"ג דלא תקינו רבנן נישואין" כלומר שמותר לקטן לקדש אשה, וכן דעת רוב הראשונים

בגמרא בסנהדרין כתוב: ומצווה להשיאן סמוך לפרקן, סנהדרין עו ב. ונחלקו האחרונים האם קידושין אלו חלים, לדעת הבח קטן שהשיאו אביו סמוך לפרקו הקידושין חלים מדרבנן ולרוב האחרונים, הקידושין לא תופסים כלל.

ב: אם לאחר שהגדיל שלח סבלונות אינה מקודשת משום שאנו אומרים ששלח על דעת הקידושין שקידש בקטנותו אך אם בעל הוא מקודשת שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. כתובות עג.

ג: קטן שנשא אשה והגדיל כתובתה קיימת. דוקא מנה או מאתיים ללא תוספת. כתובות צ.

קטן שקידש שיחולו הקידושין כשיגדיל, האם הקידושין חלים. (2*)

המשנה למלך מסתפק אם הקידושין חלים. והנוב"ל כתב שהקידושין חלים אפילו אם נתאכלו המעות כדין המקדש לאחר שלושים יום. וכך נהגו בפולין שקטן נושא אשה ולא מקפידים לקדש לכשיגדיל.

האב שקידש את בנו הקטן האם הקדושין חלים. האם יש הבדל בין גיל 12 לגיל קטן יותר (2*)

המהריק כתב שצריכה גט משום שזכין לאדם שלא בפניו ועוד שמא ארצויי ארצי קמיה. המהריק והגרא כתבו שרוב הפוסקים חלקו עליו. ועוד כתב הנוב"ל שאם יש לאשה קרובים הרי שזה גם חוב לו שנאסר בקרובותיה ועוד שאם עשו עבורו גם חופה הרי שהתחייב בשאר כסות ועונה והוי חוב לו ובמקרים כאלו גם המהריק מודה שאינה מקודשת.

סימן מד

סעיף א

אשת חרש שזנתה האם אסורה לבעלה?

חזל תקנו שלחרש או חרשת יש נישואין משום שיכול לשרור שלום בית בנישואיהם בניגוד לשוטה שם לא יכול לשרור שלום בית, לכן לא תקנו נישואין כלל. יבמות קיב. אך כאמור קידושין הללו חלים מדרבנן בלבד. לכן כתב הרמבם והשו"ע שאם פקח קידש פקחת שקידשה כבר חרש, הקידושין של הפקח חלים, שהרי הקידושין של החרש חלים רק מדרבנן.

לגבי אשת חרש שזנתה, נחלקו האחרונים האם נאסרת לבעלה כשם שנאסרת לבעל, הב"ש סובר שנאסרת גם לבעלה, והבית הלל סובר שמכיון שהאיסור מדרבנן לא קונסים אותה. הבית מאיר מסייג שההיתר של הבית הלל הוא באופן שאמרו לאשת חרש שבעלה מת וכדומה אך אם ממש זנתה תחתיו, מפורש ברמבם שנאסרת לבעלה.

סעיף ב

מי שדעתו דלה וקלושה או שדעתו אינה צלולה וקדש אישה, האם חלו הקידושין? (2*)

ביבמות קיב מבואר שחכמים לא תקנו קידושין לשוטה. וכתב הרמב"ם דוקא שוטה גמור אך מי שדעתו צלולה אעפ"י שהיא קלה וקלושה, הוי קידושין. ואם הוא עיתים שוטה עיתים חלים ואיננו יודעים מתי הוא חלים, ספק מקודשת.

סעיף ד

מה דין קידושין של סריס ואילוניות?

סריס: סריס הוא מחייבי לאוין וקידושין תופסים בו. וכתב החו"י שאם לא ידעה שהוא סריס ונמצא כזה, אינה צריכה גט כיון שהכל יודעים למה כלה נכנסת לחופה.

אילוניות: מצאנו סתירה בין סוגיות שונות

יבמות ב ב: שומרת יבם שהיא ערוה ליבם ונמצאת אילוניות, צרתה מותרת, משמע שהיא לא נחשבת נשואה.

כתובות ק ב: לאילוניות אין כתובה, משמע שיש לה קידושין.

גיטין מו ב: המוציא אשתו משום אילוניות, לא יחזיר עולמית שמא תנשא לאחר וכו' ונמצא הגט בטל.

יש אומרים שאילונית אינה מקודשת כלל. וכוונת הגמרא בכתובות גם שאינה מקודשת. ויש אומרים שהקידושין חלים.. שוע הביא יש ויש.

סעיף ז

מקדש חייבי לאוין או איסורי שניות, האם הקידושין תופסים לשיטה הסוברת כל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני? והאם קידש אשה נידה בביאה האם תופסים הקידושין?

קידושין סו ב מבואר שקידושין תופסים בחייבי לאוין. גם כשמקדש בביאה פסקו האחרונים שהיא מקודשת ולא אומרים "כל מה דאמר רחמנא לא תעביד לא מהני". מצאנו שלושה נימוקים, א: כל שאפשר לעשות בהיתר, אזי גם שעושה באיסור, מהני. וכאן יכול לקדשה בכסף או בשטר.

ב: בקידושין חדשה תורה שמועיל גם כשזה באיסור.

ג: אי עביד לא מהני רק במקום שאם החלות תפקע לא יהיה איסור, אך כאן בכל אופן יש איסור.

האם יבמה לשוק שנתקדשה תפסי בה קידושין?

ביבמות צב ב: אמר רב מנין שאין קדושין תופסין ביבמה שנאמר (דברים כה, ה) לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר לא תהא בה הויה לזר ושמואל אמר בעניותינו צריכה גט מספקא ליה לשמואל האי לא תהיה אשת המת אי ללאו הוא דאתא אי דלא תפסי בה קדושין הוא דאתא אמר ליה רב מרי בר רחל לרב אשי הכי אמר אמימר*הלכה כוותיה דשמואל

סעיף יא יב

מה הדין באדם שקידש אישה שפחה וחציה שפחה וחציה בת חורין ואח"כ נשתחררה והלכה והתקדשה לאחר, למי מהם מקודשת, הסבר ונמק

חצי שפחה וחצי בת חורין שזנתה האם אסורה לבעלה?

הסוגיא בגיטין מג

סימן מו'

מה הדין אם יצא קול שגירש על תנאי? (בנוסף לקול הקידושין) ח"מ סקט"ו, ב"ש סקי"ט
א"א שאמרה לבעלה שלפני שנישאה לו הייתה נשואה לאחר שעדיין חי ולא נתגרשה מהראשון
האם נאמנת או לא, והאם יש חילוק אם יש ילדים מהשני? סעיף ח' ברמ"א, סימן מ"ח בט"ז סק"ד, סימן קטו ב"ש סקכ"ג

צריך ללמוד דף פט בגיטין.

סימן מז

סיכום א - ג. הסוגיא בכתובות כב.

1: שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא ראינו, מקודשת, לא ראינו אינה ראייה. אם היו במעמד אחד הוי הכחשה.

2: שנים מעידים שנתקדשה ושנים מעידים שלא נתקדשה, לכתחילה לא תנשא ואם נישאת בדיעבד, לאחר תצא, ולאחד מהעדים העידו שלא נתקדשה לא תצא.

3: עד אחד כנגד עד אחד, לכתחילה לא תנשא ובדיעבד לא תצא.

4: עד אחד מעיד שהתקדשה והאשה מכחישה שלא התקדשה כתב הרמבם שהיא מותרת. והקשו המפרשים מדוע אם כן, בעד כנגד עד שהאשה טוענת שלא נתקדשה אסורה להנשא לכתחילה? המגיד משנה הסביר שכשאין עד המעיד כמוה, נאמנות האשה גדולה יותר.

סעיף ד

אשה שאמרה נתקדשתי לפלוני האם מועילה אמתלא? (3*)

בכתובות כב א. אמרה אשת איש אני וחזרה בה, אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת, ואם לא נתנה אמתלא, לא נאמנת.

בראשונים מבואר שגם אם נתנה אמתלא, אך אמרה נתקדשתי לפלוני, אינה נאמנת, כיון שהודית לו לאו כל כמינה לחוב לו ולהפקיע עצמה ממנו.

וגם אם לא נתנה אמתלא, אך חזרה תכ"ד נאמנת. ואעפ שבקידושין לא מועיל תכ"ד, הכוונה במעשה הקידושין, אך לגבי אמרה שנתקדשה, יכולה לחזור תכ"ד. וכן פסקו שוע ורמא.

מי שאמר דבר שנאסר בו בפני בי"ד האם מועילה אמתלא?

בפתש הביא מחלוקת אחרונים בזה,

הפלאה כתב שאינה נאמנת. ורעק"א חולק.

האם אמתלא מועילה לקבל דבריו האחרונים או רק לעקור דבריו הראשונים? עיין סימן ו' פת"ש סקט"ז

בשם שו"ת רע"א, קטו סקכ"ט בשם חוט השני

האם נגד עדים מועילה אמתלא? באר היטב סק"ח, פת"ש סק"ג

סימן מט

סעיף ב

המקדש אשה וחזר בו מיד, מה הדין?

במסכת ב"ב קכ"ב אין חזרתו כלום וצריכה גט. הרמבם והשוע סוברים שמקודשת מדאורייתא ואילו הרשבם סובר שמקודשת מדרבנן מחשש לעז. הנוכ מדגישים שאמנם ממעשה הקידושין אין חזרה תוך כדי דיבור אך מהודאה בקידושין אפשר לחזור תוך כדי דיבור.

סעיף ג

מה הכוונה כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן? קידושין ו ב. הכוונה שאין להורות בקידושין אך לסדר מותר. אמנם לגבי גט גם לא יסדר משום שתלוי בפרטים רבים.

סימן נ'

סעיף א

קדש אישה וחזרה בה לאחר הקידושין מה הם הדברים שחייבת להחזיר ולשלם? ומה הדין עם עצם הקידושין, אימתי לא חוזרים?

ב"ב קמ"ב טבעת הקידושין לא חוזרת לבעל גזירה שמא יאמרו שהקידושין היו קידושי טעות ויכול לשאת את אחותה.

אופנים בהם הטבעת חוזרת:

קידושי טעות או כל סיבה שהקידושין בטלו מעיקרא.

אם נישאו, הטבעת חוזרת משום שאין חשש שיאמרו שהנישואין בטלו.

אם הקידושין היו קידושי ספק.

קידושי איסור, דוקא אם קידש שניות לעריות, אך אם קידש חייבי לאוין, כשם שקנסו אותו שחייב כתובה כך לא מחזירה לו את הטבעת.

המקדש את אחותו יודע שהקידושין לא תופסים לכן ברור שהמעוות הם מתנה, קידושין מו ב.

סעיף ג

זוג שהתארס ושלחו מתנות אחד לשני אימתי חוזרים המתנות אם מישוהו ביטל את הקשר, ומה הדין באם החתן עשה סעודת אירוסין גדולה, והיא חזרה בה, האם חייבת לשלם את הסעודה? ומה הדין אם אין עדים, האם נאמן בשבועה ליטול? זוג שהשתדך ושלחו מתנות אחד לשני ואחד מהצדדים חזר בו האם מחזירים לו מה ששילם?

ב"ב קמו

סימן נא'

מתי הבן או הבת קונים את המתנה שפסק להם האב?

מה הדין אם האישה פסקה עמו ליתן לבתה, ועמדו וקידשו, האם האישה חייבת לתת מה שפסקה? בכתובות קא ב. דברים הנקנים באמירה. השוע מונה מצבים בהם לא אומרים שהדברים נקנים באמירה כדלהלן:

א: בירושלמי כתוב דוקא בנישואים ראשונים ולא שניים. הרמא חולק וסובר שגם בנישואים שניים כך הדין, והחמ מסייג שאולי אם מדובר בבחור שנושא אלמנה אזי החיוב חל, אך אם בשביל המתחייב מדובר בנישואים שניים, ההתחייבות לא חלה.

ב: אח על אחותו או אם על ביתה אינו חל בעל פה.

ג: האב לא יכול להתחייב שהבן יעשה משהו שהבן עומד ברשות עצמו.

סימן נב'

קיימא-לן הפוסק מעות לחתן והלך למדינה אחרת או אין לו, יכולה היא לומר לבעלה כנוס או פטור.

א. מתי אינה יכולה לומר כנוס או פטור?

בכתובות קח ב. הלכה כאדמון במשנה אב שפסק מעות לחתנו ואינו רוצה ליתן, החתן אינו יכול לעגן את האשה אלא אומרים לו כנוס או פטור. אך אם היא פסקה על עצמה תשב עד שתלבין ראשה. כמו כן כתב השלטג שאם יש בידה ליתן, הרשות בידו לעגנה עד שתתן.

ב. האם יש הבדל בין אירוסין לנישואין?

כתב בד"מ כתב הגהות מרדכי ע"א דף תקמ"ז פ' שני דייני גזירות תשובת מוהר"ם, על אחד שפשט הרגל לחתנו ולא נתן לו מה שפסק עמו, אינו יכול לבגוד באשתו בשביל זה, כיון שכבר כנסה סביר וקביל וחייב בכל מה שאיש חייב לאשתו עכ"ל כלומר לאחר הנישואין הוא מחויב בכל ההתחייבויות.

ג. **אם נשבע לכונסה, האם חייב?** פטור משבועתו משום דאדעתא דהכי לא נשבע.
 ד. **מה הדין בזמן הזה, דאיכא חדר"ג, במי שפסק לחתנו ופשט לו את הרגל, האם יכול לגרש בעל כורחה?**
 כשלא כנסה - יש שלמדו שכשם שאפילו אם נשבע אינו חייב לקיים שבועתו משום שלא נשבע אדעתא דהכי, כך גם יכול לגרשה בע"כ כי אין באופן זה חדר"ג. ויש אומרים שחדר"ג שונה ואין לו לגרשה בעל כרחה.
 אם כנסה - אמנם כתב הרמא שלאחר הנישואין אינו יכול לבגוד בה, אך במקרה כזה יש אומרים שיכול לגרש בעל כרחו ויש בזה דיון ראה בפת"ש.

סימן נד

אשה נשואה שעדיין לא הגיעה לגיל עשרים שירשה קרקע מאביה, האם יכולה למוכרה? האם יש הבדל בין ירשה קרקע לירשה מעות וקנתה בהן קרקע? האם יש הבדל בין מכר למתנה?
 כתובות סט ב. לעיין בנוכ כאן.

סימן נה

האם חופה צריכה עדים?

האור שמח מסתפק אם צריך, שהרי הצורך הוא משום שילפינן דבר דבר מממון וכשחב לאחריני וכאן אין חב לאחריני שהרי כבר נאסרו בקידושין. האבני נזר כתב שאין צריך שהרי אין כאן דבר שבערווה שהרי כבר אסורים. עה"ש כתב שצריך עדים אלא שאין צריך ליחד אותם לפי שהוא גלוי לכל.

סימן נו

אשה שהגיע זמנה להינשא שחייב הבעל במזונותיה האם מעשה ידיה לבעלה הגיע זמן לאיש ולא נישאה חייב במזונותיה, מה הדין אם היא משתכרת? (*3)
 כתובות נז מכיון שהגיע הזמן להנשא הבעל חייב במזונותיה אפילו שלא נשאה. והפתש הביא טיב קידושין שכתב שמכיון שחייב לזון אותה מעשיה ידיה שלו.
 מת הארוס, האם היורשים חייבים במזונותיה?
 פתש הביא רן בשם תוספתא שהיורשים חייבים לזון אותה כדין אלמנה.
 בזמננו שאין מקדשים זמן רב לפני הנישואים, רק משדכין שידוכין, האם יש מקום לחייבו במזונות כשהגיע זמן ולא נישאו?
 הבש כתב שלכאורה חייב במזונות אך לא נוהגים כך.

סימן נז

צו חכמים שיתן אדם נכסיו לבתו כדי שתנשא, כמה ראוי אדם לתת לבתו?
 כתובות סז.

סימן סא

מהו דין חופה הראויה לביאה?

בכתובות נו א הגמרא אומרת שחיבת חופה קונה ולא חיבת ביאה. והגמרא מסתפקת האם חופה שאינה ראויה לביאה קונה. הרמבם והשוע בסתם סוברים שהספק בגמרא האם חופה כזו בכלל קונה, ומכיון שיש ספק, למעשה מחמירים שלא קונה. הראש ושוע בשם י"א סובר שברור לגמרא שחופה שאינה ראויה לביאה קונה, והספק הוא רק האם האשה זוכה גם בתוספת כתובה.

ואם אינה ראויה לביאה מדרבנן?

נחלקו הבש ושער המלך בדעת המגיד משנה, הבש סובר שבאופן כזה גם לרמבם החופה קונה, ושער המלך חולק.

כנס אשה נדה לחופה, ואחר יומיים נפטרה האשה, מה הדין בענייני הירושה לדעת הרמב"ם שפסק שחופת נדה אינה קונה?

הבעל אינו יורשה, והאחרונים הקשו מדוע אם מסרה לשלוחי הבעל הוא יורשה אעפ"י שהיא נידה? החמ מתרץ שמדובר שם שראויה לחופה ולביאה, והבש מבאר שמסירה לשלוחי הבעל מועילה אפילו שאינה ראויה לביאה, כי במקרה זה הירושה לא תלויה בביאה, אך כשהיא בבית אביה, חופה מועילה רק כשהיא ראויה לביאה.

כנס אישה גוססת תחת החופה כדי שירשנה האם חופתה חופה?

הראש כתב בתשובה, לגבי אבא שהבטיח לביתו שדה אם תתחתן ואם לא תתחתן, יתן אותה להקדש, והכניסוה לחופה על מיטת חוליה, שהחופה לא חלה והחתן לא יורש.

והקשו, הרי הראש סובר שלא צריך חופה הראויה לביאה?

החמ תירץ שהראש חזר בו והלכה כדבריו בפסקים. הבש תירץ שנדה ראויה ליטהר אבל גוססת אינה עומדת להרפא כלל.

סימן סב

אם אין עשרה לברכת חתנים?

כתובות ז א ברכת חתנים בעשרה. ואם אין מנין, הרשבא והבית יוסף כתבו שהמנין מעכב. והדמ כתב שבדיעבד אינו מעכב וטורח גדול הוא כדיעבד.

או שאין להם יין?

לפי הרמבם היין לא מעכב. ואילו הראש סובר שהיין מעכב. אבל בברכת אירוסין לכו"ע אינו מעכב.
אדם שנשא שתי נשים כאחד, כיצד מברכים שבע ברכות, וכיצד ימי השמחה? אם שני בני אדם נשאו ביחד כיצד מברכים?

ברכת חתנים מעיקר הדין מברכים אחת. אך נהגו שלא לעשות חופה אחת לשתיים. וימי השמחה יהיו בנפרד.

סימן סד

האם לאלמנה יש דין חופה?

כתב הרא"ש בריש כתובות בשם הירושלמי שאין חופה לאלמנה, וכן פסק שוע. לכן אין מתיחדים עם אלמנה בשבת שלא יהא כקונה קנין בשבת.
 ונחלקו האחרונים במה אלמנה נקנית, האם דוקא בביאה או שגם יחוד הראוי לביאה מספיק.

הלכות כתובות סו' - קיח' סימן סו'

סעיף א ב

האם יש איסור יחוד ללא כתובה? בגמרא בכתובות ז א כתוב שאסור לבעול ללא כתובה, הר"ן כתב שהאיסור הוא דוקא לבעול אך אין איסור יחוד, מאידך הר"ן הבין בדעת הרמב"ם שיש איסור גם להתיחד ללא כתובה. השוע פסק שאסור גם להתיחד, והרמא הביא שיש מקילין ומתירין להתיחד. בטעם ההיתר כתב הרן שני טעמים א: איסור הביאה אינו אלא מדרבנן ואין לאסור גם יחוד. ב: האשה לא תשמע לו שיבוא אליה משום שתהיה קלה בעיניו להוציאה.

האם יכול ליחד לה מעות או מטלטלין שתצניע בבית אביה במקום כתובה?

בכתובות פב ב תיקן שמעון בן שטח שצריך שיכתוב לה שיהיו כל הנכסים אחראים לכתובתה כדי שלא יאמר לה בשעת כעסו טלי כתובתך וצאי. וכן פסק שוע. לכן התפסת מטלטלים בסכום הכתובה לא מועילים.

כשאין אפשרות לכתוב כתובה, מה עדיף לכתוב שטר התחייבות עם שעבוד, או קנין בעדים, או התפסת מטלטלין באחריות, או גם שלא באחריות, והאם בכל זאת לכתוב אחר כך כתובה?

האם ובאיזה אופן יש להתיר לחתן להתייחד עם כלתו ללא שטר כתובה?

ישנן שלוש אפשרויות -

התפסת מטלטלים

בכתובות ז א כתוב שאם מדובר בשבת וכדומה שאינו יכול לכתוב כתובה, אזי מתפס לה מטלטלים ומותר לבעול עד שיהא לו פנאי לכתוב. התוספות (כתובות נו ב ד"ה אין עושין) מבארים שמדובר שמקבל אחריות על הנכסים שמתפס, ואילו הריף הרמבם והראש השמיטו דין זה. שוע פסק שצריך לקבל אחריות.

קניין בפני עדים

הרמבם כתב שבמקום כתובה יכול להעיד עליו עדים בקנין שהוא חייב לה מאתיים ומכיון שסתם קנין לכתובה עומד, הוי כמו כתובה.

הבית יוסף הבין בדעת הרמבם שאופן זה מועיל אפילו לכתחילה וכן פסק שוע. ראשונים אחרים חולקים על הרמבם ולדעתם זה מועיל עד שיוכל לכתוב כתובה וכן פסק הרמא.

שטר התחייבות עם שעבוד

כותב על עצמו שטר התחייבות בדמי הכתובה ויהיו כל נכסיו משועבדים לה.

סעיף ג

מה הדין אם אבדה או נמחלה הכתובה?

הסוגיא בכתובות נו ב שאם אבדה כתובתה חייב לכתוב לה אחרת וכן אם נמחלה הכתובה. השוע כתב שצריך לכתוב אחרת בעיקר הכתובה והנו"כ ביארו שמדובר שנמחלה כתובתה אך אם אבדה חייב לכתוב כתובה כולל התוספת שהיתה.

נחלקו הראשונים באיזה אופן מחילת הכתובה חלה: המרדכי ב"ק צג כתב שמחילה אינה מועילה ולכן אינו צריך לכתוב כתובה חדשה ורק אם כתבה "התקבלתי" צריך לכתוב כתובה חדשה. הרמבם חולק ונביא את הסבר הרן בדעתו, אשה המוחלת שלא בהליך הגירושין המחילה אינה מועילה בכל אופן, אך אעפ"כ אם מחלה בכתב צריך לכתוב כתובה חדשה כי האשה סבורה שהמחילה מועילה. ואם מוחלת לבעלה בהליך גירושין המחילה מועילה.

האם אפשר להקל בזמן הזה בחיוב כתובה?

בסימן קעז מבואר שאונס הנושא אנוסתו אינו צריך לכתוב לה כתובה שהרי אינו יכול לגרשה אלא לרצונה. מדין זה למד הד"מ שיתכן לומר שכיום שיש חדר"ג שלא לגרש בעל כרחיה, אין חיוב כתובה. וסיים ואולי יש לחלק וביארו הנו"כ שלאונס אסור לגרשה מדאורייתא אך חדר"ג הוא מדרבנן. וכתב הרמא: עיין לקמן סימן קע"ז, דבמקום שאין מגרשין רק מרצון האשה, אין צריך לכתוב כתובה; אם כן בזמן הזה במדינות אלו, שאין מגרשין בעל כרחיה של אשה משום חרם רבנו גרשום, וכמו שיתבאר לקמן סימן קי"ט, היה אפשר להקל בכתיבת הכתובה, אבל אין המנהג כן ואין לשנות (כל זה דעת עצמו):

סעיף ה מכרה כתובה

ב"ק פט.

סעיף ו מקום שנהגו לכתוב בכתובה כפול ממה שהכניסה לו ואין גובים אלא מחצית, מה הדין אם קנו מידו על כל הסכום הכתוב בכתובה? גמ' ב"מ קד ע"ב כמה יש לגבות בזמן הזה עבור 200 זוז ועבור 200 זקוקים כסף.

מהו סכום הכתוב בבעולת עצמו (*2)?

סכום הכתובה מובא בכתובות נא א. לגבי בעולת עצמו כתב הנוב"י שהנושא בעולת עצמו כתובה מאה משום שבשעת חיוב הכתובה היא בעולה. החת"ס הסכים עם דבריו אך חילק שאם מדובר בסתם פנויה שנבעלה לאדם ואחר כך נשאה הרי שכתובה מנה אך אם מדובר במשודכת שנבעלה למשודך, כתובה מאתיים.

סימן סח'

טענת בתולים

אדם נשא אשה בחזקת שהיא בתולה, ולאחר שבא עליה טוען שלא היתה בתולה, נאמן להפסידה כתובה משום חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה (כתובות י א). להלן בסימן נדון בשני מישורים, הפסד הכתובה והאם האשה נאסרה עליו.

מה ההבדל בין טענת פתח פתוח לטענת דמים?

אדם נשא אשה וטוען שאינה בתולה. לבסס את טענתו הוא יכול לטעון פתח פתוח מצאתי או שלא היה דם בתולים.

להלן נמנה מקרים בהם למרות שטוען טענות אלו אין האשה בחזקת בעולה.

א: כשמדובר בבוגרת. מבואר בראשונים על הסוגיא בכתובות לו א. שאינו יכול לטעון טענת פתח פתוח ולגבי טענת דמים יש מחלוקת ראשונים. והשוע פסק שיש טענת דמים בבוגרת.

ב: מצא דם וטוען פתח פתוח מצאתי, לרמב"ם טענתו טענה ולרשב"א וסיעתו אין טענתו טענה, שוע סתם כדעת הרמבם והביא הדעה השניה כיש אומרים.

ג: מסופק שמא היטה. י א. אם טוען פתח פתוח אינה בחזקת בעולה אך אם לא מצא דם היא כן בחזקת בעולה.

ד: התיחדו קודם נישואין. יב א.

ה: בחר הטוען פתח פתוח מצאתי, יש אומרים שאינו נאמן לטעון כן משום שאינו בקי, והשוע לא חילק בדבר, והרמא הביא דעה זו.

ו: י"א בזמן הזה שיש חדר"ג יש אומרים שאינו נאמן לטעון פ"פ מצאתי, כמו שבעל לא נאמן להאמין לאשתו שאומרת לו שזנתה.

ז: אם מנהג המקום להעמיד עדים על היחוד והוא לא העמיד. אינו יכול לטעון טענת בתולים כלל. יב א.

ח: משפחת דורקטי אינו יכול לטעון שלא ראתה דם כי אין להם דם.

ט: בעלת חולי או התענתה ברעב אינו יכול לטעון שלא ראתה דם.

כהן או ישראל שנשא אשה קטנה או נערה או בוגרת, ולמחרת או אחר כמה ימים טען שלא מצא בתולים או שמצא בתולים והיה פתח פתוח האם נאמן לאוסרה עליו?

האם נאסרה עליו בכתובות ח ב, אם הוא כהן האשה נאסרה עליו מספק אחד שמא זנתה תחתיו או לא, אך אם הוא ישראל היא מותרת מספק ספיקא, שמא לא תחתיו, ואם תחתיו אולי באונס.

מתי היא מותרת גם בכהן? מה הדין בזמה"ז שמקדשין בשעת החופה? האם יש הבדל בין טענת

טענה כל שהיא או שהיא שותקת? או מודה לדבריו?

יש שני אופנים שגם אשת כהן לא נאסרת, א: אם היא טוענת ברי שנאנסה קודם האירוסין. שלטג כתובות ד ב אות ג. ב: בזמן הזה שמקדשים תחת החופה וברור שלא זנתה תחתיו.

ולגבי אשת ישראל, אם קדשה אביה שהיא פחותה מבת ג' הרי שברור שזנתה תחתיו, ויש רק ספק אחד, שמא באונס שמא ברצון, והיא אסורה. ובמצב זה אם היא טוענת ברי שהיה באונס, דעת רבנו יונה (ראש כתובות א יח) שהיא מותרת לבעלה והרמבם חולק. הרמא הביא דעת רבנו יונה בשם יש אומרים.

לגבי משך הזמן- כתב הרא"ש כתובות א יח, אם נסתרה עימו יכול לטעון מיד אחר שנסתרה עימו, ואם לא נסתרה עימו יכול לטעון כן גם לאחר שלושים יום.

האם מפסידה כתובתה?

נאמן להפסידה כתובתה.

האם מפסידה תוספת כתובה?

מחלוקת ראשונים, הריף (ג ב) הגאונים והרמבם כתבו שחייב לשלם תוספת הכתובה ואילו הרשב"ם (הובא במרדכי כתובות קלה) וכן בשלטג ג ב אות ג, סוברים שנאמן להפסיד גם תוספת כתובתה.

האם כופין להוציא באשת כהן?

מחלוקת אחרונים. יש אומרים שלא כופים אותו אך אומרים לו שכדי לצאת ידי שמיים חייב לגרשה.

באם מת הבעל הכהן האם מותרת לכהן אחר?

הפנ"י כתב שפשוט שמותרת לכהן אחר. שרק הראשון שוי אנפשיה.

באם מת הבעל האם היא מתייבמת?

בשות תשובה מאהבה נסתפק, האם דינה כסוטה שלא מתייבמת או שאינה כסוטה ומתייבמת.

סימן סט'

כשאדם נושא אשה, מהם הדברים שהוא מתחייב לאשתו, ומה הדברים שהוא זוכה בהם ממנה?
מתחייב: מזונות, כסות, עונה (ג' אלו, לפי הרמבם מדאורייתא, ולפי הר"ן כתובות יז א עונה מדאורייתא ומזונות וכסות מדרבנן), רפואה, פרקונה, קבורתה, כתובתה, מזונות ומדור לאחר מותו, מזונות ומדור לבנות לאחר מותו, כתובת בנין דכרין.

זוכה: מעשה ידיה (תחת מזונותיה), מציאתה, פירותיה (תחת פרקונה), ירושתה (תחת קבורתה).

האם אישה רשאית לומר איני ניזונת ואיני עושה?

חכמים תיקנו שהבעל יזון את אשתו ותמורת חובה זו האשה תתן לו את מעשה ידיה, (לרמבם חיוב מזונות הוא מדאורייתא). ומכיון שכך יכולה האשה לומר איני ניזונת ואיני עושה, כתובות נח ב.

כשאמרה איני ניזונת ואיני עושה האם זכאית לכסות?

לפי הר"ן (כג ב) כל שאינה ניזונת אין לה כסות. ולדעת המגיד והרא"ש יג ו כסות מדאורייתא. (בהערות על השוע העירו שלא נמצא בראש לגבי כסות). הרמא פסק שכסות בכלל מזונות.

אם אמרה איני ניזונת ואיני עושה, האם יכולה לחזור בה? (2*)

מחלוקת ראשונים, הרא"ה סובר (הובא בר"ן כתובות כג ב ד"ה קסבר) שאינה יכולה לחזור בה. ורבנו ירוחם סובר שיכולה לחזור בה. כלומר לדעת רבנו ירוחם יכולה בכל זמן קצוב להחליט האם היא ניזונת ועושה או אינה ניזונת ואינה עושה. הב"ש (ג) מבאר שהמחלוקת תלויה בשאלה האם כסות היא בכלל מזונות, הסובר שכסות היא בכלל מזונות אומר שאינה יכולה לחזור בה היות כל מעשה ידיה של כל חייה תחת מזונות וכסות וכסות אינו דבר שמתחלק כל שבוע. והסוברים שכסות אינו בכלל מזונות לפיכך האשה יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה.

אם אמרה איני ניזונת ואיני עושה, האם חייב לתת לה כסות?

הרן סובר שכסות היא בכלל מזונות והרא"ש סובר שכסות אינו בכלל מזונות. הרמא פסק שכסות הוא בכלל מזונות.

סעיפים ו ז (וכן סעיף לח סעיף ה')

בחייבים שיש בין בעל לאשתו האם יש בכוחם להתנות שלא יחולו, ובאיזה דברים לא מהני תנאי, ואימתי צריך להתנות?

הסוגיא בכתובות נו א. בכל הדברים התנאי מועיל למעט שלושה דברים. עיקר כתובה התנאי בטל. עונה: מחלוקת ראשונים, רשי (ב"מ נא) ותוספות (כתובות נו ב ד"ה ושמעין) כתבו שאי אפשר להתנות על כך היות ואין חיובו ממון. ואילו המרדכי כתב (במ שסט) שאפשר להתנות. ירושע: (כתובות פג) קודם האירוסין אינו יכול להסתלק. לאחר הנישואין אינו יכול להסתלק. לאחר האירוסין ולפני הנישואין יכול להסתלק. הבאר היטב כתב שהמדובר כאן הוא בתנאי ללא קנין, אך בתנאי עם קנין יכול להסתלק מהכל.

סימן ע

סעיף א

בעל חייב במזונות אשתו, איזו רמה של חוב מזונות חלה עליו?

הרא"ש בכתובות ז' ג' וכן התוספות ע' ב' ד"ה והאידנא מחלקים בין מצב בו אינה אוכלת עימו שאז חייב לזונה כפי שהיתה נוהגת בבית אביה, לבין מצב שאוכלת עימו ואז יש להבחין, שאם כל בני משפחה אוכלים בגדולות הבעל חייב לזונה כבני משפחה אך אם לא כל בני משפחה נוהגים בגדולות ואלו שעושרם כעושר בעלה אוכלים ברמה פחותה יותר, מאכיל אותה ברמה הפחותה יותר. שו"ע ורמא פסקו כן.

סעיף ב

האם רשאי לתת לאשתו לאכול לבדה?

בכתובות ס' ד' ב' נראה שיש מצב כזה, הרמבם סובר שמותר לבעלה לנהוג כך וחייב לאכול עמה לפחות בכל ליל שבת ואילו הראש (ז' ד') סובר שאסור לבעל לעשות כן ובגמרא מדובר שהיא הסכימה לכך. שו"ע פסק כרמבם והרמא כתב את דעת הרא"ש.

סעיף ג

נתן בעל לאישה מעות למזונות וקנתה בזול, למי שייכים מותר המעות? צמצמה עצמה וקימצה מעיסתה, למי שייך המותר?

בגמרא כתובות ס' ב' "מותר מזונות לבעל" וכן פסק הרמא. בשות תשובה מאהבה סייג שאם מדובר שצמצמה מהכמות הרגילה שאמורה לאכול, באופן כזה המותר שלה. אם נאמר בצמצמה עצמה שייך המותר לאשה, האם הבעל אוכל פירות ממעות אלו? האם יש נפק"מ בין עניה שבישראל ועשירה? אישה שבעלה נותן לה מזונות האם היא רשאית בשעת אכילתה לתת לאחרים?

כשהבעל אינו יכול לזון את אשתו האם כופין אותו להוציא?

מה חילוקי דינים בין יש לו ואינו רוצה לזון, לבין אין לו אך אינו רוצה לעבוד, לבין אין לו ואין לו אפשרות להרוויח?

האם הבעל חייב להשכיר את עצמו לפרנס את אשתו?

סיכום: דין בעל שאינו רוצה לזון סימן ע' סעיף ג' וסימן קנד סעיף ג'

אינו רוצה לזון את אשתו - הלכה כשמואל בכתובות עז' שכופין אותו לזון ואם אי אפשר כופין אותו לגרש וכן פסק שו"ע בסימן קנד סעיף ג'.

אינו יכול לזון את אשתו - לדעת הרמבם כופים אותו להוציאה וכן פסק שו"ע (סימן ע' סעיף ג'). רבנו תם סובר שלא כופים אותו להוציאה והביאו הרמא.

האחרונים הקשו על פסק השו"ע אצלינו שאם הוא עני ואינו יכול לזון כופים אותו להוציאה מסימן קנד ס"ג שם משמע שרק אם אינו רוצה לזון בפשיעה, אז כופין אותו להוציאה, ואילו אצלינו משמע שגם מחמת אונס כופין אותו להוציא? החת"ס מחלק בין מצב כפייה בשוטים כשאינו רוצה להשתכר לבין כפיה בדברים כשאינו יכול לזון.

האם מחייבים אותו להשכיר עצמו כדי לפרנס אשתו - מחלוקת ראשונים הובאה בתוד"ה האומר כתובות ס' ג' א. רבנו אליהו אומר שמחייבים אותו והביאו הרמא בשם יש אומרים ורבנו תם חולק שלא מחייבים אותו.

האם יש דין של מסדרים לבעל חוב לגבי מזונות?

בני הזוג באו לבית דין, האשה תובעת מזונות והבעל טוען שהאישה מקבלת דמי נכות מהמוסד לביטוח לאומי ולכן פטור ממזונותיה, האם דמי הנכות פוטרים את הבעל ממזונות?

סעיף ד' מזונות לאשה שוטה

מה הדין באשה שנשטתית האם בעלה חייב במזונותיה?

הרשבא כתב שאם נשאה כשהיא שוטה אינו חייב במזונותיה משום שלא תיקנו לה נישואין כלל, אך אם היתה פקחת ואחר כך נהייתה שוטה, חייב לזונה, וכן פסק שו"ע כאן. הרמא מקשה מסימן קיט ס"ו שם כתב השו"ע שאם אשתו נשטתית ואינה יודעת לשמור עצמה, אינו מגרשה אך מותר לו לשאת אחרת, ואת אשתו השוטה מאכילה משלה! משמע שאינו חייב לזונה! הח"מ מחלק בין רוצה לתת לה כתובה שאז אינו חייב לזונה, לבין מצב שאינו רוצה לתת לה כתובה.

הב"ש מחלק בין שוטה שאינה יכולה לשמור גיטה, שאי אפשר לגרשה מדאורייתא, ואז חייב במזונותיה, לבין שוטה שיכולה לשמור את גיטה אך לא את עצמה, ואסור לגרשה רק מדרבנן, ובמקרה זה אינו חייב במזונותיה.

סעיף ד מזונות לאשה שבעלה הלך למדינת הים

האם פוסקין מזונות לאשה שבעלה הלך למדינת הים?

הסוגיא בכתובות קז א. להלן סיכום הסוגיא והראשונים:

א: נפרד מהאישה מתוך קטטה, פוסקים לה מזונות מיד, מרדכי כתובות רסז.

ב: הלך למקום קרוב על מנת לחזור והשתקע שם, פוסקין מזונות מיד, ריטב"א הובא בבית יוסף.

ג: בתוך ג חודשים, אין פוסקין שאין אדם משאיר ביתו ריקן.

ד: לאחר ג חודשים, מחלוקת רב ושמואל בגמרא. הלכה כרב שפוסקין לה מזונות.

אשת איש שבעלה הלך למדינת הים ומכרה קרקע או מטלטלין למזונותיה, או שבית הדין מכרו לצורך מזונותיה. בא הבעל וטען הנחתי לך מזונות לפני שהלכתי, והאשה מכחישה, מי נאמן בשבועה, ובאיזו שבועה, ומדוע דווקא בשבועה זו?

כתב הרמבם שהאשה שמכרה לא צריכה להשבע אלא בשני מצבים, אם הבעל מת והאשה באה לגבות כתובתה מהיורשים אז מגלגלים עליה שלא מכרה אלא למזונותיה. או כשהבעל טוען כנגדה הנחתי לך צררי ומזונות. לפי הרא"ש (כתובות יג ה) הבעל יכול להשביע אותה גם בטענה השבעי שלא היית יכולה לאכול ממעשה ידיך.

סעיף ז

דברים של הבעל השאלים והמופקדים ביד אחר:

האם דינם כמשועבדים לגבי מזונות דקיי"ל אין מוציאין ממשועבדים למזונות?

בגיטין מח ב למדנו שלא מוציאין ממשועבדים למזון האשה והבנות. הרשבא כתב שפיקדון אינו נחשב משועבד והאשה גובה ממנו, אך חפץ שאול אצל אחרים, כל עוד לא הסתיים זמן ההשאלה, נחשב למשועבד ואין גובים ממנו.

מה הדין אם הבעל צוה את הנפקד שלא יתנם לאף אחד, והאשה מבקשת מבית הדין להוציא את הכלים מן הנפקד למזונותיה?

כתב המרדכי (רסט) שמוציאים מהנפקד למזון שישה חודשים.

ואם מיד כשתבעה את הכלים החזירם הנפקד לבעל?

הנפקד חייב לשלם לה מדין שעבודא דרבי נתן.

סעיף ח

אשה שלוותה לצורך מזונותיה, האם בעלה חייב לפרוע החוב?

בכתובות קז ב הגמרא אומרת אשה שלוותה לצורך מזונותיה, הבעל חייב לשלם את ההלוואה. וכן פסק השוע. לדעת התוספות מדובר דוקא שלוותה אחר שבי"ד פסקו לה מזונות ואילו הראש כתב שבכל אופן הבעל חייב לשלם. הנוכ מדגישים שמדובר שלוותה בפני עדים אבל שלא בעדים יכול הבעל לטעון איני מאמין שלוותה.

בגדר חובת פירעון ההלוואה נחלקו הראשונים, רשי (כתובות קז ב ד"ה חנן אומר) וכן הרן (כתובות סג א) והנימו"י (ביבמות כז ב) סוברים שחובת הפירעון מוטלת על האשה, לכן המלווה תובע את האשה והיא תובעת את הבעל. וכן פסק הרמא. הרא"ה סובר שעיקר החיוב על הבעל.

האם יש הבדל לגבי שעבודא דרבי נתן בין חוב רגיל לחוב מזונות?

כתב המרדכי (ב"ב תקצו) שאשה שלוותה למזונותיה ואחר כך מחלה לבעלה על חיוב המזונות המלווה לא יכול להוציא מידי הבעל. וכן פסק הרמא. החמ הקשה מחושן משפט סימן פו סעיף ה שם כתוב שמשום שעדר"נ אין הלווה יכול למחול למלווה!?! הטז (י) מבאר שמכיון שחיוב המזונות הוא מדרבנן אפשר למחול ובזה בעצם שונה שעדר"נ של חיוב מזונות מחוב רגיל. הבש מתרץ שהאשה מחלה על חיוב המזונות בשעה שהיה לה ממון לשלם ואז לא היה שעדר"נ.

בעל שהלך למדינת הים ועמד אביה או אחר ופרנס את אשתו, האם הבעל חייב לשלם לו? (*2) האם

יש הבדל בין פרנס אותה סתם או פרנס אותה לשם מזונות הבעל?

בכתובות קז ב חנן אומר איבד את מעותיו ואין הבעל חייב לשלם לו. וכן הלכה. הרן (כתובות כג א) הביא דעת הרשבא שדין זה נכון דוקא כשפירש שנותן לה משום מזונות שחייב בעלה, שאז הרי הוא כפורע חובו של חברו ופטור! אך אם זן אותה בסתם' הבעל חייב לשלם למפרנס' שהרי זה כדין יורד לשדה חברו. השוע לא פסק כדעה זו ובכל אופן הבעל פטור.

אם שפרנסה את בתה, האם האב חייב לשלם?

הרמא כתב ואין חילוק בין אביה לאחר שפרנסה.

האם יש הבדל בין מזונות למלבושים ורפואות?

כתב באר היטב (כ) ואין חילוק בין מזונות לרפואות בין שיש לה קצבה בין שאין לה קצבה ומלבושיה ושכר דירה הרמ"ע מפאנו סי' פ"ט.

זן את בתו וחתנו על שולחנו האם יכול לדרוש את הוצאותיו מהם? רמ"א וז"ל סק"א

כתב תרוה"ד שהחתן צריך לשלם עבור מזונותיו הוא, אך עבור מזונות הבת אינו צריך לשלם כדין מי שזן אשת חברו שפטור הבעל מלשלם לו. וכן פסק הרמא.

(הקדמה: נחלקו הראשונים לגבי פורע חוב חברו, האם הלווה חייב לשלם לפורע עבורו את החוב, ר"ת ור"ח סוברים שדוקא הזן את אשת חברו פטור החבר מלשלם לו, אך הפורע חובו של חברו חייב לשלם לו, ואילו הריף וסיעתו סוברים שגם הפורע חובו של חברו פטור מלשלם לו). תרומת הדשן מסיים שם שאולי דוקא לסברת ר"ת הבעל חייב לשלם אך לסברת הריף וסיעתו הבעל פטור מלשלם. הרמא לא חילק חילוק זה והח"מ דן בזה יעו"ש.

סעיף יב

קיי"ל דהבעל חייב במזונות אשתו רק כשהיא בביתו, מתי הבעל חייב במזונות אשתו אעפ"י שאינה בביתו. - פרט שלשה מקרים לפחות.

א: יצאה מביתו ונתנה טעם מדוע יצאה (כגון שהשכנות מציקות לה וכדו'), ותובעת מזונות.

ב: עזבה מחמת קטטה שהבעל או משפחתו גרמו.

ג: הלך בעלה מחוץ לעיר ואז הלכה היא לבית אביה.

רבה עם בעלה ועזבה את הבית על מי מוטלת חובת ההוכחה אם עזיבתה מוצדקת ביחס למזונות?

המרדכי כתובות רעג אומר שאין הבעל חייב לזונה אלא כשהיא עימו אא"כ נאלצה לעזוב מחמתו וכדומה וכתב המרדכי שהיא צריכה להביא ראיה מדוע עזבה, ובפד"ר חלק טו עמוד 99 כתבו שאין צריך ראיה ועדים ממש אלא לשכנע את בית הדין בצדקת טענתה.

שאלה כללית: באיזה אופן הבעל פטור ממזונות אשתו, הבא 3 דוגמאות

בקצרה וראה לעיל בסיכום בהרחבה: כשאמרה איני ניזונת ואיני עושה. כשאינו יכול לזון את אשתו. אשה שוטה. עזבה את הבית

סימן עא

סעיף א

מהו גדר חיוב האב לזון את בניו?

קטנים מגיל 6 עד שיגדלו, צריך לפרנסם מתקנת חכמים והוא מדין צדקה לכן אם אינו אמוד מפצירים ומביישים אותו אך אין כופין אותו ואם הוא אמוד, כופין אותו. מט ב.

קטני קטנים עד גיל 6 חייב לזונם סה ב.

קיי"ל דאב חייב במזונות בניו הקטנים האם חיוב זה אפילו כשיש להם נכסים?

רא"ש כתובות ד יד הביא מהר"ם שאפילו יש להם נכסים חייב במזונותיהם.

מה הדין כשמת האב, האם חייב במזונותיהם?

נוכ הביאו מהר"ם לובלין שחולקים הנכסים בשווה ואין מפרנסים את הקטנים תחילה משום שהחיוב לזון אותם הוא רק בחייו.

האם חייב לזון את בניו לאחר פטירת אימם?

הרן בכתובות כח ב כתב שלאחר מות האם, האב אינו חייב במזונות ילדיו, לדעתו חיוב מזונות הילדים נובע מחיוב מזונות האשה. הנו"כ העירו שהשוע בסעיף ד פסק כרא"ש שחולק על דברי הרן.

מה הדין לגבי מזונות הבנות כשיש להן נכסים? פת"ש קיב סק"א

כשנותנים לבנים מדין צדקה ויש לפנינו אבי האם ואחי האב, על מי מוטל החיוב יותר. פת"ש אות א'

האם מחוייב במזונות בן מרדן?

האם יש בסיס הלכתי לחיובה של האם במזונות ילדיה?

סעיף ב

מי שהלך למדינת הים והניח בנים מגיל שש ומעלה, אם זנים אותם מנכסיו, ואם יש לחלק בזה שהתחיל לזונם מנכסיו ואח"כ הלך?

הסוגיא בכתובות מח א.

עד גיל 6 האב חייב לפרנסם ומוכרים מנכסיו כדרך שמוכרים למזון האשה, נחלקו הפרישה והבש, האם גם תוך ג' חודשים.

מעל גיל 6 אין זנים אותם מנכסיו, - כיון שיצא לדעת, ואם היה רוצה שיתפרנסו מנכסיו היה לו לצוות. - היה האב אמוד, הרן כתב (כתובות יח א) שבי"ד יורדים לנכסיו מדין צדקה, והרמבם חולק. השוע סתם כרמבם. התחיל האב לזון אותם לאחר גיל 6 המרדכי קסה כתב שזנים מנכסיו והר"י בתוספות (כתובות מה א ד"ה ולא) כתב שלא. הרמא הביא י"א וי"א. אפילו היו הבנים חולים אינו חייב לזונם (מרדכי קידושין תקנה).

סעיף ג

האם יש חיוב מזונות באב שנשתטה?

הסוגיא בכתובות מה א. מפרנסים אפילו מעל גיל 6 לפי שמסתמא ניהא ליה שיפרנסו לבניו ולבנותיו. הרמבם סובר שאם לא היה אמוד, אין יורדים לנכסיו. אך הרן לא חילק. והח"מ כתב שמסתימת השו"ע משמע כר"ן.

סעיף ד

הוליד בן מפנויה או מאשת איש אם חייב במזונותיו, ואם יש חילוק בין מפנויה לאשת איש? האם הודאת האב מחייבת במזונות?

כתב הראש בתשובה שהבא על הפנויה והוליד ממנה בן או בת, חייב במזונות הילד. הריבש סייג שמדובר שהוא מודה שהולד ממנו אך אם אינו מודה שהולד ממנו, פטור מלזון אותו, אפילו אם הפנויה טוענת בברי שהולד ממנו. והח"מ הוסיף אפילו שהבעל טוען שמא, הוא פטור כדין האומר איני יודע אם התחייבתי. וכתב הב"ש שאפילו שבועת היסת אינו צריך להשבע.

סימן עג חיוב מדור וכסות

(עוד מחיוב מדור בסימן עד סעיפים ט - יב)

בני זוג באו לבית הדין הוברר שהבעל עזב את הדירה הבעל טוען שכיוון שעזב את הדירה ויש להם דירה גדולה, שיתן לאשתו דירה קטנה יותר והאישה מתנגדת עם מי הדין? בעל ואשה שנפרדו, האשה ממשיכה לגור בבית המשותף. הבעל לא הצליח להוכיח את תביעת הגירושין שלו ותביעת האשה לשלום בית מזונות ומדור נתקבלה בבית הדין. הבעל תובע חלוקת שותפות בדירה למכירת הדירה. האשה מבקשת להוציא צו שימנע את פירוק השיתוף ומכירת הדירה בטענה שתישמר לה הזכות למדור בדירה מסוימת זו. האם רשאי הבעל למכור את הדירה ולתת אחרת, קטנה יותר, עבור האשה לבד?

סימן עד

סעיף ט

בעל אומר לאשתו שאינו מסכים שקרוביה יבואו אליהם הביתה, אלא היא תלך אליהם, האם שומעים לו?

כתב הרמבם ששומעים לו ויכנסו אליה רק שהיא חולה וכדומה.

סעיף י

באם האישה מסרבת לביקורי של קרובי בעלה או לגור בחצר אחד עם קרובי הבעל האם שומעים לה?

כתב הרמבם ששומעים לה וביאר המגיד משנה שזה בתנאי שבית הדין מבררים ומזהים שבאמת הם מציקים לה וכדומה, וכן הלכה.

סימן עה

סעיף א

איש ואישה שנישאו זל"ז והם משני ארצות שונות, למי יש זכות הכפייה להוליך לארצו?

המשנה בכתובות ק'. ובתוספתא מבואר שיש אפשרות לאיש לכופ את האשה לעבור ולדור במקומו. ולדעת הריף הרמבם והשוע הוא יכול לכפותה לעבור למקום מגוריו אפילו אם נשאה במקום מגוריה. לדעת מהרם הוא יכול לכפותה רק אם לא נשאה במקום מגוריה, אך אם נשאה במקום מגוריה, אינו יכול לכפותה. ולדעת רבנו תם דוקא האשה יכולה לכפות את הבעל שאם נשאה במקום מגוריהם כופה אותו להשאר שם. הרמא הביא דעת רבנו תם ביש אומרים.

מי שדר בעיר ואין לו פרנסה, האם יכול לכופ את אישתו לצאת לעיר אחרת? (2*)
תרומת הדשן כתב שכשאנו יכול לפרנס את עצמו כופה את אישתו לבוא עמו למקום שיש בו פרנסה. לעומתו הריבש והבית יוסף כתבו שאינו יכול לכפותה. הרמא הביא את שתי הדעות. החמ והבש הדגישו שמדובר שרוצה לקבוע עצמו במקום אחר אך בודאי שאינו יכול לכופה לנדוד עמו.

האם עקב מצב בריאות הבעל רשאי לכופ את אישתו לעבור לעיר אחרת שהאוויר שם בריא בשבילו או שהוא חייב להישאר בעירו למרות שהאוויר מזיק לבריאותו?

הנוב כתב שבמקרה כזה גם תרומת הדשן יודה שאינו יכול לכופה, כי דוקא בדוחק עניות אומרים שגם היא היתה רוצה לעבור וכו'. הפתש מפקפק בדבריו. אמנם ברור שאם התנה בפירוש לדור במקום האשה, אינו יכול לכופה לעבור בין בשביל פרנסה או מחלה ובזה גם תרומת הדשן מודה.

איש ואישה שגרים במקום מסוים והבעל טוען שהוא חושש לגור במקום מפאת המצב הביטחוני ואישתו טוענת שברצונה לגור שם מבחינה אידיאולוגית עם מי הדין (2*)?

אולי הכוונה לדברי הרשבש שהובאו בבית יוסף שדבר פשוט הוא שכופין לעלות לארץ ישראל רק כשאינו סכנה בדבר, הביאו השוע בסעיף ה.

למי שיש זכות כפייה, האם יכול לכפות לפני הנישואין או רק אחרי הנישואין? סעיף ב'
כתב הריבש והרמא שיכול לכופה דוקא לאחר הנישואין, אך הרשבש כתב שיכול לכופה גם לפני הנישואין והבש נשאר בצריך עיון.

איש ואישה שנתעצמו ביניהם, הוא אומר שיגורו בדירתו והאישה בדירתה איך יש לפסוק בזה? פד"ר ח עמוד 201 וכו'

בעל שרוצה לרדת לחו"ל האם חייב לגרש את אישתו? האם כופים על זה? סעיף ג-ה

סימן עו

הרוצה לצאת לחו"ל לצורך טיפול קוסמטי, או לטייל או לסחורה, ואשתו מתנגדת האם עובר באיסור בל תגרע? (2*) סעיף ד, סעיף יא, עיין גם סימן א' בה"ט סק"א

עבר ויצא וחזר, האם חייב להשלים עונתה שהחסיר? עזר מקודש סעיף א' האם חייב להשלים עת ימי נדתה?

סעיף ה

אם האשה הרשתה לו למעט בעונתה, עד כמה מועיל הרשות.
בכתובות סא ב. מחלוקת רב ורבי יוחנן והרמא פסק כרב חודש בחוץ וחודש בביתו. הב"ש מחלק שהיתר זה הוא כנותנת לו רשות על ידי פיוס, לכן אנו אומרים שלא יותר מחודש אך אם נותנת לו רשות ללא פיוס, יכול להתאחר יותר. וראה עוד בסעיף ו.

מה הדין אם ראתה כתם וחכם התיר לה ובעלה רוצה להחמיר?
כתב החת"ס (הובא בפתש ד) שיכול להחמיר על עצמו ואין הוא משועבד לה כשרוצה להתקדם בתורה ומצוות.

סעיף ו

מה דין אשה שמחלה על עונתה?

כתב השוע על פי הרמבם האשה שהרשית את בעלה אחר שנשאת שימנע עונתה, הרי זה מותר. במה דברים אמורים, שקיים מצות פריה ורביה; אבל אם לא קיים, חייב לבעול בכל עונה עד שיקיים:

סימן עז

סעיף א בעל מורד

מהו בעל מורד? ומה דינו?

בכתובות סג א המורד על אשתו, מוסיפים על כתובתה 3 דינרים בכל שבוע. לדעת הרמבם ופסק השוע מורד הוא דוקא מתשמיש שלא כדעת התוספות והראש (ה לב) שגם מורד ממזונות הוי מורד.

מורד על אשתו ואומר איני רוצה לחיות עמה, האם יש לכפות אותו לגרשה?

התוס' (ד"ה והאמר) כתבו: המשנה דיברה על אישה שמעוניינת להישאר עם בעלה, שיש להוסיף לה שלושה דינרים בשבוע. אך אם האישה מעוניינת בגט - כופים על הבעל לתת לה גט, שכן אין סברא לומר שיוסיפו לה כתובתה, והיא תהיה עגונה כל ימי חייה.

למנהג שאין מגרשים בעל כרחיה, האם מוסיפים על כתובתה?

הד"מ דקדק מדברי הרמבם שאם הבעל מוכן לגרשה והיא מסרבת, אין הוא מורד ולא מוסיפים על כתובתה וכן פסק הרמא.

אם הבעל רוצה לגרש את אשתו אבל אינו יכול לגרשה בעל כרחיה או משום שיש חדר"ג או משום שכך מנהג המקום או בגלל השבועה שנשבע, האם האשה זכאית לקבל את כל הזכויות הנובעות מהנישואין?

כתב הרא"ם שהרוצה לגרש את אשתו והעיכוּב הוא מצידה ולא מצידו, בתקופה זו לא חייב במזונותיה. חלקו האחרונים בדעתו, לדעת הבח הכוונה שפטור מכל המחויבויות וגם מחיוב עונה. ואילו הח"מ סובר שפטור לזון אך חייב בעונה. הבש והחמ לא פוסקים כראם אלא אומרים שחייב במזונות ועונה. והישועות יעקב מחלק בין מצב בו הבעל בא בטענה מבוררת שהאשה מאוסה בעיניו ובמקרה זה פטור אע"פ שאינו יכול לגרשה לבין מקרה שאינו בא בטענה מבוררת שאז חייב במזונות ועונה.

סעיף ב מורדת

פרט שיטות הפוסקים במורדת הטוענת מאיס עלי ואת שיטות הפוסקים בטוענת בעינא ליה ומצערנא ליה

א: בכתובות סג המורדת על בעלה פוחתין מכתובתה וכו'. נחלקו אמוראים בגמרא האם מורדת היא דוקא מתשמיש או גם ממלאכה. הראשונים פסקו שמורדת היא דוקא מתשמיש וכן פסק שוע. ב: כשאומרת בעינא ליה ומצערנא ליה, חלים עליה כל דיני מורדת. כשאומרת מאיס עלי אומרת הגמרא "הטוענת מאיס עלי לא כייפינן לה" כלומר לא כופים אותה לחיות עימו, ונחלקו הראשונים האם כופים את הבעל לגרשה, לדעת רבנו תם לא כופים את הבעל לגרשה. ג: כתב הרן שאם טוענת מאיס עלי אך תובעת כתובתה, דינה כמורדת הטוענת בעינא ליה ומצערנא ליה, וכן פסק רמא.

ד: דיני מורדת עברו כמה שלבים ותמורות כדלהלן:

דין המשנה - פוחתים מכתובתה שבעה דינרים לשבוע וכשתכלה כתובתה מגרשה ללא כתובה. ואם חזרה ממרדה קודם שתכלה כתובתה לא הפסידה כתובתה.

דין הגמרא א: בית הדין מתרים באשה ומכריזים בבתי כנסיות 4 שבתות, ולאחר מכן מגרשה ללא כתובה. **דין הגמרא ב:** ממתניין לאשה 12 חודש, ובתוך 12 חודש אין לה מזונות, ולאחר מכן מגרשה ללא כתובה. **האישה שאמרה מאוס עלי ותן לי כתובתי איך דנים אותה כמורדת דמאיס עלי, או כמורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה.**

בגמרא כתוב שאם אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה כלומר לא מכריחים אותה לחיות עימו. רשי ורן וכן הרמא פסקו שמדובר באופן שלא תובעת כתובתה אך אם אומרת מאיס עלי ותובעת כתובתה, חוששים שמא עיניה נתנה באחר והוי מורדת!

אשה שאמרה מאוס בעלה עליה, האם כופין אותו לגרש? לא כופים את הבעל לגרשה.

במורדת או באומרת מאיס עלי, האם נוטלת בגדים שקנה לה? והאם נוטלת נצ"ב או נכסי מילוג?

בסיפור של כלתו של רב זביד כתוב לגבי נצ"ב שאם תפסה לא מפקינן מיניה אך אם לא תפסה, לא נותנים לה. לדעת הרמבם הרן והשוע מדובר דוקא במורדת אך במאיס עלי מקבלת נצ"ב. הראש סובר שהדין זה גם במאיס וגם במורדת. ואילו הרמבן והרשבא סוברים שהסיפור עוסק במאיס אך במורדת אינה מקבלת נצ"ב אפילו אם תפסה. השוע פסק כרמבם ורן, והרמא, לדעת הבש פסק כראש ולדעת החמ פסק כרשבא.

מורדת לאחר י"ב חודש, האם הבעל אוכל פירות? האם יש הבדל בין פירות לירושה? ח"מ סקי"ג

מורדת שאין לבעל פירות, האם הבעל יכול למחות שלא תתן נכסיה לאחרים? ב"ש סקי"ז וסקס"ט

האם חל במקרים הבאים דין מורד או מורדת

א: **הוא בבגדו והיא בבגדה?** (סימן עו סעיף יג)

ב: **מורדת כדי לכוף את בעלה לזונה?**

ג: **במיעוט מהעונות הקבועות או ברוצה האיש לקרב עונתו יותר מהעונה הקבועה?**

ד: **מורד או מורדת מחמת תשישות או חולי?**

סעיף ג

באמתלא מבוררת תיקנו הגאונים דינא דמתיבתא (2*) סעיף ג'
האם בכל מורדת בין דמאיס עלי ובין בעינא ליה ומצערנא ליה תיקנו דינא דמתיבתא או לא? ב"ש
סק"ז

האם המתנות שנתן לה הבעל צריכה להחזיר? פת"ש סק"ו
בדינא דמתיבתא מוציאין ממנו בין בנכסי צאן ברזל ובין נכסי מלוג. האם מוציאין לפני שנתגרשו
או רק אחרי שנתגרשו? ט"ז סק"ז

האם חייב במזונותיה? סעיף ב

מורדת בבעלה באמתלא מבוררת ומוצדקת (כגון בעל אליה או בעל בוגד) האם חייב במזונותיה: א.
אם מתנה את חזרתה אליו, בתנאי שישוב מדרכו הרעה ויפייס אותה והבעל אינו מוכן לשוב מדרכו
הרעה? ב. אם הוא מוכן לשנות את דרכו הרעה? ג. הבעל אינו מוכן לשוב מדרכו הרעה, אבל מוכן
לגרש את אשתו? שו"ת עזרת כהן סי' נו, שורת הדין ב עמ' סד, יביע אומר חלק ה אבן העזר יד

סעיף ד

מה הדין בספק מורדת אם הפסידה כתובתה? פד"ר ו עמוד 33 ואילך

סימן עח

סעיף א

הבעל חייב לפדות את אשתו כתובות נא, האם יכול לומר לאשתו טלי גיטך וכתובתך ופדי את
עצמך?

אינו יכול לומר כן שהרי זו תקנה שתקנו לטובת האשה.

נשנית מחמת פשיעה, האם חייב לפדותה?

מחלוקת אחרונים, הובאה בפת"ש. המעיל צדקה סובר שאם פשעה אינו חייב לפדותה, ואילו הבית מאיר
סובר שחייב לפדותה גם אם נשבתה בפשיעה, ומוסיף וכן לגבי חיוב רפואה, שחייב לרפאותה גם אם
פשעה וגרמה לעצמה לחלות, הפתש מקשה על זה מדברי הריטבא שדייק מהכתוב לקתה חייב לרפאותה,
דוקא לקתה אך אם פשעה, אינו חייב לרפאותה.

ספק מגורשת האם חייב בפדיונה? אבני מלואים סק"א בית מאיר צג סק"ב ממג"מ גירושין ו, ל

סעיף ב

אם נשבתה אשתו, האם חייב לפדותה יותר מכדי דמיה? 2*

ת"ק סובר שפודים יותר מכדי שוויה ורשב"ג סובר שאין פודים יותר מכדי שוויה. ריף רמבם ושוע פסקו
כרשבג. הראש פסק כת"ק והביאו הרמא.

סעיף ד

אשה נשבתה ובעלה במדינת הים?

כתב הרמבם שיוורדים לנכסיו אחר הכרזה ומוכרים לצורך הפדיון. הח"מ תמה מדוע יגרע מצווה זו משאר
מצוות החשובות שמוכרים ללא הכרזה (כתובות פז).

אם שניהם בשבי, האם היא קודמת?

כתב בהגהות מרדכי כתובות רפח' שהאשה קודמת אא"כ שניהם עומדים לקלקלה שחוששים ממשכב
זכור, שאז הוא קודם.

סעיף ו

אשה שנשבתה וזינתה ברצון האם חייב הבעל בפדיונה ואם יש הבדל בין אשת כהן לאשת ישראל
בזה. (2*) מה הדין בספק אם אשת כהן נתרצתה?

בכתובות נא מבואר שחייב לפדות אשתו שנשבתה וגם אשת כהן אע"פ שנאסרה עליו חייב לפדותה שהרי
השביה אסרה אותה עליו. הרן יח ב כותב שבמצב בו יש חשש שאשת ישראל נבעלה ברצון והיא אסורה
לבעלה ישראל, בעלה פטור מלפדות אותה שהרי אין השביה גורמת שנאסרה עליו אלא הבעילה מרצון.
הרמא הביאו להלכה. ולגבי אשת כהן שנבעלה ברצון, נחלקו החמ והבש, החמ סובר שחייב לפדותה שהרי
נאסרה כבר בעצם השבי, ואילו הבש סובר שאינו חייב לפדותה, כמו אשה שנשבתה ונדרה נדר ובעלה
קיים לה שאינו חייב לפדותה (נב א).

סעיף ז

חייבי לאוין, האם חייב לפדות?

אינו חייב לפדות אלא נותן לה כתובתה והיא תפדה את עצמה. כל שאיסור שביה גורם לה חייב לפדות,
דבר אחר גורם לה אינו חייב לפדותה.

סעיף ח

אשה נשבת בחיי בעלה ולא הספיק לפדותה ומת. האם היורשים חייבים לפדותה ואם אינם חייבים - אם צריכים להחזיר פירות שאכל הבעל?

כתובות נב א. היתומים לא חייבים לפדותה. וכתב הח"מ שאינם צריכים להחזיר פירות שאכל הבעל.

האם היורשים אוכלים פירות כפי שאכל הבעל? לא.

יבם שאוכל פירות מנכסי מילוג האם חייב לפדותה?

רא"ש ד כב, יבם אינו חייב לפדות גם אם אוכל פירות.

סכם אופנים שאין צריך לפדות את אשתו.

נשבת בפשיעתה, מחלוקת אחרונים.

יותר מכדי שוויה, ס"ב.

נשבת פעם שנייה, ס"ג.

נאסרה בשביה מחמת נבעלה ברצון, ס"ו.

נשבת אחר שהדירה, ס"ה.

אישה האסורה עליו, ס"ז.

יורשים או יבם, ס"ח.

סימן עט

סעיפים א ב

אשה שחלתה האם הבעל חייב ברפואתה ואם חייבים לרפאות אלמנה, מה חילוקי הדינים ביניהם?

מניין נובעים החיובים לרפאות ברפואה שיש לה קצבה וברפואה שאין לה קצבה?

בעל חייב לרפא את אשתו, נא א. הרמבם הרא"ש (ד כג) והר"ן כתבו כל רפואה בין שיש או שאין לה קצבה. וכן פסק שוע. לגבי רפואת אלמנה, הגמרא מחלקת בין רפואה שיש לה קצבה שהיא בכלל פירקונה והם פטורים, לבין רפואה שאין לה קצבה שהיא בכלל מזונות והם חייבים. הגמרא מוסיפה שהיורשים יכולים לקצוב שכר רפואתה וכך יפטרו מלרפא אותה.

אשה שפשעה וע"י זה חלתה, האם הבעל חייב ברפואתה? ראה לעיל לגבי נשבת מחמת פשיעה.

אם אמרה איני ניזונת ואיני עושה, האם חייב בריפוי? הראשונים דנים מה יסוד חיוב הרפואה. השיטה מקובצת סובר שאין חיוב הרפואה מטעם מזונות ולכן גם ברפואה שיש לה קצבה חייב לרפאותה, אלא הטעם הוא משום תקנה דרבנן. ולפי זה גם כשאומרת איני ניזונת ואיני עושה חייב לרפאותה. הריטב"א כתב שחיוב הרפואה משום שחייבת לשמשו ולא משום מזונות ושוב לפי זה גם כשאומרת איני ניזונת ואיני עושה חייב לרפאותה. הראש ד כג כתב שרפואה שאין לה קצבה היא מדין מזונות ויש לה קצבה דומה לפרקונה.

סעיף ג

אשה שחלתה בחולי ארוך ואמר לה הרי גיטך וכתובתך, האם חייב במזונותיה?

במשנה נא א רשאי הבעל לומר הרי גיטך וכתובתך ורפאי את עצמך.

(הראשונים הקשו מדוע זה שונה מפרקונה שאינו יכול לומר כך? ותירצו שני תירוצים, התוספות תירצו שרפואה הוא מזונות כנגד מעשי ידיה, ועד היום קיבלה מזונות כנגד מעשי ידיה, אך פרקונה שהוא כנגד הפירות שנתנה לו, לא קיבלה תמורה עד עכשיו. תירוצ' נוסף מובא בחמ בשם השיטה מקובצת, חיוב רפואה הוא חיוב מדי יום ואילו חובת פרקונה הוא חיוב שהתחייב מראש לכל ימי נישואיהם).

מאידך בספרי כתוב שאין לגרש את אשתו כשהיא חולה אלא להמתין לה שתתרפא. ? הרמבם חילק והסביר שהספרי אומר שאין לעשות כן משום דרך ארץ אך מצד הדין מותר וכן פסק שוע. הרמבם והשוע נקטו לשון "חולי ארוך" שאם ראה הבעל שחולי ארוך יכול לומר לה טלי גיטך וכתובתך וכו' ואין לעשות כן משום דרך ארץ, החמ סבר שלשון זו לאו דוקא. ואילו הבש סובר שדוקא ברפואה שאין לה קצבה שהיא כנגד מזונות יכול לומר כך אך ברפואה שיש לה קצבה שחייבה בכלל פרקונה, אינו יכול לומר כך.

בזמן הזה שיש חדרג האם יכול לומר טלי גיטך וכתובתך ורפאי את עצמך?

הח"מ הביא מהרש"ל שאינו יכול לומר כך. הב"ש חולק ומוכיח שמסתימת הפוסקים משמע שיכול לומר כך גם בזיווג ראשון, אם כן ברור שיכול לומר כן גם לאחר חדר"ג.

במתחייב לזון בת אשתו, האם חייב ברפואתה? שו"ע קיד ס"ו ואבנ"מ שם סק"ד ופד"ר י עמוד 220
האם חייבים ברפואת בת לאחר שמת, ואם יש הבדל בין רפואה שיש לה קצבה לרפואה שאין לה קצבה?

סימן פ

הקדמה: ישנם שלוש סוגי מלאכה שהאשה עושה לבעלה. מלאכות שהיא עושה כדי לשאת בעול הכלכלי. מלאכות שהאשה עושה לבעלה משום חיבה. מלאכות שהאשה עושה לתחזוקת הבית. סעיפים א - ג עוסקים במלאכה שעושה כדי לשאת בעול הכלכלי. ד - ה: מלאכות שעושה משום חיבה. המשך הסימן: בחיובים שלה כלפי מלאכות הבית. כשאומרת איני ניזונת ואיני עושה, פטורה מלעבוד כדי לשאת בעול הכלכלי, ונחלקו הראשונים האם פטורה גם ממלאכות הבית כמבואר בסעיף טו. ע"כ.

סעיף א

קיי"ל מעשי ידיה לבעלה האם הבעל זוכה בכל סוג מעשה ידיה?
פקידה או מורה שעובדת מחוץ לבית, אשה שעוסקת במלאכות שאין דרך נשים לעשות האם מעשה ידיה לבעלה? (6*)

לגבי מלאכות שאין דרך נשים לעסוק בהן, הפוסקים דנו בשני ענינים.

א: האם האשה מחויבת לעסוק במלאכות כאלו?

הבית מאיר דייק מהרמבם, וכן מובא בתשובת הרשבא, שהבעל לא רשאי לשנותה למלאכות שאין דרען של נשים לעסוק בהן.

ב: כשעוסקת במלאכה כזו, למי מעשי ידיה?

המהריט, באר היטב, מהרש"ם וחזון איש כתבו שמעשי ידיה לבעלה. אך יש חולקים בדבר.

דחקה עצמה ועשתה יותר מהראוי לה המותר למי? (2*)

העדפת מעשי ידיה (שלא על ידי הדחק) כנגד מעה כסף

בכתובות נט א מבואר שתיקנו מזונות תחת מעשי ידיה, והבעל נותן מעה כסף כדי לזכות במותר מעשי ידיה, כלומר במה שהאשה עשתה יותר משיעור הרווח שצריכה לעשות לבעלה. וכן פסקו שו"ע ורמ"א: "דחקה עצמה יותר מהראוי לה המותר לבעל, ודוקא שנותן לה מעה כסף כל שבוע".

העדפה שעל ידי הדחק

בכתובות סו א נחלקו תנאים לגבי מצב של דחקה עצמה והעדיפה כגון שעשתה מלאכתה בלילות וכדומה. נחלקו הראשונים כמי לפסוק. שוע פסק דחקה עצמה יותר מהראוי לה המותר לבעל. והב"ח והח"מ כתבו שיכולה לטעון קים לי כראשונים הפוסקים ששייך לה.

האם יכולה לומר איני נוטלת מעה ואיני נותנת מותר

מחלוקת ראשונים, הרן (כג ב) והרמא סוברים שיכולה לומר ורבנו יונה חולק. הרמא כתב שיכולה לומר.

מה הדין בכל המקרים הנ"ל, באלמנה ויתומים? עיין סימן צה סעיף ה וסעיף ז

ספק מגורשת למי שייך מעשה ידיה?

חייב במזונותיה אך מעשי ידיה שלה. באה"ט סק"א.

סעיף טו

אשה שאומרת אני רוצה מזונות, אבל איני רוצה מלאכה שאשה חייבת, איך יש לנהוג בזה? ואם

אפשר לנדות אותה או לכופה בשוטים?

מחלוקת ראשונים, הרמבם כתב שכופין אותה אפילו בשוט. והראש כתב שלא כופים אותה שהרי הלכה כרב הונא שיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה לפיכך אם תרצה לא תעשה ולא תזון. השוע פסק כרמבם והרמא כתב שתי דעות כיצד כופין אותה.

אם אמרה איני ניזונת ואיני עושה אם חייבת בשבעה מלאכות או במלאכות הבית והאם חייבת להניק (3*)

אם נאמר שחייבת להניק אם חייב הבעל לתת לה מה שמוספין למינקת?

מחלוקת ראשונים, תוספות סג א, ראש ה לא, ורמבם בתירוצ אחד סוברים שפטורה.

הרן כג ב, ורמבם בתירוצ אחר סוברים שחייבת.

מהרמא נראה שפסק שחייבת. והבש כתב שבכל מקום שיש מחלוקת האשה פטורה. הפתש הסביר שטעם הבש לפטור את האשה הוא משום שיכולה לטעון קים לי כדעות הפוטורות. לפי זה אם מדובר שהתינוק הכיר את הולד והיא חייבת להניק, הבעל יכול לומר קים לי כפוטרים ואין צריך לשלם.

סעיף טז

אשה שתבעה מזונות והבעל טוען ברי שהיא לא עובדת והיא מכחישה? כתב הרמבם שמושיבין אישה בינהם. וביאר הח"מ שלא תקנו שהיא תשבע על טענתו "שאם כן בכל עת ובכל שעה יהיה עסק שבועה ואין שלום בבית."

אם הביא עדים שלא בפניה שהיא לא עובדת מה הדין?
סעיף יח

כיצד יתכן מצב שאדם זן את אשתו ואינו מקבל את מעשי ידיה?
כתב השו"ע: "מי שהתנה עם אשתו שלא יתחייב במזונותיה וכן היא לא תתחייב לו במעשה ידיה, אם אחר כך רצה ונתחייב הוא לתת לה (במתנה) מזונותיה, אין מעשה ידיה שלו".
אשה שתקח ולא תבעה מזונות, למי שייכים מעשי ידיה ומותר מעשי ידיה?
מעשי ידיה שלה. רן כתובות כח ב ד"ה מתני

אשה שהלכה מבית בעלה מחמת קטטה, האם הפסידה מזונותיה?
אם אינה רוצה לשוב עד שיקרא לה בעלה, לא הפסידה. אך אם תובעת שיפרע תחילה מה שלוותה עד עתה, איבדה מזונותיה דהוי כמורדת.
מה הדין בבעל שטוען שאישתו מחלה את המזונות והיא מכחישה מי נאמן, ואם יש חיוב שבועה?
מזונות להבא - אינו נאמן וכתב הריף שהאשה נאמנת בלא שבועה, וביאר הח"מ שאינה צריכה שבועת המשנה אבל שבועת היסט חייבת להישבע.
מזונות לשעבר - הבעל נשבע היסט ונפטר. ויש עוד חילוקים כאן בחמ לה ובבש כז.

סימן פב

סעיפים א' ב' ג' ד'

אם האיש רוצה שלא תניק והאשה רוצה להניק, או הפוך שהיא רוצה והוא לא רוצה, מה הדין?
כתובות סא א. כשהיא רוצה, היא מניקה אפילו בעל כרחו, משום צערא דידה.
כשהיא לא רוצה, אם במשפחה לא מניקים, אינו יכול לכפות עליה.
נט ב, אם נדרה שלא להניק את בנה, הלכה כבית הלל שכופה אותה ומניקתו והנדר לא חל.
אם היא ממשפחה שמניקים והוא ממשפחה שאין מניקים, אם אינה רוצה להניק, שוכר לה מינקת, שיולה עימו ואינה יורדת. סא ב.
היא אומרת הוא ראוי לשכור והוא אומר איני ראוי, עליה להביא ראיה.

סעיפים ה' ו' דין הנקה לגרושה

האם כופין גרושה להניק כשאין מוצאים מינקת אחרת? א"כ מה הטעם?
כתובות נט ב, אם התינוק יכול לינק מאישה אחרת אינו כופה את הגרושה להניק, אלא שוכר מינקת. (ואם רצתה האשה להניק, כתב הרמבם שהבעל נותן לה שכר הנקה, אך אינו חייב לתת לה מזונות כמבואר בסעיף ו). רבנו ירוחם מוסיף שאם אין לבעל אפשרות לשכור מינקת או שאינו מוצא, באופן כזה כופים את אמו להניק למרות שאינו מכירה, הביאו הרמא.
ואם התינוק אינו רוצה לינק מאחרת, ("היה מכירה") הבעל משלם לאשה שכר הנקה וכופים אותה להניק.
האם לגרושה המניקה את בן בעלה לשעבר יש מזונות ממנו?
הגרושה אין לה מזונות אע"פ שהיא מניקה את בנה.

סעיף ז הזכות בהחזקת הילדים

סיכום דיני זכות החזקת הילדים:

בת - מפורש בגמרא (כתובות קב ב) שאם אביה נפטר, היא אצל אמה ולא אצל היורשים. ואם אביה קיים נחלקו הראשונים, (ראש יב ד). יש אומרים הבת ברשות האב ואם ירצה יניחנה אצל אימו, ויש אומרים הבת לעולם אצל אמה, וכן פסק שוע.

בן - מעל גיל 6 אצל האב, ומתחת לגיל 6 לפי הרמבם אצל אימו ולפי הראבד אצל אביו.
קיימא לן דבן אצל האב לאחר שש, ובת אצל האם לעולם, האם דין זה שבת אצל האם זה לאחר מיתת האב או אף בחייו?

מחלוקת ראשונים והשוע פסק לעולם אצל אמה.

האם אב זכאי למנוע מזונות מבנו המתנכר לו ולא נמצא אצלו? ציין את הטעמים להלכה זו.
כתב הרמבם לגבי בן מעל גיל 6 יכול האב לומר לא אתן הפרנסה אלא אם כן הוא אצלי. החמ ביאר שאין הכוונה לומר שאם האשה מוחלת על המזונות היא יכולה להשאיר את הילד אצלה אלא שאם מדובר באופן שהבן אינו רוצה להפרד מאמו, יכול האב לומר איני נותן פרנסה.

באם האם הייתה בת-דודה של אביו ומת האב, האם הבן אצל האם? ב"ש סק"ח, באר היטב סק"ה
אם האם בעיר אחרת האם גם הדין שבן אצל אמו עד שש, ומה דין הבת בדין זה?
 הרמבם כתב שעד גיל 6 הבן אצל אמו וכתב המגיד משנה שאע"פ שהאב חייב לחנך הבן מיד כשיודע לדבר, מ"מ אפילו שהוא אצל האם יכול לחנכו לפעמים כשיבוא אצלו, ולפי זה כתב מהרשד"ם שאם אינם גרים באותה העיר, אזי הבן נשאר אצל אביו אפילו שהוא פחות מגיל 6.
אם נתרצתה האם שיהיו אצל האב האם יכולה לחזור בה או הפסידה זכותה?
 כתב המבי"ט מה שאמרו שהבת אצל אמה לא בשביל קירוב הבת אצל האם אלא כדי שתלמד ממנה דרך נשים וכו' לכן גם אם ויתרה יכולה לחזור בה.
מה הדין בבית שאמה מתה, ובאה אבא אמה לבית הדין ומבקשת שהיתומה תהיה אצלה, והאב מתנגד ורוצה לגדל את הבת?
 כתב הרשב"ץ שהדין עם האב, והוסיף הח"מ שאם גם האב לא קיים, נראה שאם אמה קודמת לכל בית אביה לגדל הבנים.
מה הדין באב שהוא אדם חילוני? יש אומרים שבאופן כזה אין עדיפות לאב. מאידך בפד"ר כרך יג מצאנו שכתבו שיש לאב יתרון שמחנך לדרך ארץ וכו' אפילו שלא מחנכו לתורה ומצוות.
מה הדין אם מת האב?
 הב"ש הביא את הגמרא בכתובות שאומר שיש לאב להשאיר אותו אצל יורשי האב מחשש שירצחוהו כדי לירש אותו.

סימן פג

דין החובל אשת איש בכתובות סה ב.
 בושט וזנב - מפורש במשנה. (והבעל אוכל פירות, ואם הבעל עצמו חבל בה, אין לו פירות במה שמשלם לה, משום קנס שקנסוהו חכמים בש סק טו בסימן פה).
 שבת - הבעל מקבל משום שמעשי ידיה שלו.
 צער - האשה מקבלת.
 ריפוי - מחלוקת ראשונים. הרמבם סובר לבעלה והראש ו א חולק.
החובל באשת איש, האם רשאי הבעל ליטול כסף רפואתה ולעשות לה סמא חריפה כדי שירויח המותר?
אם האשה עשתה סמא חריפה והותירה המותר למי?
 המותר לאשה, ראש שם וב"ש. הראש והבית יוסף סוברים שלפי הרמבם המותר לבעלה.
האם הבעל אוכל פירות מדמי הצער?
 החמ והבש כתבו שלא נתבאר האם שלה לגמרי ואין הבעל אוכל פירות, או שדינו כנכסי מילוג.

סימן פד

כתוב שלשה טעמים שמציאת האשה לבעלה
 מציאת האשה לבעלה כדעת תנא קמא כתובות סו א. הבבלי ב"מ יב כתב הטעם משום איבה, תוספות בכתובות מז הסבירו שקטטה הכוונה יבוא לידי איבה ולא יספק לה מזונות. הסבר נוסף הוא איבה של קטטה.
 הירושלמי כתב שלא תהא אשה מברחת מנכסי בעלה ואומרת מציאה מצאתי.
מה הדין באמרה, 'איני ניזונת ואיני עושה', למי שייך מציאתה?
 הטור הביא מחלוקת ראשונים מה דין מציאה של אישה שאינה ניזונת מבעלה. הרמ"ה כתב שמציאתה לעצמה, היות ואינה ניזונת מבעלה, אין חשש איבה. והראש ו א חולק. הח"מ מחלק שאם אמרה איני ניזונת ואיני עושה, אכן מציאתה לעצמה, אך אם אמר הבעל צאי מעשי ידיך במזונותיך, יפה כתב הראש שמציאתה לבעלה.
 הט"ז מחלק שאם היה הבעל עני ולכן אינו זן האשה, באופן כזה מציאתה לעצמה שהוא אינו מבקש המציאה אלא מניחה שתזון ממנה. אך אם אמרה איני ניזונת ואיני עושה או שאמר הבעל צאי מעשי ידיך וכו', במקרה זה מציאתה לבעלה.
מה הדין בספק מגורשת? (2*)
 מפורש במ יב ב מציאתה לעצמה.

סימן פה

זה שאמר "פדיונה תחת פירותיה", הכוונה לפירות נכסי מלוג או גם פירות נכסי צאן ברזל?
הבעל אוכל פירות של נכסי מלוג ושל נכסי צאן ברזל. אבל הטעם שונה. הזכות שלו בפירות נכסי מלוג היא תקנת חכמים תחת פדיונה. ואילו פירות נצ"ב הוא מימוש זכותו בקרן של הנכסים, שהרי אם הותירו, הותירו לו.

מהם נכסי מלוג ונכסי צ"ב?

מדובר בנכסים השייכים לאשה ולאחר הנישואים הבעל משתמש בהם. השאלה היא מהי מידת האחריות של הבעל על הנכסים ומה הזכויות שלו בהם.
בנכסי מלוג, גוף הנכסים נשאר ברשות האשה ומתקנת חכמים (תחת חובת הפדיון) הבעל זכאי לאכול מהפירות של הנכס. בנכסי מלוג אין לבעל אחריות להחזיר לאשה את שווי הנכסים כמו בזמן קבלתם ואם פחתו, פחתו לה, ומאידך אם הותירו, הותירו לה.
בנצ"ב הנכסים נחשבים ברשות הבעל, והוא אחראי להחזיר את שווים אמנם אם ערכם עלה, הבעל זוכה ביתרה. כמובן גם בנצ"ב הבעל זוכה בפירות, אך לא מכח תקנת חכמים אלא מכח הכלל אם הותירו, הותירו לו.

מה מידת האחריות של הבעל על גוף נצ"ב ונכסי מלוג?

נצ"ב הוא חייב באחריותן בכל אופן. לגבי נ"מ, הגמרא ב"מ צו א מסתפקת אם הוא שואל או שוכר, אך בכל אופן הגמרא אומרת שאפילו פשע פטור משום פשיעה בבעלים.

סעיף ג

כיצד הבעל מקבל על עצמו אחריות של נצ"ב הכתובים בכתובה?

לדעת הרמבם אם קיבל אחריות בפירוש מועיל גם אם לא שמו את הנכסים. אך אם לא קיבל אחריות בפירוש, הבעל חייב באחריותם רק אם שמו אותם. ואילו בעל העיטור כתב שכל שכתבו את הנכסים בכתובה הבעל חייב באחריותם. השוע הביא שתי הדעות וכתב שהרמבם עיקר. כתב הריבש שזכותו של הבעל להחליט שלא רוצה לקבל אחריות על הנכסים והביאו הרמא.

האם הבעל יכול להפוך נכסי צאן ברזל לנכסי מלוג, שיאכל פירות ללא כל אחריות על הקרן? ח"מ סק"ז וב"ש סק"ז

הח"מ וב"ש הביאו רמבם באגרת שתמה על דיין שאמר שהבעל יכול לחזור בו מאחריות, והקשו על הרמבם מה התמיהה הרי גם הלוואה יכול לפרוע תוך זמנו? וביאר הבש שמדובר שכבר קיבל אחריות והוא כשומר שאינו יכול לחזור בו בתוך הזמן. לכן למעשה מדברי הרמבם עולה שבעל שקיבל אחריות לא יכול לחזור בו ללא תיאום עם האשה.

סעיף ד

לפעמים צריך בעל הרשאה בנכסי אישתו ולפעמים אינו צריך. קרקע עומדת לגדל פירות האם צריך הרשאה? קרקע עומדת להימכר האם צריך הרשאה?

הסוגיא בגיטין מח ב. על נצ"ב לא צריך הרשאה. על נ"מ, צריך הרשאה אא"כ נחית גם אפירי ואז אנו אומרים מתוך שדן על הפירות דן גם על הגוף. כלומר קרקע שיש בה פירות אינו צריך הרשאה וקרקע שאין בה פירות צריך הרשאה. הראש ורב האי גאון נחלקו בביאור הגמרא כדלהלן:

קרקע שיש בה פירות אינו צריך הרשאה. לפי הראש אפילו שמדובר בשדה שאינה עושה פירות מכיון שיכול למכרה לפירות. ואילו רב האי גאון סובר שמדובר בקרקע שיש בה פירות.

קרקע שאין בה פירות צריך הרשאה. לראש הכוונה קרקע שהפירות בה שייכים למחזיק את הקרקע ולא לאיש והאשה. ולרב האי גאון מדובר בקרקע שאין בה פירות או שאינה עתידה להצמיח פירות.

אם האשה מוחה יכול לדון? בנצ"ב יכול לדון. בנ"מ ה"ן בגיטין כד ב כתב שיכולה למחות. הביאו החמ. (הבית יוסף בחו"מ קעו הביא ריטבא החולק).

האם לעשות פשרה צריך הרשאה? כתב הריב"ש שכל ההיתר של הבעל לדון הוא לתבוע הפירות אבל לעשות פשרה או למחול צריך הרשאה, הביאו הרמא.

על מעות מזומנים של אישתו האם צריך הרשאה? כתב תרומת הדשן שמעות מזומנים של אשתו נחשבים כפירות בקרקע ולא צריך הרשאה והביאו הרמא.

סעיף ה

האם הבעל או האשה יכולים להשאיל לאחרים נכסי מלוג?

כתב הבש ס"ק ט: כתב בהג"א שם פ' השואל היא רשאית להשאיל נ"מ בלא ידיעתו, מיהו י"ל דאיירי דשואלת בעת שאין לו הפסד. והוא א"י להשאיל בלי ידיעתה, ואם השאיל הבעל את הפרה ואת עצמה לא הוי שאלה בבעלים ב"י:

השאלה האשה את הפרה ובעלה נשאל עמה האם הוי שאלה בבעלים? במ צו א אין זה שאלה בבעלים משום שקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי.

סעיף ו

אם שאלה פרה מאחרים האם הבעל אוכל פירות? מפורש בגמרא, ב"מ צו. שהבעל משתמש בפרה כל ימי שאלתה והוא כלוקח.

סעיף ז

מוכרת כתובתה ונדוניה בטובת הנאה, למי שייכים הדמים ומי אוכל הפירות?
 הדמים לאשה ואין הבעל אוכל פירות משום שתקנו לבעל פירות ולא פירי פירות. בק פט א.
נתנה האשה מתנה לאחר קודם הנישואין כדי להבריח מבעלה ונתגלתה המתנה, האם אוכל פירות?
 כתובות עט, מברחת המתנה בטלה אך הבעל לא אוכל פירות, שהרי נשאה על דעת שאין הקרקע שלה, ונכס שאין ידוע לבעל, אין לו בו פירות.

נתן מתנה לאשתו קרקע או מטלטלין, האם יכולה למכרם או לתת אותם במתנה לאחר? (2*)
 ב"ב נא, הבעל אינו אוכל פירות. ונחלקו הראשונים האם יכולה לתיתו לאחר, ר"ת בתוד"ה במתנה וכן הראש נד סוברים שאינה יכולה ליתנו לאחר, וכן פסק שוע. הרמה חולק וסובר שיכולה למכור.

סעיף ח

מתנה שנתן הבעל לאישה האם יש לו פירות, ומה דין פירי הפירות?
 מתנה שנתן הבעל לאחר הנישואין, בזה קבעה הגמרא שהבעל לא אוכל פירות. ב"ב נא ב. וכתב הרמה שמתנה שנתן הבעל לאחר האירוסין, בזה הבעל אוכל כן פירות.
בעל שהשאל לאשתו מרכושו האם אוכל פירות? ב"ב נא: תד"ה במתנה.

סעיף ט

מוכר קרקע לאשתו, האם קנתה, ואם קנתה, האם הבעל אוכל פירות? ב"ב נא. מעות גלויים קנתה, ומעות שאינן גלויים לא קנתה.
 כשקנתה, הבעל אוכל פירות.

כשלא קנתה, למי שייכים המעות? תוספות שם מחלקים בין מצב בו הבעל טוען ברי שהם שלו לבין מצב שטוען שמא, יעו"ש. הרמבם חולק וסובר שהמעות לאישה וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות.

ומה הדין אשה שהלוותה כסף לבעלה?

לדעת הרמבם כל המעות שביד האשה, בחזקת בעלה, לכן הוא לא חייב לה כלום. (בהלוואה איננו מחלקים בין מעות גלויים לשאינן גלויים, משום שבהלוואתן לו יצאו מחזקתה וחוששים שמא הן של הבעל בשונה ממכירה שמכיון שחשבה שהמכירה קיימת לכן הוציאה המעות)
 התוספות ד"ה קבל והראש נה מחלקים בין מעות גלויים ושאינם גלויים.
 שוע בסימן פו ס"ב פסק כרמבם. והרמא ציין לדעת תוספות והראש כיש אומרים.

סעיף י

מה הדין שיש ויכוח ביניהם אם המעות היו טמונים או לא?
 כתב הרמה שעל האשה להביא ראיה משום שקרקע בחזקת בעליה עומדת. וכן פסק שוע.

סעיף יא

קרוב שנתן מתנה לאשה בתנאים מועילים שלא יהיה לבעל פרות בהן, ואח"כ מת הקרוב והאשה ירשה אותו האם הבעל אוכל פירות ממתנה זו.

נתן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה חלק, הסוגיא בנדרים פח א.
 וכתב בתשובת הרמבם שאם מת הקרוב והאשה ירשה אותו, מכיון שהממון אצלה בתורת ירושה, המתנה מתבטלת והבעל זוכה בפירות כדין שאר נכסי מילוג.

סעיף יב

נמצאו נכסים ביד האישה היא אומרת מתנה נתנו לי או שאומרת אתה נתת לי אותם במתנה והבעל אומר שממעשה ידיך הם ושלי הם מי נאמן? (5*) האם יש הבדל בין כספים הידועים לבעל ובין שאינם ידועים? ומה הדין אם מדובר באשה הנושאת ונותנת בתוך הבית?

בדבר זה נחלקו הראשונים ומצאנו שלוש שיטות.

רמבם: שאם האישה טוענת שהרכוש בידה כנכסי מילוג ולבעל בהם יש פירות, באופן כזה האישה נאמנת. אך אם היא טוענת שהרכוש רק שלה ואין לבעלה רשות בהם כלל, אינה נאמנת ועליה להביא ראיה.
ריטב"א (הובא בנימו"י ב"ב כז ב ד"ה אמר המחבר): האישה נאמנת לומר שהרכוש שלה. והרשבא מחלק שאם מדובר באשה הנושאת ונותנת בתוך הבית אינה נאמנת.

רא"ש (ב"ב ה נה): מעות טמונים אינה נאמנת ומעות שאינם טמונים נאמנת.

שוע פסק כדעת הרמבם והרמא הביא דעת הראש ביש אומרים. עוד הביא הרמא את דברי הרשבא שאם נושאת ונותנת בתוך הבית אינה נאמנת. אך אם יש לה מיגו נאמנת כגון שלא ראו הממון בידה.

סעיף יג

נכסי מילוג שלא עושים פירות כתובות עט.

סעיף טז

האם רשאי לומר לעבדי נ"מ עשה עימי ואיני זנך, ומה הדין בעבדי נצ"ב?

האם אפשר לגבות חובות הבעל מפירות נכסי מילוג. ומה הדין לגבי פירות נכסי צאן ברזל? ח"מ סקמ"ג, ב"ש סקי"ב וסקל"ט, שו"ע חו"מ צז סעיף כו

סימן פח (השלמה סימן צו')

סעיף א

אשה היוצאת מבעלה האם צריכה להשבע כשגובה את נכסיה? וכשגובה את כתובתה?

נכסים: כתב הרמבם שאינה צריכה להישבע, המגיד משנה כתב שנכסים שאינם בעין, צריכה להשבע, אך הרמבם והשוע לא חילק. ואילו כתובתה האלמנה נוטלת בשבועה וגרושה בפני בעלה אינה צריכה להשבע.

גביית נכסי מילוג וצאן ברזל סעיפים א - ד

כיצד גובה נכסי מילוג שהוקרו או הוזלו?

נכסי מילוג נוטלתן כמות שהן אם הוקרו הוקרו לה, ואם בלו היא מפסידה ואפילו אבדו לגמרי אינו משלם לה.

מהו דין התלמוד ומנהג הגאונים בגביית נצ"ב?

דין התלמוד שאם פחתו, פחתו לו, ואם הותירו, הותירו לו. אך מנהג הגאונים (הובא בריף יבמות כא ב) שאם ראויים לעשות מעין מלאכתן הראשונה, האשה נוטלת אותן כפי שהן אפילו בלו הרבה. וחילק הבית יוסף שתקנת הגאונים שייכת רק כשכותבים בכתובה כל נכס בנפרד ואומדים את שווי.

הביאה מכונית כנדוניה לבעלה, בתור נכסי מילוג או צאן ברזל, ובעת הגירושין מבקש לתת לה דמים ולקחת לעצמו את המכונית והיא רוצה במכונית, למי שומעין? מדוע?

יבמות סז א, אם ראויים לעשות מעין מלאכתן הראשונה שומעים לאשה משום שבח בית אביה.

ואם היא רוצה דמים והיא רוצה לתת לה את הנכס?

שומעים לו.

סעיפים ז - יא הוצאות שהבעל הוציא על הנכסים

הוציא הוצאות על נכסי צאן ברזל או נכסי מילוג של אישתו וגירשה האם גובה?

נ"מ: הסוגיא בכתובות עט ב. המשנה אומרת שאם הבעל אכל מהפירות, אפילו מעט אינו גובה את הוצאותיו אך אם לא אכל מהפירות גובה את ההוצאות שלו עד גובה השבח.

ומדובר שאכל בדרך כבוד ולא בחטיפה, אך אם אכל שלא בדרך כבוד, צריך שיעור משמעותי יותר של אכילה, ואומרת הגמרא בכדינר, שאם אכל בשיעור זה אינו גובה ההוצאות, והראש (ח ט) כתב שהשיעור הוא שווה פרוטה.

המרדכי (רט) מוסיף שמדובר שהאשה לא מכחישה את הבעל ואז הדין הוא שישבע ויטול, אך אם האשה מכחישתו, היא נשבעת ולא משלמת. שוע פסק כרמבם ורמא הביא דברי המרדכי.

בסעיף ט מדגיש השוע על פי הראשונים (ריף לט, ראש ח ט) שמדובר שמגרש מדעתו, אך אם מדובר במורדת, בכל אופן ישבע כמה הוציא ויטול עד שיעור השבח.

נצ"ב: איני יודע...

מה הדין אם לא גירשה ולא רוצה לאכול פירות ותובע את ההוצאות?

מי שהוציא הוצאות בנכסי מילוג ומת והיתומים תובעים את האלמנה לשלם את ההוצאות מה הדין?

כתבו הריף הראש והרמבם שאם התברר שהבעל הוציא הוצאות ולא אכל, יגבו היתומים. אך אם אין הדבר מבורר, לא יקחו היורשים כלום משום שרק לבעל תקנו חכמים שישבע ויטול.

סימן פט

(בסימן נה סעיף ד, חיוב קבורה הוא דוקא לאחר נישואין ולא אחר אירוסין.)

תקנו קבורה תחת כתובתה, האם תחת עיקר כתובתה או נדוניה ונכסי מילוג?

בכתובות מז ב, ותוד"ה קבורתה מבאר שם שאין הכוונה תחת עיקר כתובה אלא תחת הרכוש שהכניסה והבש דייק שמדובר דוקא נצ"ב ולא נ"מ. מכל מקום גם אשה שלא הכניסה נדוניה, בעלה חייב לקבורה שלא פלוג רבנן.

האם אחד מהם יכול לותר על התקנה?

כתב הרן כתובות יז א שבחיוב ירושתה וקבורתה התקנה נועדה לטובת שניהם ואף אחד מהם לא יכול לומר שאינו חפץ בתקנה זו.

בעל שירש את נכסי אשתו ויש לבעל מלוים שיש להם שטרי חוב עליו, מה קודם, הקמת מצבה על קבר אשתו, או פרעון החובות?

כתב הפלאה והובא בפתש שאם ירש נדויניא מאשתו חיוב הבעל לקבורה קודם, אך אם לא ירש כלום מאשתו, בעלי חובות שקדמו לנישואים יכולים לעכב.

כמה פעמים הבעל חייב בקבורת אשתו (2*)?

כתב תשבץ הובא בפתש שאם הוציאוה מקברה, חייב בעלה לקבורה שנית. בשונה מפדיונה אם נשבת שאם נשבת פעם שניה, יכול לומר לה טלי כתובתך ופדי את עצמך. כאן אינו יכול לחוב את היתומים.

אם אחד קבר אשת חברו, האם הבעל חייב לשלם?

בירושלמי כתובות ד ו. (הובא ברן כתובות יז א) הרמבם פסק כרבי יוסי שאם אחר קברה צריך הבעל לשלם שכרו. ומדוע זה שונה מהמפרנס אשת חברו שהוא פטור, ותיירץ שאני קבורה כדי שלא תתבזה, חייב לשלם. והוסיף בהגהת מרדכי (שיא) שאפילו היה הבעל בעיר ולא נמלך בו, חייב לשלם לו.

בשלטג הוסיף שאפילו קברוה מכספי צדקה, מוציאים מיד הבעל, הביאו הבש.

הלך למדינת הים ומתה אשתו, ראה כתובות מח א.

פדה אותה משביה האם הבעל חייב להחזיר לו?

האם חל דין עולה עמו ואינה יורדת לאחר מיתת אחד מבני הזוג? כן, מח א.

סעיף ד קבורת אלמנה

אלמנה שלא נשבעה מי חייב בקבורתה?

בכתובות צה ב אלמנה אינה נקברת מנכסי בעלה, אלא יורשיה חייבים בקבורתה. הרמבם מחדש שאם מתה קודם שנשבעה שבועת האלמנה, יורשי הבעל חייבים בקבורתה והראבד חולק עליו. השוע הביא דעת הרמבם והוסיף ולא הודו לו, ובאחרונים מצאנו מחלוקת האם לפסוק כדעתו.

סימן צ

(בסימן נה סעיף ד אין הארוס יורש את ארוסתו)

סעיף א

ירושת הבעל את אשתו היא דין דאורייתא או דרבנן?

כתובות פג ב בעל יורש את אשתו, נ"מ ונצ"ב. לדעת הרמבם מדברי סופרים, והראבד והרשבא סוברים שהוא דין דאורייתא.

הקדמה: ישנם ארבעה דברים שאינם "בראוי". בכור לא נוטל בראוי. יבם לא נוטל בראוי. בעל לא יורש את אשתו בראוי. כתובה לא נגבית מהראוי.

האם הבעל יורש את אשתו בראוי? (2*)

ב"ב קיג א בעל אינו נוטל בראוי.

האם כל הנקרא ראוי לעניין חלק בכורה נקרא ראוי לענין הבעל, או שיש סברא לחלק בין סוגי הראוי?

האם בעל יורש את מלווה אשתו? אשה שהלוותה מנכסי מילוג ומתה קודם שגבתה, האם הבעל יורש את ההלוואה? איזה הלוואה יורש הבעל את אשתו ואיזה לא?

יש בזה שלוש שיטות בראשונים,

רי מגאש: הבעל יורש את המלווה שהרי בב"ב קכה כתוב אין הבכור נוטל במלווה ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק, משמע שבעל נוטל במלווה שהלוותה אשתו.

ר"י בתוד"ה אמר בב"ב קכה ב: בעל אינו יורש מלווה אשתו אפילו שהלוותה מנכסי מילוג שלה בעודה תחתיו.

רא"ש (ח יא): מלווה שהאשה הלוותה בעודה תחתיו הבעל יורשה שהרי שלא כדין הלוותה קרן של נכסי מילוג שלה שהיא ברשותו של הבעל. ואילו מלווה שהלוותה קודם שנשאה, הבעל אינו יורשה. שוע פסק כראש והרמא פסק כר"י.

האם הבעל יורש מלווה אשתו שמתו מורישיה והיתה להם מלווה ביד אחרים ומתה קודם שגבתה? לא.

האם בהודאה מועיל אומדנה? ח"מ סק"ב ב"ש סק"ד (ועיין חושן משפט, סימן רנ סעיף ב)

סעיף ג

קידש אשה שאסורה לו, אך הקידושין תופסים בה ומתה לפני הנישואים. מתי יורש אותה ומתי לא?
בתוספתא יבמות ב ג מבואר שהנושא אשה שאסורה לו אך קידושין תופסין בה, הוא יורש אותה. וביאר הבש שאע"פ שהרמבם פסק שחופת נדה, אין הבעל יורשה הוא משום שאין הבעל מתכוין לבוא עליה באיסור ולכך חופתה אינה ראויה לביאה ואינו יורשה, אך כאן שמתכוין לבוא עליה, הרי זו חופה שראויה לביאה, ויורש אותה.

סעיף ד

נשא קטנה ומתה האם בעלה יורשה?

אם נישאת שלא לדעת אביה, (ראה סימן לז) אין הבעל יורשה.

סעיף ה

ספק מגורשת האם בעלה יורשה? (2*)

הרמבם ובעל העיטור כתבו שהבעל לא יורש. אך הראבד הקשה מירושלמי האומר שהמגרש את אשתו ולנה עימו בפונדקי לדעת בית הלל צריכה גט ואם מתה יורשה. ומה שם שבודאי גרשה וספק אם החזירה, הדין הוא שהוא יורש אותה, בודאי שכך הוא הדין בספק גרשה! שוע פסק שאין הבעל יורשה כדעת הרמבם. החמ פוסק שדין ספק גרושין כדין ספק מתה האשה בחייו המבואר להלן בסעיף ו. והבש אומר שמכיון שיש ספק אם הבעל תפס אין מוציאין מידו.

נתן עיניו באשתו לגרשה ומתה קודם שגרשה האם יורשה?

ב"ב קמו א מעשה באדם אחד שאמרו לו שאשתו תתרנית, ונכנס אחריה לחורבה לבדוקה.. מתה אינו יורשה. בביאור המקרה שם נחלקו הראשונים, לפי רשבם מדובר באשה נשואה והבעל בדק אותה כי רצה לגרש אותה ללא כתובה, ומכיון שמתה לפני שהתפייסו הבעל לא יורש אותה, כלומר לדעתו יוצא שמי שמתה אשתו מתוך קטטה ויש בדעתו לגרשה, אינו יורשה. הרא"ש (ט טז) סובר שמדובר באשה ארוסה ולא נשואה, ורצה לבדוקה אם לשאת אותה, ומסקנת הגמרא שהואיל וכניסתו לחופה היתה לבדוקה אין זו חופה ואינו יורשה. אך אין ללמוד ממעשה זה לאשה נשואה שהיתה בקטטה עם בעלה שבעלה אינו יורשה. הרמא פסק כדעת הראש!

האם בעל יורש את אשתו המורדת?

אשה שמרדה בבעלה ומתה, בעלה יורשה, אפילו במקום שכופון אותו לגרש.

האם המורד יורש את אשתו?

בשלט"ג כתובות כז ב אות ב, כתוב שבעל המורד על אשתו או מדיר את אשתו ומתה האשה קודם שגירשה, אינו יורשה. הדרכי משה כותב שדין זה הוא דוקא לרשבם בדין נתן עיניו לגרשה, אך לפי הראש שם גם במקרה זה הבעל יורש. הרמ"א כתב יש אומרים שהמורד על אשתו אינו יורשה והקשו הנוכ שהיא סותר מה שכתב לעיל שהנותן עיניו לגרש את אשתו, בכל אופן יורשה.

סעיף ט

אשה שמכרה נכסי מלוג?

כתובות עז ב אשה שמכרה נכסי מלוג, הבעל מוציא מיד הלקוחות. את פירות נכסי המלוג הבעל מוציא מיד בחיי האשה ואילו לגבי הקרקע, (שאינה שייכת לו) נחלקו הראשונים, הרמבם סובר שהבעל אינו מוציא מיד הלקוחות שהרי אין לו בגוף הקרקע כלום עד ש שתמות האשה. וכן פסק שוע. ואילו הראש (כתובות ד יז) סובר שהבעל מוציא גם את הקרקע מיד הלקוחות.

מה דין הדמים שלקחה?

הרמב"ם סובר שאם הדמים עצמם שקיבלה מהלקוחות בעין, צריך להחזיר אותם לקונה וכן פסק שוע. ואם קנתה משהו באותן המעות, נחלקו הראשונים, הרשבא סובר שהבעל לא צריך לשלם ללוקח (הובא ברן כתובות יח א ד"ה האשה). לעומת זאת הנימו"י ב"ב סה א ד"ה שלח סובר שהבעל צריך לשלם ללוקח מהדברים שבאו מחמת המעות.

סעיף י

אם האשה מכרה בהסכמת הבעל או בשתיקתו?

אם האשה מכרה בהסכמתו של הבעל הרי היא כשליחה שלו והמכירה קיימת. וכתב הראש שדוקא אם הסכים אך אם רק שתק לא הפסיד בכך.

סעיף י

מכרה האשה נכסי צאן ברזל, ביבמות סו א וכפרשי שם ד"ה מכרו שניהם.

סעיפים יד טו

מכר הבעל נכסי צאן ברזל?

נחלקו הראשונים, רבנו האי ורמבם סוברים שלכתחילה הבעל אינו רשאי למכור אך בדיעבד מה שעשה עשוי. ואילו הראש (יבמות ז א) כתב שגם בדיעבד מה שעשה בטל. שוע פסק כדעת רב האי ורמבם והרמא הביא דעת הראש.

מכר הבעל או משכן בגדי אשתו, האם המכירה או המשכון קיים? (2*) והאם חייב לקנות לה אחרים?

כתב הרמא שלבגדי האשה יש דין של נכסי מילוג ולכן אם מכרם הבעל לכו"ע מה שעשה בטל.

טען הבעל שהיא הסכימה והיא מכחישה, מה הדין?

כתב הרשבא שהבעל נאמן בשבועת היסת. והביאו הרמא.

האם יש הבדל בין בגדים לשאר מטלטלין או תכשיטים? בעל שקנה לאשתו בגדים ולא באו לידה, האם רשאי למוכרם?

קרובים שנתנו לאשה בגדים, האם רשאית למוכרם?

סעיף יט

בעל שאמר לאשתו שתעשה בבגדיה ותכשיטיה מה שתדע, ומכרה אותם או שנתנה במתנה, האם

המכר או המתנה קיימים? (2*)

סכם אופנים בהם הבעל לא יורש את אשתו

סימן צא

סעיף א

אשה שהכניסה שטר חוב לבעלה, האם יכולה למחול והאם נאמנת לומר פרוע הוא?

כתובות פה ב אשה שהכניסה שטר חוב לנישואין, אינה יכולה למחול משום שיד בעלה גם בחוב והוא הדין בחוב בעל פה. הר"ן הוסיף שאינה יכולה לטעון פרוע. הח"מ חילק שאם מדובר בשטר שיש בו נאמנות, ממילא אין הלווה יכול להשביע את האשה שלא נפרעה ובאופן זה האשה אינה נאמנת לטעון פרוע אך אם מדובר בשטר שאין בו נאמנות, הלווה יכול להשביע את האשה שלא נפרעה, ואם האשה אינה רוצה להשבע, אין הבעל יכול להכריחה שתשבע לשקר והלווה פטור מלשלם.

סעיף ג

בדין שומא הדרה, מה הדין אם אשה גבתה קרקע בחובה והתחתנה וכעת רוצה הבעל חוב להחזיר לעצמו את הקרקע?

הסוגיא בבא מציעא לה א בעל כלוקח הוי, ואין הבעל חוב יכול לפדות ממנו את הקרקע. הראש (ג ד) סובר שכל עוד האשה חיה, היא חייבת להחזיר הקרקע תמורת פדיון כספה. אך לאחר מות האשה, הקרקע שייכת באופן מלא לבעל ובעל כלוקח הוי, ואין לפדות הקרקע. שוע אצלינו פסק כראש ובחושן משפט סימן קג סתם כדעת הרמבם.

וכן מה הדין באופן שגבו מהאשה קרקע בחובה ואחר כך נישאת, האם הבעל יכול לפדות הקרקע?
הסוגיא בבא מציעא לה א. הבעל כלוקח ואינו יכול לפדות הקרקע. הרמבם סובר שכך הדין גם כשהאשה חיה, ואילו רשי והראש סוברים שמדובר באופן שהאשה מתה.

סעיף ד

אישה שלוחה ונשאת האם הבעל חוב גובה מנכסיה? (או במילים אחרות האם הבעל חייב לשלם חובות אשתו?)

הסוגיא ב"ב קלט. הגמרא מסתפקת מה גדר הבעל ביחס לנכסים שהכניסה האשה, אם הבעל הוא לוקח, אזי לא גובים מלקוחות כשמדובר במלוה על פה, אך אם הבעל יורש, גובים מהנכסים גם במלוה על פה. ברור שכל החיוב לשלם הוא מהנכסים שהכניסה לו אך מנכסיו שלו בודאי שאינו חייב לפרוע.

מסקנת הגמרא, שאם אין הפסד לאחר, דין הבעל כדין לוקח, אך אם יש הפסד לאחר, אם אותו אחר הפסיד לעצמו דין הבעל כדין לוקח ואם לא הפסיד לעצמו דין הבעל כדין יורש.

הכרעת הראשונים, הריף הרמבם והראש סוברים שספק הגמרא לא הוכרע ולכך הבעל לא צריך לפרוע מלווה על פה של אשתו. וכן פסק שוע שבמלווה בשטר גובה מנכסים שהכניסה האשה לבעלה אך במלוה על פה, לא.

נכסי צאן ברזל: לדעת המהריק בנכסי צאן ברזל פשוט שדין הבעל כדין לוקח ואין צריך לפרוע מהם.

לסיכום עולה כך: האם הבעל חייב לפרוע הלוואות אשתו שלוחה קודם הנישואין.

מנכסי הבעל: פטור. מנכסי האשה, מלווה בשטר הבעל צריך לפרוע. מלווה בעל פה אין צריך לפרוע אך בנכסי מילוג אם תפס המלווה אין מוציאין מידו.

ואם ההלוואה עדיין בעין אם גובה את המעות?

כתבו המרדכי (ב"ב קצח) ועוד ראשונים שאם המעות בעין פשוט שהבעל צריך לשלם את ההלוואה, וכן פסק הרמ"א.

אשה שלוחה מלווה ע"פ ורובה להנשא, האם המלוה יכול למחות שלא תינשא עד שתפרע חובו?
כתב הנימו"י (סה א) שיכול למחות וכן פסק הרמא.

סימן צג

סעיף א

מתי זמן פרעון הכתובה והנדוניה?

כתובות פא א "לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים" כלומר כתובה נגבית רק לאחר מיתת הבעל או גירושין. וכן פסק שוע.

לגבי הנדוניה, דעת בעל העיטור שנדוניה נגבית מחיים אך הרשבא כתב שדין נדוניה כדין הכתובה ואינה נגבית אלא לאחר מיתה או גירושין. הרמא פסק כרשבא שגם נדוניה אינה נגבית מחיים אך כתב הבית מאיר שאם מדובר שהבעל היה מבזבז נכסיו או עוסק בזנות וכדומה, לענין הנדוניה ודאי שאפשר לסמוך על בעל העיטור. עוד כתבו הנו"כ שיכולה להחזיק בנדוניה למזונותיה.

מתי יכול או מחייבין לשלם כתובה אעפ"י שהבעל לא נתן גט? (2*)

להבריה מבעל חוב. טבע במים שאין להם סוף, יז לה. בעל מבזבז ממונו, באר היטב צג ב. מחלוקת אם כופים לגרש, קנד סעיף כא ברמא.

מתי נוטלת כתובה אף שאסורה להנשא? יבמה שקיבלה גט (ב"ש סק"א) מינקת (סימן יג סעיף יג, סימן צה סעיף ב), טבע במשאל"ס (סימן יז סעיף לה) ילדה ספק נפל ומת בעלה (סימן קס סעיף ג' ועיין גם סימן קסה סעיף ד')
מתי אינה נוטלת כתובתה אף שמותרת להינשא? סימן יז סעיפים מג, מד.

סעיף ב

ספק מגורשת, האם יש לה מזונות? מה הדין אם נתאלמנה? (3*)

כתובות צז ב "כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת, בעל חייב במזונותיה" הגמרא שם אומרת שמדובר שהבעל חי, אך לאחר מותו היתומים אינם חייבים במזונותיה שמא התגרשה ואין מוציאים ממון מספק.

גרשה שלא שילם כתובתה, האם חייב במזונותיה?

הריף ב"מ ו א וכן הראש א לד מביאים ירושלמי האומר שאדם שגירש אשתו ולא נתן לה כתובתה, חייב במזונותיה. הריף והרמבם סוברים שהבבלי חולק על הירושלמי, ולדעת הבבלי כל שהתגרשה, אין הבעל חייב במזונותיה. וכן פסק שוע. (הראש סובר שאין הכרח שהבבלי חולק על הירושלמי).

ומה הדין בספק מגורשת אם שילם או לא שילם כתובתה? בספק מגורשת למדנו שהבעל חייב במזונותיה.

ספק מקודשת, או ספק מגורשת מן האירוסין האם יש לה מזונות? (3*) עיין מחלוקת רש"י ורמב"ן הטעם הדין, האם משום קנס או משום שמעוכבת מחמתו להנשא

סעיף ג

פרט דין מזונות אלמנה.

כתובות נב ב מתנאי כתובה שתהא אלמנה ניזונית מנכסי בעלה כל ימי אלמנותה. ואפילו אם הבעל ציוה בשעת מיתה שלא תיזון האלמנה מנכסיו, אין שומעים לו. עוד מבואר שם שאם האלמנה גובה כתובתה, היא לא ניזונת מהנכסים. ואם היתומים רוצים לפרוע כתובתה ולמנוע ממנה מזונות, נחלקו אמוראים האם נוהגים כמנהג גליל או כמנהג יהודה. השוע פוסק שהיא ניזונת בעל כרחם, אא"כ הבעל התנה עימה בשת נישואין כשלא תיזון מנכסיו או שמנהג המקום שהיורשים רשאים לפרוע כתובתה. בדף צה ב מבואר שמעשי ידיה שלהם.

סעיף ה

אלמנה שתבעה כתובתה בבית דין וטוענת שמשום שלא נתנו לה מזונות היתה דחוקה או משום

שרימו אותה ואמר לה פלוני רוצה לישא אותך, האם יש לה מזונות?

אלמנה שתבעה כתובתה, הדין בכתובות נד. כשתבעה שלא בפני בית דין, יש לה מזונות שאפשר שתחזור בה מתביעתה, אך אם תבעה בפני בית דין, הפסידה מזונותיה, אע"פ שעדיין לא פרעה היתומים שדוקא שהיא אלמנה לכבודו היא ניזונת מנכסיו אך כשתבעה כתובתה וגילתה שרצונה להינשא אינה ניזונת מנכסיו. הראש בכתובות ד ל מביא ירושלמי שאם תבעה מחמת דוחק שלא נתנו לה מזונות או רימוה וכו', יש לה מזונות, כל עוד לא נפרעה כתובתה. שוע הביא דעה זו בשם יש אומרים.

מה דין אלמנה שתבעה מקצת כתובתה?

הבש הביא מחלוקת אחרונים. הרן כתב שהפסידה מזונוותיה, וכן כתב השלטג ח ב אות א. ואילו התוספות והראש ה א כתבו שלא הפסידה מזונוותיה אלא כשתובעת כל כתובתה.

נשבעה ולא תבעה?

הנשבעת על כתובתה לפני בית דין לא הפסידה מזונוות דשבעתה לא הוי כתביעה.

סעיף ו

ש"מ שצויה שתהא אלמנתו ניזונת מנכסיו יתר על כתובתה, האם מעשה ידיה ליתומים?

הריב"ש כתב שהולכים לפי תנאו והיא ניזונת מהנכסים בנוסף לכתובה. ואין מעשה ידיה ליתומים. החמ מציינ שאולי הריבש כתב זאת רק כשהבעל התנסח בלשון מתנה, כלומר שכתב שתהא אשתי ניזונת אך אם לא אמר לשון מתנה, יתכן שהכוונה שתאכל אך בתנאי בית דין.

סעיף ח

אשה שמכרה כתובתה בחיי בעלה, או לאחר מותו, אם יש לה מזונוות מחיים או לאחר מיתת בעלה?
כתובות נד, אשה שמכרה או משכנה כל כתובתה איבדה מזונוותיה מהיורשים. וכן פסק שוע. הבש מדגיש שבחיי הבעל יש לה מזונוות הואיל וחיוב מזונוות בעל לאשתו אינו מתנאי כתובה אלא תקנת חכמים תחת מעשה ידיה.

סעיף ט

אשה שמחלה כתובתה לבעלה האם יש לה מזונוות?

כתובות נג אשה שמחלה כל כתובתה לבעלה, אחר מיתת בעלה, איבדה מזונוותיה מהיורשים הואיל וחיוב מזונוות האלמנה הוא מתנאי כתובה ואין לה כתובה. ובחיי בעלה – נחלקו הראשונים, לדעת הרמבם מחלה גם על מזונוותיה ולדעת רשי והראש (ד כד) בעלה חייב במזונוותיה. שוע פסק בסתם כראש והביא דעת הרמבם כיש אומרים. ואם מחלה ליתומים איבדה מזונוותיה.

סעיף י

מכרה או מחלה מקצת כתובתה?

כתובות צח. אם מכרה או מחלה על מקצת כתובתה, יש לה מזונוות. אפילו אם שיירה מקצת מתוספת הכתובה. וכתב הראש (יא יב) שלכו"ע יכולים היורשים לפרוע לה המקצת שנשאר ולהיפטר שאם לא כן כל אשה תגבה כתובתה עד תשלום דינר ותתפרנס כל ימיה בשביל הדינר החסר.

תבעה מקצת כתובתה?

מחלוקת ראשונים, התוספות נד ב ד"ה ולתובעת וכן הראש ה א הרמבם והמרדכי קעו סוברים שלא הפסידה מזונוותיה עד שתתבע כל כתובתה. והשלטג (כתובות כ ב אות א) מביא רא"ה הסובר שהפסידה מזונוותיה. הנוכ פסקו כראש ורמבם שלא הפסידה מזונוותיה ומוסיף הבש שהיורשים אינם יכולים לכפות עליה לתבוע את כל הכתובה אלא לומר לה או שתתבעי הכל או לא תקבלי כלום.

סעיף יא

אשה שמכרה נדוניא בחיי בעלה, או לאחר מותו, אם יש לה מזונוות מחיים או לאחר מיתת בעלה?
כתב הרשב"ץ בשם הרשבא שאפילו נפרעה הנדוניא, לא הפסידה המזונוות משום שהם נגררים אחר עיקר הכתובה. וכן פסק שוע.

האם נדוניא נכללת בשם כתובה?

הב"ש הביא בזה מחלוקת ראשונים, לדעת הרא"ש (כתובות ה א) אין הנדוניא נכללת בשם כתובה. לעומת זאת הרשבא סובר שאמנם אין לנדוניא דין כתובה אך היא נכללת בשם כתובה. והרמבם והראש מחלקים בין נדוניא בעין לשאינה בעין.

פסק השוע שאם תבעה כתובתה הפסידה מזונוות אפילו שנדוניתה מאה מנה! הבש כתב שהסוברים שדין הנדוניא כדין הכתובה, לדעתם לא הפסידה המזונוות.

סעיף יד אלמנה ששהתה מלתבוע מזונוות

הסוגיא בכתובות צז א.

סעיף טו

מי נקרא מוחזק – האלמנה או היורשים בכל ספק שמתעורר?

הסוגיא בכתובות צו. אם האלמנה לא נישאה, היתומים צריכים להביא ראיה לפי שהאשה נחשבת מוחזקת בנכסי הבעל למזונוותיה. אמנם האלמנה צריכה להשבע ונחלקו הראשונים האם שבועת המשנה או שבועת היסט, שוע כתב שבועת היסט. אם האלמנה נישאה היא צריכה להביא ראיה לפי שהנכסים בחזקת היורשים.

סעיף יז

אשה הבאה ממדינת הים וטוענת שבעלה מת או גרשה, מה דינה לענין כתובה או מזונות?
הסוגיא בכתובות קז ב נאמנת לומר שבעלה מת (וגובה כתובה או מזונות לפי רצונה) ולא נאמנת לומר שגרשה. יעו"ש.

סעיף יח

אלמנה התובעת מזונות ואין לה כתובה, במקום שנוהגים לכתוב כתובה. מה הדין?
רמב"ם: אין לה מזונות שמא מחלה כתובתה או מכרה אותה. **רא"ש** (כתובות יג ו): יש לה מזונות שהרי נזונת מכח תנאי בית דין. השוע הביא בסתם את דעת הרמבם והביא בשם יש אומרים את דעת הראש.

סעיף יט

אלמנה התובעת מזונותיה האם צריכה להשבע?

רמב"ם: צריכה להשבע שלא תפסה משל בעלה כלום. **רא"ש:** יג ו, וכן הר"ן אינה צריכה להשבע אפילו אין שטר הכתובה בידה. שוע סתם כדעת הראש והביא דעת הרמבם יש אומרים.

**** בסעיפים יח יט ראינו שתי מחלוקות בין הרמב"ם לרא"ש בנוגע למזונות אלמנה ובשתי המחלוקות השוע הביא את שתי הדעות ****

סעיפים כ כא

קיימא-לן דאין מוציאין למזונות אלמנה והבנות מנכסים משועבדים. האם הדין הוא רק שנמכרו הנכסים בחיי הבעל או האב אבל אם מכרו היורשים לאחר מיתה גובים מהן או אין הבדל?
משנה גיטין מח ב "אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם" וכתב השו"ע שאפילו מכרו או נתנו היתומים אין גובים מהם.

האם יש הבדל בין מתנת בריא למתנת שכ"מ ואם כן מהו? והאם יש הבדל לגבי מתנת שכ"מ בין מזונות האלמנה ובין מזונות הבנות? האם יש נפק"מ בין קרקע למטלטלין (*2)
המקדיש נכסיו האם גובים מהנכסים למזונות האלמנה והבנות? האם יש הבדל בין מקדיש שהוא בריא או שהוא שכ"מ

נתן הבעל קרקעות במתנת שכיב מרע: כתבו הריף בב ס ב והראש קידושין ד יד שהאלמנה גובה מקרקע זו משום שמתנת שכיב מרע חלה אחר מיתת הבעל וחייב מזונות האלמנה חל בשעת מיתת הבעל.

נתן הבעל מטלטלים במתנת שכיב מרע: יש להקדים שלכתחילה אלמנה לא גובה מזונות ממטלטלים שהניח בעלה משום שהם לא משועבדים. אמנם אם תפסה אפילו אחר מיתת הבעל, אין מוציאין מידה. והגאונים תיקנו שאלמנה תגבה מזונות גם ממטלטלים.

ואם נתן המטלטלים במתנת שכיב מרע, כתב המרדכי כתובות קסא והגהות אשרי קידושין ד טו שהאלמנה אינה נזונת מהם. ודעת תוספות והראש מט ב וקידושין ג יד שהאלמנה גובה מזונותיה מהם. הרמא הביא דעת הגהות מרדכי והנו"כ הביאו דעת תוספות וראש.

יתומים שהחליפו קרקע שנפלו להם בירושה בקרקע אחרת האם האלמנה נזונת מהם?

יורשים שמכרו קרקע וקיבלו מעות, לדעת רב האי גאון האלמנה נזונת מהמעות שבידם. ואילו הראש ב"ב ט ב סובר שאינה נזונת מהמעות הללו. שוע הביא את שתי הדעות.

ואם החליפו קרקע בקרקע:

סעיפים כג כד

אלמנה שתפסה היא בעצמה או ע"י שלוחה מנכסי בעלה, מחיים או לאחר מיתה, מתי מהניא התפיסה והאם משביעים אותה? האם דין התופס מנכסי יתומים עבור מזונות האלמנה דינו כתופס לבעל חוב שחב לאחרני?

כתובות צו אלמנה שתפסה אין מוציאין מידה, צו א.

אלמנה שתפסה למזונותיה: מחלוקת אמוראים בירושלמי ונפסק שבית דין לא מוציאין מידה אלא כותבים מה שבידה ופוסקים לה מזונות לפי מה שבידה.

תפסה על ידי שליח: כתב הריב"ש שאם שליח תפס עבור האלמנה, לא מהני תפיסתה. הטעם הוא שהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים. אמנם הריב"ש דיבר באופן שהבעל נתן מתנות לאחרים מלבד חובתו למזונות אשתו ובזה הוי חב לאחרים, אך הרמא כתב דין זה באופן כללי והחמ ביאר שכשם שהיא אינה יכולה לתפוס ליותר משלושים יום כך שליח אינו יכול.

סעיף כט

אלמנה שמכרה קרקע למזונותיה, האם יכולה לחזור ולטרוף אותה קרקע לכתובתה? מה הדין במכרו בית דין למזונותיה?

כתובות צז אלמנה שמכרה האחריות על היתומים ולא עליה. ואעפ"כ היא עצמה אינה יכולה לחזור ולגבות מהקרקע אם אין לה מזונות. וכתב הטז שאם מכרו בית דין עבורה, הוי כאילו מכרה היא.

סימן צד

סעיף א

אלמנה שזכותה לגור בבית בעלה עם כל החפצים שהיו בחיי בעלה, האם גם היה לבעלה ספריה גדולה וכמה כתבי יד של בעלה או כתבי יד עתיקים, האם גם זה בזכויותיה?
חיוב מדור, כתובות קג. היתומים חייבים לתת לה מדור וכלים להשתמש וכו' כדרך שהיתה דרה עם בעלה. הרמא כתב שנותנין לה מדור לפי כבודה, משמע שלא חייבים לתת לה להשתמש בכל הבית.

סעיף ו

אלמנה שתבעה את היתומים לבית הדין שיספקו לה מזונותיה בבית אביה בטענה שהיא צעירה וגם היתומים צעירים באיזה אופן בית הדין יפסוק לטובתה, ובאיזה אופן לא.
אלמנה הרוצה לישב בבית אביה ולקבל מזונותיה, מכיון שהיא צריכה לגור איתם וברכת הבית ברובה, הם נותנים לה כאילו היא גרה עימם. אך אם טענה האלמנה שהיא ילדה והם ילדים, במקרה כזה נותנים לה מזונות המספיקים לה וכן פסק שוע. הרמא כתב שטענה זו מתקבלת דוקא שהם אינם בניה, אך אם הם בניה אין טענה זו מתקבלת וכן פסק הרמא.

סימן צה

סעיף א

קיימא-לן דמעשי ידיה תחת מזונותיה. אלמנה למי שייכים מעשי ידיה?
כתובות צה ב גם אלמנה מעשי ידיה ליתומים תחת מזונותיה.

סעיף ב

האם אלמנה חייבת להניק את בן בעלה שנפטר?
חייבת להניק אא"כ אמרה איני ניזונת ואיני עושה.

סעיף ד

מה דין מציאת האלמנה?
כתובות צו מציאת אלמנה לעצמה ולא ליורשים שהרי לא אכפת לנו שתהיה איבה.

סעיף ז

אלמנה הניזונת מהיתומים או אינה ניזונת והשביחה קרקעות היתומים האם יש לה זכות בשבח והאם מקבלת שכר טרחה? *3
האם יכולה ליזון או ליטול כתובתה מן השבח הזה.
אם אמרה שהיא משביחה לעצמה, האם משתנה הדין?

סימן צו

שבועת אלמנה וגרושה על כתובה

סעיף א

אלמנה שבאה לגבות כל מה שמגיע לה, על מה צריכה להשבע ועל מה לא?
אין אלמנה גובה כתובתה אלא בשבועה, כך כתוב במשנה כתובות פז א. הכוונה לגביית עיקר כתובה והתוספת. לגבי נכסי מילוג וצאן ברזל, כתוב בכתובות נה א וכן כתב הרמבם שאם הם בעין או הנכסים שבאו מכוחם הם בעין, אזי גובה אותם ללא שבועה. אך אם הנכסים לא נמצאים, אינה נפרעת אלא בשבועה.

לא הספיקה לגבות עד שמתה, האם בניה יורשים?

אם מתה לפני שנשבעה? אין היורשים שלה יורשים את כתובתה משום שאין אדם מוריש שבועה לבניו, שבועות מח א. כלומר האלמנה היתה צריכה להשבע מול היתומים מבעלה כדי לזכות בכתובה ומכיון שלא הספיקה להשבע אין יורשיה זכאים לקבל את הממון שלא הספיקה להשבע עבורו.
האם תפיסת הבנים מועילה?

ומה הדין בתפסה היא או היתומים? כתב הבש שישנם שלושה סוגי תפיסה, אם האשה תפסה ומתה והיורשים מוחזקים, לכולי עלמא הם יורשים. ואם היורשים אינם מוחזקים, הוי ספק. ואם היורשים תפסו לאחר מות האלמנה, נחלקו השיטות המובאות ברמא, לדעת הרן והראביה יורשים, וכן פסק שוע בחו"מ ולדעת המהר"ם לא.

מה הדין אם הבנים טוענים שהיא נשבעה? עליהם להביא ראיה כך כתב הריבש והביאו הרמא.

סעיף ב

מה נשבעת האלמנה?

שלא התפיסה משלו כלום (ערכין כב) ומגלגלים גם שלא תפסה משלו כלום, (תוספות בב קנח א). והרמבם כתב שצריכה גם להשבע שלא מחלה לו כתובתה ולא מכרה לו אותה.

סעיף ג

אם האלמנה מבקשת ליטול כתובתה ללא שבועה ולהמתין שיגדלו היתומים ואולי ימחלו לה? כתב בתשובת הראש שאין שומעין לה, ולא גובה כתובתה ללא שבועה.

סעיף ד

אלמנה שאומרת מנה נתן לי במתנה שאינו נכלל בכתובה, האם נאמנת? אם היא מוחזקת במנה ויכולה לטעון אין בידי משל בעלי כלום, נאמנת במיגו.

סעיף ה

אלמנה שמכרה מנכסי בעלה מה הדין?

מחלוקת בראשונים ראה בראש כתובות יא יג. יש אומרים שהמכירה קיימת במטלטלים ולא בקרקעות ובלבד שתבע בסוף וכן פסק שוע ויש אומרים גם מטלטלים המכירה בטלה, שוע פסק שהמכירה קיימת במטלטלים והרמא הביא הדעה שהמכירה לא חלה כלל לפי ראות עיני הדיין

סעיף ו

אלמנה שמחלה חוב לבעל חוב של בעלה?

כתב הרא"ש בתשובה שאינו כלום.

סעיפים ז - י אופנים בהם גם גרושה צריכה להשבע

כתובות פז ב: עד אחד מעידה שהיא פרועה. טורפת מלקוחות. נפרעת שלא בפניו.

סעיף יד

הבעל התחייב בקנין לתת לאשתו רק סך אלף שקל לכתובתה, אלא שהוסכם ביניהם שיכתב בכתובה סך עשרת אלפים שקל ולא תגבה רק אלף שקל, האם הכתובה כשרה ויכולה לגבות בה נכסים משועבדים?

אם השטר נחתם כדין אלא שאמנה היתה ביניהם שלא תגבה יותר מאלף שח השטר כשר. אך אם הם מודים שהשטר מזויף אינה יכולה להפרע בשטר זה כלל.

סימן צט

אלמנה המקבלת כתובתה, האם שמין בגדיה ומורידים אותם מסכום הכתובה?

בכתובות נד א הלכה כרב ששמין כל בגדיה בין של חול בין של שבת משום שהבעל קנה לה אותם כדי שתהיה בהם כשהיא איתו. וכתב הריטבא שבכל אופן היתומים אינם יכולים לקחת לעצמם הבגדים ולתת לה במקום זה כסף שאינו בדין שיפשיטוה ערומה ותלך. הביאו הרמא. ואם הבגדים שוים יותר מכתובתה, האלמנה צריכה לשלם את המותר.

ומה הדין בגרושה?

נחלקו הראשונים, הריף כא א והראש ד לב והרמבם סוברים שמכיון שמגרשה מדעתו אין שמין מה שעליה. ויש אומרים בדעתם שאין שמין דוקא בגדי חול אך בגדי שבת ורגל שמין גם בגרושה. ואילו הרזה סובר שאפילו לגרושה שמין את הבגדים בין של חול ובין של שבת. שוע פסק שאין שמין לה בגדי חול אבל של שבת וחג, שמין.

סימן ק

ממה נגבית הכתובה מדין התלמוד ומתקנת הגאונים?

כתובות סח ב, גיטין מח ב, מדין התלמוד כתובה נגבית רק מקרקעות ולא ממטלטלים ומהזיבורית שבנכסי הבעל שיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא. ומתקנת הגאונים (הובאה בריף כתובות ל ב ראש קידושין ג יד הכתובה נגבית גם ממטלטלים שהוריש הבעל לבניו. אמנם מדובר במטלטלים שהם בני חורין אך אם מכרם הבעל או נתנם במתנה, אינה גובה מהם את הכתובה.

אם הבעל נתנם במתנת שכיב מרע- לפי המרדכי כתובות רע וב"ב תרל' גובה כתובה מהם שהרי תקנת הגאונים עוקרת ירושה מהתורה ובודאי שתועיל נגד מתנה המועילה רק מדרבנן. ולפי הראב"ן אינה גובה כתובה מהם הובא במרדכי כתובות רמח וב"ב תקפט.

מכרו היורשים אחר מיתת אביהם- לפי התוספות כתובות מט ב ד"ה הוא אין גובה הכתובה מהם ולפי הטור גובה כתובה מהם. שוע פסק שגובה מהם.

כתב הבית יוסף שעכשיו שנוהגים לכתוב שהבעל משעבד לאשה מקרקעי ומטלטלי אגב מקרקעי, באופן זה גובה ממטלטלים מעיקר הדין.

אם היו מעות מירושת הבעל והיתומים רוצים לפרוע ממטלטלים?

דן בזה בפתח. השך כותב שכשם שמלווה יכול לתבוע דוקא מעות כך אשה יכולה לתבוע מעות שירשו היתומים.

הרדבז מחלק שאם הכניסה מעות לכתובה הרי שכעת יכולה לדרוש לפרוע מעות אך אם לא הכניסה מעות יפרעו לה ממטלטלים.

אשה שמת בעלה והשאיר קרקע בשווי מחצית כתובתה, האם היורשים יכולים לסלקה ולתת לה מעות מחצית כתובתה או היא יכולה לטעון שהיא מקבלת את הקרקע בשווי כל כתובתה ואין הם יכולים לסלקה? ח"מ סק"ה, ב"ש סק"ד, פת"ש סק"ב

סעיף י' (להשלים ולהשוות לסימן יז סעיף ב)

הוציאה שטר כתובה ללא גט ושוענת שבעלה גרשה והוא אומר לא גרשתיך, מה הדין? סעיף יא'

בעל אומר גרשתי ונתתי כתובה ותוספת ואבד שוברי, והאשה מוציאה כתובתה ואבד גיטה, ואומרת שלא קיבלה כתובה ולא תוספת. מה הדין?

סימן קא

סעיפים א' ב'

עד מתי יכולה האלמנה לתבוע כתובתה?

בכתובות קד מבואר שאם יש לאלמנה שטר כתובה יכולה לגבותה תמיד. כשאין בידה שטר כתובה, כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם, כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד 25 שנה. כלומר שהיא בבית היתומים, העובדה שלא תבעה כתובתה אינה מהווה ראייה שמחלה עליה, שהרי הסיבה שלא תבעה את הכתובה היא מחמת הבושה מהיתומים. אך אם היא לא גרה אצלם, ולא תבעה כתובתה 25 שנה, אנו מניחים שמחלה על כתובתה.

אם היא גרה בבית אביה אך נזונת מהיתומים, לדעת הרמבם והשוע, לאחר 25 שנה הוי מחילה משום שעיקר הענין שהיא מתבישת לתבוע נובע מהעובדה שהיא גרה אצלם, אך אם לא גרה אצלם, ולא תבעה הוי מחילה. לדעת הר"ח מכיון שניזונת מהיתומים, אנו מניחים שלא תבעה מחמת שהיא מתבישת. כאמור, השוע פסק כרמבם.

אם היא גרה בבית אביה וניזונת מהיורשים והם מכבדים אותה שמולכים לה מזונותיה בעצמם, בזה גם הרמבם מודה, שאע"פ שלא תבעה, אין בזה ראייה שמחלה משום שהיא מתבישת, וכן פסק שוע.

אלמנה שכתובתה בידה ורוצה לגבותה בתחילת שנה הבאה, דהיינו לאחר תום שנת השמיטה, האם נמליץ לה להזדרז עם הגביה כדי שלא יישמש החוב בסוף השנה?

כתובות נד ב כתובה ותוספת כתובה אינה נשמטת בשביעית, אא"כ זקפה כתובתה כמלווה או פגמה או גבתה מקצת כתובתה.

סעיף ג

עד מתי אלמנה יכולה לתבוע תוספת הכתובה והנדוניא?

הרא"ש בכתובות יב ז כותב שדוקא לגבי כתובה ותוספת כתובה, שתיקה כה' שנים מוכיחה על מחילה, אך לגבי נדוניא, אין השתיקה מוכיחה על מחילה לעולם. וכן פסק שוע.

סעיף ד

עד מתי גרושה יכולה לתבוע כתובתה?

כתובות קד גרושה גובה כתובתה לעולם ואין שתיקה מחילה.

סימן קב

סעיף א

גביית כתובה ובעל חוב ויש קרקע אחת, מי קודם?

בכתובות צג ב מי שזמנו קודם הוא קודם לפרוע. ואם קדם המאוחר ותפס, מוציאין מידו. במקרה שכתובת אלמנה קודמת לבעל חוב, האם האלמנה יכולה לומר עכשו אני אוכלת מזונותי ורק אחר כך אגבה כתובתי כדי למנוע מבעלי החוב לפרוע מן הנכסים? אינה יכולה לומר כן. כך כתב הרמא. וביאר הח"מ שכוונת הדין לומר שאע"פ שיכולה אשה לומר לא אתבע כתובתי רק אהיה ניזונת על כרחן של יתומים, עד זמן שארצה לתבוע כתובתי, בכל אופן שיש פסידא לבעל חוב, אין לה מזונות אלא תגבה כתובתה.

סעיף ב

הניח בעלה בע"ח בשטר או בע"פ והשאיר בעלה רק מטלטלין ויש לאשה עיקר כתובה ותוספת נדוניה, מי קודם בגבייה? ואם תפסה אשה האם מוציאין מידה?

במטלטלים שלא השתעבדו אגב קרקע אין דין קדימה, וממילא עולה השאלה מי קודם? הריף מה א והראש ט יא כתבו שבעל חוב קודם כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין (ומאשה לא חוששים שהיא רוצה להנשא) וכן פסק שוע שבעל חוב קודם. אבל כתב הראש שאם תפסה אין מוציאין מידה וכן פסק שוע. אמנם המהרם הובא במרדכי תקיט סובר שמוציאין מידה וכן פסק הרמא.

האם המטלטלין שנשארו נקנו ממעשי ידיה, פירות נכסי מלוג שהם בעין, האם האשה זוכה בהם גם אם בעל החוב קודם? באר היטב סק"ד

ראובן שהתחייב לכלתו או לאישה אחרת להיות ערב בכתובתה או בתוספת ולאחר זמן התגרשו והאישה או הכלה תובעת את הערב, האם חייב לשלם או לא? (ערב לאשה על כתובתה, האם מתחייב כערב? האם יש חילוק בזה על איזה חלק מהכתובה?) סעיף ו'

ראובן היה משתדל לשדך בין איש לאישה והבעל העלה חשש בפני השדכן שמא לא תעמוד בדיבורה ולתת לו הנדוניא שהבטיחה לו ועמד המשתדל ואמר אני ערב וקנו מידו, לאחר הנישואין האישה אכן לא עמדה בדיבורה והבעל תובע את הערב האם בית הדין יחייב את הערב או לא? (הבא לפחות שני אופנים שהוא חייב) סעיף ו'

סימן קה**סעיף א**

יכולה אשה למכור כתובתה והמכר חל. אך אם מוכרת לבעלה המכר מכר אך אסור לו להשהותה אלא אם כן יכתוב כתובה חדשה. בבא קמא פט.

סעיף ה

אשה שמחלה כל נדונייתה לבעלה בטענה שהיה מתקוטט עמה, ולכן מחלה לו באונס, או שטענה שאיים עליה לגרשה מפני שאינה יולדת, או שאיים עליה לישא אשה שניה ולכן מחלה לו, מה הדין?

אשה שמחלה על כתובתה המחילה חלה ואינה צריכה קנין ועדים. כך כתב הרמבם ופסק השוע אמנם אם מחלה מחמת אונס וכדומה המחילה לא חלה.

סימן קו

ראובן שכתב לבניו כל נכסיו וגם לאישתו כתב חלק מהנכסים ולאחר מותו האישה תובעת מהיורשים כתובתה באיזה אופן יכולה לטרוף את כתובתה, ובאיזה אופן לא? הבא לפחות ג' אופנים! ב"ב קלב

סימן קיב (מזונות הבנות לאחר מותו)

בסימן צג למדנו דין מזונות האלמנה ובסימן זה דין מזונות הבנות.

סעיף א

מחלה מזונות הבנות, האם מחילתה מחילה? (2*)

השאלה היא מה הדין אם האשה מחלה על הכתובה האם זה כולל את מזונות הבנות? הרמבם כתב שהמחלת על כתובתה בסתם, מחלת גם על מזונות הבנות והראב"ד סובר שאין זה כולל את מזונות הבנות. הרמ"א פסק כראב"ד ומהשו"ע נראה שפסק כרמב"ם מכך שסתם את הדין.

נתגרשה מבעלה מה דין מזונות הבנות ואם יש הבדל בין נולדו הבנות לפני הגירושין?

כתב הרמא בשם הטור: וכן אם נתגרשה האם, אפילו הכי חייב במזונות הבנות.

סעיף ב**בת הנזונת למי שייכים מעשי ידיה?**

כתובות מג. מעשי ידיה ומציאתה לעצמה. ומבוארת הגמרא שנח לו בהרווחתה ולכן דינה שונה מאלמנה שמעשי ידיה של היתומים.

סעיף ג**ארוסה קטנה שניזונת למי שייכים מעשי ידיה? הסוגיא נג ב.**

מחלוקת רמב"ם ורא"ש האם ארוסה קטנה מאבדת מזונותיה מהאחים. לדעת הרמבם אבדה מזונותיה וכן פסק שוע. והרמא הביא דעת הראש שיש אומרים שרק נערה שהתארסה איבדה מזונותיה. דעת הרמא שמפסידה מזונותיה רק אם התחתנה מדעת עצמה אך אם התחתנה בדחיפת אחיה אינה מפסידה מזונותיה מהם, רמא הביא גם דעה זו.

האם הארוס חייב במזונותיה? הרמבם פוסק שארוס חייב במזונות ארוסתו היתומה. והרמא פסק כרשי וראש שאינו חייב.

סעיף ט

מתנאי הכתובה הבנות יזונו עד שיבגרו או עד שינשאו ולפעמים האיש פוסק עם האישה שהבנות יזונו אפילו לאחר שיבגרו והבעל מכר את נכסיו ואין לבנות ממה להתפרנס האם יכולות לגבות מנכסים משועבדים?

כתב השוע: אם פסק עם האשה שיתפרנסו הבנות אף אחר שיבגרו, נזונות ממשעבדי:

סעיף יז

מזונות הבת קודמת לכתובת בנין דכרין, רמבם.

סימן קיג כתובות סח

1. עישור נכסים שנותנים לבת:
1. האם מן הקרקע או מן המטלטלין? **סעיף ב'**
2. אם רק מן הקרקע האם בהערכת כלל הנכסים מביאין בחשבון גם המטלטלין או לאו?
3. לאחר תקנת הגאונים לגבות כתובה ותנאי כתובת מן המטלטלין האם חלה תקנה זו גם על עישור הנכסים?
4. כששמין באב האם שמין נדיבות לבו על פי רעיו ומיודעיו, או רק על פי מה שנתן לבת שהשיא בחייו. **סעיף א**
5. כששמין באב האם גם להוסיף על עישור או רק לפחות?
6. אם רשאי אדם בחייו ליתן לבתו יותר על עישור נכסים או לאו ולמה. **סעיף א**

סימן קיד**סעיפים א ב****המתחייב לזון בת- אשתו, למי שייכים מעשה ידיה?**

כתובות קא ב. והראש יב א הביא ירושלמי שאף על פי שהוא זן אותה, מעשי ידיה שלה. וטעם הדבר שרק מי שאוכלת מכח תקנת חכמים, תקנו חז"ל שהבעל יקבל מעשי ידיה משום איבה, אך כשאוכלת מחמת מתנה שהתחייב לה מעצמו, מעשי ידיה שלה.

סעיף יב**התחייב לזון את חבירו כמה שנים, האם חייב גם ברפואתו וגם להלבישו?**

כתב בתשובת הרשבא שאינו חייב להלביש אא"כ כתב ואפרנס. ולגבי רפואה כתב הראש שאינו חייב לרפאותה, ואע"פ שלגבי מזונות האשה למדנו שרפואה שאין לה קצבה דינה כמזונות, זהו דוקא בחיוב מזונות מכח תנאי בית דין, אך המחייב עצמו אינו חייב ברפואה.

סימן קטו**סעיף א**

קיי"ל דעוברת על דת מצווה לגרשה והפסידה כתובתה, מהם האיסורים שאם אשה עוברת עליהם מפסידה כתובתה?

כתובות עב א. אשה העוברת על "דת משה" כלומר איסורים מהתורה או מדרבנן או "דת יהודית" כלומר מנהג צניעות של בנות ישראל. הבש בס"ק א כתב שישנם שלושה אופנים. א: מכשילה את בעלה באיסור. ב: עוברת על איסורים שהעונש עליהם הוא מיתת בניה. ג: עושה דברי פריצות שיש לחוש לזנות, הבש מסביר שמא תזנה בעתיד והמשנה למלך מסביר שמא זנתה בעבר. אך שאר איסורים אינה מפסידה כתובתה. ולגבי בעל העובר איסורים ראה שלטג כתובות לב ב.

רצתה להכשיל ולא הכשילה?

מחלוקת ראשונים, הראש כתב (כתובות ז ט) שלא הפסידה כתובתה שיכולה לומר משחקת הייתי כך וכשהיית בא לאכול הייתי מונעך. ואילו הרא"ה כתב (הובא ברן לב ב) מפסידה כתובתה על שרצתה להכשיל אותו. שוע פסק כראש.

מה דין מכשילה באיסור אחר שאינו איסור אכילה? כגון שלא הניחה עירוב וכדומה

החמ כתב שלא נתבאר מה הדין בזה והבש כתב שנראה שלא מפסידה כתובתה כגון נגיעה בעת נידתה וכדומה.

מכשילה את בעלה באיסור והוא עובר עליו בעצמו?

כתב הבש שלא מפסידה כתובתה.

טוענת שהבעל ידע שמשמשתו נדה, האם הפסידה כתובתה? (2*)

הפתש הביא מחלוקת אחרונים, פנים מאירות כתב שהבעל צריך להשבע שלא ידע ויגרשנה בלא כתובה. ומהרי הלוי כתב שטענת האישה אינה מתקבלת עד שתביא עדים שהבעל ידע. הפתש מציע לומר שאין מחלוקת ואם מדובר באופן שיש עדים שהיא עוברת על דת, אזי אינה נאמנת לומר שהוא ידע, אך אם אין עדים אך היא מודה שעוברת על דת, באופן כזה נאמנת לגביו.

סעיף ג

נודרת ואינה מקיימת וטוענת שגם בעלה אינו מקיים נדריו, האם יש לה כתובה?

כתובות עב א הנודרת ואינה מקיימת תצא בלא כתובה. וכן אם עברה על השבועה או על החרם. וכתב הרמא שאם היא מביאה עדים דגם הוא עובר על שבועות ונדרים, לא איבדה כתובתה. ואם היא אשה עקרה, בתרומת הדשן הסתפק האם אפשר להוציאה בלא כתובה.

אשה שנשבעה שאם תעשה דבר מסוים שתהיה מחויבת לקבל גט, ועברה על השבועה, האם הבעל יכול לגרשה בע"כ בזמן הזה?

השבועה חלה והיא חייבת לקבל גט, ואם אינה רוצה לקבל גט הרי היא עוברת על דת ומותר לגרשה בעל כרחיה.

אשה שהשתמדה

זוג שנשא והיו שומרי תו"מ ואח"כ האישה החלה לפרוק עול, האם זו עילה לגרשה ולהפסידה כתובתה? מה הדין אם המירה דתה ברצון? המירה דתה וחזרה בה האם הפסידה כתובה?

השאלה היא האם המירה דתה מפסידה כתובתה מיד או דינה ככל עוברת על דת שצריכה התראה וכו'? כתב הרמא בשם תשובת הראש: אשה שהמירה דתה וחזרה בה, אינה אלא כעוברת על דת, ולא הפסידה כתובתה אלא אחר התראה (תשובת הרא"ש כלל ל"ב): כלומר הרמא פוסק שהמירה דתה דינה ככל עוברת על דת.

בשות הראש כתב שנשים שהמירו בשעת השמך מפני אימת המוות ואחר כך חזרו לתורה מותרות לבעליהן. הרמא כתב אשה שהשתמדה וחזרה בה אינה כעוברת על דת כו'. והנו"כ הקשו מדוע כתב הרמא באופן גורף ולא הדגיש שמדובר שהמירה דתה באונס אך אם המירה דתה ברצון דינה כדין אשה שזנתה. והבש הסביר שהרמא לשיטתו בסימן ז סעיף יא שאין דינה כאשה שזינתה אלא כעוברת על דת שצריכה התראה אך להלכה כתב הבש שנראה שאשה שזנתה ברצון אסורה לבעלה.

סעיף ד

העוברת על דת משה צריכה התראה או לא?

סוטה כה א למסקנת הגמרא עוברת על דת צריכה התראה. רשי מסביר שדוקא העוברת על דת יהודית צריכה התראה אך על דת משה אינה צריכה התראה. ושאר הראשונים סוברים שגם העוברת על דת משה צריכה התראה. השוע פסק שצריך עדים בכל אחד מאלו שהתירה בה תחילה ועברה על התראתו.

התראה שמתרים עוברת על דת, האם צריכים להתרות במפורש שתפסיד כתובתה?

שלטג לג א, אין צריך. מרדכי קצו, צריך. חמ פסק שצריך ובש פסק שלא צריך.

האם גם בעבירה ידועה צריך התראה?

פתש הביא שבות יעקב שבדבר שהוא איסור ידוע לכל הנשים אין צריך התראה. והפתש אומר שמדברי הנוב"י משמע שאינו סובר כך שאפילו על משמשתו נידה צריך התראה.

אם הבעל טוען שעברה על דת משה והיא מכחישה, האם צריכה שבועה לגבות כתובתה? טען הבעל שזינתה, האם צריכה שבועה לגבות כתובתה?

האשה אינה צריכה להשבע שלא מחזיקים אנשי ברשיעי.

באם הבעל טוען שהתרה בה והאשה מכחישה אותו, האם צריכה שבועה לגבות כתובתה?

מכיון שהאשה מודה שעברה על דת ורק טוענת שלא התרה בה, האשה צריכה להשבע קודם שתגבה כתובתה.

האם חייב לגרש עוברת על דת?

הגמרא בסוטה כה א מסתפקת בזה. בהכרעת ההלכה נחלקו הראשונים. הראב"ד (הובא בראש כתובות ז ט וברן לג א) סובר שאין חובה לגרש אך מצווה לגרש. הרשבא סובר שאין מצווה. השוע פסק שמצווה להוציא. ואם היתה רגילה לעבור על דת יש אומרים שבית דין כופים אותו להוציא.

האם יש איסור חדר"ג בעל כרחו בעוברת על דת?

כתבו הראשונים (מרדכי יבמות קכב) שאין חדרג בזה וכן פסק הרמא.

סעיף ה

עוברת על דת לאחר התראה, האם חייב במזונותיה? (2*)

האשה לא זכאית לכתובה ולא לתנאי כתובה לכן פטור ממזונותיה. הגרא מציין ליבמות פט' שם אומרת הגמרא שתנאי כתובה ככתובה דמו.

סעיף ו

האומרת טמאה אני לך, האם היא נאמנת ואם יש הבדל בין אשת כהן לאשת ישראל? (3*)

אין חוששים לדבריה דשמא נתנה עיניה באחר, נדרים צ ב. אמנם אשה זו הפסידה כתובתה ותנאי כתובה.

האומרת טמאה אני לך ויש רגלים לדבר, האם הבעל חייב לגרשה?

כתב מהרא"י שאם יש רגלים לדבר שזנתה האשה נאמנת וחייב להוציאה וכן פסק הרמא.

האיישה שאמרה טמאה אני שהפסידה כתובתה, אם נתנה אמתלא לדבריה האם הפסידה כתובתה.

(2*)

בהגהות מרדכי קידושין כתב שאם נתנה אמתלא לדבריה, מדוע אמרה כן, נאמנת. וכתבו הנו"כ שאם נתנה אמתלא מיד, נאמנת גם שלא להפסידה כתובתה, אך אם מדובר באמתלא לאחר זמן, נאמנת לענין איסור אך מפסידה כתובתה.

אשה שאמרה לבעלה טמאה אני לך, שאינה נאמנת, אך הוא גרשה, האם מותר לו להחזירה? מתי כן ומתי לא?

כתב מהרם פדאוה שאם גרשה אסור להחזירה. ובנו"כ דנו בדבר ויש אומרים שדוקא אם עומדת בדבריה אסור לו להחזירה אך אם לא עומדת בדבריה, יכול להחזירה. ותלוי בשאלה האם אמתלא מועילה לאחר מעשה יעו"ש.

היה הבעל מאותן שכופין להוציא, ואמרה האיישה טמאה אני לך, האם נאמנת לאסור עצמה עליו? הנחלת צבי מסתפק בזה שהרי אין לומר כאן שמא נתנה עיניה באחר שהרי כופין אותו להוציא וכתב שדבר זה תלוי בשני התירוצים של הרן בנדרים צ ב ד"ה ואיכא.

שאלות על סימן קטו סעיף ז וקעח סעיף ט

עד אחד שהעיד, האם זה נקרא רגלים לדבר? עד אחד ויש רגלים לדבר שזינתה האם אסורה לבעלה? אדם שעד אחד אמר לו שאישתו זנתה האם האיישה נאסרת לבעלה? (3*) מה הדין בזמן הזה, בבעל שאומר שראה את אשתו שזינתה או שהאשה אמרה לו שזינתה או שע"א אמר לו שזינתה (3*) בעד אחד ומאמינו, האם יש נפקא- מינה באם מכחישתו או לא? פת"ש סקל"ט

כתב הרמבם "מי שראה אשתו שזנתה או שאמר לו אחד מקרוביו וכו' שהוא מאמינם וסומכת דעתו עליהם, שזנתה אשתו... הואיל וסמכה דעתו שהוא אמת הרי זה חייב להוציאה ואסור לו לבוא עליה" המקור בקידושין סו שם רואים שאם העד נאמן עליו חייב לגרשה. שות הרשבא כתב שמדובר דוקא שהאשה שותקת אך אם היא מכחישה, אין בדבריה העד כלום. עוד כתב המהריק שמדובר בעד שנאמן עליו גם בשאר דברים, אך אם אינו נאמן עליו בשאר ענינים, לא יכול לומר שנאמן עליו כאן.

האם בנסיבות שחל דין 'שויה אנפשיה', בית הדין כופים את הבעל לגרש?

האם לדעת הרמב"ם, מי שראה אשתו שזינתה כופין אותו לגרש?
 מי שהיה נשוי לגרושה ובא ואמר כהן אני והאישה מאמינה לו האם בית דין כופין אותו לגרש?
 מה הדין בכהן שהיה נשוי ובא על אישתו ואמרה לו גרושה אני, והוא מאמין לה האם בית הדין
 כופין אותו לגרש?
 עד אחד שראה אשת איש שזינתה האם מותר לו לאמר לבעלה חווה דעתך ואם תימצי לאמר שכן
 האם בעלה חייב לגרשה ומה דין הכתובה?
 מי שאמר שאישתו זינתה ואחר כך אמר שאינו אמת אלא מחמת כעס שהכעיסתו אמר כן האם הוא
 נאמן. (באיזה אופן יכול הבעל לבטל חלות דין שויה אנפשיה?) סימן קעח סעיף י ועיין פת"ש
 סקכ"א
 אלמנה שנישאת לכהן, ואחר נישואיה התברר שזינתה לפני הנישואין, וטוענת שהיא זינתה עם מי
 שהיא ערווה עליו, האם נאמנת לאסור עצמה על בעלה, ומה הן צדדי הספק? ב"ש סקכ"ג ופת"ש
 סקכ"ו

סימן קטז

אשה שנשאת באיסור, במה היא זוכה ומה מפסידה בחיים ובמותה?
 הסוגיא בכתובות ק ב ובגמרא שם. סיכום הדינים בריף ס א. ונוסיף שהשוע פסק כרמבם שחייבי עשה
 אפילו שלא הכיר בה דינם כחייבי לאוין שהכיר בה.

סימן קיז

(בסימן זה דן במומים באשה, ובסימן קנד' במומים באיש)

סעיף א

אשה הרואה דם מחמת תשמיש או זינתה (או קינא לה בעלה ונסתרה) או אינה ראויה להבעל, האם
 חייב לגרשה או יכול להשאירה. האם יהיה מותר לאיש להתייחד איתה (*2)
 רמ"ת אסורה לבעלה נדה יב ב. כתב בתשובת מהר"ם שאם אינו חפץ לישא אחרת ורצה להשרותה על ידי
 שלישי ולא ילך אצלה אלא בעדים, אינו צריך לגרש אך אם רוצה לישא אחרת יוצא ויתן כתובה. וכן פסק
 הרמא. הח"מ הקשה במה זה שונה ממי ששהה עם אשתו עשר שנים ולא הביאו ילדים, שנושא אשה
 נוספת ואין צריך לגרש את הראשונה, ואיננו חוששים שיאמרו זו אשתו וזו זונתו ומדוע כאן חוששים
 לזה? והבש תירץ שדוקא באשה שראויה לו לאשה מצד עצמה, לא חוששים שיאמרו זו זונתו ואילו כאן
 שרואה דם ואינה ראויה להיות לו לאשה חוששים שיאמרו זו זונתו.
 לגבי אשתו שזנתה תחתיו, כתב רי בתוספות זכחים ב ב שאם הבעל רוצה לא יגרשנה אלא שלא תשמשנו,
 וכן פסק הרמא. החמ והבש אומרים שמלשון הרמא משמע שאסור לו להתייחד עמה כמו ברמ"ת אך
 בתוספות מבואר שמותר לו להתייחד עמה כיון שהיא מאוסה בעיניו.

מה הדין בסוטה שקנא לה?

בסימן קטו סעיף ח פסק השוע שכופים אותו להוציאה ואסור לו להתייחד עמה.

באשת כוהן שנאנסה? שו"ת הר המור למהר"ם בנעט בסופו, שם אריה סימן ס"ו

סעיף ב

בעל שטען שאשתו אינה ראויה לאיש, האם יש לה מזונות כל זמן שלא נבדקה?

כתב בתשובת הראש שאם הבעל טוען טענת ברי שהאשה אינה ראויה לאיש, הוא פטור ממזונותיה עד
 שתבדק. וכיצד היא נבדקת, נבדקת על פי נשים הגונות ואם אמרו שאינה ראויה לאיש, אין לה עליו
 כתובה ולא תנאי כתובה, ואם אמרו שראויה לאיש, נתבטלה טענתו.

סעיף יא

אשה שיש לה מום גדול שכופין באיש להוציא, האם כופין את האשה לקבל גט לאחר תקנת ר'
 גרשום מאור- הגולה? ואם נאמר שכופין, באיזה אופן כופין?

מה הדין, אם קשה לקבוע אימתי נתהווה האם יכול לגרשה בעל כורחה?

מה הדין אם יש מומים אחרים והיא מאוסה עליו ואינה רוצה להתגרש מה הוא חייב לה?

סימן קיח

סעיף ט

אישא שכתב לה בעלה בשעת הנישואין שטר חוב שהוא חייב לה סכום מסוים שהיא יכולה לגבותו בכל עת והיה עליה שטר חוב של אחר באיזה אופן יכול בעל החוב לגבות את חובו מהשטר חוב הראשון ובאיזה אופן לא?

סעיף טו

הנושא אשה שפסקה ללדת ונשבע שלא ישא אחרת עליה, האם השבועה חלה או שזה נחשב לבטל את המצוה?

כתב בשות הראש שהשבועה חלה. ואין זה שבועה על המצוה משום ששבועה לבטל מצוה חלה בכולל וכאן נשבע גם על נשים שאינן בנות בנין כגון שהן זקנות וכן פסק שוע.

סעיף טז

נשבע לתת לחבירו חצי מה שירויה, ואם יתן לא יספיק לפרנסת אשתו, האם חייב לקיים שבועתו? כתב בשות הראש שצריך לקיים שבועתו משום שהשבועה גורמת שהנכסים יהיו משועבדים ואין האשה והבנות ניזונות ממשועבדים.

סעיף יז

אשה שמחלה כתובתה ואחר כך טוענת שמחילתה היתה באונס, אין זו טענה לבטל המחילה. שות הראש.

שונות

1. זוג שקנו בית ביחד ונרשם ע"ש שניהם בטאבו ובתוך הנישואין מכרה האישה את חלקה לאחר האם הבעל יכול לבטל את המכירה?
2. הצדדים באו להתגרש בבית הדין, יש להם דירה שהבעל רשם אותה על שם שניהם, הבעל טוען שכל הדירה נקנתה מכספו והדירה שלו. האשה טוענת שמחצית הדירה נקנתה מכספה, ומחצית הדירה שלה, מה הדין? עיין גם סימן קז בדין הכותב נכסיו לאשתו, עיין ערוך השולחן חו"מ ס, כא; סב, ו, משפטיך ליעקב ד,ל
3. בנה בית על מגרש שנתן לאשתו מתנה וגרו בו שניהם, האם נוטל הוצאותיו כשמגרש? – עיין סימן פח ח"מ סקי"א ובב"ש שם סקי"א מאחר ולכאורה המגרש הוא נכ"מ
4. האם הבעל יורש כספים המופקדים בבנק על שם אשתו? עיין יביע אומר, ח"ח חו"מ סי' ח' לגבי כספים בבנק האם הם ראוי או מוחזק.
5. מה הדין בגט שנכתב לשמו והעדים לא חתמו לשמו ונמסר בעדי מסירה ולאחר זמן נפטר המגרש והאישה תובעת את היורשים על מזונות מאחר והגט לא נחתם לשמו סימן קלא סעיף ו', גר"א סק"ז, חכמת שלמה סימן צג אות ב
6. בעל שאינו זן ומפרנס את אשתו והגישה לביה"ד תביעת מזונות וגם מבקשת מביה"ד לחייבו לגרשה בטענה שאינו זן ומפרנס ביה"ד פסק לה דמי מזונות וכנהוג לפי חוק התחיל ביטוח לאומי לשלם לה דמי המזונות בהתאם לפסק הדין, האם בעלה חייב לגרשה או לא?

סימן קיט

סעיף ו

מה דין באם גירש בע"כ בזה"ז? *2

יבמות קיב ב האיש יכול לגרש אשה בעל כרחיה. רבנו גרשום החרים שלא לגרש בע"כ.

אם גירש בע"כ,

נישאת לאחר: כתב הכלבו שאם נישאת לאחר, האיש פטור ואינו נקרא עבריין. הביאו הרמא.

אם לא נישאת: נחלקו אחרונים,

הבש נוטה לומר שאינה מגורשת כפסק הרמא שהמגרש שוטה אינה מגורשת מכיון שגירש בניגוד לתקנת חכמים אך לדעת השוע שהמגרש שוטה מגורשת ברור שגם העובר על חדרג האשה מקודשת.

המהרש"ל חילק שהאיש לא יכול לישא אחרת אך האשה יכולה להנשא.

המהרם מינץ כתב שמפורש בתקנה שאם גירשה בעל כרחיה שאינה מגורשת.

האם אפשר לגרש בעל כרחיה בתנאי?

הברית אברהם למד מהראש גיטין ב ה שגם קודם חדר"ג אי אפשר לגרש בעל כרחיה בתנאי.

מה הדין באם גירש בע"כ ע"י שליח?

קודם חדר"ג: הנוב"י כתב לחדש שמכיון שאין שליחות במקום שחב לאחרים, אינה מגורשת אף קודם חדר"ג. האחרונים הקשו שזה נגד תלמוד ערוך יש שליחות לגירושין בע"כ (גיטין י)? ומצאנו שני תירוצים א: גירושין מהנישואין שהם חוב לאשה אינו יכול לגרש בע"כ על ידי שליח, אך מן האירוסין שאין בזה חוב יכול לגרש בע"כ. ב: אם מינה שליח לגרש והוא גירש בע"כ הגט תופס אך אם מינה אותו מראש לגרשה בעל כרחיה אינו מועיל.

אחר חדר"ג: אם שליח גירש את אשת המשלח בעל כרחיה, לדעת הנוב"י מעשה השליחות בטל לגמרי והיא עדין אשתו וכו' ואילו חכמי הדור כתבו אע"פ שאין שליח לדבר עברה הכוונה שאין המשלח מתחייב על מעשה השליח אך אין זה מבטל את המעשה.

מתי מותר לגרשה בע"כ?

א: גירשה מרצונה ונמצא הגט פסול, יכול אחר כך לגרשה בע"כ.

ב: נולדו באשה מומים, ראה סימן קיז.

ג: במקום מצווה כתב המהרם פדאוה שיכול לגרש בע"כ והביאו הרמא

ד: אשה שאסור לשמש עמה הובאה בפתש מחלוקת פוסקים ויש אומרים שיכול לגרשה בע"כ.

מתי האשה יכולה לעכב את קבלת הגט עד לקבלת הכתובה?

נחלקו הראשונים האם אשה יכולה לעכב את קבלת הגט כשאין לבעלה יכולת לשלם כתובתה, הרמא הכריע שאינה יכולה לעכב. הח"מ העיר עליו שאין דין זה מוסכם. הפרי חדש כתב שאינו יכול לגרשה בע"כ כשאין לו לשלם כתובתה והביא ראייה מגיטין נח א מעשה באחד שנתן עיניו באשת רבו וכו' שלא יכול היה לגרשה משום שכתובתה מרובה.

מה דין אשה שנשאה חרשת או שנשאה פקחת ונתחרשה?

נשאה חרשת, הסתפק הנוכ"י האם כשם שתקנו חכמים שאין לה כתובה כדי שלא ימנעו מלשאת אותה אולי גם קבעו שיכול לגרשה בע"כ. והעלה שאי אפשר להקל מספק. פקחת שנתחרשה, יבמות קיב ב יכול לגרשה, וכתב מהרם פדאוהו שגם לאחר חדרג אין זה נקרא שמגרשה ללא דעת ובאונס היות ומתגרשת מרצונה. והפתש כתב שדקדק בדברי מהרם שהתכוין דוקא במקום גט של מצווה.

מה דין אשה שנשתטית, האם יש הבדל בין אינה יודעת לשמור את עצמה לבין אינה יודעת לשמור את גיטה?

יבמות קיב ב נשתטית לא יוציא. שוטה שאינה יודעת לשמור גיטה, אינה מתגרשת מן התורה. אך אם יודעת לשמור גיטה אך אינה יודעת לשמור את עצמה, אינה מתגרשת מדרבנן. ונחלקו הראשונים האם חייב לזונה ולרפאותה, הרמבם כתב שאינו חייב, והראשונים חולקים עליו בזה. שוע כאן פסק כרמבם ובסימן ע סעיף ד פסק כראשונים. הרמא הקשה שהשו"ע סותר את עצמו וכתב שהעיקר כסימן ע שהוא חייב. בישוב דברי השו"ע מצאנו כמה הסברים. הח"מ מחלק בין מצב שרוצה לתת לה כתובה לאינו רוצה לתת לה כתובה. והב"ש מחלק בין שוטה שאינה יודעת לשמור גיטה שאינה מתגרשת מן התורה שאז חייב במזונותיה ורפואתה לבין שאינה יודעת לשמור עצמה שאינו יכול לגרשה רק מדרבנן.

אם עבר וגירש שוטה שאינה יודעת לשמור עצמה?

הרמבם כתב שהיא מגורשת ואינו מחויב כלפיה. והרמא כתב שהיא מגורשת אך חייב במזונותיה וכל תנאי הכתובה. רבנו שמשון בן אברהם פסק שאינה מגורשת. שוע פסק כדעת הרמבם והרמא כתב יש אומרים שאפילו בדיעבד אינה מגורשת.

האם אפשר לגרש אישה שהיא עיתים חלים ועיתים שוטה?

נחלקו הראשונים. רבנו שמשון בן אברהם סובר שאם הוחזקה להיות כזו אינה מגורשת, אך אם לא הוחזקה אלא היתה כך באקראי, מגורשת. התוספות יבמות קיג ב ד"ה יצתה וכן הראש סוברים שיכול לגרשה. תרומת הדשן אם עשה החכם מעשה לא מהדרינן. רמא העתיק דברי תרומת הדשן.

סעיפים ז- יא ריחוק בין גרוש לגרושתו

ישראל או כהן שגירש את אשתו, האם מותר להם לגור יחד באותה חצר או באותו מבוי?
הסוגיא בכתובות כז ב. ישראל לא ידור איתה בחצר, וכהן לא ידור איתה גם באותו מבוי.

מה הדין בנישאת לאחר?

הראש (לב) כתב שאם נישאת לאחר גם בישראל לא ידורו באותו מבוי, ואפילו נתגרשה מהאחר. אבל הר"ן (יב א מדפי הרי"ף) הביא דעת ר"י שאם נתגרשה מהאחר מכיון שלא לוקה עליה, מותר להם לדור באותו מבוי.

או שגירשה בעלה משום שהיא אסורה לו?

כתב האור זרוע שאם גירשה משום שהיא אסורה לו אסור לדור עמה במבוי, וכתב הח"מ שאם מדובר שאסורה מדרבנן, מותרת במבוי ואסורה באותה חצר, ואם אסורה מדאורייתא אסורים גם באותו מבוי. והבש סובר שגם באיסור דרבנן.

זינתה ולא התגרשה, האם מותרת לדור עמו? ומה הדין בזנתה והתגרשה?

סימן קכ

סעיף א

האם בעינן שליחות גמורה לכתיבת הגט?

השוע כתב "הגט צריך שיכתבנו הבעל או שלוחו" (כלומר ציווי הבעל לכתוב גט, נדרש לא רק לכתיבת הגט לשמה אלא הכתיבה עצמה צריכה להיות בשליחות הבעל). הבש מקשה מסימן קכג ס"ד שם פסק השוע שחש"ו שכתבו גט וגדול עומד על גביהם כשר. והרי אינם בני שליחות! יש ראשונים הסוברים שאין צריך שליחות בכתיבת הגט.

בעל ששלח שליח לגרש את אשתו, האם הנייר צריך להיות של הבעל או יכול להיות של השליח?

ב"ב קסח הגט צריך להיות משל הבעל. הראש כתב שהכוונה שהגט צריך להיות שלו. והקונטרסים כתב שהכוונה שלא יהיה גזול. נפ"מ האם גט על דבר של הפקר הוי גט. ולדעת הראש אינו גט. בשוע כתב צריך שיהיה משל הבעל.

כתב ערוך השולחן: "כיון שעל הבעל לכתוב הגט היא או שלוחו ממילא שצריך שיהא הקלף והדיו והקולמוס משלו וגם שכר הסופר עליו ליתן וכן שנינו במשנה (ב"ב קס"ז.) שהבעל נותן שכר הסופר ומ"מ אמרו חז"ל (שם קס"ח.) דהאידנא לא עבדינן הכי אלא האשה נותנת שכר הסופר ותקנתא דרבנן היא מפני תקנת עגונות דשמא לא ירצה ליתן שכר הסופר ויניחנה עגונה ולכן תקנו שהיא תשלם להסופר ואקנויי אקני ליה רבנן (גיטין ב'). ההוא זוזא מדידה והוי כמאן דיהיב ליה איהו דהפקר ב"ד הפקר" נחלקו הראשונים האם צריך להקנות את הקלף והדיו או שאנו אומרים שחכמים הקנו לו וזה מספיק. וכן יש מחלוקת אם צריך להקנות את הקולמוס וכתב השו"ע שנהגו שהבעל מצוי שנותן לו הסופר הקלף והדיו במתנה והרמא הוסיף ויש אומרים אף הקולמוס

סעיף ג

במה צריכים הסופר והעדים להכיר את האיש והאשה, באר!

ב"ב קסז כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ובגמרא ובלבד שיהא מכיר. ובנימו"י מבואר שגם כשהם לפנינו ויודעים שהיא אשתו צריך להכיר שמותיהם. והוסיף הבש שלא מספיק לדעת את שמה אלא לדעת שהם נשואים והיא אשתו.

כשכותבים גט צריך להכיר את האיש והאשה, האם הכרה זו צריכה להיות עפ"י שני עדים או שמספיק רק עד אחד? ומה הדין על פי קרובים או על פי תעודת זהות או כתובה? נמק!
כתב הראש (י"ז) שלהיכר זה סומכים על עד אחד אשה או קרוב, וכן פסק שו"ע.

בבית מאיר כתב שאין לסמוך על שטר הכתובה.

האם הבעל או האשה נאמנים להעיד על שם האבא או על שם חותנם?

כתב הרמא ושם אביו נהגו לכתוב על פי עצמו.

סעיף ד

מהו הפסול של אומר אמרו, ואם יש הבדל בין אומר אמרו סתם ולא ברר הסופר, לבין אומר אמרו ובירר הסופר?

א: גיטין עא אין לסופר לכתוב הגט ולא לעדים לחתום עד שיאמר להם הבעל לכתוב ולחתום. כן פסק שו"ע.

ב: לאחר שאמר הבעל לסופר ולעדים, יכתבו ויחתמו הם בעצמם ולא יאמרו לאחרים. סו ב. כי מילי לא ממסרן לשליח, הלכה כרבי יוסי. כלומר כשמסר הנחיה בלבד לשליח, אין השליח יכול למנות שליח נוסף, בניגוד למעשה גמור ששליח ממנה שליח.

ג: ומה הדין באומר אמרו? האם רבי יוסי פוסל גם באומר אמרו? לדעת רב אשי גם באומר אמרו, פסול. ואילו שמואל סובר שבאומר אמרו גם לדעת רבי יוסי, כשר. הריף והראש סוברים שגם באומר אמרו הגט פסול וכן פסק שו"ע. ואילו הרמבם סובר שהוי ספק, שכן יש ספק כמי לפסוק האם כרב אשי או כשמואל, וכן פסק הרמא.

בעל שנמצא בחו"ל ומינה לפי הוראת בי"ד אדם מסוים לכתוב את גיטו ובינתיים מת הסופר שמונה, האם בי"ד מעצמם רשאים למנות אדם אחר לסופר? פת"ש סקי"ז

סעיף ה' ו ציווי הבעל לכתוב גט שלא בדיבור

בעל ששלח בכתב ידו לסופר לכתוב גט לאישתו ולעדים לחתום עליו וכן עשו, האם גט זה כשר או לא. ואם אפשר לעשות כן לכתחילה? (*2) ומה הדין אם רמז בהרכנת ראש וכדומה?

ברייטא גיטין עב א. "עד שישמעו את קולו שיאמר לסופר לכתוב ולעדים חתומו" לאפוקי מהסובר שחרש יכול לצוות בכתב.

משנה בדף סז ב כתוב שאדם שנשתתק שואלים אותו והוא מרכין ראשו ובדרך זו הוא מצווה שיכתבו גט.

תוספתא: פיקח פסול אפילו בכתב.

הראש ז יט מביא שתי שיטות מה דין פקח בכתב, יש מכשירים ויש פוסלים. הרמבם גם הוא מהמכשירים. שו"ע כתב כדעת הראש בסתם והוסיף ויש מכשירים. והפתש הביא מהר"ם מבריסק שיש להקל במקום עיגון גדול.

סימן קכא

סעיף א

שיכור שציווה לכתוב גט כותבים או לא?

הגיע לשכרותו של לוט, אין כותבים. לא הגיע לשכרותו של לוט, הרי זה ספק. החמ והבש ביארו שהכוונה ספק אם הגיע לשכרותו של לוט, אך אם ברור שלא הגיע לשכרותו של לוט, הגט כשר.

אם נשתכר אחרי הציווי האם כותבים או לא?

כתב הבש שנראה שמותר לכתוב אפילו בשעת שכרותו. וראיה ממחלוקת ר"ל ור' יוחנן לגבי מי שאחזו קורדייקוס אחרי שציווה לכתוב הגט. שלכו"ע אם הוא ישן, כותבים, משום שאינו מחוסר מעשה שהרי יתעורר מעצמו, אך בקורדייקוס צריך לעשות לו רפואות וכדומה. והשיכור דומה לישן שממילא יפוג יינו.

סעיף ב

מי שציווה לכתוב גט לאישתו ונשתטה, וכתבו את הגט בזמן שטותו האם הגט כשר, פסול או בטל? (2*)

מחלוקת ר"י ור"ל גיטין ע ב. לדעת רבי יוחנן אין כותבים. וכן פסק שוע. ובדיעבד אם כתבו ונתנו, הטור כתב שאינו כלום והרמבם כתב שהוא פסול רק מדרבנן.

אם נשתטה בין כתיבה לנתינה ונשתפה האם יש למסור את הגט? (2*)

אבל אחר שנתרפא כותבים ונותנים אפילו אם מיחה בעודו חולה.

סעיף ג

עתים חלים ועתים שוטה, האם יכול לגרש? (השווה לשאלה האם אפשר לגרש אשה שעיתים חלים עיתים שוטה בסימן קיט).

כתב הרשבא שבזמן שהוא חלים הוא כפיקח לכל דבריו.

וכתב הב"ש: היינו כשידוע הזמן כשהוא חלים אז דינו כפיקח.

אף על גב אשה שהיא עתים חלים ועתים שוטה אין מגרשים אות' כמ"ש בסי' קי"ט שם הטעם משום זנות:

מה סימני השוטה, והאם דוקא בסימנים אלו נקרא שוטה?

מפורש בריש חגיגה. ופסק הראש בחולין א ד שאפילו אחד מהם. והבית יוסף כתב שהם דוגמא וגם שאר דברים המראים שהוא שוטה. (בש ט).

סעיף ד

מה דין שכ"מ המצווה לתת גט?

הראש גיטין ו א כתב שצריך לדקדק בו שיהיה שפוי בדעתו. וכן פסק שוע.

סעיף ז

האם גוסס מקדש ומגרש (2*)?

הקדמה: בפרק קמא דאהלות כתוב שגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו. נוחל ומנחיל זוקק ליבום וכו'. אך לגבי מתנה והקנאה, שהוא צריך לעשות פעולת קניין יש מחלוקת ראשונים. רשי (קידושין עח ב) סובר שאינו בר הקנאה כלל. ואילו הר"י והראש (קידושין ד טז) ורשבם (בב קכז ב) סוברים שהוא בר הקנאה ויכול לגרש. ר"י מבאר שדוקא גוסס שאינו יכול לדבר, אין קנינו קניין. שו"ע פסק שגוסס הוא כחי לכל דבריו ויכול לגרש, והרמא הוסיף דוקא גוסס שמדבר.

סעיף ח

שחטו בו רוב שנים או מגויד וצלוב, ורמז כתבו גט לאשתי.

כותבים ונותנים כל עוד נשמתו בו, והוא הדין לנפל מן הגג, והרן הוסיף שצריך לבודקו שלוש פעמים והביאו הרמא.

סימן קכב

סעיף א

ציווה לכתוב גט ונפסל, ונמצא פסול מדאורייתא האם יכולים לכתוב גט אחר? ואם היה פסול מדרבנן? ואם פסול מצד חומרא? גיטין סג ב. יכולים לכתוב גט אחר ואין אומרים שעשו שליחותם משום שהגט הראשון הוא חספא בעלמא. כתב הרמבם שדין זה נכון גם אם הגט פסול רק מדרבנן, מכיון שאינה יכולה להינשא על ידו הוי חספא בעלמא. הר"י והראש (ז ו) אומרים שאמנם אפילו אם הגט פסול רק מדרבנן, אין צריך לצוות שוב, אך אם מדובר בחומרות וכדומה, מכיון שמעיקר הדין הגט כשר, הרי שבוצעה השליחות, וצריך הבעל לצוות שוב כדי לכתוב גט חדש.

האם יש תקנה שהסופר והעדים לא יזדקקו לציווי בכל פעם שיהיה להם ספק בכשרות הגט ואם כן מהי התקנה ואם יש להזדקק לתקנה זו תמיד?

בהמשך לזה כתב ר"י שטוב להנהיג שיאמר הבעל לסופר ולעדים לכתוב ולחתום עד שיהא כשר לדעתם. והבית יוסף הביא ראשונים החולקים על מנהג זה משום שלדעתם הוא מועיל דוקא לשיטת רי הסובר יש ברירה מדאורייתא, אך לדעת ר"ת הסובר שמדאורייתא אין ברירה, צריך לצוות מחדש. השוע פסק שאם הבעל בעיר, לא לסמוך על הנוהג של רי אלא לצוות מחדש. גט שיש בו ספק תורה, כתב השך כיון שאינו ודאי פסול, אמרינן דעשו שליחותן וצריך ציווי חדש. הקשה קצוה"ח, הרי בגט הפסול מדרבנן אין צריך ציווי, אז מדוע כאן צריך? התורת גיטין מישב את השך, שאם מדובר בספק שהניחו השם, בודאי שאין צורך בציווי חדש, אך אם מדובר בספק לחכם שבעיר בלבד, בזה כתב השך שעשו שליחותם.

האם יש הבדל בין אם חתמו או לא חתמו.

בית יוסף הביא תשובת האומר שאם הגט לא נחתם, יכולים לכתוב גט אחר ללא ציווי חדש. הטז הקשה, הרי עדי מסירה כרתי ומעיקר הדין גם ללא חתימה הגט כשר! הרמא הביא דברי התשובת כי אומרים ונהגו להחמיר.

ציוה לסופר לכתוב גט ולעדים לחתום ולתת הגט לאשתו ואבד הגט, האם אפשר לכתוב ולתת גט אחר ללא ציווי הבעל(2*)

א: גיטין סג ב, אבד דינו כגט פסול.
ב: פתש הביא ספר גט פשוט שמחלק שמדובר שהסופר והעדים הם שליחים גם על הנתינה, אך אם מינה אחר לתת את הגט, תיכף אחר הכתיבה הסתיימה שליחותם, ואם אחר כך אבד הגט צריך מינוי חדש.

ג: נמצא הגט הראשון אחר שכתבו השני, כתב בתורת גיטין שיכול לגרש בשניהם.

סעיף ב

אמר כתבו וחיתמו ותנו לשליח, סג ב.

סימן קכג

מי כשר לכתיבת הגט?

מה דין גט שכתבה אותו האשה בלי ציווי הבעל?

במשנה גיטין כב ב האשה כותבת גיטה. וכתב הרמא שמדובר שהבעל צווה לה לכתוב, אך אם לא צווה הגט אינו כלום. וכתב הבית יוסף דברים פשוטים הם. (הבח מקשה מדוע צריך ציווי הבעל, ומבארים הנ"כ שכוונתו לשיטה שאין צריך ציווי הבעל אלא מצד הכתיבה לשמה) לאחר הכתיבה האשה מקנה את הגט לבעל והוא חוזר ונותנו לה.

סעיף ה

מה דין גט שנכתב בשבת או יו"ט או ביום הכיפורים? (דין המגרש בשבת בסימן קלו)

בשוגג - מגורשת.

במזיד - בשבת ויום כיפורים הסופר נחשב למומר והגט בטל מן התורה. ואילו ביום טוב נעשה רשע בלבד, ואין פסול בסופר רשע אמנם העדים פסולים אך אם יש עדי מסירה הגט לא בטל מהתורה אלא פסול מדברי חכמים.

האם מותר לגרש בלילה?

המרדכי יבמות פו כתב שמותר לגרש בלילה. והאור זרוע ומהרי מינץ כתבו שאשה שקבלה גט בלילה אינה מגורשת. על פי זה כתב תרומת הדשן שאין לתת גט לאחר שהקהל התפללו ערבית. הטעם של האוסרים שגט הוא כדין ואין דנים בלילה והקשה הבית יוסף לא ידעתי מה ענין דין לגט? הנוב"י הסביר שיתכן שמדובר דוקא בגט שניתן על ידי שליח ומכיון שצריך לומר בפ"נ ובפ"נ הרי זה כקיום שטרות והוא דין שצריך להיות ביום.

הרמא אצלינו כתב שאין לגרש בלילה, בשם מהרי מינץ ותרומת הדשן ואילו הבית יוסף בסימן קלו תמה על תרומת הדשן וכתב שמותר לגרש בלילה.

סימן קכד

סעיף ט

מדוע חשוב להמתין ולתת את הגט רק לאחר שיתייבש הדיו?

כתב השוע "לא יתנו לה עד שתתייבש הכתיבה והחתימה יפה, פן יהא קרוי כתב שיכול להזדייף" כלומר לדעתו לפני שהדיו מתייבש הגט פסול כי הוא יכול להזדייף ולפי זה כתב בגט מקושר שאם נתן אותו בעדי מסירה, כשר כדין גט שיכול להזדייף שניתן בעדי מסירה. המרדכי הח"מ והב"ש כתבו הטעם משום שאינו בר קיימא ולפי זה יתכן שפסול גם אם ינתן בעדי מסירה.

סימן קכה

סעיף ד

מה הדין בגט שנכתב חק תוכות או בחק ירכות? ואם מקצת אות בגט היה חק תוכות והשלים הסופר בכתב כשר, האם הגט כשר? אם נדבקו אותיות הגט האם מותר לגרור ביניהם?

גיטין יט. חק תוכות פסול, חק ירכות כשר. ואם סיום האות נעשה בכשרות אפילו שתחילתה בחק תוכות, כשר.

מה דינו של גט שנכתב על ידי כך שלקח מילוי של עט ושם בתוכו דיו כשר? לכתחילה כותבים בקנה ולא של מתכת כדי שלא יחקוק אע"פ שחק ירכות כשר.

מה דינו אם נכתב בעזרת מחשב או בדפוס?

הפוסקים כתבו שאין זה כתיבה ופסול. עה"ש באבן העזר כתב שכשר ובירורה דעה כתב שפסול.

סעיף ו

האם אותיות הגט צריכות להיות מוקפות גויל?

נהגו להחמיר שיהיו מוקפות גויל ראש גיטין כ ע"ב. והרבה ראשונים כתבו שמעיקר הדין הגט כשר ודוקא בסת"ם צריך שתהא כתיבה תמה שנאמר וכתבתם. למעשה נהגו להחמיר. רא"ש ב יט.

סעיף ז

האם מותר לכתוב תגין על אותיות הגט? נמק.

ריבא דיקדק להוסיף תגין אך התרומה כתב שלא צריך ואין נוהגין כן כדי שלא להוציא לעז על הגיטין שלא נהגו כן ופסק השוע שמוחין בידו שלא יוסיף. וכתבו הח"מ והב"ש שאם הוסיף הגט כשר בדיעבד.

סעיפים י - יב

האם צריך לשרטט וכמה שורות צריך בגט לכתחילה ובדיעבד?

האם צריך שרטוט?

נוהגים לשרטט. ולדעת הרשבא לא צריך. שוע כתב שנוהגים. ואם לא שרטט כשר. והרמא כתב להקל רק במקום עיגון.

י"ב שורות?

הראש והתוספות בגיטין כתבו שנהגו לעשותו 12 שורות. ואם יצא יש פוסלים וכתב הרמא להקל במקום עיגון.

סעיף יד

אם יצא מחוץ לשיטה בכתיבת הגט?

שו"ע כתב בשם התרומה שנוהגים שלא יצא מהשורה. ואם יצא, הבית יוסף הביא הגהות מיימוני שאפילו אות אחת פסול והביאו הרמא והוסיף שבמקום עיגון ושעת הדחק אפשר להקל.

סעיף טז וגם סימן קכו סעיפים מז מח

אם רגלי ההא או הקוף נוגעים, מה הדין?

תרומת הדשן כתב לפסול אפילו בדיעבד ויש מכשירים במקום עיגון. רמא הביא שתי הדעות. והשוע בסימן קכו סעיף מז כתב שאם תינוק קורא אותם יש להכשיר במקום עיגון. כמו כן לפי תרומת הדשן אם אינו נוגע מה שראוי ליגוע, פסול אפילו בדיעבד ויש אומרים שבמקום עיגון אפשר להקל. ובטופס אפשר להקל אפילו שלא במקום עיגון.

ומה הדין אם רוצה לתקן את האותיות או רוצה להאריך כשצריכים תיקון כזה?

יתקן לפני שכותב כדת משה וישראל או לפחות לפני החתימות.

סעיפים כ' כא' גט שנקרע האם מהווה ראייה לגירושין

תוספתא גיטין ז י. אם קרוע קרע בית דין כלומר שתי וערב, הגט בטל. אך אם נקרע קרע רגיל כשר. המשאת בנימין מיקל גם כשנקרעה אות, והב"ש חולק ומיקל רק בשעת הדחק. כשיש עדים שהגט נמסר כדן, לדעת הרמבם גם אם קרוע שתי וערב, הגט כשר והרשבא פוסל. שוע מביא יש ויש.

סימן קכו

סעיף א

גט הכתוב בלעז האם כשר ובאיזה אופן?

במשנה פז ב ובגמרא יט ב רואים שגט שכתוב בלועזית כשר. אם אם נכתב בכמה לשונות, כתוב בתוספתא ז י שפסול. וכן פסק רמבם ושוע. הראבד חולק על הרמבם ומכשיר גם כשנכתב בכמה לשונות והביאו הרמא.

האם המילים "הרי את מותרת לכל אדם" הם מתורף הגט או מטופס הגט?

לדעת הרמא אין זה חלק מהתורף ולדעת הבש הוא חלק מהתורף.

בענין כתיבת הימים בגט וכדומה ראה במרדכי תנז. וכן בסדר הגט המובא ברא"ש

סעיפים ב ג

כיצד כותבים את ימי השבוע בגט?

ראשון - יכתוב באחד בשבת.

שני וששי חסרים. שלישי רביעי חמישי מלאים.

סעיף ד

כיצד כותבים אם נותנים גט ביום ר"ח?

מחלוקת ראשונים, רבנו פרץ: ביום אחד לירח. מרדכי: באחד לירח. שוע העתיק דעת רבנו פרץ והרמא כתב ביש אומרים את דעת המרדכי. וסיים ומכאן זה יש נמנעים מלתת גט בראש חדש.

סעיף ו

כשיש שני ימי ר"ח איך כותבים בגט ביום הראשון של ראש חדש?

הרשבא כתב לכתוב את שניהם ביום שלושים לחדש הראשון שהוא ראש חדש השני. שו"ע כתב כרשב"א. והרמא כתב שיש אומרים שאין ליתן גט בראש חדש.

סעיף ז

כשיש שני אדרים כיצד כותבים, ואם כתב אדר סתם בשנה מעוברת מה הדין?

נחלקו ר"מ ור' יהודה בנדרים סג. מהו אדר סתם. שוע כתב שבאדר הראשון יכתוב אדר הראשון ובשני יכתוב אדר השני. ובדיעבד כתב הרמא שאם כתב אדר סתם על אדר ראשון הגט כשר אך אם כתב סתם אדר על אדר שני הגט פסול.

סעיף כא

כתבו בגט ברביעי בעשרים לירח פלוני והתברר שהיה עשרים ואחד האם אפשר לגרש בגט זה?

סעיף כב

מה הדין אם קצר הווי"ן שנהגו להאריך בגט?

בסוגיא בדף פה הגמרא אומרת לשים לב להאריך ווין מסוימים וכן להחסיר יוד במילים מסוימות ולהוסיף באחרות, מופיע בסימן מסעיף ט והלאה. מה הדין אם לא עשה כן? נחלקו הראשונים, לדעת הרמבם: הגט פסול וכתב המגיד משנה שאם נשאת לא תצא. רב האי אומר שהגט כשר אא"כ הבעל ערער. ולדעת הראש הערער מועיל רק אם הבעל כתבו או הסופר כתבו מפיו. שוע הביא את כל הדעות.

סעיף מט

מה הדין אם כתב וכדו בלי ו' סופית? כשר שאין הענין משתנה.

מה הדין אם כתב מילה שצריכה להיות חסר יו"ד וכתבה מלאה האם בגט כשר או לא?

מה הדין אם האריך את הווי"ן עד שנראים כמו נוו? פת"ש סקכ"א

מה הדין אם חסר מלה אחת בגט האם נפסל בכך או לא?

כתב הרמבם בשות שאם חסר תיבה אחת מהטופס לא נפסל בכך והטעם הוא שכל שאין הענין משתנה אין פסול בחיסרון זה.

סימן קכז

סעיף א

כתיבת זמן בגט הוא דין דאו' או דרבנן ומה הטעם?

הגמרא גיטין יז ב כתיבת זמן בגט הוא דין דרבנן. ובטעם התקנה נחלקו ר' יוחנן וריש לקיש. רבי יוחנן אומר שמא יחפה על בת אחותו ויטען שזינתה לאחר שגירשה. כלומר לדעתו כתיבת הזמן בגט נועדה למנוע שקר של הבעל שיאמר שהגירושין היו קודם התאריך האמיתי. וריש לקיש אומר משום פירות, כלומר שהבעל ימשיך לאכול פירות ויטען אחר כך שאכל לפני שגירשה. כלומר כתיבת הזמן בגט נועדה למנוע מהבעל לשקר ולומר שהגירושין היו מאוחר יותר.

גט שאין בו זמן?

פו א. לא תנשא ואם נשאת לא תצא אפילו אין לה בנים.

סעיף ב' ג'

קי"ל דשטר מוקדם פסול, מה דין גט מוקדם, אם כשר, אם בטל, או פסול מדרבנן? נכתב הגט בזמנו ונחתם לאחר זמנו האם דינו כגט מוקדם?

א: גט מוקדם פסול. כחכמים בגיטין יז.

ב: בדיעבד אם נישאת, לרמבם ושוע לא תצא. כפי המבואר בסימן קנ שכל גט הפסול מדבריהם אם נישאת לא תצא. הרן סובר שאם יש לה בנים ממנו לא תצא ואם אין בנים, תצא. בשות הראש כתב שהגט בטל ואינה צריכה בכלל גט משני, וקשה הרי הראש מכשיר בשעת הדחק, אם כן כיצד פוסק שבדיעבד בטל לגמרי?! הבש מתרץ שיש הבדל בין שטר שנכתב ונחתם מוקדם מהזמן לבין מצב שנכתב בזמן ונחתם אחר כך.

ג: נכתב ביום ונחתם בלילה דינו כגט מוקדם ופסול שהרי כל זמן שלא נחתם הגט הוא לא ניתן לאשה. הראש באות ז כותב שהרמבם פוסל גם כשעוסקים באותו ענין וכן פסק שוע, ואילו הראש סובר שכשר.

ד: בשעת הדחק, לדעת הראש הלכה כרבי שמעון בשעת הדחק, כפי שאומרת הגמרא כדאי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק גיטין יח. לדעת הרף והרמבם אין הלכה כמותו כלל. שוע סתם כרמבם והביא דעת הראש יש אומרים.

ה: נכתב ביום ונחתם בלילה, לדעת הרא"ש כשר בשעת הדחק והרי"ף והרמב"ם פוסלים. ואם כתב בו גיטא דנן איכתוב ביום פלן ולא הספיקו סהדי למחתמיה עד ליליא וחתמו העדים אחר כך, כשר.

סעיף ד

כתב שו"ע: השולח גט ממקום למקום, אף על פי שמקדים הזמן, שהרי כותבין הזמן מיום הכתיבה ואינו מגיע לידה עד אחר זמן, כשר, משום דאית לה קלא: על פי גיטין יח.

סעיף ה

נכתב הגט ונחתם בזמנו ולא נמסר באותו היום, היש תקנה לגרש בו, מה היא ומה השיטות בדבר? (2*)

כתב שוע: גט שלא נמסר ביום הכתיבה, אין תקנה להכשירו, אלא שישלחנו לה על ידי שליח.

סעיף ו

מה דין גט מאוחר? (3*)

הראש מכשיר והרמבם פוסל. שוע הביא שתי הדעות.

אם נאמר שהגט כשר מאימתי האשה מתגרשת מיום נתינתו או מזמן הכתוב.

מה נקרא גט מאוחר, אם מאוחר מזמן הכתיבה או מהחתימה או מהנתינה פת"ש סקי"ד, רע"א אות ב'

סימן קכח

סעיף ד

אם לא כתבו שם נהר בגט האם הגט כשר? כתב בשות הראש אין צריך לכתוב שם הנהר וכתב הרן והמרדכי שנהגו לכותבו, וציטט דבריהם השוע.

גט שנכתב בו דיתבא על נהר פלוני והוא מחוץ לתחום אבל מסתפקין ממיימיו האם הגט כשר?

אמנם אם לא כתב שם הנהר כלל או ששינה את שמו, הגט כשר. אך אם כתב שם של נהר שהוא מחוץ לתחום של העיר, כתב הרמא יש פוסלים, וביארו הנוכ שפסול אפילו בדיעבד, וביארו שכאן זה נחשב שינוי בעיר ולא בנהר ולכן זה פסול!

ומה הדין כאשר הנהר יבש בימי החמה?

סימן קכט

**כשיש לאדם שתי שמות כיצד כותבים בגט - לימוד מסעיפים א-ג, ד, יב - יח.
מי שיש לו שני שמות כיצד כותבים?**

סעיף א - ג

א: החזק בשני שמות באותו מקום אחד עיקרי ואחד טפל.
גיטין לד ב אשה שקוראים לה מרים ומעט אנשים קוראים לה שרה כותב מרים וכל שום שיש לה ולא שרה וכל שום שיש לה. כלומר השם העיקרי הוא הראשון.
למעשה, **לדעת הרמבם והשוע** כותבים את השם העיקרי ומוסיפים וכל שם שיש לו ללא כתיבת השם הטפל כלל. ולשיטה זו כותבים כך תמיד, גם כשאין שם טפל נוסף. **ולדעת ר"ת והרמא** כותבים העיקרי דמתקרי הטפל, כגון מרים דמתקרי שרה, ואין צריך להוסיף וכל שום שיש לה. **ולדעת הראבד**, כותבים העיקרי דמתקרי הטפל ומוסיפים וכל שום שיש לה.
מה הדין בדיעבד אם כתב רק את השם העיקרי או רק את הטפל?

אם כתב רק את העיקרי, בדיעבד כשר.
אם כתב רק את הטפל, לדעת הרמבם פסול אפילו אם כתב וכל שום דאית ליה, ואילו הראש סובר שכשר בדיעבד. אך אם כתב שני השמות אפילו שכתב הטפל ראשון, כשר בדיעבד גם לדעת הרמבם. שו"ע בסעיף ב פסק כרמבם.

האם ניתן לכתוב בגט שם חניכתו או חניכתה בלבד במקום השם העיקרי? האם לכתחילה או בדיעבד, והאם יש הבדל בין סוגי החניכה, פרט את השיטות?

ב: מה הדין כשיש לאיש או לאשה כינוי? (חניכה)
במשנה פז ב כתב חניכתו וחניכתה, כשר. הרמבם והשוע מסבירים שהכוונה בדיעבד, ואילו הראש סבר שכשר לכתחילה. הבית יוסף מסביר שהרמבם חולק על הראש וסובר שבגלל שבשטרות ובעליה לתורה משתמש בשמו העיקרי, אין להתיר לכתחילה להשתמש בחניכה. ואילו הבש סובר שהרמבם מודה לראש ומדבר רק בחניכה שלא הכל משתמשים בה.
שינה את השם והוסיף וכל שום שיש לו, הגט פסול.

סעיף ד

ג: כשהשם במקום הכתיבה שונה מהשם במקום הנתינה.
מה המקור בגמרא לכתיבת שמות מקום כתיבה ונתינה בגט? מה המסקנה להלכה, מקום כתיבה או מקום נתינה? ואם השם השני כלול ב"כל שום", ואם היפך וכתב את העיקר ב"כל שום" האם הגט כשר? (*2)

כשכותב גט במקום אחד ונותנו במקום אחר, והשם בכל אחד מהמקומות שונה.
בגיטין לד מבואר שכותב את שם הנתינה. והוסיף הרשבא שיכתוב דמתקרי את מקום הכתיבה. וכן פסק שו"ע. ואם כתב את מקום הכתיבה וכל שום דאית ליה, כשר. ואם הפך וכתב את מקום הכתיבה עיקר, ומקום הנתינה טפל פסק הרמא שפסול.

סעיף יא

אם לא כתב את שם האיש והאשה בגט פסול, והבנים ממזרים. המקור מתוספות גיטין כ' ע"א.

סעיפים יב - יח

סעיף יב

ד: במקום כתיבת ונתינת הגט יש שם אחד, ובמקומות אחרים שם אחר.
כותב את כל השמות שיש לו או יכתוב את השם במקום הנתינה ויוסיף וכל שום דאית ליה. ובדיעבד אם כתב רק את השם במקום הגט, כשר.

סעיף יג

אם כתב שם שיש לו במקום אחר והוסיף וכל שם שיש לו בשביל מקום כתיבה ונתינה, הגט בטל. רן. והוסיף הבש שאם כתב רק מקום הכתיבה פסול מדרבנן כמבואר ברמא בסעיף ד.

סעיף יד

ה: מי שיש לו שני שמות ושניהם שם עיקרי
כתב מהריק שכותבים ראובן דמתקרי שמעון, ואם כתב ראובן שמעון, יש מי שאומר שהוא פסול. אם נקרא בשני השמות יחד, או שעולה כן לספר תורה, כתב בתרומת הדשן שהוא כשר.
אם שם אחד הוא עברי ושם שני לועזי, כותבים העברי דמתקרי הלוועזי.. אבל צריך עוד לעיין בסעיף טז מתי כותבים דמתקרי ומתי המכונה.

סעיף טו

ו: השם השני יוצא מהראשון והוא קיצור שלו

כותב רק את השם הראשון. ואם הקיצור הוא שם בפני עצמו, כותבים גם אותו.

סעיף טז

ז: השם השני יוצא משם העברי והוא פירוש שלו

מהריק ושו"ע: אם השני יוצא ממש מהראשון כגון יהודה ליב כותבים "דמתקרי" ואם הוא חדש לגמרי כותבים "המכונה".
מרדכי ורמא: אם השם השני עברי כותבים "דמתקרי" ואם השני לועזי כותבים "המכונה".
(לדעת הבח מדובר דוקא בשני שמות מלידה, אך אם נתחדש כותבים דמתקרי גם בשם לועזי, והטז חולק).

ח: מה עושים כשיש ספק

הבאר היטב סובר שכותבים דמתקרי משום שגם על כינוי אפשר לומר דמתקרי, אך על שם עברי לא שייך לומר כינוי. וכן פסק הב"ש וערוך השולחן בסעיף נד הפת"ש מביא ישועות יעקב שחולק.

ט: שם עברי ושם לועזי

לבית יוסף השם בו רוב העולם קוראים הוא העיקר והשני טפל, ואילו הרמא סובר שהשם העברי עיקר.

סעיף יז

מה התחדש כאן לא הבנתי.

סעיף יח

מי שנשתנה שמו מחמת חולי והרוב קוראים לו בשם הראשון ומעט בשם השני, איזה שם להקדים ומה הדין אם לא משתמשים בשם השני כלל?

יא: נשתנה שמו מחמת חולי

מרדכי (שס"ט): סובר שהשם החדש הוא העיקרי. וכותבין אותו קודם ואחר כך דמתקרי השם הראשון.

רבנו פרץ: כותבים שני גיטין ובכל גט את אחד השמות.

שוע סתם כמרדכי והביא דעת רבנו פרץ ביש אומרים.

יב: נשתנה מסיבה אחרת.

מהריק ומהרם מיניץ במקרה זה מעדיפים את השם הראשון. ושות הרמא והבש חילקו אחרת יעו"ש.

סעיף ה

משומד, איך כותבים את שמותם בגיטין שלהן, מה לכתחילה ומה דיעבד?

מחלוקת ראשונים,

ר"ת יש לכתוב רק שם ישראל וחלילה לכתוב שם גויות בגט.

ר"ן עדיף לכתוב את שני השמות בפירוש.

סמג וסמק לפרש שם ישראל ולכתוב וכל שום דאית ליה בלי לפרש.

שו"ע פסק כרבנו תם והרמא כתב כסמג.

אם נשתקע שמו הישראלי לגמרי, לדעת הטז אעפ"כ כותבים שם הישראלי והבש נוטה לומר שיכתבו את שמו הגוי.

סעיף ו וסעיף כ

גר איך כותבים את שמותם בגיטין שלהן, מה לכתחילה ומה דיעבד?

כתוב בתוספתא גר שכתב שם גויותו כשר אפילו אם נשתקע ממנו. משמע שלכתחילה כותבים שם הישראלי. ולגבי שם אביו: כתב הראש בתשובה לכתוב בן אברהם אבינו, הביאו השוע בסעיף כ. ובסעיף ט בהמשך לדין שאם לא הזכיר שם אבי האיש או האשה הגט כשר כתב השוע בשם תשובת הרשבא "ולפיכך גר או שתוקי או אסופי אין כותבים אלא שמותיהם בלבד".

סעיף ז

האם כותבים בגט הרב או חכם וכדומה?

לכתחילה לא כותבים אך אם כתב לא פסל.

האם מציינים בגט כהן או לוי וכדומה?

בסעיף ז כתב הרמא שכותבים כהן או לוי ואם לא כתב יש אומרים שפסול בדיעבד ויש מכשירים. לעומתו השו"ע בסעיף יט כתב שלא נהגו לכתוב כהן או לוי וכדומה.

מה הדין באינו כהן ולוי וכתב כהן או לוי? (*2)

בספר גט פשוט ובנו"ב פסל.

כותבים בגט פלוני בן פלוני ולא פלוני בר פלוני. משום שבר משמעותו גם חוץ אך בדיעבד כשר.

סעיף ט

אם לא הזכיר שם אבי האיש ושם אבי האישה האם הגט כשר? (*3) האם יש לחלק בין נתן בעצמו את הגט ובין נמסר ע"י שליח?

אם לא הזכיר שם אבי האיש או האישה, כשר. כך כתבו הרא"ש והרשב"א וכן פסק שו"ע. וכתב הנו"ב שאם נשלח על ידי שליח פסול גם לדעת השוע משום שכך אינו מוכח מתוכו כלל.

אם נמסר כבר הגט מה הדין והאם יש לחלק בין שם אבי האיש לבין שם אבי האישה? פת"ש סקכ"ז

הראש דיבר על אבי האישה והבית יוסף כתב בשם הרשב"א שהוא הדין אבי הבעל. הנו"ב כתב שיש סברא לחלק בין אבי האישה לאבי הבעל אך נאמן הבית יוסף בעדותו יעו"ש.

מה הדין בכגון זה אם כתבו שם אבי המגרש או אבי המתגרשת שהוא כהן או לוי וזה אינו נכון. (תוס' בגיטין דף פ' כתב שכשר. נו"ב סימן פט כתב שהוא רק בשאר שטרות, הובא בפת"ש סקכ"א. עיין שם היטב בדברי ר"ת בהוכחתו ולפ"ד אם כתוב שם אב המגרש לסימן יהיה פסול וזה כמעט מפורש בדברי תוס' ד"ה אמנה שבשטר כתובות פ"ד ע"ב)

סעיף י

שינה שם אבי הבעל או שם אבי האישה האם הגט פסול? (*2)

בשות הראש כתב פסול ובארחות חיים כתב שאם נשאת לא תצא. שוע הביא שתי הדעות.

איך הדין אם כתב את שם סבו במקום שם אביו, לדוגמא כתב יעקב בן אברהם במקום יעקב בן יצחק? תוספתא גיטין פרק ו ועי' ב"י בשם מהרא"י וב"ש סקי"ט וט"ז סקט"ו

סעיף יא

ראובן גירש את אישתו בגט שלא נכתב בו שם האיש או האישה ויש עדי מסירה המעידים שהם מכירים את הגט ושזהו המגרש והמתגרשת ונישאת לאחר וילדה בנים. מה דינו של גט זה האם הוא בטל או לא? ומה דין הבנים?

לדעת התוספות גיטין כ א והאו"ז וכן פסק שוע, הגט פסול והבנים ממזרים. הבית יוסף הוכיח מהתוספות שהגט בטל מהתורה ואילו הבש דחה דבריו וכתב שלרבי אליעזר פסולים רק מזרבים.

סעיף כ

כיצד כותב שמו של גר בגט?

כתב הרא"ש בתשובה שכותב פלוני בן אברהם אבינו. והעיר הבש שאם לא כתב "אבינו" ולא כתב "גר", פסול.

איזה שם מהשמות הבאים יש להקדים בגט: שם לועזי המשמש את מרבית הפונים אליו או שם עברי המשמש את המיעוט, שם לועזי שנוסף מחמת חולי או השמות הנ"ל? ב"ש סקל"א מה דעת השו"ע והרמ"א לענין כתיבת "המכונה" בגט, כיצד יש לנהוג אם יש ספק האם לכתוב דמתקרי או המכונה. מה טעם הדבר?

(מי שיש לו שני שמות שפעם נקרא בזה ופעם בזה מתי כותבין על השם השני המכונה ומתי כותבין דמתקרי?) סעיפים יד, טו. לגבי ספק, באר היטב סקכ"ז, פת"ש סקמ"ב וסקל"ו בשם הישועות יעקב

סימן קל

סעיף א

האם על העדים לחתום על הגט בצורת קשקוש כעין חתימה על שיק או עליהם לחתום בשם המלא?

בגיטין לו א נאמר שרבן גמליאל תיקן שהעדים יחתמו. וביארו התוספות והראש שכוונת רבן גמליאל שהוא עצה טובה שהרי לדעת רבי אליעזר עדי מסירה כרתי, וממילא מן הדין אין צורך לחתום כלל אך עצה טובה שיחתמו העדים שאם ימותו עדי המסירה תהיה עדות על הגירושין. ולדעת רבי מאיר שעדי חתימה כרתי, הרי מן הדין העדים צריכים לחתום וכוונת תקנת רבן גמליאל היא שהעדים יפרשו את שמותם שיהיה קל לקיים את הגט.

עד טעה וחתם שמו על הגט בצורה שגויה כגון חתם יוסף בן שמעון ואביו היה שמו ראובן. האם רשאי לחתום מחדש מתחת טעותו?

הטז כתב שכשר כמבואר בחושן משפט סימן מה שאם חתמו פסולים למילוי כשר. הרשב"א הבי והבש כתבו פסקו שפסול משום שבגט לא אומרים שלמילוי חתמו ואם כן הוי מזויף מתוכו.

מה הדין אם עד גט הוסיף לפני חתימתו נאום? עיין ב"ש סק"ט
האם עדי כתובה צריכים להוסיף אחרי חתימתם את המילה עד כמו בגט או לא?
סעיף טו

גט שחתמו עליו שני עדים, ואחד חתם באותיות אנגליות, והשני חתם באותיות רוסיות, מה דינו של גט זה? כשר, משנה גיטין פז ב.

במה שונה חתימת עדי גט מחתימת עדים על שטרות אחרים. *2 לא צריך לכתוב עד, לא צריך לפרש את כל השמות, לא צריך לשמה

מה הדין בבעל שנתן שני גיטין, גט אחד ע"י אומר אמרו וגט אחד ע"י חתם סופר ועד? ב"ש סק"ט

איזה עדים אין להחתים בגט לכתחילה? אפילו קרוב ונתרחק, עדים הקרובים לסופר, חשוב על העריות, בעל מום. (מי שיש ספק כיצד יחתום את שמו כגון שאביו מומר) ועיין סדר הגט סעיף ב' ועיין סעיף יח לגבי 'חתם סופר', כהן באה"ט טז

סימן קלא

סעיף א

האם ניתן להכין טופסי הגט על ידי סופר ולמלאות את החסר בציווי הבעל? האם ניתן להדפיס גט במכונת כתיבה?

צריך לכתוב גט לשם האיש ולשם האשה, גיטין כד. ובדף כו מחלוקת תנאים האם גם את הטופס צריך לכתוב לשמה. הרמבם פסק שכשר לכתחילה והראש כתב שאמנם כשר בדיעבד אך לכתחילה כדאי לכתוב גט חדש שגם הטופס נכתב לשמה. הרמא בסימן קכג פסק שטופס שכתבו חשו, הגט פסול, ודייק הבש שכל שכן כאן שהדין שהגט פסול.

סעיף ט

התחיל העד לחתום בגט מקצת שמו ולא אמר לשמה אחר כך נזכר ואמר לשמה, האם החתימה כשרה?

תרומת הדשן מכשיר במקרה כזה והביאו הרמא. ומצאנו שלושה הסברים ונימוקים להיתר. א: העד אומר שמראש חתם לשמה ורק בסוף אמר שחתם לשמה. ב: רק גמר החתימה היה לשמה וזה מספיק. ג: מספיק שחתם "בן פלוני" לשמה וזה מספיק.

סימן קלג

מה הדין במסר הגט בפני ע"א בלבד אם יש לזה חשש גירושין?

הקדמה: הלכה כרבי אלעזר שעדי מסירה כרתי, גיטין פו א. ונחלקו הראשונים בביאור דעתו. לפי הריף הרמבם והרן, הכוונה שלכתחילה צריך עדי מסירה אך גם עדי חתימה בלבד מועילים. ואילו לפי רשי וסיעתו לדעת ר"א אם לא היו עדי מסירה, הגט פסול. ולדעת הגאונים אם לא היו עדי מסירה הגט פסול מדרבנן. השוע פסק כרמבם והביא דעת הגאונים בשם יש אומרים. מסר בפני עד אחד ללא עדי חתימה, כתבו הטז והבש שלדעות בסימן מב ב שיש לחשוש לקידושין שנעשו בפני עד אחד, הוא הדין שצריך לחשוש לגירושין שנעשו בפני עד אחד.

סימן קלד

סעיף א

מה הדין בגילוי דעת בגיטין והאם יש הבדל בין גילוי דעת קודם נתינה וגילוי דעת לפני כתיבה?

גיטין לד א אומר אב"י שגילוי דעת שחפץ למסור מודעא אינו כלום! כלומר דוקא מודעא ממש מבטלת את הגט אך לא גילוי דעת שרוצה למסור מודעא. הבח מחלק שגילוי דעת לא מועיל לאחר כתיבת הגט אך לפני כתיבת הגט הוא מועיל. אך הבש לא כתב כדעתו.

בעל שגירש את אישתו וביטל המודעות והלכה האשה ונישאת ולאחר שנישאת הבעל הביא עדים שמסר מודעא על הגט ועל ביטול המודעות האם האשה מגורשת ומותרת לבעלה או לא ומה דינם של הבנים שנולדו מהבעל השני? פת"ש סק"ד

סעיף ד

ידוע הדין שגט צריך להנתן מרצון ולא מאונס, מה הדין במקרים הבאים:

נשבע לגרש? (5*) הטור הביא רבנו פרץ שצריך שיתירו לו את השבועה שלא יהא דומה לאונס, אך עירבון יתן אם ירצה שאין זה אונס. וכן פסק שוע. הריטבא כתב שכוונת רבנו פרץ לכתחילה, אך בדיעבד אם גירש קודם שיתירו לו אין לפסול את הגט הביאו הרמא.

האם מותר לכופו לגרש לקיים שבועתו? הבית מאיר כתב שאסור לכופו וקרוב להיות גט מעושה. בגט מקושר כתב שנעלם ממנו מה שכתב הבית יוסף בשם הרב יהודה בן הראש שאפילו אם כפו את הבעל לקיים שבועתו הגט כשר.

נשבע שלא יגרש את אשתו? לכתחילה ודאי צריך התרה, ואם גירשה, כתב הנוב"י שאפילו שעבר על שבועתו הגט כשר ולא אומרים "אי עבד לא מהני" מחמת שבועה טעמים יעו"ש.

קיבל קניין לגרש את אשתו? כתב מהראי שהוי אונס והביאו הרמא. ומדברי הרמא משמע שהקנין חל וצריך להתירו ואילו הב"ש כתב שמתרומת הדשן נראה שהקנין לא חל כלל.

חייב עצמו בקנס אם לא יגרש? (4*)

הרשבא כתב שהוי גט מעושה ופסול. וראשונים אחרים חולקים וסוברים שאין זה גט מעושה משום שהוא הכריח את עצמו. הרמא כתב בסתם שאין זה אונס והזכיר יש מחמירים.

מה הדין אם חתם והתחייב לגרש?

ואם הכו את אביו או בנו או אחיו כדי שיגרש האם נקרא אונס? (3*)

כתב הרשב"ץ שאין זה נחשב כפיה לגבי המגרש, ואפילו הוציאו בנו להריגה, שאין כפיה אלא בגופו ועור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו. הבית יוסף תמה על שכתב שאפילו הוציאו בנו להריגה וכו'. הרמא כתב יש אומרים שאין זה כפיה כל עוד לא כופים אותו עצמו ויש מחמירים באב על בנו. הפתש הביא בית מאיר שכתב שהלכה כמחמירים.

סעיף ה

אם אנסו אותו לגרש ונתנו לו מעות, אם נקרא אונס או דומה לתליוהו וזבין?

אנסוהו גויים לתת גט גיטין פה ב. ושם בשלט"ג מט א אות ה שאפילו נתנו מעות למגרש אין מתן מעות מועיל בעישוי. וכן פסק הרמא. מאידך הב"ש מביא רשב"ם ב"ב מ ב ד"ה גילוי מילתא ממנו משמע שאם קיבל מעות אינו אונס. והפתש מביא פוסקים שכתבו להקל כדעתו.

סעיף ט

אם בית דין של ישראל הכריחו אותו על ידי גויים?

הטור הביא מחלוקת ראשונים. הראש כתב שהגט כשר. והרמ"ה כתב שרק אם אמרו לו עשה מה שישראל אומרים לך הגט כשר אך אם אמרו לו תן גט, הגט פסול אפילו שישראל אמרו להם לכופו.

סעיף י

מסר מודעה לגט לפני כתיבתו או אחר כתיבתו ואחר נתינת הגט ביטל את המודעה ואמר לה שתתגרש בו, אם מועיל?

הרמא כתב שאם מסר מודעה על נתינתו ונתנו לה ואחר כך ביטל את המודעה, אינו צריך לחזור ולתת את הגט. באר הגולה מציין שזהו לדעת הרמבם הסובר שאי אפשר לבטל גט, אך לדעת רבנו חננאל הסובר שאפשר לבטל את גוף הגט, יש לחוש לזה ולכן אע"פ שרבים חולקים עליו יש לחוש לדעתו. ומה הדין אם מסר מודעה לפני כתיבתו???

סימן קלו - דין איזה לשון צריך שיאמר בשעת נתינה והמגרש בשבת

סעיפים א ב

גירש את האישה ובשעת מסירת הגט לא אמר כלום האם מגורשת? (2*)

משנה גיטין עח א כשנותן את הגט צריך שיאמר הרי זה גיטך ובתוספות שם מבואר שיאמר גם והרי את מותרת לכל אדם.

ואם נתן בידה ולא אמר כלום, אם היה מדבר עמה על עסקי גיטה, הגט כשר. (קידושין ו א) אך אם לא היה מדבר עמה על עסקי גיטה, לדעת הרן מ א הגט בטל מהתורה ולדעת הרמבם פסול מדרבנן.

סעיף ו

שונים ששמותיהן שווים בעיר אחת, איך מגרשים נשותיהם? (נמצא גם בסימן קכ סוף סעיף ג)

ב"ב קסז א.

סימן קלז - צריך שיתירנה היתר גמור

סעיף א ב

ראובן שנתן גט לאישתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני באיזה אופן הגט כשר ובאיזה אופן הגט בטל, ובאיזה אופן היא ספק מגורשת? האם יש תקנה לגט זה שיהיה כשר ללא פקפוק?

1: גיטין פב א. הלכה כחכמים שצריך ליטול אותו מידה ולתת לה אותו שוב ואומר לה הרי את מותרת לכל אדם.

2: לדעת הריף ראש ורמבם, אמנם הגט פסול, אך הוא פוסל אותה מן הכהונה.

3: בספר גט מקושר הדגיש שהאשה צריכה להקנות את הגט לבעל, על מנת שיתננו לה מחדש.

4: במשנה פה א מבואר, שאם אותו פלוני ששיירו הוא אסור משום ערוה, אין זה שיור. והגט כשר.

5: אם אומר על מנת שלא וכו' לדעת ריף ורמבם וראש, באופן כזה גם לחכמים מגורשת וכן פסק שוע. ואילו הרמבם סובר שגם באופן של על מנת אינה מגורשת והרמא חשש לדעתו.

סעיף ג

אם הבעל נותן גט לאשתו ואמר חוץ מזנותיך, האם הגט כשר? ספק מגורשת, פה א.
במקומות שגם אחר הגט כל הזכויות וחובות הצדדים נשארים בתקפם עד הגט האזרחי האם נחשב שיור בגט? ערוה"ש סק"ט לגבי שיור בזכויות אחרות ועי' רשב"א נדרים כט ע"ב "ונראה לי"

סימן קלח - דין נתינת הגט מידו**סעיף א**

טלי גיטך מעל גבי קרקע מהו?

גיטין עח א. אינו כלום. וכתבו הראשונים שאפילו נטלתו מידו, שהגט היה מונח עליו ולקחתו משם, אינו גט, שלא קרינן ביה ונתן בידה.

סעיף ג

נתן הגט בידה כשהיא ישנה, מהו?

גיטין עח א, אינה מגורשת. הראש כתב (ד) הטעם משום שכשהיא ישנה אין בה דעת כלל, וגרועה מחרשת. הרשב"א כתב הטעם שאין לה יד. הרן כתב (מ א ד"ה נתן) שכשהיא ישנה אין זה מקום המשתמר.

וממשיכה הגמרא שאם התעוררה והגט בידה, אמר לה הא גיטך מגורשת, ואם לא אמר לה הא גיטך אינה מגורשת.

סעיף ד (שייך גם לסימן קלו' סעיף ה)

אמר לה כנסי שטר חוב זה, מהו?

במשנה גיטין עח א ובגמרא נה א.

אם לא אמר תחילה לעדים שמגרשה, אינה מגורשת עד שיאמר לה הא גיטך. (ולפי רבי אין צריך ליטול הגט ולתיתו לה שוב אלא מספיק שיאמר כן).

אם אמר תחילה לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי, הרי זו מגורשת ואין לחוש שמא ביטל הגט בכך שאמר לה כנסי שטר חוב זה. והרמה בטור מחלק שאם אמר לעדים בפני האשה, ראו גט זה שאני נותן לאשתי, באופן כזה מכיון שכשנתן לה אמר כנסי שטר חוב זה הוי ספק גט משום שאנו רואים שלא בוש מאשתו וממילא יש חשש שכשאמר כנסי שטר חוב, ביטל את הגט.

סימן קלט - דין קבלה מידו ואם זרק לה ולחצרה**סעיף א**

זרק הגט לתוך חצר של אשה שהיא מנכסי מלוג או צאן ברזל, או שאולה או שכורה, האם מגורשת?

בדף עז זרק לה הגט לחצר בין שהיא שלה או מושאלת או מושכרת לה הרי זו מגורשת ודוקא כשהיא עומדת בצד החצר והיא משתמרת לדעתה. רש"י והב"ש אומרים שמדובר דוקא בחצר נכסי מלוג שלה אך נכסי צאן ברזל שהם מחוסרי גוביינא אינה יכולה לזכות בגט.

סעיף טו

האם מועיל קנינים בגט או דווקא צריכים ידה? אם הקנה לה הגט במשיכה או אגב קרקע או בקנין סודר האם מועיל?

תורת גיטין: קנין סודר ואגב לא מועילים כדמוכח בב"ב קנא ב שגט לאו בר קנין. אמנם רשי בגיטין עז ב פירש שקונה גט בקנין אגב, אך דחאו הרן. משיכה והגבהה וכו' מועילים.

האם כל הגט צריך להיות ביד האישה?

בסימן קלו ס"א כתב הרמא: "ונוהגין שהבעל כופל הגט כמו אגרת ונותנו לה כדי שתוכל לאחזו כולו בידו כשנתנו לה" רעק"א כתב שהירושלמי מסתפק בכך לכן יש לחוש. התורת גיטין סובר שאם קונה מטעם יד צריך, אך כשמתגרשת מדעתה יכולה להקנות בהגבהה ואז לא צריך.

סימן קמ

סעיף ג

האשה מינתה שליח לקבל גט, ונתן הבעל הגט בחצרו של השליח, האם האשה מגורשת? (2*)
שליח קבלה והולכה בגיטין סב. שליח הקבלה מחליף את האשה וכל הדין ודברים מולו. לכן חצרו של השליח קונה, אמנם הטור הסתפק בזה אך הבית יוסף כתב שפשוט שמועיל. הטז העלה ספיקות בענין אך הבש כתב שאין דבריו מוכרחים.

סעיף ה

קיימא לן, שאין הבעל יכול לזכות גט לאשתו, שזה חובה לה. איך הדין אם האשה דורשת כל הזמן להתגרש וזיכה לה גט, האם היא מגורשת?

האם בעל יכול לזכות גט לאשתו?

אכן אשה יכולה למנות שליח הבאה ודינו כשליח הולכה ואילו הבעל אינו יכול למנות שליח קבלה שאינו יכול לעשות שליח לחובתה (סב ב).

קטטה ביניהם: ביבמות קיח הגמרא מסתפקת בזה ולדעת הרשבא הגמרא הכריעה שאינה מגורשת והרן סובר שנשאר בספק, שוע הביא שתי הדעות.

מוכת שחין ותובעת להתגרש: בירושלמי כתוב שאינה מגורשת ולפי הרן הנל הוי ספק.

בעל מומר ויודעים שהיא רוצה גט: ת"ה יכול לזכות לה ויש מחמירין. רמא הביא יש ויש.

וכן באשה מומרת וכדומה יש מתירים ויש אוסרים.

האם בעל מומר והאשה מחזרת אחר גט, אפשר לזכות לה גט.

לגבי בעל מומר כתב תרומת הדשן שהבעל יכול לזכות לה גט והרן בתשובה מחמיר גם בזה. רמא הביא שתי הדעות.

סימן קמא

(עוד בענין מינוי שליחות – ראה שאלות בסימן לה)

סעיף א

אשה הממנה שליח לקבל גט משליח בעלה סג ב.

כיצד קטנה מתגרשת סעיפים ב - ז

האם קטנה יכולה להתגרש על ידי אביה?

אם נישאת אינו יכול אך אם נתקדשה בלבד יכול. (ס"ה תוספות קידושין י א).

גם קטנה מאד יכולה להתגרש על ידי אביה?

לדעת רמבם וראש אפילו אינה מבחנת בין צרור וכו' מתגרשת על ידי אביה. ולדעת רשי כל שאינה מבחנת אינה מתגרשת כלל. סעיף ו שוע הביא רמבם בסתם ורשי בשם יש אומרים.

מתי קטנה יכולה להתגרש על ידי עצמה?

בגיטין סה משנותנים לה צרור וזורקו אגוז ונוטלו ולדעת רשי זוהי עונת הפעוטות (סעיף ו).

האם יכולה להתגרש על ידי עצמה גם במצבים בהם יכולה להתגרש על ידי האב?

נערה: יכולה כדעת תנא קמא בגיטין סד ב (ס"ב).

קטנה: ריף ורמבם סוברים שאינה יכולה, והתוספות בקידושין מג ב סוברים שיכולה. בסעיף ד שוע הביא ריף ורמבם בסתם והוסיף ויש אומרים.

וקטנה שתקבל אך מדעת אביה, לדעת שוע יכולה לקבל ולדעת הבש אינה יכולה.

קטנה שקידשה אביה ובעודה ארוסה גירשה, ואביה חי, מי מקבל גיטה? סעיף ד

ומה הדין באם השיאה אביה והתגרשה, האם יכול אביה לקבל קידושה מדרבנן או התקנה

היתה לאמה ולאחים בלבד? ב"ש קנה סק"א

האם צריך עדים במינוי השליחות סעיפים ח - יג
הסוגיא גיטין סג ב. שליח קבלה צריך עדים ושליח הולכה אין צריך עדים.

סעיף יט
מי אינו יכול לכתוב גט, גם כאשר שמע קול האומר "כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי"?
גיטין סו.

סעיפים לא - לד הפסולים והכשרים לשליחות גט

סעיף לא

הכל כשרים לשליחות הגט חוץ מחרש שוטה וקטן עבד וגוי. כג ב והראשונים שם.

סעיף לב

היה קטן כשקיבל הגט וגדול כשהביאו או חרש ונתפקח וכדומה, פסול. אבל אם תחילתו וסופו בכשרות, כשר.

סעיף לג

האם אפשר למנות קרוב להיות שליח לגט?

משנה גיטין כג ב

הנשים והקרובים כשרים לשליחות גט. וכן פסק שוע. בסדר גיטין כתב שלכתחילה השליח לא יהא קרוב לאיש ולאשה ולדיינים והביאו הרמא.

הפסולים מחמת עבירה. דרבנן, כשרים לשליחות הגט. והפסולים מחמת עבירה דאורייתא פסולים לכולי עלמא ואם נתקיים הגט בחותמיו לפי הראבד הרשבא והראש כשרים לשליחות ולפי הרמבם פסולים.

מומר יש אומרים שנחשב כפסול מהתורה ויש אומרים שאינו בן ברית.

גוי פסול לשליחות הגט.

נוגע כשר.

סעיף לד

אם היו פסולים בשעה שנתמנו וחזרו בתשובה קודם שנתנוהו לאשה?

כתב הרמ"ה שכשר.

סעיף לה

האם אפשר לשלוח גט ע"י נכרי שיתנו לשליח להולכה.

ברא"ש גיטין ב כז מביא בזה מחלוקת. הראש סובר שמותר משום שהגוי עושה מעשה קוף בעלמא וכן פסק שוע. הגאונים חולקים וסוברים שאסור והביאם הרמא.

שליח להולכה שלקח מעל גבי הקרקע מהו?

שטר שחרור מעל גבי קרקע מהו? אבנ"מ קלט יב (פת"ש הנ"ל)

מה יש לדון שבזממה"ז שליח להולכה אין עושה שליח. פת"ש סקל"ח

הראש הביא דעת הגאונים שאסרו לשלוח עם גוי מינוי לשליח הולכה, כלומר אדם מינה שליח בכתב וביקש מגוי למוסרו לשליח, הגאונים פוסלים זאת והראש מכשיר שהרי הגוי עושה מעשה קוף בעלמא. וכן פסק שוע. הרמא כתב יש חולקין.

מה סברת הגאונים לאסור? התשבץ הסביר שהיו כאילו השליח לוקח הגט מעל גבי קרקע ולכן זה פסול. אבל הקשו עליו שאין איסור לשליח לקחת מעל גבי קרקע ודוקא לאשה הנוטלת את אסור לקחת מהקרקע?! ונחלקו האחרונים מדוע פסל הרמא יש אומרים בגלל סברת הגאונים ויש אומרים מאחר ולא ממנים שליח בכתב.

סעיף לו

שליח שמוסר ג"פ לאשה האם צריך להכיר אותה עפ"י שני עדים או מספיק עד אחד.

מהסוגיא בגיטין כג א עולה, שסומא אינו יכול להיות שליח גט על פי עדים. התוספות מסתפקים האם דין זה דוקא בסומא משום שקל להטעותו או שכל שליח אינו יכול להיות שליח אם אינו מכירם בעצמו. הראש כתב שאם אינו מכירם יתן על פי עדים שמכירים וכן פסק הרמא. בתרומת הדשן כתב שצריכים להיות דוקא עדים כשרים, ויש אחרונים הסוברים שבמקום עיגון אפשר להקל בזה שיהיו עדים קרובים וכדו'.

סעיפים לח - מג מתי שליח עושה שליח

סעיף לח

הממנה שליח להולכת הגט, מתי השליח יכול למנות אחר תחתיו ומתי לא, ובמקום שאינו יכול, מה הדין בעבר ומינה?

גיטין כט. שלוש איבער אימא בגמרא. ריף רמבם וראש פסקו כלישנא אחרונה שאין לשלוח ביד אחר, רק אם חלה. וכן פסק שו"ע בסתם. הר"ח פסק כלישנא אמצעית שב"הולך" יכול למנות שליח אחר ואם אמר "את הולך" יכול רק אם חלה והביא שו"ע דעה זו ביש אומרים.

מה הדין אם השליח חלה או מת?

מת השליח הראשון, השליחות לא מתבטלת, אך אם הבעל מת השליחות מתבטלת.

שליח ראשון האם הוא יכול לבטל את השליח השני?

מחלוקת אחרונים בפת"ש.

סעיף מג

דין שליח עושה שליח

בגט

שליח קבלת הגט. אין בפירוש בגמרא. אינו יכול למנות שליח אחר משום שהוי מילי סימן קמא סעיף מג ואם אמרה בפירוש שמסכימה יש אומרים שמותר.

שליח הולכת הגט הסוגיא בכט א רואים שבמצבים מסוימים השליח ממנה שליח, משמע שאין זה מילי, רק צריך שיהיה מדעת המשלח.

בקידושין

שליח קבלת הקידושין, אינו יכול משום שהוי מילי. לא מפורש בגמרא.

שליח הולכת הקידושין. אין סוגיא, דיון בראשונים מובא בסימן לה סעיף ו.

האם שליח לקבלה עושה שליח? שליח קבלה שנתנה לו האישה רשות למנות שליח אחר האם יכול למנות שליח במקומו?

שליח קבלה אינו יכול למנות שליח אחר משום דהוי מילי ומילי לא ממסרין לשליח. אם נתנה רשות מפורשת לשליח למנות שליח אחר, לדעת הרשב"א הוא יכול למנות משום שזה נחשב כאילו האישה עצמה מינתה אותו להיות שליח.

סעיף מד

אישה שמינתה שליח קבלה ואחר כך מינתה שליח אחר, מי השליח הכשר?

כל מי שיקבל את הגט, האישה מגורשת, ואפילו אחד קיבל גט פסול והשני כשר, מגורשת.

אישה שאומרת את מי שיבחר פלוני להיות שלוחי אותו אני ממנה האם נעשה שלוחה ומה הפקפוקים בשליח זה?

הבש כתב ספק אם מועיל משום שהוי ברירה. והנו"ב כתב להקל לגבי עוזב דת.

סעיף נה

בשעה שהאישה ובעלה נמצאים בעיר, האם אפשר למסור ע"י שליח?

אפשר אבל מומלץ שלא, משום תקלות שיכולות להיות בדיני השליחות.

סעיפים נט - סז ביטול שליחות לגט. (ביטול שליחות לקידושין בסימן לה סעיפים יג יד)

סעיף סב

מה הדין אם הבעל כתב אחר שליח הגט שלא ליתן הגט? האם יכול לבטל את הגט בכתב ידו? בית יוסף הביא תשובת רן שאפשר לבטל שליחות גם בכתב.

סעיף סו

השולח גט ביד שליח וביטל את הגט מלהיות גט אם חוזר ומתגרש בו?

בסוגיא לב ב ביטל את השליחות ולא את הגט לכן יכול לחזור ולגרש בו. ואם ביטל במפורש את הגט הוי מחלוקת ראשונים.

סעיף סח

שליח הולכה שהביא גט לאשה בזמן שהבעל היה זקן או חולה או גוסס, באיזה אופן נותנים לה את הגט בחזקת שהוא חי ובאיזה אופן חיישינן ומה דין אם כבר נתנו לה את הגט (*2)

משנה כח א ובסוגיא שם. אביי לא מחלק בין זקן ורבא מחלק. הראשונים פסקו כאביי וכן שו"ע בסתם והרמ"ה פסק כרבא והביאו שו"ע בשם יש אומרים. גוסס חוששים שמת.

שליח שביטל שליחותו וחזר ונתרצה להיות שליח האם צריך מינוי מחדש?

סימן קמב

שליח שהביא גט עם הרשאה וכתוב בה מי הם עדי הגט האם זה נקרא נתקיים בחותמיו ואם יש הבדל שהביא את ההרשאה שליח ראשון או שליח שני? סעיפים א', ט'
 מה הדין אם העד מעיד בכתב שבפניו נכתב ובפניו נחתם? סעיף ז', עיין חושן משפט סימן מו סעיף ז'.
 מה הדין בגט בעד שלא חתם לשמה האם מבטל שאר העדים שחתמו לשמה? גר"א סקנ"ב, ועי' רעק"א גיטין ג ע"ב
 אם הביא שליח גט מקויים ואין אנו מכירים חתימת דייני הקיום והשליח לא אמר בפ"נ ובפ"נ האם יש לסמוך על זה? סעיף יט'
 שליח שנעשה שליח באונס האם הוא שליח?
 ראובן מינה שליח להוליך גט לאשתו, והשליח רצה למנות שליח שני:
 האם צריך שיהיה השליח השני בפניו או לא? סימן קמב סעיף י
 האם ישנה אפשרות, שהשליח הראשון ימסור שליחותו לבית דין והם יעשו שליחים אחרים?

מסימן קמג עד סימן קמז השוע עוסק בתנאי בגיטין במצבים שונים
סימן קמג - המגרש על תנאי

סעיף ג

אמר לה הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתיים זוז, ולא קבע לה זמן ומת קודם שתתן האם מותרת להינשא ללא חליצה?

הסוגיא בדף עד. האם אפשר לתת ליורשיו ובכך לקיים את התנאי? השוע פסק כח"ק שנתניה ליורשים אינה נחשבת לקיום התנאי. ולכן אם האדם מת האשה אינה יכולה לקיים התנאי והגט בטל. ובענין זה השוע מחלק בין קבע זמן לקיום התנאי לבין מצב שלא קבע זמן, שאם קבע זמן, כגון שאמר לה על מנת שתתני לי מאתיים זוז מכאן ועד שלשים יום ומת, באופן כזה גט בטל וממילא האשה חולצת או מתיבמת. אך אם לא קבע זמן, ומת קודם שנתנה לו, במצב כזה פסק השוע שחולצת ולא מתיבמת וביארו הבח והבש שהוי ספק גט.

סעיף טו

ראובן נתן גט לאשתו ואמר לה על מנת שתנשאי לפלוני ולאחר שקיבלה את הגט, זינתה עם אותו פלוני, הרתה לו, ואח"כ נשאת לו וילדה בן. מה דינו של אותו הבן?

הסוגיא בגיטין פד. אמר לה על מנת שתנשאי לפלוני.

א: אם נישאת לו, הרי זו מגורשת שהרי התקיים התנאי אבל אמרו חכמים לא תנשא לו שלא יאמרו נשותיהם נותנים במתנה זה לזה.

ב: בדעבד אם נישאת לא תצא.

ג: נשאת לו תחילה וגרשה, מותרת לכל שהרי התקיים התנאי.

ד: נשאת לאחר לפני שנשאת לאותו פלוני, תצא ממנו ולא יחזור עולמית והולד ממזר.

ה: אם אחר שנשאת לאחר והתגרשה ממנו התחתנה עם אותו פלוני שבעלה התנה עמה, כתב הטור שתיקן למפרע והבנים מהראשון אינם ממזרים וכן כתב הרמא.

סעיף טז

המגרש את אשתו ע"מ שלא תנשא לפלוני ונשאת לאחר וגירשה האם מותרת להינשא לאותו פלוני?

א: בגיטין פב אמר לה על מנת שלא תנשאי לפלוני עד זמן פלוני, הרי זה גט. וכן פסק שוע.

ב: (הר"ח פסק שלא תנשא לאחר עד שימות אותו פלוני, והתוספות כותבים שמותרת להנשא מיד, שוע הביא שתי הדעות).

ג: גם כשנישאת לאחר, עדיין לא הותרה לשני. ואם היא תנשא לו הגט בטל ובניה ממזרים.

מת הבעל הראשון האם מותרת להינשא לאותו פלוני? מהי התקנה שהיא תוכל להינשא לאותו פלוני? ???

גירש בגט וקידשה מחדש האם יכול לגרש בגט זה שכבר נתגרשה בו?

פתש יג הביא בשם גליא מסכתא שפשוט שלא יכול לגרש שוב בגט אפילו שמדובר באותו היום ואין זה גט מוקדם, משום שהוא כמו שטר שנמחל שעבודו.

סעיף יח

ראובן גרש אישה על תנאי ואמר לה בזה הלשון "על מנת שתבעלי לפלוני" האם תנאי זה אפשר לקיימו והוי תנאי או אי אפשר לקיימו? האם מותרת להבעל לאותו פלוני לכתחילה כדי שהגט יהיה גט? ומה הדין אם נשאת לאותו פלוני?

בגיטין פד הוי תנאי שאפשר לקיימו ואם נבעלה לו בין בנישואין בין בזנות הוי גט. אך לכתחילה לא תבעל לו שהרי אינה מגורשת עד שתבעל לו ונמצא תחלת ביאה באיסור.

סעיף יט

אמר לה על מנת שלא תבעלי לפלוני

הוי גט ולא תנשא עד שימות פלוני דחיישנן שמא תבעל לו באונס
מסעיף כ עד סעיף כג דין תנאי שצריכה לעמוד בו כל ימיה

סיכום הסעיפים

סעיף כ: על מנת שלא תשתי יין לעולם - אין זה כריתות. כל ימי חיי פלוני - הוי כריתות.

סעיף כג: אם נשפך היין לדעת הרמבם אין זה כריתות ולדעת הרשבא הוי כריתות ופוסקים כשניהם להחמיר.

סעיף כב: על מנת שלא תנשאי לפלוני, ולא קבע זמן. לדעת הרמבם אין זה כריתות שהרי לא תנשא לעולם ולדעת הרשבא הוי כריתות כיון שתלוי בימיו חיייו של אדם פלוני, ופסק השוע כשניהם להחמיר.

סעיף כא: על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם, אינו גט לכולי עלמא, גם לדעת הרשבא. על מנת שלא תלכי לבית אביך לזמן מסוים, הגט כשר והתנאי קיים אך אין לתת גט כזה משום שזהו תנאי שקשה מאד לקיימו ויש חשש שהגט יתבטל.

סעיף כ

מהו תנאי שעומדת בו כל ימיה? אמר לה הרי זה גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי פלוני, ומת הבעל המגרש האם היא חייבת לקיים את התנאי?

גיטין פג ב לא יתנה תנאי שצריכה לעמוד בו כל ימיה כגון שלא תאכלי בשר או לא תשתי יין כל חיך. שאם התנה כך אין זה כריתות. אך יכול לומר כל ימי חיי או חיי פלוני. וגם אם אמר מספר שנים שהם יותר מימי חיי האדם, כתב הרשבא שכיון שהוי דבר פסוק הוי גט והביאו השוע.

סעיף כב

אמר לה על מנת שלא תנשאי לפלוני ולא קבע זמן מה הדין?

מחלוקת ראשונים, לדעת הרמב"ם הוי כתנאי לכל ימי חייה שאינו תנאי ולדעת הרשב"א והרא"ש הוי כאומר על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני שהיא מגורשת. השו"ע פוסק כשניהם להחמיר.

סעיף כג

אמר לה על מנת שלא תשתי יין זה לעולם או לא תעלי באילן זה לעולם ונשפך היין או נקצץ האילן?

לדעת הרמבם אין זה כריתות מאחר שלא הותרה לעולם במה שנאסרה. ולדעת הרשבא מותרת. והשוע פוסק כדברי שניהם להחמיר.

סימן קמד - דין תנאי ואונס בתנאי (וראה גם סימן לח לענין קידושין)

קיימא-לן אין אונס בגיטין סעיף א'

תנאי שמתנה המגרש לטובתו מה שהיא תעשה האם מועיל טענת האונס ב"ש סק"א

אם האונס לא שכח כלל מה הדין? והאם יש הבדל בין אונס בידי שמים לאונס בידי אדם? ב"ש סק"ב, עיין גם סימן קמה ב"ש סק"י

האם שביה היא אונס שכח או לא?

האומר הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועוד י"ב חודש ומת בתוך הזמן, האם מותרת להינשא בתוך י"ב חודש במקום יבם? סעיף ג'

סימן קמה - דין שכיב מרע ואם עמד

סעיף ט

מה היא עצה "גדולי עולם" בגט שכיב מרע להוציא מחשש רמאות, ומה הוא החשש בדבר. לדעת היש אומרים שאין מגרשים על תנאי לכתחילה מהו ההסדר להבטיח ששכיב מרע יוכל להחזיר גרושתו כשיבריא, ובאיזה שכיב מרע אין אפשרות אלא שיגרש על תנאי. סעיף ט' ברמ"א, ועיין פת"ש סק"א

מהו הפיקפוק שפקפק בעל הלבושים על כל גט שכיב מרע?

סימן קמו - המגרש לאחר זמן ועל תנאי

סימן קמז - אין כותבים תנאי בגט ואם כתב מה דינו

קיימא-לן שאין כותבים תנאי בגט עצמו אלא אומר לה התנאי בשעת הנתינה וכן אין מזכירים תנאי קודם כתיבת הגט. מה יעשה אדם שהוא נחפז ללכת ורוצה לצוות על כתיבת הגט ולתת אותו לשליח על תנאי כיצד יעשה את התנאי ואיזה שני דרכים אפשר כדי להתנות התנאי קודם הכתיבה?

הסוגיא בגיטין פב. במשנה ובפד ב בגמרא.

מובא בבא"ט: מהריב"ל הציע שיצווה לכתוב גט וליתנו לשליח ללא תנאי. ויקח שני עדים אחרים ויאמר לשליח שיתן הגט בתנאי מסוים. והקשו שעדיין יוצא שנותן התנאי לפני כתיבת הגט ומה איכפת לי שזה עדים אחרים?

הכנה הציע שיגלה דעתו בפני השליח שרוצה ליתנו על תנאי. ואחר כך יצווה לכתוב הגט ולא יזכיר שום תנאי, ושיתנו לשליח יאמר לו גט זה תנהו כמו שתראה, אם תרצה תנהו ללא תנאי ואם תרצה תנהו בתנאי, והשליח כיון שגילה דעתו שרוצה ליתנו בתנאי, יתנהו בתנאי.

כתב התנאי בתוך הגט וחזר ומחקו מה דינו של גט זה ואם יש לחלק בזה בין תנאי ותנאי?

כל מגרש על תנאי שמבטל הגט, כגון שהתנה לה שלא תאכל בשר ולא תשתה יין כל ימי חייה, או שתהיה מותרת לכל אדם חוץ מפלוני, או שהתנה עליה שאר תנאים קדם כתיבת התורף, אם היה התנאי כתוב בגט וחזר ומחקו ונתנו לה, הרי זה ספק מגורשת; ואם היה התנאי על פה, הרי זה נוטל הגט ממנה וחזר ונותנו לה בלא תנאי כלל, או בתנאי כשר:

לתשומת לב-

התיחדו אחר כתיבת הגט: קמח א. התיחדו אחר נתינת הגט: קמט א ב. התיחדו אחר שציווה לתת

גט: קמט ז.

סימן קמח

סעיף א

כתב גט ואחר כך נתיחד עם אשתו.

גיטין עט ב

כתב השו"ע: מי שכתב לגרש את אשתו, ונמלך ולא גרשה, ונתיחד עמה אחר שכתבו, לא יגרשנה באותו הגט פעם אחרת כשירצה לגרשה. ואם גרשה באותו הגט הישן, הרי זו מגורשת ותינשא בו לכתחלה, שהרי נכתב לשמה והרי נתן לה עתה בעדים כהלכתו.

ולמה לא יגרשנה בו לכתחלה, גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה. ויש אומרים דהני מילי כשהגט ביד הבעל ומסרו מידו לידה, אבל אם שלחו לה על ידי שליח, ונתיחד עמה אחר שנתנו ליד השליח, ונתנו לה השליח, לא תינשא בו, ואם נישאת, לא תצא:

סיכום דברי השו"ע: לכתחילה לא יגרש בגט שהתיחד עם האשה לאחר שכתבו, אמנם בדיעבד אם גירש בו, האשה מגורשת ותנשא לכתחילה. ולדעת הרמה, מה שאמרנו שבדיעבד כשר ותנשא האשה לכתחילה הוא דוקא כשהבעל נתן גט זה לאשה אך אם מסרו על ידי שליח, לא תנשא בו לכתחילה אך אם נישאת לא תצא.

סימן קמט

סעיף א

אדם בא על אשה פנויה בפני עדים, האם חוששים לקידושין להצריכה גט?

א: במשנה וגמרא גיטין פא א. המגרש את אשתו ויש עדים שבא עליה צריכה ממנו גט שני. משום שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובודאי בא עליה לשם קידושין. הגאונים הבינו שכוונת הגמרא לומר שכל אשה הנבעלת בפני עדים, צריכה גט אך הרמבם כתב שדברים אלו רחוקים מאד והכוונה דוקא באשה שהיתה מאורסת או נשואה לו, אבל בשאר כל הנשים הרי זו זונה עד שיפרש שהוא לשם קידושין. וכן פסק שו"ע.

ב: בשלטג לה א אות ג מובא שאם נישאה לאחר וגירשה גם השני ואחר כך בא עליה הראשון, אין חוששים לקידושין.

להלן נמנה מצבים בהם יש סוברים שאין חשש שמא בעל לשם קידושין למרות שמדובר באשה שהיתה נשואה לו וגרשה: כשבא עליה בזמן נידתה, מתוך שאינו חושש לאיסור נדה אינו חושש לבעילת זנות. כהן שבא על גרושתו, איש הפרוץ בעריות, היתה לו אשה וחזר ובא על גרושתו.

סעיף ב

המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק (עדי יחוד ולא עדי ביאה) באיזה אופן צריכה גט ודאי ובאיזה אופן גט מספק?

מבואר שם בגמרא שאם היו נשואים, אנו חוששים שמא בא עליה וממילא צריכה גט שהרי למדנו בסעיף א שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. אך אם היא גרושה מהאירוסין בלבד, איננו חוששים שנבעלה, כיון שאין ליבו גס בה איננו אומרים הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, הרי שם הביא דברי הרשב"א שאם הם גייסי אהדדי אפילו שהיו רק מאורסים חוששים לקידושין.

באיזה מצבים נוספים איננו חוששים שבא עליה? אשת כהן שנתגרשה ונתייחדה עם בעלה, האם צריכה ממנו גט? מה הדין בשניהם מודים שלא בא עליה?

גירשה מחמת שזינתה תחתיו והתייחד עמה (ב"ש סק ד), שניהם מודים שלא בא עליה (שלטג לה א ג) והבש חולק, התייחד עם משודכתו איננו חוששים שבא עליה (תשובת רמבן) אך אם בא עליה כתב הרמא שצריכה גט והבש חולק בזה.

האם תצטרך חליצה? פת"ש הביא רדבז במקרה של ראובן שגירש את אשתו ושידך אחרת וחלה ונטה למות ונכנסה גרושה אצלו וכו' ובמקרה זה כתב שלכתחילה טוב שיחלוץ אך אי אפשר לכוף על כך, מהסיבות הבאות: יש דעה בגמרא שאם אין עדים שנבעלה אין צריך גט שני, דעת הירושלמי שדוקא לכתחילה צריכה גט אך אם הלך בעלה למדינת הים אפשר להקל, גם המחמירים הוא דוקא באיסור אשת איש החמור אך באיסור יבמה לשוק הקל יותר מקילים, במקרה זה שהוכבד חוליו ולא היה בו כח לבעול, ונטרפה דעתו מלומר שהתכוין לשם קידושין ומכיון ששידך אחרת רגליים לדבר שאינו חפץ בה. כלומר הסיבות האחרונות נוגעות למקרה הספציפי המדובר שם.

אם היא מתה, האם הבעל יירשה? סימן צ"א סקט"ו

האם ב"ד יתן לה אישור שהיא אלמנה? פת"ש סו ח

נשאת לאחר גירושין ונתאלמנה והתייחדה עם בעלה הראשון האם צריכה גט? בסעיף א לשון השוע כלשון הרמבם שכתב המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים קודם שתנשא לאחר וכו' וביאר הבש שלאחר שנישאה לאחר גם אם בא עליה איננו חוששים לקידושין כלל.

סעיף ג

שלח שליח לגרש את אשתו וביטל את הגט ובא עליה ואחר כך התברר שהגט הגיע לידה לפני שביטלו, האם צריכה גט על בעילתו?

בתשובת הראש כתב שאינה צריכה גט ממנו משום שהבעילה היתה על דעת שהיא אשתו וממילא בודאי לא התכוין לקידושין בזה וכן פסק שוע.

סעיף ה

הבא על הפנויה?

למדנו לעיל שהגאונים כתבו לחשוש גם בביאת פנויה שמא התכוין לקידושין והרמבם דחה זאת והשוע פסק כרמבם. הרמא בסימן לג ס"א הזכיר דעתם וכתב שיש חוששים לקידושין ויש מקילים בכל ענין.

סעיף ו

האשה היתה נשואה ברוסיה בנשואין אזרחיים והתגרשה בגרושין אזרחיים, אחר כך נישאה בחופה וקידושין וילדה ילדים, כשבאו לארץ בא הבעל השני לבית הדין שיסדרו גט לאשתו מבעלה הראשון האם אפשר לסדר את הגט?

זוג עולים מחבר העמים אשר נישאו שם בנישואין אזרחיים, הבעל דורש פיצוי גבוה להסכמתו למתן הגט כיצד על ביה"ד לנהוג?

ריבש ותרומת הדשן כתבו שלא חוששים לקידושין שהתקדשו בחקות הגויים, כלומר נישואין אזרחיים וכן פסק שוע. והטעם שהם מתכוונים להינשא בחקות הגויים ולא כדת משה וישראל.

סעיף ז

אם התייחד עם אשתו אחר שציוה לתת לה גט אך לפני שנתנו לה?

כתבו הרמבם והרמבן לכתחילה שלא יתנו את הגט. ואם נתנו, דעת הרמבם שהגט בטל, לומק דל וחומר ממצב שהתיחד לאחר שנתן גט, אם כן במצב זה הגט בטל. והרמבן פסק שהיא ספק מגורשת וכן פסק שוע.

סימן קנ

סעיף א

גירש בגט פסול מדאורייתא ונישאת גרושתו, מה דין ההיתר לראשון ולשני, ולהתירה לשאר עולם, ומה דין הולד? גיטין פ א.

גט פסול מדאורייתא:

אסורה לבעל ולבועל. אסורה לבעל אע"פ שנבעלה בשוגג, שלא יאמרו החזיר זה גרושתו אחר שנישאת.

מהראשון צריכה גט מהתורה ומהשני גט מדרבנן, שלא יאמרו נשואה יוצאת בלא גט.

הולד מבעל שני ממזר מהתורה, ומראשון ממזר מדרבנן.

ומה הדין בגט פסול מדרבנן ונישאת?

גט פסול מדרבנן:

הטור הביא מחלוקת ראשונים, לרמבם רב האי גאון והראש, האשה לא תצא מבעלה השני והולד ממנו כשר, וכותבין לה גט אחר. לעומת זאת בשות הריף (הובא ב"ב) גיטין מו ב) תצא והולד ספק ממזר, למעט שלושה פסולים מדרבנן שבהם אם נשאת לא תצא. שוע פסק כרמבם. וכתב בתרומת הדשן שגם אם לא נבעלה, לא תצא. ובפתח הוסיף שמסתבר גם שרק אם נתקדשה לא תצא.

גט פסול מדרבנן ועברה ונישאת במזיד?

הח"מ כתב שלא תצא. ולדעת הברית אברהם תצא.

גרשה בגט מוקדם ונישאת לאחר?

גט מוקדם פסול מדרבנן. ולפי הרמבם דינו ככל גט הפסול מדרבנן. וכן פסק שוע. הרן בגיטין מו ב חולק וסובר שאם יש לה בנים לא תצא, אך אם אין לה בנים, תצא.

סעיף ג ריח הגט

אשת כהן שהתגרשה בגט הפסול מן התורה האם מותרת לבעלה?

יבמות צד א. מותרת לבעלה למעט מצב שנתן לה גט ואמר הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם. במקרה כזה אסורה לבעלה הכהן.

באיזה אופן נוסף גט פסול מהתורה ופוסל לכהונה?

שלטג גיטין מט ב אות ד גט שחתומים עליו עדים ונמסר בלא עדים

סעיף ד

מי שגרש אשתו בגט פסול מדבריהם ורוצה להחזירה. מה צריך לעשות ומה אינו צריך?

צריך לקדשה אך לא צריך נישואין. שבע ברכות וכתובה.

סימן קנב

סעיף א

בעל שאמר גירשתי את אישתי האם הוא נאמן או לא ומה דינה של האישה? (2*)

מה הדין אם האשה מודה לדבריו?

ב"ב קלה. הבעל אינו נאמן. אע"פ שבידו לגרשה עכשיו, מכל מקום אם היה מגרשה, היה יוצא קול. רשבם ורן.

אך חוששים לדבריו לכן אם הוא מת, האלמנה צריכה חליצה. ואינה יכולה לחזור אליו אם הוא כהן, אך אינה נאסרת לכהן אחר.

ואפילו האשה מודה לדבריו, אינם נאמנים. ובסימן יז ס"ב למדנו האשה שאמרה גרשתי נאמנת, הוא כשאין הבעל מסייע, אך כשמסייע אינם נאמנים.

סעיף ו

אשה שאמרה אשת איש אני וגרושה אני, האם צריכה לומר בתוך כדי דיבור? והאם יש

הבדל אם אמרה אשת איש הייתי?

משנה כתובות כב א. אמרה אשת איש הייתי וחזרה ואמרה גרושה אני, נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. רבנו יונה סייג שחזרה תכ"ד. אבל אם חזרה אחר כדי דיבור, אינה נאמנת אלא אם כן נתנה אמתלא לדבריה. השוע הביא דעתו ביש אומרים.

הב"ש מחלק שאם אמרה אשת איש אני, לכולי עלמא צריכה לומר תכ"ד שהתגרשה שהרי אינה מפרשת דבריה הראשונים אלא סותרת אותם אך אם אמרה אשת איש הייתי, נאמנת לפרש דבריה גם אחר כדי דיבור.

בשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא האם מותר לעבור על זה בצינעא?

אם שוי אנפשיה הוא מטעם נדר, איסור לעבור עליו גם בצינעא אך אם הוא מטעם נאמנות, בצנעא מותר. כך אומר הפתש ועוד מסתפק בזה.

ומה הדין באמרה אשת איש אני בפני ב"ד? ומה הדין ברשמה עצמה כנשואה במרשם התושבים, לענין נאמנות באמתלא?

פת"ש הביא מהר"ל, שכשם שבהחזקה נדה אינה נאמנת לומר שהיא טהורה היות והוחזקה בפני רבים, גם כאן, אם אמרה אשת איש אני בפני רבים אינה נאמנת אף באמתלא.

והאם זה דומה למקדש אשה ותוך כדי דיבור אמר שזה צחוק שאינו יכול לחזור? מה הדין אם אמרה נתקדשתי לפלוני?

אמנם בקידושין לא מועיל חזרה תוך כדי דיבור, אך זה דוקא במעשה הקידושין אך מדיבור שנתקדשה או נתגרשה יכולה לחזור. (בש בסימן מז סעיף ד)

סימן קנד

סעיף א

אותם שאמרו כופין להוציא כגון ריח הפה וכיו"ב, והאישה ידעה מכך לפני הנישואין האם כופין אותו להוציא אם לא, ואם אין כופין ואינה רוצה לדור עימו האם דינה כמורדת? כשיש מחלוקת בין הפוסקים אם לכפות את הבעל לגרש, כאשר עזבה את הבית האם נקראת מורדת?

כתובות עז. רשימת מומים ומלאכות שמחמתם יש לבעל סרחון חזק וקשה ואם רצתה האשה להתגרש כופים את הבעל לגרשה ולתת כתובתה.

דעת חכמים בגמרא שאם הבעל התנה עימה שעל דעת כן נושאה, צריכה לעמוד בתנאי ואינה יכולה לטעון סבורה הייתי שאני יכולה לקבל, למעט מוכה שחין. ואם נשאה סתם, אם לא ידעה מהמומים, כופים את הבעל לגרשה, אך אם ידעה מהמומים, בזה נחלקו הראשונים, הן לו א הביא יש מפרשים שאע"פ שראתה וידעה יכולה לומר סבורה הייתי שאוכל לקבל ועכשיו איני יכולה. לעומת זאת הרמה והרמבם סוברים שאינה יכולה לטעון כלום.

הרמא הביא את דעת הרמה והרמבם והבש העיר שיש ראשונים החולקים. הבש מעיר שאע"פ שהרמא פסק כרמבם שאין כופין אותו להוציאה, מכיון שיש ראשונים החולקים, אם אין רצונה לדור עימו אינה כמורדת שיכולה לומר קים לי כסוברים שכופים אותו להוציאה.

כלומר לדעת הב"ש בכל מצב בו יש מחלוקת אם כופים אותו להוציא, אין האשה נחשבת כמורדת, משום שיכולה לומר קים לי כפוסקים שכופים אותו להוציא. אמנם הבית מאיר סובר שאינה יכולה לומר קים לי משום שהבעל מוחזק בממון הכתובה, ולכן לדעתו היא נחשבת מורדת. (וראה להלן בסעיף ג מצב בו גם הבית מאיר מודה שאינה מורדת).

במומים שכופים את הבעל להוציא וליתן כתובה, האם יש לה תוספת כתובה? נמק!

כתב הב"ש שנותן רק עיקר כתובה ולא את תוספת הכתובה, "למשקל ולמיפק לא הקנה לה".

מה הדין אם הבעל התפקר, האם בית דין יכול לכופו לגרש, או לחייבו חיובים ממוניים עד שיגרש?

דרכי משה הביא מחלוקת ראשונים לגבי משומד, ארחות חיים ומרדכי כתבו שכופים אותו לגרש, והגהות מימוני כתבו שאין כופים משום שנח לאשה בבעל כלשהוא אא"כ הוא פושע לה כגון שמאכילה דבר איסור וכדומה.

הרמא הביא יש אומרים שכופים ויש חולקים. ובאחרונים, מהרם אלשקר כתב שהלכה שכופין, ואחרונים אחרים כתבו שמוטב לא לכפותו שהרי זה איסור דאורייתא.

האם ניתן לכוף בעל הבוגד באשתו?

הבית יוסף הביא אגודה הסובר שבעל שהוא רועה זונות כופים אותו להוציאה. שני תנאים בדין זה, שיהיו עדים, ושהאשה תבקש העדים ולא שבית הדין יכריז. הבית יוסף כתב שלהלכה לא סומכים על האגודה, הרמא הביא יש אומרים שכופים אותו להוציא.

סעיף ג

האומר איני זן ואיני מפרנס שכופין אותו לזון, והאישה אינה רוצה לגור עמו האם דינה כמורדת ?

מחלוקת רב ושמואל בכתובות עז לדעת רב יוציא ויתן כתובה ולדעת שמואל כופין אותו לזון ואם אי אפשר כופים לגרש. ריף רח ושוע פסקו כשמואל. ואילו בהג והראש פסקו כרב שכופים לגרש וכתב הבש שאם אינה רוצה לדור עמו אינה נחשבת כמורדת משום שיכולה לומר קים לי כרא"ש. הבית מאיר מודה במקרה זה שאינה מורדת משום שאינה נוקמת בו על העבר אלא עושה דין לעצמה משום שרוצה שיזון אותה.

מה הדין באדם כעסן יום יום ורגיל להוציא את אשתו מהבית , אם כופין אתו לגרשה?
כתב הרשבא בתשובה שכופים אותו להוציא שהרי על ידי כך אינו זן אותה ואינו משמש עמה והוי כמורד.

בעל שנהג באלימות פיזית כלפי אשתו: באלו נסיבות מהוה התנהגות זו עילה לחיוב גט? (2*)

האם קיימות נסיבות בהם מהוה התנהגות זו עילה לכפיית גט בכל מיני הכפיה?
הרמא כותב שבעל אלים שלא מציית לבית דין להפסיק האלימות, כופים אותו להוציא, בתנאי שהתרו בו פעם אחת או פעמיים, ושהוא מתחיל אבל אם היא מקללת אותו וכדומה יש אומרים שמותר להכותה ויש אוסרים.

אם יצאה מחמת שהוא מכה אותה ולותה ואכלה, חייב לשלם.

האם אלימות זו מהוה עילה לכפות גט על הבעל באמצעות צוי מאסר, והאם ניתן להטיל עליו הרחקות דרבינו תם

האם ניתן לקבל פסולי עדות להוכחת טענת אלימות כעילה לחיוב גט. נמק

סעיף ד

הדין הוא כנס סתם ונמצאו בה מומין, הוי ספק נשואים, מה הדין אם נמצאו בו מומין?
בכתובות עז הלכה כרבי יהודה שאפילו מומים שנולדו אחר כך לא כופים אותו להוציא ובודאי אם היו קודם לכן שאנו אומרים סברה וקבלה. וכתבו הטור והראש והביאו הרמא שמדובר דוקא ביד אחת וכו' אך בשתי ידי או שתי עיניו או רגליו כופים אותו להוציא. אך הלבוש והגרא כתבו שהלכה שלא כופים וגם הרמא לא מחלק בכך להלכה.

סעיף ה

אשה שאחרי הנישואים נתברר לה שהבעל משתטה מידי יום ביומו וטוענת בבית הדין שהוריה שכנעו אותה והשפיעו עליה שתנשא לו וכעת מבקשת שיכופו עליו לגרשה, מה הדין?

כתב הראש בתשובה שלא כופים אותו לגרש שאין כופים אלא באותם שאמרו חכמים. וכן פסק שוע.

מה דינו של הנכפה, האם כופין אותו או לא?

לדעת המרדכי לא כופים לגרש ולדעת הראש בתשובה כופים לגרש. הרמא כתב יש ויש.

מה הדין אם נמצא שחוף?

סעיף ו

הקדמה: בסעיפים י - יט דן השוע בחיוב הבעל לגרש את אשתו אם לאחר עשר שנים לא הביאה ילדים, החיוב נובע מהחובה של הבעל לקיים פו"ר. בסעיף זה דן השוע במצב בו האשה מבקשת להתגרש משום שרוצה ילדים וטוענת שהבעל אשם בכך שאין לה ילדים.

אשה הדורשת גט בגלל שרוצה ילדים ובעלה אינו יכול להביא ילדים האם נאמנת? האם שומעין לה?

מהסוגיא בדף סה ב עולה שאם רק אומרת שרוצה ילדים אין זו סיבה מספקת לחייבו לגרש שהרי אינה מצווה על פו"ר. אך אם אומרת שרוצה בן כדי שתוכל להשען עליו, מסיבה זו שומעין לה. ואם יש ויכוח ביניהם מי "אשם" שאין ילדים, אם האשה טוענת שאינו יורה כחץ היא נאמנת משום שהיא בקיאה בזה ולא הוא, כך מבואר בסה א. וכתב הרב המגיד שמדובר ששהו עשר שנים שהרי גם הבעל לא יכול להוציא בכפיה אלא לאחר עשר שנים וכל שכן האשה.

אישה שישבה עם בעלה עשר שנים ולא ילדה והרופאים קבעו שהקלוקל הוא מהבעל ומבקשת מביה"ד שיחייב את בעלה לגרשה בטענת בעינא חוטרא לידא וכו'?

ביבמות סה אשה התובעת גט בטענה שבעלה אינו יכול להביא ילדים מחמת שאינו יורה כחץ והיא חפצה בילד כדי שיהיה לה מי להשען עליו, האשה נאמנת! וכופין אותו להוציא ונותן כתובתה מנה או מאתיים ולא תוספת. וכן את נדוניתה.

והעמידו הראשונים שמדובר בשהתה עשר שנים, ואינה תובעת כתובתה, ואין לתלות את הגט בשום דבר אחר.

אם הבעל משיב שהוא מסכים שהאשה יכולה להרות ע"י הפריה מלאכותית והוא גם מתחייב לזון את הוולד שנולד ולפרנסו אך מסרב לגרשה, מה הדין?

סעיף ז

א. האשה שטענה שאין לבעלה גבורת אנשים והוא מכחישה האם היא נאמנת ואם יש הבדל בין שהה עשר שנים ללא שהה עשר שנים?

ב. האם צריכה לטעון לפני הבעל או אף שלא בפניו?

ג. האם צריכה לטעון בעינא חוטרא לידי?

ד. מה הדין לגבי הכתובה באם היא נאמנת ופרט חילוקי הדינים לענין עיקר ותוספת.

כשטוענת שאין לו גבורת אנשים, נאמנת. תוספות סה ב.

בטענת גבורת אנשים הבעל יודע אם משקרת ולכן נאמנת הואיל ואינה מעיזה להכחישו. וכתב הבש שמדובר שטוענת בפניו.

לא יתן לה כתובה בגלל שהבעל מכחישה, ואם אינו מכחישה ומגרשה מעצמו בלא כפייה, יתן לה כתובה. כל זה לפסק השוע. המרדכי סובר שבזמן הזה שנשים חצופות, אינה נאמנת. הביאו הרמא.

סעיף ט

אם מסוכן לאדם להשאיר במקום שנשא האם כופין אותו לגרש?

כתב בשו"ת הרא"ש שכופים אותו לגרשה כי היא אינה צריכה ללכת אחריו. וכן פסק שוע.

כלומר אדם שצריך לברוח ממקומו אין מחייבים את האשה לבוא עימו.

סעיף י

מה הדין בשהה עם אשה עשר שנים וילדה בת והאשה הזקינה האם כופין להוציא?

דין שהה עשר שנים ביבמות סד סה.

אם ילדה אע"פ שלא קיים פריה ורביה אין מוציאין, כך כתב הריב"ש. וכתב הב"ש שמדובר בצעירה שיכולה ללדת אך זקינה שלא יולדת, יוציא.

האם מתירים חדר"ג?

ראה בסימן א.

האם יש הבדל בין בארץ לבין חו"ל?

מתוך פניני הלכה: היו גרים בחוץ לארץ ועלו לארץ, מתחילים לספור עשר שנים משעה שעלו לארץ, שאולי זכות הארץ תועיל להם. וכן בני זוג שהיו גרים בארץ ויצאו לתקופה מסוימת, הזמן שהיו בחוץ לארץ אינו עולה להם לחשבון (רש"י ורמב"ן לבראשית טז, ג; ערוה"ש קנד, כה)

שהה עשר שנים כנ"ל וגם הבעל ברצונו לעלות לארץ ישראל, מה הדין בזה?

האם יש חובה על הבעל ששהה עשר שנים ולא ילדה לפצותה יותר מכדי כתובתה, כדי שתקבל גט? דן בזה בפת"ש כה.

סעיף כא

מה מחלוקת הראשונים לגבי כפייה על גט כשהדין הוא שצריך לתת?

לדעת הרי"ף והרמב"ם, כל מקום שאמרו חכמים יוציא, יכולים לכפות אותו בשוטים. ואילו לפי הרא"ש אם לא נאמר בפירוש בגמרא שכופין, אסור לכפות בשוטים אלא אומרים לו חכמים חייבך להוציא, ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריין. שוע הביא יש ויש. רמא כתב שכדאי להחמיר.

להלן סיכום מתי כופים: מהספר יאיר השולחן של הרב וסרטייל

- 1: מוכה שחין בעל פוליוס וכו' מפורש במשנה כתובות עז שכופים להוציא.
 - 2: פסולות להנשא. מפורש בגמרא שם שכופים ואפילו בפסולי דרבנן.
 - 3: שהה עשר שנים. מחלוקת אמוראים בכתובות עז ונפסק בסעיף י שכופים.
 - 4: המדיר את אשתו. מחלוקת הראשונים הנל.
 - 5: מורד מתשמיש או מזונות, לשוע כופים ולר"ח רק במורד משניהם.
 - 6: מאכילה דבר איסור, נודר ואינו מקיים, רועה זונות, כופים.
 - 7: מומר רמא הביא שתי דעות.
 - 8: מכה אשתו כופים לאחר התראה.
 - 9: יצא לעז על גט ראשון, כופים.
- הרחקות דרבנן תם ברמ"א בסעיף זה.

האם בגט צריכים בי"ד של שלושה או מספיק גם ביחיד? מהו לגרש בלילה?

מתוך תשובת נוב"י הנה תורף שאלתו, מעלתו סידר גט אחד ומחמת שהיה ההתעסקות בחנם לא מצא צירופיו להצטרף עמו וצירף עמו שני בני תורה ואחד מהם הוא חתנו דמעלתו ובא המערער לפסול הגט כדין שלשה שנמצא בהם קורבא שהדין בטל ודימה מעשה הגט לדין, והנה לפי דברי רמ"א בסדר הגט סעיף ד' סידור הגט הוא רק מורה דרך ומלמד לסופר ועדים איך יתנהגו:

ובאמת תמהתי מאד על התה"ד בסי' רמ"ח הובאו דבריו בב"י בסי' קל"ו לפסול גט הניתן בלילה מטעם דין. הגם שהרב"י באמת תמה עליו אבל איך אפשר שבעל תה"ד ישגה ויפול בטעות גלוי ומפורסם כזה והוא רב מובהק גדול בהאחרונים ואם כי הרב ברטנורא בפירוש המשניות בפ"ד מבכורות ג"כ שגה בזה כאשר באמת השיג עליו רמ"א בהג"ה בסדר הגט סעיף ד' ואמנם הרב ברטנורא עיקר ספרו לא חבר לפסק רק לפרש והוא פרשן ולא פסקן ואם כי הוא גדול מאד ואעפ"כ אין לתמוה אם לא דקדק בדבריו כל כך וכתב דבר שאינו מוסכם עפ"י הדין, אבל התה"ד עיקר חבורו הוא לפסק הלכה וראוי לו להשגיח בדבריו, ולא די לנו הסער הזה אלא שגם בעל תה"ד לא מעצמו כתב דבר זה אלא גם בשם אחד מהגדולים שכתב כן בשם רבו, ולא עוד אלא שכתב כן בשם האור זרוע שפסל גט הניתן בלילה וידוע שהא"ז הוא הר"י מווינא והוא רבו של מהר"ם מרוטנבורג ואיך נחשוב חלילה עליו טועה...

מה הם המקרים שנותנים שני גיטין לאשה?

א: אם יש ספק לגבי הגט הראשון לפוסלו מחמת חומרות וכדומה, לדעת השוע במצב כזה אין כותבים שני גיטין אך הרמא כתב שכותבים ונותנים שנים ואין צריכים לשאול הבעל שוב, כך כתב הרשבא והביאו הרמא קכב סעיף א. וכתב הבש שרק בשעת הדחק יש לעשות כן.

ב: אם יש ספק אם הוא כהן, יש ליתן ב' גיטין, תשובת רי מינץ הביאו הרמא קכט סעיף ז.

ג: כששינו שמו של אדם אך השם הקודם לא נשכח לגמרי יש אומרים לכתוב שני גיטין. מובא ביש אומרים בסימן קכט סעיף יח.

האם נותנים אותם בבת אחת או בזה אחר זה?

כתב השוע בסימן קכט סעיף יט ויש מי שאומר שכשנותן שני גיטין לאשה, לא יתן לה שניהם בבת אחת, אלא זה אחר זה. וביאר הבש הבעיתיות בנתינה בבת אחת, שמא דעתו על הגט הפסול, אין ברירה, נאמר ספר ולא ספרים, וחציצה.

האם מועיל בגירושין עדים שידעו ולא ראו? שיטת ר"ן בעדי חתימה

האם מקבלים עדות שהאשה נתגרשה שלא בפני הבעל. שו"ת הרשב"א ד, ר (מקבלים)

בעל שנשפט למאסר האם חייב לגרש את אישתו? האם כופים על כך?

מנה מקרים בהם מותר לגרש, מצווה לגרש, חייב לגרש, כופים לגרש.

נתגלה שיש לאשה מום והבעל המשיך לחיות עם האשה ואח"כ גרשה האם יש לה תוספת כתובה? נמק!

סימן קנה

מה הדין ביתומה קטנה שנתקדשה על ידי אמה וקיבלה האמא כסף הקידושין מדעתה, ועדיין לא נשאת?

מחלוקת ראשונים, נימו"י (יבמות לו ב) הביא רמבן הסובר שאין צריכה מיאון שלא מצינו שליחות לקטן. הביאו הבש.

רשי גיטין סה א ורן לא א סוברים שצריכה מיאון.

האם יש נפק"מ בין קידושי קטנה יתומה שהתגרשה לבין ממאנת, דהא בשניהם מותרת לשוק? לממאנת,

אין עיקר כתובה (כתובות ק ב).

מותרים בקרובים,

כשרה לכהונה, יבמות קח א.

אין צריכה להמתין חודשי הבחנה יבמות לד ב.

יכולה לחזור לבעלה למרות שנישאה לאחר יבמות קח.

מהם המצבים בהם קטנה אינה צריכה מיאון?

1: השיארה שלא לדעתה.

2: אינה יודעת לשמור קידושיה. יבמות קז.

3: פחות מגיל 6 לריף (גיטין לא א). ורמבם.

4: התקדשה שלא מדעת אמה ואחיה, לדעת שלטג יבמות לו א ג, והרמבם חולק. והריטבא מסייג דוקא אם התחתנה לפני עונת הפעוטות.

באיזה אופן אשה שהתגרשה ובכל זאת מותרת לכהן?

אם היה מיאון אחר הגט.

קימ"ל דקטנה שאינה יודעת לשמור קידושה אפילו מיאון אינה צריכה, האם היא מותרת לשוק?

קטנה שנישאת בקידושין דרבנן ובעלה מת ללא בנים, האם מותרת להנשא לקרובי בעלה המת? סעיף יא

ומה הדין בקרובי היבם שיבם? סעיף יא ברמ"א שם והאם מותרת להנשא לאחד מהאחים שייבם אותה?

מתי אסור לכו"ע להנשא לקרובים? סעיף י כשהתגרשה

מה זה "חזקה דרבא", והאם סומכים על חזקה זו בדבר שהוא מדאורייתא? (ובהגה"ת הרמ"א שם

סט"ו; עיין גם ס' קס"ט סי"א)

מי נאמן להעיד על גיל היבם והיבמה? ואם ילדה היבמה האם זה מעיד על הגיל? ומה הדין בכל הנ"ל לענין

מיאון? (2*) סעיף יב, סעיף טו, סימן קסט סעיף יא'

0. עיין סימן קמא שאלה 1

סימן קנו

סעיף א

אדם שקידש אשה ולא נשאה ומת, האם אשתו צריכה יבום או חליצה?

כן, כמוכח למשל ממשנה כג ב.

סעיף ב

מת ויש לו בת ולא בן, האם צריכה יבום?

לא, מה שכתוב וכן אין לו, הכוונה בן או בת. ב"ב קט א.

סעיף ג

מי שמת שהניח זרע גוסס, האם אשתו זקוקה ליבום? אם הניח בן טריפה, האם היא זקוקה ליבום?

גם זרע גוסס או טריפה פוטר מיבום. משנה אהלות א ו.

סעיפים ד ה נולד אחר מיתת האב באיזה אופן פוטר.

בעל מת ואשתו נתעברה לאחר מיתתו וילדה וילד חי, האם היא זקוקה ליבום?

יבמה שילדה וילד ומת בתוך שלושים יום ולא נודע שכלו חדשיו האם היא מותרת להינשא? האם

יש הבדל בין נולד לפני מיתת אביו או נולד לאחר מיתת אביו? אם נישאת מה דינה. והאם יש הבדל

בין נישאת לכהן או לישראל? באם נאמר שיש הבדל בין ישראל לכהן, אם גירשה הבעל השני מה

דינה?

לה ב.

סעיף ו

אמר יש לי בנים, האם נאמן לפטור את אישתו מייבום וחליצה באם הוחזק באחים או באם יש עדים שיש לו אחים? (2*)

ב"ב קלד א נאמן לפטור אשתו מהיבום אפילו הוחזק באחים ויש אומרים שאם יש עדים שיש לו אחים אינו נאמן. שוע הביא הדעות.

סעיף ז

אמר יש לי בנים ובשעת מיתה אמר אין לי בנים האם נאמן לחייבה יבום?

קידושין סד.

0. אשה שמת בעלה במדינת הים והיה לו שם בן אם מתירים אותה להנשא לשוק ואם היא אומרת בעלי

מת ובני אחריו, אם נאמנת ואם עד אחד מעיד כן אם נאמן? סעיף ה, סעיף י - יב

0. קיי"ל דרוב נשים מתעברות ויולדות, מתי אין אנו אומרים רוב זה? סעיף יג - כשיש חזקה שזקוקה ליבום; פת"ש סקכ"ו - נשים שהיו עם בעליהן כמה שנים ולא עיברו.

0. א. מה הדין בעד אחד או עד מפי עד שאומר שמת יבמה או שניתן לבעלה בן האם נאמן והאם ישתנה

הדין בזמן הזה שיש חדר"ג? (4*) סימן קנו סעיף ח', סימן קנח סעיף ג' (השינוי בחדר"ג הוא בפת"ש סקט"ז, אבל לכאורה רק כשהבעל אומר)

ב. האם עד אחד נאמן שכלו חודשי הולד? ב"ש סק"ח, באר היטב סק"ב

7. אם עד אחד מעיד שהיבם הוא ממזר שממילא הוא לא אח המת האם נאמן? פת"ש סק"ג

1. קיי"ל דאשה יולדת לתשעה ויולדת לשבעה: מתי אנו אומרים יולדת למקוטעים? סימן קנו סעיף ד מתי

אנו אומרים שיפורה גרים? סעיף יד אם יש הבדל בדינים אלה בזמן הזה? פת"ש סק"ז, סימן קנו

פת"ש סק"ט (2*) (למאי נ"מ בדינים אלו לענין ממזרות ולאסור אשה על בעלה?)

סימן קנו

1. מה דין ע"א או גוי מסל"ת לענין הכרה ביבם? סעיף ב

2. האם ההכרה יכולה להיות בשעת חליצה או ההכרה צריכה להיות קודם? פת"ש קסט סק"א

3. א. אחים שנתגירו אחד מהם הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה

האם זקוקים לייבום? סעיף ג'

ב. מה דינם לגבי עדות אחד לשני? חושן משפט סימן לג סעיף יא

0. מה הדין אם התנה שאם ימות בלי בנים אישתו רק תחלוץ או שהתנה שיתבטלו הקידושין למפרע.

סעיף ה', עיין ריטב"א כתובות נו

סעיף ד

נפלה לפני יבם מומר ונשאת לשוק ללא חליצה מה דינה? ואם יש לחלק בזה בין מומר בשעת

הנישואין עם בעלה לבין מומר שהמיר לאחר הנישואין ומה הטעם בזה? (3*)

נמצא במרדכי כח וקז. הטור כתב בשם רב יהודאי גאון שאם היה מומר כשנשאה אחיו, פטורה מחליצה ומיבום ממנו. וכתב השוע על פי הראשונים החולקים שאין לסמוך עליו!

אם עברה ונשאת בלא חליצה, באיזה מומר אנו אומרים תצא ובאיזה מומר אנו אומרים לא תצא?

הרמא כתב שאם נישאת ללא יבום, לא תצא. והנוכ כתבו שמדובר דוקא שהיה מומר כבר בשעת הנישואין.

מתי אפשר להתיר לכתחילה בלא חליצה אם היבם הוא מומר?

כשיש ספק אם בכלל יש חיוב יבום ואז הוי ספק ספיק כגון שיש ספק אם הוא אחיו מאביו או מאמו.

מתי אין אנו מתירים ליבמה להנשא אפילו כשחליצה מן היבם המומר? (2*)

כשהיבם לא היה אנוס, כשיש אח אחר לא מומר

מהי התקנה לאשה העומדת להנשא לאיש שאחיו מומר שלא תזדקק ממנו לחליצה?

לעשות תנאי כפול שאם תפול לפני המשומד ליבום לא תהא מקודשת.

0. לא היה מוחזק באחים, ובא אחד ואמר אני אחיו ועד אחד מעיד גם כן שהוא אחיו האם מתיבמת או

חולצת? (אשה שמת בעלה ולא השאיר זרע של קיימא ובא עד אחד ואמר שהוא שמע מהמת שהיה קורא למישהו אחיו, אך הוא

אינו יודע אם הוא אחיו מאביו או מאמו האם האלמנה זקוקה לייבום או חליצה?) סעיף ו', באה"ט סק"ב בשם רדב"ז

0. א. היה מוחזק באחים ואמר בשעת מיתתו אין לי אחים, האם נאמן לפטור את אישתו מייבום. סעיף ז'

ב. ואם נאמר דנאמן האם מותרת להינשא לכהן. סימן קנו פת"ש סקט"ז האם יבם מותר לו לדור עם

חלוצתו לאחר שחלצה? סעיף י'

סימן קנח

סעיפים א ב

אשה שאמרה שמת בעלה או מת יבמה או שנולד להם או לו בן במדינת הים האם נאמנת, והאם יש הבדל אם יצאה אשתו עמו או יצאה לבד (3*) באיזה אופן נאמנת האישה לומר שמת בעלה כדי שתתייבם לייבם, ובאיזה אופן אינה נאמנת?

באיזה אופן נאמן היבם לומר שמת אחיו, ובאיזה אופן אינו נאמן. (2*)

כשם שאשה נאמנת לומר שמת בעלה כדי להנשא וכן נאמנת לומר שמת בעלה כדי שתתייבם. קיד ב. אינה נאמנת לומר מת יבמי כדי שתנשא לשוק. קיח ב. אם הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים, היא לא נאמנת לומר מת בעלי ואחר כך מת יבמי או מת יבמי ואחר כך מת בעלי, כי אינה נאמנת לומר שהיבם מת והיא פטורה מיבום. אם לא ידענו שיש לה יבם רק ממנה והיא מספרת שהוא מת, נאמנת.

סעיף ג

האם עד אחד נאמן גם לגבי חדר"ג, לגבי מות היבם, לגבי מות אישתו כדי לישא אחותה. (2*)

עד אחד נאמן ביבמה, כלומר נאמן להעיד שמת בעלה כדי שתתייבם. יבמות צד. לדעת הריף (כט ב) נאמן עד אחד להעיד שמת היבם להתירה לעלמא וכן פסק שוע, ולדעת הראש אינו נאמן, הביאו הרמא.

לגבי מות אשתו לגבי חדרג ונשיאת אחות אשתו נצטט ממה שכתבנו בסימן א. הב"ש כתב שלא מועיל, משום שלאחר חדר"ג הוא אתחזק איסורא ועד אחד לא מועיל נגד חזקת איסור. הנוב"י כתב שהאיסור לשאת שתי נשים הוא מדרבנן והתוספות בגיטין סוברים שספק אם עד אחד מהני כשאתחזק איסורא, ממילא הוא ספק דרבנן ויש להקל. ועוד שזה מילתא דעבידא לאיגלווי ועד אחד נאמן מדאורייתא. אבל לישא אחותה אינו יכול בעדות עד אחד.

סימן קנט

1. א. יבמה שנתקדשה לאחר, וגרשה ואחר כך היבם חליץ לה. האם מותרת לחזור למקדש הראשון?

(2*) סעיף א'

ב. האם יש הבדל בין שוגג למזיד (זקוקה לייבום שנתקדשה לזר בשוגג, בפני ב' עדים ואח"כ חלצה, לאחר מכן באה להינשא לזה שקידשה והתברר תוך כדי שאלות ביה"ד שאחד מעדי הקידושין פסול לעדות האם היא מותרת לזה שקידשה או לא?)

ג. מה הדין אם חליץ לה היבם, עוד לפני שנודע ענין הקידושין, האם מותרת לחזור למקדש? פת"ש סק"ג

ד. מה הדין באם כבר נישאה לזר? סעיף ב'

0. א. יבמה שהתקדשה לאחר, האם מותר ליבם אותה? סעיף א' (זקוקה ליבמה שנתקדשה לאחר, האם הופקע זיקתה עי"ז? עיין בית מאיר בטעם הדבר שיכול לחלוץ בלי גט)

ב. מה הדין ביבמה שניסת האם פקעה זיקתה? סעיף ב'

ג. ואם נתקדשה לאחי היבם מאמו, מה הדין בזה?

0. שומרת יבם שזינתה האם נאסרת ליבם או לבועל, ומה הדין אם הרה לזנונים, האם יהיה מותר לחלוץ לה אז? (4*) פת"ש סק"ח

0. ואם נתיבמה בטעות ששמעה שמת בעלה ואח"כ בא האם מותרת לבעלה?

0. בזמן הזה שיש חרם דרבינו גרשום שלא לישא שתי נשים, אם נפלה לאחד יבמה האם מותר לו לישא אחרת לפני שיחלוץ יבמתו? סעיף ה'

סימן קס

סעיף א

מתי יבם חייב במזונות יבמתו? מתי מעשה ידיה שייכים ליבם. יבמה שעמדה בדין וברח שחייב במזונות למי שייכים מעשי ידיה?

תוך ג חדשים-

לשון ערוך השולחן: יבמה אסור לה לחלוץ או לייבם תוך ג' חדשים למיתת בעלה כמ"ש בס' קס"ד לפיכך כל ג' חדשים הראשונים נזונים מנכסי בעלה שהרי מעוכבת היא ממנו והרי היא ככל אלמנה שזונונית מנכסי בעלה. וכשם שכל אלמנה הזונונית מנכסי בעלה מעשה ידיה של היורשים כמ"ש בס' צ"ה כמו כן ביבמה מעשה ידיה של היבם בהזמן הזה שהרי היבם הוא היורש.

ואע"ג דהנזונות מנכסי יבם אין מעשה ידיה של היבם כמו שיתבאר זהו מפני שלא מעיקר הדין נזונות מנכסי היבם אלא מפני הקנס כמו שיתבאר ואין בזה תקנת מעשה ידיה תחת מזונות אבל בג' חדשים הראשונים שמעיקר הדין נזונות מנכסי הבעל הרי היא כבחי בעלה שמעשה ידיה תחת מזונותיה. כלומר לאחר ג' חדשים, אמנם אם תבעה את היבם הוא חייב במזונותיה, אך אין מעשה ידיה שלו.

האם יבם אוכל פירות נכסי מלוג ומה דינו בנכסי צאן ברזל. סעיף ו'
שומרת יבם שמתה מי הם היורשים. ואם יש הבדל בין נכסי מלוג לנכסי צאן ברזל. סעיף ז'

סימן קסא

סעיף ד

אח גדול וקטן מי קודם ליבם או לחלוץ? פרט

יבום: משנה יבמות לט א. מצווה על הגדול ליבם, אם הוא לא רוצה פונים לאחים האחרים, לדעת התוספות (כד א ד"ה ה"ג ואם), אם הגדול לא רוצה, חוזרים על שאר האחים דרך גדילתן מהגדול לקטן, כן פסק שוע. דלא כרמבם שכתב שלאחר שהגדול לא רוצה, האחים האחרים שוים.
חליצה: מחלוקת בגמרא לט ב האם גם לחליצה הגדול קודם. הטור פסק לחומרא שגם בזה גדול עדיף וכן הכריע הרמא

גדול האחים שנשבע שלא ליבם ולא לחלוץ, ולא רצו שאר האחים לא ליבם ולא לחלוץ את מי כופין לחלוץ?

כתב הריב"ש שכופים את הגדול. ואע"פ שהשבועה לא חלה, מתירין אותה משום מראית העין.

אדם מת והשאיר שני אחים, אחד נשוי והוא הגדול. ואחד פנוי והוא הקטן, איזה חליצה עדיפה?

כתב הב"ש (ז) שחליצת הקטן עדיפה, וביאר עה"ש הטעם שחליצת הגדול אינה ראויה ליבום לפי תקנת ר"ג.

סימן קסג

סעיף ב

קימ"ל שהיבם קם במקום המת ויורש כל נכסי המת, האם גם באח שחולץ יש זכויות בנכסי המת?

ביבמות מ' א החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד משאר האחים לנחלה וכל זה מן הדין אבל יש תקנה שהחולץ יש לו חצי הנכסים.

סימן קסד

האם בשעת הדחק אפשר לסדר חליצה בתוך ימי השבעה של האח המת?

יבמות מא צריך להמתין עם היבום והחליצה שלושה חודשים. והגמרא מסבירה שגם חליצה צריכה להיות בזמן שאפשר ליבם. בדיעבד, דעת הראשונים שאם חלץ החליצה מועילה, וכן פסק שוע. והמרדכי (גיטין תעה) כתב שאחד האחים יחלוץ שוב לאחר ג' חודשים, הביאו הרמא.

סעיף ו

האם יתכן כי אדם יבוא על אשה והבן הנולד יהיה כשר, וכשבא עליה בפעם השניה הבן השני ספק ממזר?

משנה ביבמות לה ב. הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת והוא ספק אם שייך לראשון או לאחרון. יוציא שהרי אולי הוא של הראשון ואינה חייבת ביבום והולד כשר בכל אופן שהרי אם הוא של האחרון, הרי שלא בא עליה באיסור. ואם בא עליה אחר שילדה, ונתעברה שוב, הולד השני ספק ממזר.

סימן קסו

סעיף א

קימ"ל שהיבמה הולכת אחר היבם למקומו, מה הדין אם היבם בחו"ל והיבמה נמצאת בארץ ישראל

האם היא הולכת אחריו? והמקור לכך?

מסקנת הגמרא בסנהדרין לא ב (מובא בריף יבמות לה ב) שהיבמה הולכת אחר היבם למקום שהוא שם. וכתב הנימו"י (י א) שמדובר דוקא שהיבם במקומו אך אם עזב למקום אחר, אין כופים את היבמה ללכת למקום שהלך לשם. ובתשובת הרדב"ז כתב שהיבמה הולכת אחר היבם אפילו לחו"ל. ואם היבם נמצא במקום שאין בו דיינים ראויים אינו יכול לכפות לבוא אליו (שלטג ביבמות לה א) הובא ברמ"א.

סעיף ב

קדושי מאמר שנתן לה פרוטה ואמר לה הרי את מקודשת לי בזו ובקדושי אחי, האם חל קדושי מאמר?

אמנם המקדש יבמה בקידושי אחיו אינה מקודשת אך כאן שמקדש בפרוטה וגם בקידושי אחיו, אומר הריבש שזה כמו המקדש במלוה ופרוטה שמתקדשת בפרוטה וכן פסק שוע.

האם יבמה צריכה גם חופה אחר הקידושין?

כתב בהגהות מרדכי יבמות סוף סימן קיט שהיבמה צריכה גם כן חופה והביאו הרמא.

ז - ט

בא על יבמתו ולא אמר לה כלום האם קנאה?

יבמות נג ב, נד א. כל שנתכוין לביאה, קנאה. שוגג או מזיד ואפילו לא נתכוין אלא לביאת בהמה. אך אם לא נתכוין לביאה, כגון שהוא ישן או שיכור או שהתכוין להטיח בכותל והטיח ביבמתו לא קנה. התקשה לאשתו ונפל מן הגג ונתקע ביבמתו, בכל המקרים הללו, לא קנה.

כשנפלה מן האירוסין, דעת הרא"ש (ו ה) ועוד ראשונים שלא קנה בביאת שוגג ליורשה וכו'. שוע הביא דעה זו בסעיף ט.

בא על יבמתו בלי עדים, האם נחשבת כאשתו לכל דבר.

שלט"ג לט ריש עמוד א כתב שביאה קונה דוקא בפני עדים והביאו הרמא להלכה. הפת"ש מביא אחרונים הדנים בזה.

סימן קסז

יבם בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, האם ביאתו קונה את היבמה, או לא. ומה הדין אם רוצה אח"כ לגרשה, ומה הדין אם היבם מת לאחר שבא עליה בהיותו בן תשע שנים ויום אחד?

א: פחות מבן ט אין ביאתו ביאה ואין לו קנין ואין לזה משמעות.

ב: מבן ט' ומעלה, ביאתו ביאה אך אין לו קנין, לכן אם נפלה לפניו יבמה ליבום, ובא עליה, קונה ביבמתו כמאמר הקונה באדם גדול. אך ביאתו באשה דעלמא אינה קונה כלל לפיכך קטן שנשא אשה ומת אשתו פטורה מחליצה ויבום.

ג: בן ט' שבא על יבמתו, ורוצה לגרשה, צריך להמתין עד שיגדל, ויתן לה גט וחליצה. ואם בא עליה לאחר שהגדיל ורוצה לגרשה, יתן גט בלבד. ואם מת

סימן קסט

סעיף א

דייני חליצה כשרים כשהם הדיוטות. מהו גדר הדיוטות?

יבמות קא א. לפי התוספות הכוונה יודעים לקרוא בלבד אעפ"י שאינם יודעים הלכות חליצה, אך הנימו"י כתב שצריך שידעו הלכות חליצה והדיוטות פירושו שאינם סמוכים. השוע פסק כתוספות.

מותר לדייני חליצה להיות קרובים ליבם או ליבמה?

כתבו הראשונים שאסור לדיינים להיות קרובים ליבם ויבמה שזה כמו דין. והוסיף תרומת הדשן שבחליצה לא מועיל שיקבלו עליהם קרוב או פסול. ואילו הראש (יב ב) סובר רק דבר שפסלה התורה בהדיא, לא מועיל קבלת היבם והיבמה, אך דבר שלא מצאנו בהדיא, אלא שאנו פוסלים משום שחליצה היא כדיני ממונות, בזה מועילה קבלת היבם והיבמה.

סעיף ב

נמצא אחד מהדיינים קאו"פ החליצה פסולה. לפי רש"י (ד"ה חליצה בשנים קד ב) הכוונה דוקא כשמדובר בבית דין של שלושה דיינים וכשנמצא אחד קאו"פ החליצה פסולה, אך אם יש יותר משלושה דיינים ונמצא אחד מהם קרוב או פסול החליצה כשרה. ואילו הנימו"י כתב גם אם היו יותר משלושה, כולם פסולים, כמו הדין בעדות שנמצא אחד מהם קאו"פ.

האם גר כשר להיות דין חליצה?

בגמרא כתוב קא ב, שגר פסול עד שיהא אביו ואימו מישראל. נחלקו הראשונים האם מספיק שאביו יהא מישראל. רמא הביא דעה זו.

סעיף ג

מה הדין בחולצת בשלושה ולא בחמישה?

קא ב, לכתחילה חליצה תהיה בחמישה, כדי לפרסם הדבר. (או שידעו שאסורה לכהן או כדי שיקפצו לישא אותה, נפ"מ אם היתה גרושה מנישואין קודמים). אך חלצו בשלושה חליצתה כשרה.

סעיפים ד ה קביעות המקום.

סדר קביעת מקום לחליצה כיצד? מתי צריך לקבוע? מה הדין לכתחילה או בדיעבד ומדוע?

קא ב. צריכי דייני למיקבע דוכתא. ובדיעבד כשר. יש אומרים שצריך לקבוע יום קודם ויש אומרים בו ביום, שו"ע הביא שתי הדעות.

סעיף ח**האם צריך שיכירו שזו אשת המת?**

לט ב צריך שיכירו את מי שאומר שהוא היבם. ונחלקו הראשונים האם צריך שיכירו גם שזו אשת המת. הרי"ף רמב"ם ורא"ש כתבו שצריך וכן פסק שוע. היכרות יכולה להיות גם על ידי קטן אישה או קרוב משום שאין זה עדות אלא גילוי מילתא בעלמא. המהרשד"ם כתב שאפשר להכיר גם על ידי כתב, והבית מאיר סייג שמדובר שהאשה מוחזקת בשמה אלא שחסר לנו הידיעה שהיא אשת המת, אך אם אינה מוחזקת בשמה, לא יועיל כתב שהיא אשתו שהרי אין יודעים עדיין את שמה.

סעיף יב עמידה וישיבה בחליצה

מי עומד ומי יושב בעת החליצה? יבמה שקשה לה להתכופף האם יכולה לחלוץ ליבמה כשהיא יושבת? (2*)

הדיינים יושבים כבכל דין שהדיינים יושבים בדין. היבם והיבמה- קג א חליצה כשרה בין עומד בין יושב בין מוטה. ונחלקו הראשונים האם לכתחילה צריך לעמוד בחלק ממעמד החליצה. לדעת הרמבם בשעת קריאה ורקיקה לכתחילה צריך לעמוד ובשעת חליצה לכתחילה יושבים. התוספות והראש סוברים שלכתחילה צריך לעמוד גם בשעת החליצה. הבית יוסף מבין בריף שרק בשעת הקריאה לכתחילה צריך לעמוד. והרשבא אומר שאין צריך לעמוד אפילו לכתחילה. שוע ורמא פסקו שלכתחילה יעמדו ובדיעבד או בשעת הדחק יכולים לישב.

סעיף כד כה

באיזה רגל חולץ איטר? באר הספק בזה. (2*) אם חולץ בשניהם האם החליצה בבת אחת או בזה אחר זה? מה הדין ביבמה איטרת? מה הדין אם חלצה בשמאל?

מרדכי יבמות נז

א: ברירת המחדל היא לחלוץ נעל מרגל ימין של האיש ביד ימין של האשה. גם כשהם שולטים בשתי הידיים או בשני הרגלים.

ב: כשהיא איטרת, כתב הרמא שתחלוץ בימין דידה שהיא שמאל כל אדם.

ג: כשהוא איטר, חולץ בשניהם מנעל ימין בימין ומנעל שמאל בשמאל. יש אומרים בפעם אחת והב"ח אומר בזה אחר זה ויכונו שתחול החליצה הכשרה.

סעיף לא

במה חולצת גידמת? בשיניה, יבמות קה. (ומכאן למד במרדכי שהחובה לחלוץ בימין היא מדרבנן).

סעיף מג**אילמת שחלצה או פיקחת שחלצה ללא שקראה מה דין החליצה?**

הלכה כרבי עקיבא (קד א) שהקריאה והיריקה לא מעכבות, אך אלם ואלמת שחלצו החליצה פסולה משום שאינם יכולים כלל לדבר. החליצה פסולה והיא אסורה על האחים האחרים וצריכה חליצה נוספת.

מה הדין שוטה או קטן וקטנה שחלצו וכן חרש וחרשת.

קטן קטנה שחלצו לא עשו כלום ולא נפסלה לאחים. לגבי חרש וחרשת יש מחלוקת ראשונים, יש אומרים שדינה כאילם שהחליצה פסולה ויש אומרים שהוא כקטן שאינו כלום. שוע הביא שתי השיטות.

סעיף מד**האם צריך כוונה בחליצה?**

קו א צריך ששניהם יכונו שהאשה תהיה מותרת בחליצה ואם אחד מהם לא כיון החליצה פסולה. החכ"צ חוקר האם הכוונה הנדרשת היא על דרך כוונת המצוות או על דרך כוונת הקנאות. נפ"מ למשומד. הקצות אומר שברור שזו כוונה למצווה.

האם אפשר לסדר בשעת הדחק, חליצה בתוך ה"שבעה"?

בבאר היטב מז הביא מחלוקת אחרונים אם חולצים כשהיבמה או היבם אוננים. הראנ"ח סובר שלא חולצים כשהם אוננים, ונחלקו מדוע, יש אומרים שבגלל הצער אינם מכוונים, ויש אומרים שהחליצה היא מצווה מן התורה ואונן פטור מהמצוות. נפק"מ בין הטעמים האם אבל יכול לחלוץ. החכם צבי סובר שאוננים יכולים לחלוץ ומוכיח זאת שהרי אל"כ כל יבמה בשעת נפילתה ליבום אינה כשרה לחליצה וכל שאינה כשרה בשעת נפילה אינה כשרה אחר כך.

סעיף מו

יבמה שהופיע בביה"ד יחד עם היבם כדי לחלוץ ובינתיים התגלו ביניהם דין ודברים ועמדה היבמה וירקה לפני היבם בנוכחות ביה"ד ואח"כ חלצה ליבם האם חליצה זו כשרה. ומתירה אותה לזר או לא?

לשון השו"ע: "יש מי שאומר שיש לזוהר שלא תרוק היבמה לפני היבם קודם חליצה כדי שלא תהא חליצה פסולה ותהא צריכה לחזור על כל האחים" מקורו במרדכי נז. וכתב על זה ערוך השולחן: "וחומרא יתירה היא דמה שייך חליצה פסולה הא עוסקים בסדר חליצה, ואי משום שירקה קודם חליצת המנעל, הא כבר נתבאר דאין הסדר מעכב, וכבר נתרעם על זה הים של שלמה סימן כג ומ"מ כן המנהג שנזהרת מלרוק קודם שיצו הדיונים".

סעיף נ

האם בחליצה מועיל תנאי? אם נאמר שאין דין תנאי בחליצה לפסול החליצה אבל האם מחויב בהתחייבות ממון לקיים התנאי?

בגמרא בדף קו א חליצה מוטעית כשרה. הכוונה כגון שאמרו לו חלוץ על מנת שתתן לך 200 זוז, החליצה כשרה אפילו שלא קיבל 200 זוז. אפילו התנה תנאי כבני גד ובני ראובן שהוא תנאי כשר, בכל אופן המעשה קיים ללא התנאי. הסיבה היא שהתנאי לא היה אמור לבטל את המעשה, אלא מבני גד ובני ראובן למדנו שתנאי מבטל את המעשה, אך זה תנאי יכול להתקיים דוקא בדבר שיכול להעשות על ידי שליח, אך דבר שאינו יכול להעשות על ידי שליח, אין תנאי מועיל בו, חליצה היא דבר שאינו יכול להעשות על ידי שליח ותנאי לא מועיל בו לבטל את המעשה.

באופן שהיה חייב לחלוץ ולא ליבם, היא לא צריכה לשלם לו עבור החליצה משום שיכולה לומר לו משטה הייתי כך. אך אם מדובר באופן שיכול היה ליבם והיא הציעה לו תשלום כדי שיחלוץ, באופן זה היא חייבת לשלם לו.

סעיף נד

היבם מסר מודעה על החליצה האם החליצה בטלה או פסולה?

מוסר מודעה על החליצה, אינה חליצה בטלה אלא חליצה פסולה היא. בניגוד לגט שאם מוסר מודעה אז הגט בטל ואין פוסל כלל (קלד א).

מתי מתירים ליבם לכתחילה בזמן הזה? בית מאיר סקל"ד ושבית יעקב ח"ג סימן קלו

סימן קעב'

סעיף א

דין סריס ואילוני לזכור ליבם וחליצה בדף עט ב.

סעיף ח

מה דין אנדרוגינוס לחליצה ויבום?

מחלוקת ראשונים, בתוספתא ביבמות ב ד כתוב שאינו בר חליצה ויבום, וכן כתב הריף ג ב. הראש ח ח כתב שדינו כזכר לכל דבר. שוע הביא שתי הדעות.

סעיף ט

אם טומטום שנקרע או אפילו שלא נקרע?

אם לא נקרע חולץ ולא מיבם שהרי הוא ספק. אם נקרע, לדעת הרמבם או חוץ או מיבם כרצונו, ולדעת הראש ח ט הוא ספק ולחומרא יכול רק לחלוץ.

האם שחוף חולץ וחולצים אותו? (שחוף הכוונה באבר מת)

סימן קעג

סעיף ג

ראובן היה נשוי לרבקה כדת משה וישראל. אחיו שמעון קידש את אחותה של רבקה. ראובן מת, והעדים של הקידושין של שמעון נמצאו פסולי עדות דרבנן. האם שמעון יכול ליבם את רבקה ומה הדין אם קדם וכנס את ארוסתו?

סעיף יא

אשה שזינתה תחת בעלה או ספק זנתה ומת, האם צריכה חליצה? פרט!

מחלוקת ראשונים. הריף (ב סוף עמוד א) והראש (א ד) סוברים שהיא וצרתה פטורות מחליצה ומיבום. אבל בספק אם זנתה, היא וצרתה חולצת ולא מתיבמת. וכן פסק שוע. לעומתם יש ראשונים המחמירים שאפילו זנתה ודאי צריכה חליצה, כן פסק הראבד וכן המרדכי סימן א לגבי אשה שנשתמדה וודאי זינתה, והרמא פסק להחמיר כמותם להצריכה חליצה. השלטג יבמות כח ב אות ב מביא שאם מדובר באשה שבעלה הלך למדינת הים ונישאת ואחר כך בא הבעל ומת, במקרה זה הצרה יכולה להתיבם ואינה כצרת סוטה, הביאו הרמא.

אשת כהן שנאנסה, ומת, האם צריכה חליצה?

הנימו"י ב א הניח בצריך עיון. והנו"כ הקשו מדף נו ב שם מפורש שהיא טמאה.

סימן קעז

סעיף ה

נטען על פנויה האם ראוי לכונסה ומה הדין בוודאי בא עליה (2*)?

נחלקו הראשונים, ר"י (יבמות כד ד"ה משום) ור"ת (הובא במרדכי יבמות סימן ד) סוברים שמצווה לכנוס אותה כדרך שנאמר באונס. לעומתם הראש (יבמות ד ז) סובר שלא יכנוס משום לזות שפתיים. ודוחה את ראיית ר"י ור"ת משום ששם מדובר שודאי בא עליה אך כאן רק נטען ואינו ודאי ואין להחזיק את הקול. וכתב מהרי"ק שני מצבים בהם ודאי מצווה לכונסה אם ודאי בא עליה או אם יש חשש שתצא לתרבות רעה. שו"ע הביא יש אומרים ויש אומרים. והרמ"א כתב שסברת הרא"ש עיקר. המהרש"ל מחלק בין נטען מפנויה שאינה נדה שאז יש מצווה לשאתה לבין פנויה נדה שהדין שלא יכנוס.

ואם נטענת משני בני אדם? (לשיטת רי ורת)

אם נטענה משניהם בשווה והאחד נשוי והשני אינו נשוי, הרוקם ישאנה.

זונה התובעת שהבטיח שישאנה והוא מודה אלא שחזר בו?

מהריק כתב שאינו צריך לשאת אותה, והבית מאיר סובר שחייב לשאת אותה.

זונה שהתעברה ותובעת מזונות מהבועל עבור הולד?

אם הבעל מודה שהולד ממנו חייב לזונו, אך אם אינו מודה, אינו חייב לזונו אפילו שהיא טוענת שברי שהוא שלו.

האם המכחיש שהולד שלו צריך להשבע?

הריבש סובר שפטור משבועה, והתשבץ סובר שחייב שבועה.

סימן קעח

סעיף א

מה הדין בימינו כשבעל מקנא לאשתו והיא נסתרה?

בזמן המקדש היא נבדקת ואם היא טהורה, חוזרת לבעלה. אך בזמן הזה שאינה יכולה להיבדק היא אסורה לבעלה וכופים אותו להוציאה ומפסידה כתובתה.

סעיף ג

קטנה שזינתה האם מותרת לבעלה?

דעת הראב"ד ותוספות (כתובות ט א ד"ה ואי) והיא דעת רוב הראשונים, שפיתוי קטנה נחשב לאונס, וממילא קטנה לא נאסרת על בעלה ישראל, ורק על כהן נאסרת.

הרמבם חולק וסובר שקטנה שהשיאה אביה, אם זנתה ברצון נאסרת לבעלה, אך קטנה בת מיאון אין מקנין לה שאין לה רצון להיאסר על בעלה. שו"ע כתב יש ויש.

חרשת אשת פיקח שזנתה האם אסורה לבעלה?

בפתש סק ז הביא דברי האחרונים בנוגע לשוטה. דעת המקום שמואל שאם שוטה זנתה לרצון, נאסרה, אך האחרונים חולקים וסוברים שדין שוטה כקטנה או אף גרוע מזה.

אישה שהייתה נשואה כדמו"י והתגרשה בגירושין אזרחיים ולפני שתקבל גט כדמו"י נבעלה לאדם אחר ולאחר שקיבלה גט מבעלה מבקשת להינשא לבעול ולשאלת בית הדין ענתה שהיא לתומה חשבה שהגירושין האזרחיים שחררו אותה מבעלה ואין שום איסור אשת איש אם תיבעל לאדם אחר. מה הדין?

מה הדין שסבורה שזה בעלה או באומרת מותר?

הרמבם כתב זנתה בשגגה מותרת לבעלה. ומהרי"ק חילק וביאר, שגגה בגוף הזנות כגון שסברה שזהו בעלה, זהו שוגג המותר. אך אם שגגה באיסור, אסורה, שנאמר ומעלה בו מעל אעפ"י שלא התכוונה למעול בה. הב"ש הוסיף שאם טעתה לחשוב שלא היו קידושין, גם נאסרת, וגם אם זנתה ברצון להציל אחרים אסורה לבעלה.

כשאסורה לבעלה, מפסידה כתובתה.

אם איים עליה שיהרגנה, אין זה ברצון לפי שאין כל הנשים יודעות שצריך לההרג.

שמש באבר מת או שזינתה עם שחוף?

בסוטה כו ב מקנאים גם על יחוד עם שחוף שאינו מתקשה, וקשה מדברי הרמא בסימן כ סעיף א דרך בביאה שיש עליה חיוב מיתה אישה נאסרת לבעלה, והלא המשמש באיבר מת פטור מיתה כמבואר בשבועות יח ב? עה"ש ביאר ששחוף יכול להתקשות אלא שאינו מוליד, אך אם אינו יכול להתקשות אינה נאסרת.

נבעלה לגוי?

אסורה לבעלה. סוטה כו ב

התירוהו בי"ד להינשא? סימן יז, סעיף נו והלאה. סימן לא, ב"ש סק"י

זינתה ברצון כדי להציל נפשות האם מותרת לבעלה או אסורה, ומה דינה לגבי כתובתה?

וגם אם זנתה ברצון להציל אחרים אסורה לבעלה. כשאסורה לבעלה, מפסידה כתובתה.

אשה שהתייחדה בדרך שלא כדין ואחר כך טוענת נאנסת?

מרדכי (כתובות קמז) הביא מחלוקת ראשונים, יש אומרים שנאמנת במיגו שלא נבעלה כלל. ויש אומרים שאין לה

מיגו מכיון שעברה ונתייחדה באיסור ומכיון שנבעלה אינה נאמנת לומר שהיה באונס. רמא הביא שתי הדעות.

אשת קטן שזנתה האם אסורה לבעלה? כן.

סעיף ח

קיימא לן שאישה שבעלה בעיר מותרת להתייחד. מה הדין לאחר קינוי לעניין סתירה אם יש הבדל

כשבעלה בעיר או לא?

אמנם לענין איסור יחוד המבואר בסימן כב אם בעלה בעיר או פתח פתוח לרשות הרבים אין זה יחוד, אך

לענין זה כתב הרמא בשם מהרא"י שהיו סתירה.

סעיף יב

קימ"ל שבעל שמחל על קינוי, קינוי מחול, אימתי מועיל המחילה, ומתי לא מועיל?

סוטה כה א. מחל על הקינוי קודם שנסתרה, הקינוי מחול. ואם מחל אחר שנסתרה, אין הקינוי מחל.

מה הדין בבעל קינא לאשתו, ואח"כ גירשה והחזירה?

ירושלמי הובא בתוספות סוטה יח ב, גירשה הרי הוא כאילו מחל, ואם החזירה צריך לקנא פעם אחרת.

סעיף יג

האם בית דין יכולים לקנא במקום הבעל?

משנה סוטה כד א. מצבים בהם בית דין מקנים כדי להפסידה כתובתה אך לא משקים אותה מי מרים.

נשתטה הבעל או שהוא במדינה אחרת או חבוש בבית האסורים.

האם אפשר לקנא על ידי שליח?

נחלקו אחרונים בפת"ש, יש אומרים שמועיל, והנב"י מסתפק משום שזו שליחות לחוב אחרים ואע"פ

שבית דין מקנין זהו חידוש מיוחד של התורה ואין ללמוד ממנו.

שליח בית דין - נוב"י כתב שאינו יכול משום שבית דין עצמם הם שליחי הבעל ואינם יכולים למנות שליח

נוסף, מילי לא ממסרן לשליח. וחתם סובר שקינוי על ידי שליח בית דין מועיל.

סעיף טז

כשמעידים על א"א שזנתה צריך להעיד שראו כמכחול בשפופרת?

כתב השו"ע: מוציאים על ידי עדי טומאה, אפילו לא ראו כמכחול בשפופרת, מאחר שראו אותם דבוקים זה

בזה ונוהגים כדרך המנאפים: רי"ף יבמות ו ב. רא"ש אות ח, כמימרא דשמואל ב"מ צא א, ומכות ז א.

סעיף יט

אשת איש שזינתה עם גוי וגירשה ונתגייר, האם מותרת לו? (3*) (השווה לסימן יא סעיף ו)

מחלוקת ראשונים. ר"ת (תוספות כתובות ג ב) סובר שמותרת לגוי לאחר שנתגייר, מכיון שהיתה אסורה

עליו גם ללא הזנות, וגם הראש הסכים עימו (כתובות א ד), רבנו יחיאל (במרדכי סנהדרין תשכ) הסכים

עימו מטעם אחר שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

לעומת זאת ריבא אוסר אותה לגוי, שהרי ביאתו אסרה אותה על בעלה. שוע כתב דעת רבנו תם כיש

אומרים.

מי שזינה עם אחות אישתו וגירשה בעלה אם מותרת לבעל לאחר מיתת אישתו, ומה שונה זה מגוי

הבא אל אשת איש?

כתב תרומת הדשן שאסורה לבעל, ואין לדמות לגוי שמעולם אין לו היתר ואחות אשתו ראויה לו אחר

מות אשתו.

זינתה עם קטן פחות מי"ג ויותר מט' האם אסורה לו כשיגדיל?

פחות מבן ט, אין ביאתו ביאה.

לאחר בן ט, ופחות מיג', מחלוקת אחרונים בפת"ש סק לב.

הנחלת צבי כתב שנאסרת על הקטן. ורב גדול אחד חולק וסובר שכשם שבביאת גוי אינה נאסרת עליו,

שהרי גם ללא הביאה אסורה עליו, כך קטן הרי אסורה עליו גם ללא הביאה, שהוא כזנות. אם כי יש לחלק

שלגוי תמיד אסורה ולקטן תהיה מותרת לכשיגדל.

**האם בעדות סוטה לאחר קנוי וסתירה אמרינן עדות בטלה מקצתה בטלה כולה? תוס' סוטה לא ע"ב ד"ה
"הא" בסופו**

